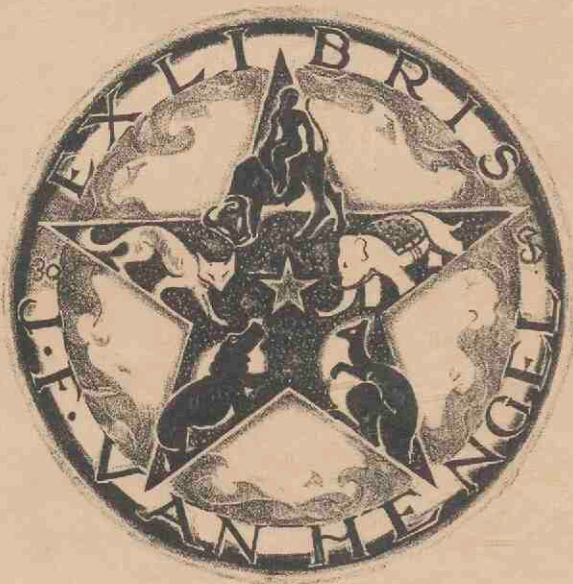

**Amsterdam, in zyne opkomst, aanwas, geschiedenissen,
voorregten, koophandel, gebouwen, kerkenstaat, scholen,
schutterye, gilden en regeeringe**

<https://hdl.handle.net/1874/40407>

BRONNEN BOEKWONST ND-NEDERLAND
N. STADEN.

1966/
1322
II

gec.

AMSTERDAM,
 IN ZYNE
 OPKOMST, AANWAS,
 GESCHIEDENISSEN,
 VOORREGTEN, KOOPHANDEL,
 GEBOUWEN,
 KERKENSTAAT, SCHOOLEN,
 SCHUTTERYE, GILDEN
 EN
 REGEERINGE,
 BESCHREEVEN,
 DOOR
 JAN WAGENAAR,
 HISTORIESCHRYVER DER STAD.
 VYFDE STUK.

TE AMSTERDAM,
 By ISAAK TIRION.
 M D C C L X I V.

Met Privilegie van de Edele Groot-Mogende Heeren Staaten van
 Holland en Westfriesland.

KUNSTHISTORISCH INSTITUUT
 DER RIJKSUNIVERSITEIT UTRECHT

3

T W E E D E D E E L.
G E S C H I E D E N I S S E N
V A N
A M S T E R D A M.

V Y F T I E N D E B O E K.

A M S T E R D A M S G E S C H I E D E N I S S E N,
van het jaar 1632, tot het jaar 1649.

De veldtogt des jaars 1632, die Maas-
tricht en verscheiden' andere Steden
aan de Staatsche zyde overbragt, gaf gele-
genheid tot den uittogt van twee vendelen
Amsterdamsche schutters, die, onder de
Kapiteinen *Willem Backer* en *Dr. Allard Kloek*,
beide Schepenen en Raaden, stonden; den
vierentwintigsten Augustus, op 't Prinsenhof,
gemonsterd, en drie dagen laater, inge-
scheept werden naar Nieuwmegen, daar zy
in bezetting bleeven tot op den zesden Oc-
tober: wanneer zy herwaards keerden, en
bedankt en betaald werden (a).

Fredrik, Paltsgraaf aan den Ryn, gebooren uit eene Dogter van Willem den I., Prinsse van Oranje, *Louise Juliana* genaamd, was in 't jaar 1619, tot Koning van Boheeme verkooren; doch, in 't volgende jaar, door

Uittogt-
van twee
Vende-
len
Schut-
ters.
1632.

Ongeval,
den jon-
gen Prin-
se van
Bohee-
me, op
't

(a) Zie COMMÉLIN, bl. 821.

1632. 't verloop zyner zaaken, genoodzaakt geworden, de wyk te neemen naar Holland. Hy hieldt, sedert, eenige jaaren agtereen, zyn gewoonlyk verblyf by Reenen. In January des jaars 1629, was hy, met Prins *Henrik*, zynen oudsten Zoon, op reis gegaan naar Amsterdam, om den schat te zien, die op de Zilvervloot veroverd, en herwaards gebragt was. Te Haarlem gekomen, stak het Vorstelyk gezelschap van land met eene Veerschuit, schoon het een storm waaide. Doch in de Hollesloot, werdt de Veerschuit overzeild van een' dryver, en liep terstond vol waters. De Koning werdt gebergd in den dryver. Doch de Prins en drie Edelen verdronken (b). En veelligt heeft dit ongeval, onder anderen, aanleiding gegeven tot het maaken der nieuwe Vaarte, Trek- en Wagenweg tusschen Haarlem en Amsterdam, waartoe, den vierden April des jaars 1631, Octroi verworven werdt (c). Kort hierna, troffen de twee Steden, desaangaande, eene Overeenkomst, die, op den zeventienden July, door eene *willige Condemnatie* van den Hoogen-Raade, werdt bekragtigd (d). En 't leedt niet lang, of de vaart en weg werden voltrokken.

De Stad staat Pe-
ter over
eenen Den twee-entwintigsten January deezes jaars 1632, was de Koningin van Boheeme wederom bevallen van eenen Prins, die *Gustaaf Adolf* genaamd, en, door de Staaten van

(b) AITZEMA I. Deel, bl. 823.

(c) Handv. bl. 425. [116.]

(d) Groot-Memor. N. III. f. 119 verso, 133. Zie ook Privileg. van Haarl. bl. 468, 470, 474.

van Overyffel, de Stad Amsterdam, de Prin-
 fes van Oranje en de Vrouwe van Bredero- 1632.
 de, ten doop gehouden werdt (e). De ^{anderen} Prins
 Vroedschap deezer Stad hadt reeds besloo- van Bo-
 ten, den jongen Prins tot eene pillegave te heeme.
 vereeren eenen Lyfrentebrief van zeshon-
 derd guldens 's jaars, leggende in eene doos
 van vyftienhonderd guldens; en daar een ge-
 schenk van vierhonderd en vyftig guldens in
 de Kraamkamer by te voegen (f). De Ko-
 ning, kort hierop, naar Duitschland verreisd
 zynde, overleedt te Ments, op den negen-
 entwintigsten November (g).

De Staaten der Vereenigde Provinciën Hande-
 waren, omtrent deezen tyd, in onderhande- ling met
 ling over vrede met de Spaanschen, en te Frankryk
 gelyk met Lodewyk den XIII., Koning van en Span-
 Frankryk, over een beschadigend verbond. je.

De handeling met de Spaanschen werdt, 1633.
 indelyk, afgebroken, op den zestienden De-
 cember des jaars 1633; doch die met Frank-
 ryk werdt toen, met meerder ernst, hervat.
 Eindelyk, werdt men 't eens, op één punt
 na, waarop het Fransche Hof zeer gezet
 scheen. De Koning vorderde „ dat de Staa- Frank-
 „ ten zig verbonden, om niet zonder zyne ryks
 „ toestemming te verdraagen met Spanje.” voorflag.
 De meeste Provinciën, en de Prins van O-
 ranje zelf, zig vleijende met de hoop, dat
 Lodewyk de XIII. tot eene openbaare vre-
 debreuk met Spanje komen zou, verstonden,
 dat men, op deezen voet, met Frankryk be-
 hoor-

(e) LAMPE Verv. op WASSENAER XXI. Deel, f. 46 verso.

(f) Refol. Vroedsch. N. 16. 19 Jan. 1632. f. 225 verso.

(g) AITZEMA I. Deel, bl. 1261.

1633. hoorde te sluiten. Maar eenige Leden van
 Amster- Holland oordeelden, dat zulk een Verdrag
 dam kant streedt met 's Lands hoogheid (b). De Af-
 'er zig gevaardigden der Stad Amsterdam, altoos
 ernstelyk bezorgd voor het handhaaven van 's Lands
 tegen. geregtigheid, verklaarden, op den vieren-
 1634. twintigsten February des jaars 1634, ter
 Vergaderinge van Holland,, dat zy bespeur-
 ,, den, hoe eenige Leden der Vergaderinge
 ,, genegen waren, zeker Verdrag met Frank-
 ,, ryk aan te gaan, op bezwaarlyke voor-
 ,, waarden, en strekkende tot vermindering
 ,, van de *Souverainiteit* en Vryheid des
 ,, Lands, en tot verbreeking van voorgaan-
 ,, de inzigten en Resolutien, plegtiglyk ge-
 ,, nomen by de Regeeringe van Holland en
 ,, Westfriesland, van welke Amsterdam, en
 ,, de andere Steden, die met deeze Stad
 ,, eens waren, aanzienlyke Leden waren;
 ,, in welk gewigtig stuk, dat, naar 't oor-
 ,, deel der overeenstemmende Leden zelve,
 ,, ter wederzyde, zeer bedenkelyk was,
 ,, men nu, met eene meerderheid van eeni-
 ,, ge stemmen, zocht te besluiten. Dat zy,
 ,, hierom, op uitdrukkelyken last hunner
 ,, *Principaalen*, verklaarden, genegen te zyn
 ,, tot een nader verdrag van vriendschap,
 ,, goed verstand en onderlingen bystand met
 ,, de Kroone van Frankryk, midts zulks ge-
 ,, schiedde buiten vermindering van de Vry-
 ,, heid en Souverainiteit deezer Landen,
 ,, waarvoor, voorheen, zo veel gedaan en
 ,, geleden was. 't Was, oordeeldenze,
 ,, veel

(b) *Vaderl. Hist.* XI, Deel, bl. 173, 183, 184.

„ veel beter, by deeze Regeering, op eene 1634.
 „ buitengewoone wyze, zo veele middelen
 „ te vinden, als het gemelde Verdrag aan
 „ den Staat toebrengen zou, dan dat men
 „ 's Lands vryheid zou laten krenken. Doch
 „ zo deeze reden den overigen Leden niet
 „ gewigtig genoeg schynen mogt, en men,
 „ desonaangezien, met het sluiten van zulk
 „ een Verdrag, zou willen voortgaan, ver-
 „ klaarden zy, last te hebben, om den an-
 „ deren Leden te kennen te geeven, dat zy
 „ in een verdrag op den gemelden voet niet
 „ mogten noch zouden bewilligen; dat het
 „ ook niet in de magt der overige Leden
 „ stondt, om, in zaaken, die de Souverai-
 „ niteit en 't hoogste gezag der Regeeringe
 „ betroffen, tegen 't gevoelen van zulke
 „ aanzienlyke Leden, te besluiten met meer-
 „ derheid van stemmen; daar, in veel min-
 „ dere zaaken, de middelen en bewilligin-
 „ gen aangaande, geene overstemming viel.
 „ Zo men 'er egter mede voort wilde, dan
 „ *protesteerden* zy, uit den naam hunner
 „ *Principaalen*, dat zy daaraan part noch
 „ deel wilden hebben, en dat zy 's Lands
 „ vryheid, die den voorouderen zo dierbaar
 „ geweest was, en ons niet minder dierbaar
 „ behoorde te zyn, ten hunnen opzigte,
 „ door zulke nadeelige verdragen, niet zou-
 „ den laten befnoeijen. Ook wilden zy niet,
 „ dat hun geweeten werden de ongemakken
 „ en rampen, die, uit zulk eene verbindte-
 „ nis van 's Lands Vryheid en Geregtigheid,
 „ te wagten waren; van welke hunne Ver-
 „ klaaring zy verzogten, dat openlyk aan-

1634. „tekening gehouden werdt (i).” Dordrecht hadt zig, reeds te vooren, omtrent op gelijke wyze, verklaard. Rotterdam en Alkmaar voegden zig by deeze Steden (k): al't welke van dit gevolg was, dat het Verdrag eerst met eenige verzagting gesteld, en in 't jaar 1635 zulks veranderd werdt, dat beide Frankryk en de Staaten zig verbonden, niet met Spanje te zullen sluiten dan gezamenlyk, en met gemeen goedvinden (l); waardoor 's Lands Vryheid en hoogheid volkomenlyk bewaard bleeven.

Eenige
nieuwe
schikkin-
gen op
het ont-
vangen
van kin-
deren
in het
Wees-
huis
deezes
Stad.

Het toeneemen der Stad, sedert de jongste Vergrooting, gaf wederom (m) aanleiding tot het sterk toeneemen van het getal der kinderen in het Burger-Weeshuis alhier. De Regenten, bedugt, dat hunne inkomsten, door den tyd, niet mogten toereiken, tot het onderhoud der arme Weezen, verzogten, in den aanvang deezes jaars „ dat het „ getal der jaaren, binnen welken zy gehou- „ den waren kinderen in te neemen, vermin- „ derd, en dat van de jaaren, die de Ou- „ ders Poorters geweest moesten zyn, ver- „ meerderd mogt worden; ook dat zy ont- „ slaagen mogten zyn van het inneemen van „ lamme, kreupele, blinde, malle en krank- „ zinnige kinderen.” Voorts, vraagden zy, „ of kinderen, welker Vaders 't Poorterregt „ behuwelykt, doch geen en Poorterseed ge- „ daan

(i) Resol. Vroedsch. N. 17. 28, 29 Jan. 7, 14, 22 Febr. 1634. f. 33, 34 verso, 35, 36. Zie ook AITZEMA II. Deel, bl. 94.

(k) AITZEMA II. Deel, bl. 93, 94.

(l) Vaderl. Hist. XI. Deel, bl. 186, 192.

(m) Zie II. Deel, IV. Boek, bl. 98.

„ daan hadden, of het doen van welken eed 1634.
 „ nog geene zeven jaaren geleeden was,
 „ wel tot het Weeshuis behoorden?” Eindelyk,
 „ gaven zy in bedenking „ of de prys
 „ van 't Poortterregt niet een weinig dien-
 „ de verhoogd te worden: alzo het, door
 „ arme luiden, veelyds, gekogt werdt,
 „ eeniglyk, op dat hunne kinderen, na hun
 „ overlyden, in 't Weeshuis zouden kon-
 „ nen komen?” De Vroedschap besloot,
 „ op dit verzoek, den vierden January deezes
 „ jaars „ dat de jaaren, binnen welken het
 „ Weeshuis verplicht zou zyn, kinderen in te
 „ neemen, op twaalf, en de tyd van 't Poor-
 „ terschap der Ouderen op zeven, gelyk van
 „ ouds, bepaald zouden blyven; dat de ver-
 „ pligting, om gebrekkelyke kinderen van
 „ lighaam of geest te ontvangen, ook bly-
 „ ven zou, gelyk zy plagt; dat zulken, die
 „ aan Poortereffen gehuwd waren, Poorters-
 „ eed doen moesten, om voor Poorters ge-
 „ houden te worden, en hunnen kinderen
 „ regt te laten, om in 't Weeshuis te wor-
 „ den ontvangen; en dat het Poortergeld van
 „ dertig op veertig guldens verhoogd zou
 „ worden, welketien guldens aan 't Weeshuis,
 „ boven 't gene het reeds uit het Poortergeld
 „ genoot, zouden worden toegevoegd (n).”

Ten deezen tyde, werdt, by den Raad, Raad-
 „ voor 't eerst, geraadpleegd op het aanlan- pleeging
 „ den van een Eiland, in de nieuwlyks ge- op het
 „ maakte Oude-Zyds-Waale, en van de uitgen- aanwin-
 „ nen van
 „ bag.

(n) Refol. Vroedsch. N. 17. 4 Jan. 1634. f. 30 verso,
 32 verso. Zie ook Handv. bl. 124, 275. [283, 388.]

1634. baggerde stoffe: welk niet alleen dienen zou, om den slag van 't water in de Waale te breeken; maar ook tot de mast-neeringe be-
 een Ei- ken; maar ook tot de mast-neeringe be-
 land in kwaam zyn (o). Doch daar verliepen nog
 de Oude- eenige jaaren, eer zulks voortging, en het
 Zyds- schoone *Nieuwe-Waals-Eiland* aangewonnen
 Waale. werd. In 't jaar 1645, was het in staat,
 en vol- om aan erven uitgegeven te worden (p),
 trekking gelyk, eerlang, geschiedde (q), onder voor-
 van het waarden, dat aldaar geene Brouweryen,
 zelve. Branderyen, of Smeersmelteryen zouden
 mogen worden opgeregt (r). Ook werdt
 het verzoek der Westindische Maatschap-
 pye, dat aldaar, op Stads kosten, een nieuw
 Westindisch Huis mogt worden gebouwd,
 van de hand gewezen (s). In 't jaar 1650,
 werdt gekeurd, dat de rioolen aldaar niet
 laager leggen mogten dan die der gemeene
 straten (t).

Pesttyd. In 't jaar 1635, openbaarde de Pest, die
 1635. na 't jaar 1625 niet gewoed hadt, zig we-
 derom in Holland, met naame te Leiden en
 hier ter Stede, daar altoos groote overvloed
 van geringe ingezetenen plagt te zyn, onder
 welken deeze kwaal meest heerschte. Te
 Amsterdam, stierven, in dit jaar, agtduizend
 een honderd zeven en zeventig menschen.

1636. Doch ten naaften jaare, sleepte de besmet-
 telyke ziekte, hier ter Stede, wel zeventien-
 duizend een honderd drie en negentig; an-
 de-

(o) Resol. Vroedsch. N. 17. 4 Jan. 1634. f. 32.

(p) Resol. Vroedsch. N. 19. 20 Nov. 1645. f. 67 verso.

(q) Zie I. Deel, II. Boek, bl. 157.

(r) Resol. Vroedsch. N. 19. 5 Jan. 1646. f. 71 verso.

(s) Resol. Vroedsch. N. 19. 10 Jan. 1646. f. 72.

(t) Handv. bl. 994. [597.]

deren fchryven zeventien duizend vyf hon- 1636.
 derd en twee (u) menfchen weg (v). Zo dra
 de gevaarlyke kwaal zig te Leiden geopen-
 baard hadt, zorgde men, hier, om dezel-
 ve buiten de Stad te houden; doch alle voor-
 zorg was vergeefs. De peft kwam hier zo
 fterk als elders. De Wethouderschap ver-
 nieuwde en vermeerderde de voorige Peft-
 keuren, en verboodt, onder anderen, ge-
 lyk voorheen ook gefchied was, het verkoo-
 pen van fpenagie, pruimen, konkommers; en
 wortelen, raapen en radyzen met het lof (w).

Eenigen hebben der moeite waardig ge- Een
 agt aan te tekenen, dat zig, omtrent Octo- vreemde
 ber deezes jaars, een vogel, wat grooter vogel
 dan een gans, graauwagtig van verwe, plaatft
 trent drie weeken agtereen, 's avonds met zig op
 zonnen ondergang, plaatfte op het kruis van het kruis
 den tooren der Oude Kerke, waarop hy, den Oude-
 gantschen nagt, bleef zitten, houdende het Kerks-
 gezigt naar 't weften, daar hy 's morgens tooren.
 heenen vloog; komende, den volgenden a-
 vond, ter zelfder ftede, uit het ooften te rug.
 Zulk een ongewoon verfchynfel bragt de
 nieuwsgierige menigte op de been, die 'er
 allerlei voorfpeelingen uit maakte, fchoon
 'er niets byzonders op volgde. Eindelyk,
 deedt de Regeering, voor opfchudding be-
 dugt, den vogel doorschieten (x). 't Is niet
 onwaarfchynlyk, dat dit dier, gewoon op
 doode lighaamen te aazen, in deezen Peft-
 tyd,

(u) Onpartyd. Chron. bl. 68.

(v) DOMSELAAR VI. Boek, bl. 444. COMMELIN, bl. 1180.

(w) Keurb. L. f. 3 verfo, 10, 26.

(x) DOMSELAAR VI. Boek, bl. 339. COMMELIN, bl. 1130.

1636. tyd, op den reuk der overleedenen aan de pest afgekomen is.

Amsterdam maakt zwaarigheid in het vernieuwen der Plakkaaten tegen de Roomfchgezinden.

In 't voorleeden jaar 1635, hadden de Sinoden van Zuid- en Noordholland, in een Vertoog aan de Staaten van Holland, ernstelyk geklaagd, over de stoutheid en buitenfpoorigheid der Pausgezinden, met aantuiging, dat zy onschuldig wilden gehouden worden aan de nadeelen, die daaruit, voor Kerk en Staat, te dugten waren (y). En deeze klagten waren van dit gevolg geweest, dat het Hof Provinciaal de Steden, en ook Amsterdam vermaand hadt, tegen de Byeenkomsten der Roomfchgezinden, met het gene 'er aan vast was, te waaken. Ondertuffchen, hadt het oefenen van nieuwe strengheid tegen de Roomfchgezinden, in den tegenwoordigen toestand des tyds, merkelyke zwaarigheid in. De Staat stondt in verbond met Frankryk, eene Roomfchgezinde Mogendheid. Men was, daarenboven, in of omtrent November des jaars 1635, wederom in onderhandeling getreden met de Spaanschen (z): en beide deeze aanmerkingen woogen zo veel by de Vroedschap deezzer Stad, dat zy, na herhaalde raadpleegingen, in den aanvang des jaars 1636, besloot „ dat men, uit aanmerking van de te „ genwoordige gesteldheid der zaaken van „ 't Land, daar men met den Koning van „ Frankryk in verbond, en met den vyand „ in handeling was; ook ten aanzien de voo- „ rige

(y) Onpart. Chron. bl. 61.

(z) Vaderl. Hist. XI. Deel, bl. 213.

„rige Plakaaten, op dit stuk gemaakt, be- 1636.
 „stand genoeg waren tot weering der Room-
 „sche *Conventiculen*, geene verandering of
 „vernieuwing der Plakaaten doen zou;
 „maar den Baljuwen en Schouten alleenlyk
 „aanschryven, dat zy, met de uitvoering
 „der oude Plakaaten, naar den inhoud der-
 „zelve, zouden hebben voort te vaa-
 „ren (a).”

Eene zonderlinge drift tot Windhandel in
 Tulpen beheerschte de ingezetenen van Wind-
handel
in Tul-
pen, hier
ter Ste-
de.
 Haarlem en van deeze Stad, ook van an-
 dere Steden en Plaatsen van Holland, in den
 Herfst deezes jaars. Oud en jong, man en
 vrouw, klein en groot stak zig in deezen
 handel. De prys der Tulpen werdt, door
 de streeken van eenige handelaaren, gewel-
 dig hoog opgejaagd. 't Gene eerst een of
 twee guldens gekost hadt, werdt, dikwils,
 na weinige dagen verloops, honderd en meer
 guldens waardig. Na de laatste planting in
 October, verkogt men de bollen, te ont-
 vangen, of terstond, of in 't volgende voor-
 jaar. Eene Tulp, *de Admiraal van Enkbui-
zen* genaamd, werdt, te Alkmaar, voor
 vyfduizend guldens verkogt. Men woog
 elkanderen de bollen en bloemen by aazen
 toe. Een bloem van vier aazen, *Gouda* ge-
 naamd, werdt eerst om twintig, daarna om
 twee honderd vyf en twintig guldens verkogt.
 De slegtste Tulpen, die men plagt uit te
 rooijen en op den mesthoop te werpen, wa-
 ren nu geld waardig. En deeze drift naar
 winst

(a) Resol. Vroedsch. N. 17. 28 Jan. 1636. f. 114.

1636. winst viel voor in eenen tyd van zwaare sterfte in verscheiden' Steden, met naame te Amsterdam. Doch tegen 't volgende voorjaar,
1637. toen de gekogte bloemen ontvangen moesten worden, waren veelen buiten staat om te betaalen, 't gene zy gekogt hadden. Hieruit, en uit andere oorzaaken, reezen verschillen tusschen koopers en verkoopers, in onderscheiden' Steden, en onder anderen in Amsterdam; die zig, met verzoekschriften, ver-
 voegden aan de Staaten van Holland: en
 Orde, by de Staaten van Holland daarop gesteld. deezen, den raad van den Hove Provinciaal hebbende ingenomen, verstonden, den zeven en twintigsten April „, dat zy en 't Hof, „ vooraf, behoorden onderregt te zyn, wegens den oorsprong en tyd der groote ryzinge en daalinge in de Tulpen, en het „ getal der handelaaren in de byzondere „ Steden: 't welk zy meenden bekwaamst „ door de Wethouders derzelven te zullen „ kunnen geschieden; waarom dezelve ver- „ zocht werden, partyen te willen bevredigen. Ondertusschen, magtigden zy de „ planters, om de verkogte Tulpen, ten „ laste van de koopers, op nieuws, te mogen verkoopen, en hunne schade op de „ koopers te verhaalen, in geval verstaan „ mogt worden, dat de koop van waarde „ was, blyvende, midlerwyl, alle andere „ verdragen van voorkoop van Tulpen op- „ geschort, en in hun geheel (b).” Sedert, verviel de lust tot den Tulphandel t'eenemaal. De meeste handelaars waren luiden ge-

(b) Zie Groot-Plakaatb. II, Deel, kol. 2363.

geweest van klein vermogen, die, door hoop op winst bekoord, hun gewoonlyk beroep verlaaten hadden, om gemakkelyk en spoedig ryk te worden. Doch het schielyk daalen der koopmanschap was oorzaak, dat de meesten blyde waren, dat zy 't verlaaten beroep wederom konden ter hand slaan (c). Toen de Liefhebbery op 't hoogst was, hadt men, ter Vergaderinge van Holland, reeds in overweeing genomen, om eenen Impost te leggen op de bloemen (d); doch de schielyke daaling derzelven maakte, dat men 't uit den zin stelde.

De Eigenaars der Landen, in en aan de Duivendrechtsche Polder, bevonden hebbende, dat die landen, sedert het bedyken der Diemer- en Bylemer-meeren, meer dan voorheen, met water belast werden; en dat de gewoonlyke Kade het winterwater niet van 't Land houden kon; hadden, reeds in 't jaar 1636, beslooten, eene bekwaame Kade te leggen langs de oostzyde van den Amstel, tot aan of omtrent Ouderkerk toe. Zy verwierven 'er, den twee en twintigsten January deezes jaars, Octroi toe van 's Lands Staaten (e). Op den eersten Augustus des jaars 1638, kwamen de zelfde aangelanden met de Steden Amsterdam en Weesp, overeen, om de bruggen, leggende in den weg tusschen Amsterdam en de Diemermeerbrugge, en den verderen weg, ter breedte van

1637.

Kade langs de oostzyde des Amstels gelegd.

Overeenkomsten wens den weg tusschen de Stad en de Die-

(c) AITZEMA II. Deel, bl. 503, 504. DOMSELAAR VI. Boek, bl. 339. COMMELIN, bl. 1110.

(d) Resol. Holl. 4 May 1673. bl. 84.

(e) Handv. bl. 347.

1637. van vyftig voeten, te onderhouden, op zulk een' fchouw, als daarop, van hooger hand, gefteeld zou worden, mids de twee gemelde Steden het onderhoud van de fchoeiingelangs den Amftel aan de ooftzyde, met de buitenvleugels van de bruggen, en twaalf voeten wegs daar nevens, tot een trekpad tuffchen Amftterdam en de Diemermeerbrugge, zo ver als de Steden dien weg zouden goedvinden te gebruiken, ten haaren lafte namen (*f*). Doch kort voor dat deeze overeenkomst getroffen werdt, waren de twee Steden ook met de Hoofd ingelanden, Dykgraaf en Heemraaden van de Bylemer-Meer overeengekomen, wegens het gebruik van de nieuwe Vaart en Weg, door die van de Bylemer-Meer gemaakt; welken, door de twee Steden, onderhouden moesten worden (*g*). Eenige maanden te vooren, op den vyftienden Oétober des jaars 1637, verwierven Amftterdam en Weesp Oétoi tot het maaken van eenen Trekweg en Voetpad tuffchen de twee Steden, en tot het opftellen van eene *Gabelle*, om de kosten te vinden, gerekend tegen den penning twintig; welke gabelle, door beide de Steden, ieder voor de helft, genooten zou worden (*h*). De Regeering van Weesp hadt die van Amftterdam, al voor lang, aangezocht, tot het maaken van deezen trekweg, eer'er, by de Vroedschap, op beflouten geworden was

(*f*) Handv. bl. 347.

(*g*) Handv. bl. 432. [158.]

(*h*) Handv. bl. 431. [118.]

was (i). In 't jaar 1655, verkreegen de twee Steden Oëtroi om, boven de gemelde Gabelle, die van de Passagiers met de Trekschuit werdt gevorderd, nog een stuiver te mogen heffen van elken wagen, die langs den trekweg gevoerd werdt (k). 1637.

De Stad Amsterdam bezat, ten deele, ingevolge van den afstand der Geestelyke goederen, ten deele, door aankoop (l), eenige Landeryen in de Holendrechtsche Polder, gelegen tusschen Ouderkerk en Abkoude; en was, reeds in 't jaar 1633, met de overige ingelanden van de Polder, overeengekomen, om dezelve met eene Kade te sluiten, en, door middel van een' agtkanten watermolen, droog te houden. Doch alzo de ingelanden geene geregtelyke magt hadden, om boeten te vorderen, en de onwilligen tot het onderhouden der Kade en wateringen, en tot het opbrengen der verdere Polderlasten te bedwingen, verwierven zy gezamenlyk, den tienden July deezes jaars, Oëtroi van 's Lands Staaten, om jaarlyks uit hun lighaam vier Persoonen te kiezen, drie van welken de regtspraak der breuken hebben zouden, terwyl de vierde, zynde de oudste in dienst, de uitspraak der drie anderen ter uitvoeringe leggen zou, zonder de hulp van eenige andere officieren, of eenige verdere regtspleeging te behoeven (m).

Op

(i) Resol. Vroedsch. N. 17. 10 Juny 1636. 28 July 1637. f. 126 verso. 169 verso.

(k) Handv. bl. 432.

(l) Groot Memor. N. III. f. 124 verso, 128.

(m) Handv. bl. 439.

1637. Op Kersnagt deezes jaars, rees het zee-water, met eenen Noordwestelyken wind en buijig weder, zo hoog voor de Stad, en drong met zo veel gewelds naar binnen, dat men, des morgens, met schuiten door verscheiden' straaten voer (n).

De Schouwburg wordt volbouwd. De Nederduitsche Akademie, aan de westzyde der Keizersgraft, tusschen de Runen Beerenstraaten, waar eenige Liefhebbers der Taal- en Digtkunde, sedert twintig jaaren, Treur- en Blyspelen lieten vertoonen, redevoweringen uitspreken, en andere nutte konsten oefenen, was, voor eenigen tyd, in bezit geraakt van de Regenten van 't Weesen Oude-mannen-huis, die, op de plaats derzelve, eenen geheel nieuwen *Schouwburg* deden stigten, welke, in dit jaar, volbouwd werdt. Het Treurspel van JOOST VAN DEN VONDEL, *Gysbrecht van Aemstel* genaamd, was het eerste, welk, omtrent den Kersttyd deezes jaars, op het nieuw Tooneel, vertoond werdt. Men speelde hier, sedert, tweemaal ter weeke. De Regenten dertwee Godshuizen gaven het opzigt over 't Tooneel aan eenige liefhebbers der konste, die, jaarlyks, by hen verkooren, en *Hoofden des Schouwburgs* genaamd werden (o). 't Gebouw is, tot heden, in stand gebleeven; schoon 'er, in 't bestier van 't zelve, nu en dan, verandering gekomen is.

De Koninginne-Moe. De smaak in Tooneel-konst heerfchte thans zeer, hier ter Stede. Men zag 'er ongemeene bly-

(n) DOMSELAAR VI. Boek, bl. 422. COMMELIN, bl. 1163.
 (o) VONDELS Leven, bl. 14, 40.

blyken van, in 't volgende jaar, toen *Maria de Medicis*, *Koninginne-Moeder van Frankryk*, 1637. der van Frankryk, *Maria de Medicis*, wordt, te Amsterdam, 1638. begaf zy zig naar Holland, met oogmerk om der Staaten bemiddeling te verzoeken, in de geschillen tusschen haar en den Koning, haaren Zoon. 'Terwyl zy zig hier ophieldt, deedt zy een' keer door de voornaamste Hollandsche Steden. De Wethouderschap van Amsterdam, van haaren toeleg verwittigd, hadt de vereischte voorbereidsels gemaakt, om haar Vorstelyk in te haalen. Zy reedt, den een en dertigsten Augustus, uit den Haage, en kwam, des avonds, te Haarlem. Burgemeesteren van Amsterdam zonden, terstond, den Pensionaris *Willem Boreel* derwaards, om haare Majesteit te verzoeken, dat zy de Stad met haare tegenwoordigheid vereeren wilde, haar keuze geevende, om zulks, te water of te lande, te doen. Zy verkoos het laatste, en vertrok, op Woensdag, den eersten September, herwaards, verzeld van de Prinsesse van Oranje, en van een' aanzienlyken stoet van adelyke Heeren en Vrouwen. Omtrent het Huis ter Hart, lag eene groote menigte van speeljagten, langs 't Y derwaards gezeild, en sierlyk uitgestreeken, met vlaggen en wimpels. Een der pragtigsten was voor de Koninginne geschikt, die egter in 't rytuig bleef, en den dyk langs reedt,

1638. tot aan de Vryheid der Stad, daar zy, door een Kornet Ruitery, uit de aanzienlykste Burgers kinderen bestaande, en geleid door *Kornelis van Davelaar*, *Heere van Petten*, ontmoet en begroet werdt. Zy werdt, door de jonge Ruiters, ter Stad in geleid door de Haarlemmer-Poort, terwyl de klokken geluid werden, en 't geschut op de wallen geloft. Binnen de poort, en langs de straa- ten, die de Vorstin door moest, stonden de twintig vendelen Schutters geschaard. De Koningin werdt, aan de poort, verwelkomd door den Kolonel *Andries Bicker*, Oud-Bur- gemeester, en de Burgerhopluiden *Pieter Reaal*, Ontvanger, *Gerbrand Fanszoon Pan- cras*, Oud-Schepen en Raad, en *Jacob Bic- ker*, Bewindhebber der Oostindische Maat- schappye. De stoet, voorgereeden van de Ruiters, en gevolgd van een gedeelte der Schutterye, kwam langs den Nieuwendyk op den Dam, en trok voorts, over den Mid- deldam, door eene zeegeboog, die 't Kog- geschip, het oud zegel der Stad, droeg, en waaronder de Bruiloft van Koning Hen- rik den IV. met de Koninginne zinryk ver- toond werdt. Wyders, nam het aanzienlyk gezelschap zynen weg door de Warmoes- straat en Niezel, en voorts, langs de oost- zyde van den Fluweelen-burgwal, tot voor de oude Doelestraat, daar eene andere ee- renpoort stondt, met eenen hoogen en sier- lyk geschilderden gevel, voor welken dit halve vers van Virgilius te leezen was: LAE- TA DEUM PARTU: dat is, *Zy verbeugt zig, in 't voortbrengen van Goden.* Na 't opschuiven der
der

der gordynen, zag men hier de Koningin, in de gedaante van Berecynthia, op eenen zee-
 gewagen, die, nevens haar, haare Vorstelyke kinderen voerde, en door vier maagden, de vier weerelddeelen verbeeldende, begeleid werdt. Tegen over den Wagen, ver-
 toonde zig wederom het Koggeschip, welk eene maagd voerde, Amsterdam ver-
 beeldende, en zig eerbiediglyk buigende voor de Koninginne, die, deeze vertooning, met zonderlinge oplettendheid, beschouwd hebbende, zig naar 't Prinsenhof begaf, daar zy, door de vier regeerende Burgemeesters, *Pieter Hasselaer, Abraham Boom, Antoni Oetgens van Waveren* en *Albert Koeraad Burg*, verzeld van de twee Pensionarissen, *Willem Boreel* en *Cornelis Boom*, begroet werdt. Boreel voerde het woord. De Koningin nam haaren intrek in 't Prinsenhof: de Prinses van Oranje in 't huis van een' voornaam' Koopman, *Elias Trip* genaamd. Het wagtwoord werdt, door de Koninginne, gegeven, zo lang zy in de Stad bleef, en 't was, den eersten avond, *Maria*. Ten volgenden dage, leidden Burgemeesteren de Vorstin door de Stad, en onder anderen naar 't Oostindisch huis, daar een banket toebereid was, eeniglyk uit Indische gewassen en voortbrengfels bestaande. Op den derden dag, vermaakte men haare Majesteit met nieuwe vertooningen, die, tusschen de Lange- en Doele-bruggen, daar de graft breed is, op een Eilandje, uit de Veenen derwaards gevoerd, in éénen nagt, vervaardigd waren. Het Vorstelyk gezelschap en

1638.

1638.

Schout en Burgemeesteren zaten in eene prachtige floep. En terwyl dezelve de Grimmenesse-fluis invoer, ging de Offensfluis, daar regt over, open, en liet een' Neptuin, op zynen wagen, die de gedaante van eene schelp hadt, door. Hy werdt van Merkuur in eene kogge gevolgd: voor in, zat de Amsterdamsche Maagd, die de Koningin, met een kort vers, begroette. De floep, die haar voerde, werdt toen geroeid naar de noordzyde van 't Eilandje, daar, onder eene groote zeegeboog, nieuwe vertooningen geschieden: eerst, het Huwelyk van Francois de Medicis en Joanna van Oostenryk, Vader en Moeder der Vorstinne; en toen Maximiliaan, Amsterdam beschenkende met de Keizerlyke Kroone. Aan de zuidzyde van 't Eilandje, werwaards de floep toen gevoerd werdt, zag men den elendigen staat van Frankryk onder Henrik den III., en den bloeyenden onder Henrik den IV., in vyf grootsche vertooningen afgebeeld. Toen werdt het gezelschap vermaakt door eenen waterstryd, tusschen tien matroozen, in witte linnen kleedinge, met roode mutsen op het hoofd; die elkanderen met handspaaken te keer gingen, en uit de schuiten in 't water deden tuimelen. Tegen den avond, voer men, door de S. Antonis-fluis, naar 't Y: daar de Koningin, op de Oostindische werf, een schip zag afloopen: 't welk zy, op verzoek der Burgemeesteren, eenen naam gaf, en *Maria de Medicis* noemde. Voorts, voerde men haar, het Y langs, naar de Zoutkeeten, van waar zy in de Prinsengraft,

graft, en in haare verblyfplaats te rug kwam. 1638.
 Den volgenden dag, zynde Saturdag, ging zy, in stilte en onverzeld, eenige winkels bezoeken. Ook verleende men toen, op haare bede, ontslag aan eenen gevangen, die, tegen zyne meening, iemant, door 't werpen van eenen steen, gedood hadt. Op Zondag, den vyfden September, vertrok het aanzienlyk gezelschap wederom naar den Haage. Burgemeesteren namen afscheid van de Koninginne, eer zy uit het Prinsenhof tradt. Voorts, deedt men haar uitgeleide, op gelyke wyze als men haar ingehaald hadt, en langs den zelfden weg. De Heer van Petten reedt, aan 't hoofd der jonge Ruite-rye, wederom voor, tot op de uiterste paa- len van de Vryheid der Stede. Zy kwam, des avonds, te Leiden, en den volgenden dag in den Haage. Terwyl zy zig te Amster- dam ophieldt, hadt zy zig, door den beroem- den *Gerard Hondhorst*, doen schilderen, en 't afbeeldsel vereerd aan Burgemeesteren (p), die 't, naderhand, voor den schoorsteen der Secretarye van het tegenwoordige Stadhuis, hebben doen plaatsfen.

De zorg der Regeeringe van Amsterdam, tot voorstand van den Koophandel der in- gezetenen, gaf haar, omtrent deezen tyd, gelegenheid tot klagten over de Regeeringe van Dantzig, daar men den Hollandschen, en onder deezen, den Amsterdamschen Koopluiden, die zig aldaar hadden neder- gezet,

(p) Zie C. BARLÆUS Blyde Inkomst van Maria de Me- dicis. DAPPER bl. 238-246. AITZEMA II. Deel, bl. 542-545.

1638. gezet, zeer bepaalde in hunnen handel, die, door de burgers alleen, gedreeven werdt met de bovenlanders; by welke burgers, de Hollanders verpligt werden te koopen. Doch de klagten der Amsterdammers vonden geheel geenen ingang (q). De Regeering van Dantzig hadt vastgesteld, haare burgers boven vreemden te begunstigen.

De Stad krygt verschil met de algemeene Staaten, over de verpagting der Convooyen en Licenten.

Uit dezelfde zorg voor 't belang des Koophandels, was ook het verschil ontstaan, welk Holland, en Amsterdam in 't byzonder ten deezen tyde hadt, met de algemeene Staaten. Men hadt, ter Generaliteit, in 't voorleeden jaar, beslooten, een vierde gedeelte van de Convooyen en Licenten te verpagten, in verwagting, dat 'er dan beter gepast zou worden op het behoorlyk invorderen derzelve. Maar Amsterdam hadt zig sterk gekant tegen deeze verpagting, en drie Raaden der Admiraliteit, die, in Juny des voorleeden jaars, tot het doen der gemelde verpagtinge, herwaards gekomen waren, daarin geregtelyk belet, hen doende dagvaarden voor Schepenen der Stad. Hieruit rees geschil met de algemeene Staaten, die verstonden, dat de Raaden ter Admiraliteit aan niemant dan aan hun verantwoordig schuldig waren. Maar de Staaten van Holland, waarby die van Zeeland zig, eerlang, ook voegden, verdedigden die van Amsterdam. Alle de andere Provincien vielen hun tegen. Men sprak, van 't geschil te willen verblyven aan Prinsse Fredrik Henrik,

(q) AITZEMA II. Deel, bl. 537.

rik, die, kort te vooren, met den titel van *zyne Hoogheid*, vereerd geworden was. Doch de Staaten van Holland toonden daartoe kleine genegenheid. Sommigen schryven, dat men, in deeze Provincie, argwaan begon op te vatten tegen den Prinse, als of hy, door middel der Generaliteit, te veel gezags zocht over de byzondere Provincien. En deeze argwaan schein meest plaats te vinden, onder de Regenten van Amsterdam (r): op welken, zo men staat maaken moge, op het gene, desaangaande, in de *Brieven* van den Franschen Ambassadeur, *Graave d'Estrades*, verhaald wordt, *zyne Hoogheid*, ten deezen tyde, ook zeer misnoegd was. Zal der moeite wel waardig zyn, hier uitvoeriglyk aan te tekenen, wat, desaangaande, in deeze Brieven, gelezen wordt.

De Kardinaal de Richelieu, den twintigsten April deezes jaars 1638, aan den Graave d'Estrades schryvende, bediende zig, onder anderen, van deeze woorden: „ Zeg aan den Heere Prinse van Oranje, dat my van Amsterdam berigt wordt, dat de Spanjaards aldaar, door tusschenkomst van een' Koopman, *Marcellus* [Marcelis] genaamd, die Agent van den Koning van Deenemarke is, driehonderd duizend ponden buskruids gekogt hebben, die naar Antwerpen gezonden moeten worden (s).” De Graaf d'Estrades antwoordde den Kardinaal hierop, den negenentwintigsten, in deezer voege: „ Ik heb den Heere „ Prin-

(r) AITZEMA II. Deel, bl. 486-490.
 (s) Lettr. du Comte d'ESTRADES Tom. I. p. 26.

1638. „ Prinse van Oranje gesproken van het be-
 „ rigt, welk men Uwe Eminentie, wegens
 „ dien Koopman Marcellus, gegeven hadt.
 „ Hy zeide my, dat hy 't reeds wift, en
 „ aan de Wethouderschap van Amsterdam
 „ hadt geschreeven, dat zy hem zou doen
 „ vasthouden, en te regt stellen; waarop
 „ hy antwoord verwagte. De gemelde
 „ Prins ontboodt my, den volgenden dag.
 „ Ik vond hem zeer gramftoorig. Hy smeedt
 „ den hoed op de tafel, en zeide my, dat
 „ de Wethouderschap van Amsterdam een
 „ uit de haaren aan hem gezonden hadt,
 „ om hem te zeggen, dat zy, volgens zy-
 „ nen last, Marcellus ontbooden hadt, om
 „ hem te ondervraagen aangaande zynen
 „ handel met de vyanden van den Staat, en
 „ zyn bevragten van schepen, om buskruid
 „ te brengen naar Antwerpen; doch dat hy
 „ hierop geantwoord hadt, geene kennis
 „ van deeze zaaken te hebben; dat hy Re-
 „ sident van den Koning van Deenemarke
 „ was, aangaande den Koophandel op de
 „ Ooftzee; wilde men dien af breeken, men
 „ hadt zig maar te verklaaren, en hy zou,
 „ terftond, naar den Koning, zynen mees-
 „ ter, keeren. Voorts, werdt hy onder-
 „ vraagd, aangaande zekere tienduizend
 „ Ryksdaalders, door hem geleend aan een-
 „ nen Koopman, *Byland* genaamd, die de
 „ vier fluiten, gelaaden met buskruid, mus-
 „ ketten en pieken, bevragt hadt. Hy be-
 „ leedt, dat hy dit geld aan *Byland* geleend;
 „ doch niet wift, wat gebruik deeze 'er
 „ van

„ van gemaakt hadt. Men hadt, midlerwyl, 1638.
 „ ook Byland in hegtenis genomen, die,
 „ voor Burgemeesteren van Amsterdam ge-
 „ bragt zynde, ondervraagd was over den
 „ handel, dien hy met den vyand gehad
 „ hadt. Hy hadt geantwoord, *dat de Burgers*
 „ *van Amsterdam vryheid hadden, om overal*
 „ *te handelen; dat hy 'er honderd noemen kon,*
 „ *die de Antwerpenaars bedienden; dat hy 't*
 „ *ook deedt; dat de Koophandel niet kon ge-*
 „ *stremd worden, en dat hy hun wel betuigen*
 „ *wilde, dat, zo men om winst te doen door*
 „ *de hel vaaren moest, hy 'er 't zengen zyner*
 „ *zeilen aan waagen zou?*” Dat de Heeren
 „ van Amsterdam hem toen onschuldig ge-
 „ oordeeld hadden, alzo hy maar bedienaar
 „ was, en niet gehandeld hadt, dan voor
 „ zyne meesters, de Koopluiden van Ant-
 „ werpen. Myn Heer de Prins van Oranje,
 „ vervolgt d'Estrades „ was zeer kwalyk vol-
 „ daan over 't verhaal van deezen Afgevaar-
 „ digde, en zondt hem zonder antwoord te
 „ rug. Hy vaardigde, terstond, iemand af
 „ aan den Admiraal Tromp, met last om
 „ de vier fluiten met buskruid en geweer in
 „ Texel aan te houden, en niet dan op zyn
 „ uitdrukkelijk bevel te ontslaan. Gy ziet,
 „ zeide hy my toen, *hoe veel gedulds men*
 „ *hebben moet met deeze plompaarts van Koop-*
 „ *luiden. Ik heb geene grooter vyanden dan de*
 „ *Stad Amsterdam. Maar kryg ik Antwerpen*
 „ *eens; ik zal haar wel zo zeer vernederen, dat*
 „ *zy zig nimmermeer zal kunnen opbeuren (t).*”

In

(t) D'ESTRADES Tom. I. p. 27-29.

1638. In hoe verre, op dit verhaal staat te maaken zy, blyve het oordeel des onzydigen Leezers aanbevolen. Zeker genoeg is 't, dat de vyand, uit deeze Landen, en ook uit Amsterdam, omtrent deezen tyd, van krygsbehoeften voorzien werdt (*u*). Doch of zulks, door de Wethouderschap, oogluikende werdt gedoogd, om dat zy bedugt was voor 't verlies des Koophandels, wanneer Antwerpen, waarop Fredrik Henrik ten deezen tyde het oog hadt, gewonnen zou zyn; 't welk men, door het voorzien deezer Stad, zou hebben willen voorkomen; zou ik, by gebrek van behoorlyke kennisse, niet durven verzekeren.

De algemeene Staaten doen eene bezending aan de Stad.

't Geschil met Amsterdam, over 't verpagten van een vierde gedeelte van 's Lands middelen te water, was van gevolg. De Prins van Oranje hadt, onlangs, eenen voorslag gedaan tot opregting van een opperft Collegie ter Admiraliteit, waaronder de byzondere Collegien staan zouden, en dus nog meer afhangen, dan zy reeds deden, van de algemeene Staaten en van zyne Hoogheid. De Staaten van Holland vonden veel zwaarigheid in 's Prinsens voorslag, en Amsterdam meer dan de meeste andere Leden. Dit geschil komende by de voorigen, werdt ter algemeene Staatsvergaderinge, in de tegenwoordigheid van den Prinse, op den zesden February des jaars 1639, beslooten, eene aanzienlyke bezending te doen naar Amsterdam; na 't overhaalen van welke Stad,

(*u*) Zie AITZEMA II. Deel, bl. 596, 597.

1639.
 Stad, men ligtelyk kans meende te zien, om de overige Leden van Holland, tot het gevoelen der meeste Provinciën, te beweegen. Tot deeze bezending werden benoemd de Heeren Graaf van Kuilenburg, Noordwyk, Terestein, van der Kamer, Nobel, Vosbergen, Tienhoven, Weede, Walta en Haarfolte uit de algemeene Staatsvergaderinge, en de Heeren van Sommelsdyk, van Berchem en de Thefaurier-Generaal Brasser, uit den Raad van Staate. Zy hadden last om „ Burgemees- „ teren en zes en dertig Raaden over te haa- „ len tot bewilliging in de nader orde op de „ zeezaaken van den zesden Maart des jaars „ 1636, met naame in het altoosaanblyvend „ Collegie ter Admiraliteit, zo als het, door „ zyne Hoogheid, voorgeslaagen was: „ voorts, in de opregtinge eener Kamer „ van * Verzekeringe; in 't verbod om sche- * Assu- „ pen aan den Koning van Spanje, of zynen rantie, „ aanhangeren te verhuuren, of te verkoo- „ pen; in de straffe van zulken, die 't reeds „ gedaan hadden, of nog zouden doen: en „ eindelyk ook in de algemeene Verpacting „ van 's Lands middelen te water.” De af- Hoe de- „ gezonden Heeren kwamen, den agtsten Fe- zelve „ bruary, in de Stad. De Graaf van Kuilen- aldaar „ burg, het hoofd der bezendinge, zondt, bejegend „ terstond, zynen Hofmeester, Plettenberg, „ naar 't Stadhuis, om Burgemeesteren kennis „ te geeven van de aankomst der Afgevaar- „ digden, en te verzoeken, dat haare Edele- „ Agtbaarheden de zes en dertig Raaden of „ Vroedschap deezer Stad wilden vergaderen, „ aan welken zy hunne Geloofsbrieven over- „ le-

1639.

leveren, en hunnen last openen zouden. Doch zo als Plettenberg op den Dam kwam, traden Burgemeesteren, die thans waren *Abraham Boom, Jan Corneliszoon Geelvinck, Gerbrand Claaszoon Pancras en Willem Backer*, 't Stadhuis af. Hy deedt hun egter zyne boodschap; doch kreeg voor bescheid, „ dat Burgemeesteren niet gewoon waren, „ over diergelyk verzoek, op straat, maar „ op 't Stadhuis te raadpleegen, en dat zy, „ des nademiddags ten drie uuren, weder „ om vergaderen zouden.” En alzo Plettenberg hierop vraagde, of de zes en dertig Raaden dan ook zouden vergaderen? werdt hem *Neen* geantwoord „ en dat die zo ras „ niet by elkanderen te krygen waren.” Hy nam hiermede zyn afscheid. Doch Burgemeesteren traden, terstond, wederom in 't Stadhuis, en in hunne Kamer, en vonden geraaden, een Stads bode te zenden aan de Herberg der Afgevaardigden, met aanbieding, dat zy by Burgemeesteren gehoor konden hebben, wanneer 't hun gelieven zou. Des nademiddags, verscheenen de Heeren van der Kamer en Brasser voor Burgemeesteren, om 't reeds gedaane verzoek, tot het byeenroepen van de Vroedschap, nader aan te dringen. Doch men antwoordde hun „ dat, naar de bekende orde op de „ Regeeringe deezer Stad, wanneer'er eenige bezending van buiten kwam, de „ Geloofsbrieven werden overgeleverd aan, „ en het gehoor verleend voor Burgemeesteren, en niet voor de Vroedschap of „ zes en dertig Raaden. Begeerden hunne „ Edele

Burge-
meeste-
ren maa-
ken
zwaarig-
heid, om
der be-
zendinge
gehoor
in de

„ Edele Mogendheden dan gehoor van Bur- 1639.
 „ gemeesteren; 't werdt hun toegestaan.” volle
 Wyders, vraagden Burgemeesteren ook, Vroed-
 „ wat zaaken de Heeren Gemagtigden zou- schap
 „ den gelieven voor te stellen?” Doch de toe te
 twee Heeren antwoordden „ dat hunne Ge- staan.
 „ loofsbrieven hielden aan Burgemeesteren
 „ en Raad; en dat zy geenen last hadden,
 „ om eenige opening te doen dan in den
 „ Raad of Vroedschap.” Hiermede ver-
 trokken zynde, vonden de Afgevaardigden
 geraaden, naar den Haage te schryven om
 naderen last, na 't ontvangen van welken,
 zy zig, den twaalfden, gezamenlyk ver-
 voegden by Burgemeesteren, na dat zy zig,
 's daags te vooren, hadden aangegeven. Hier De Afge-
 leverden zy hunne Geloofsbrieven over, en vaardig-
 verklaarden wyders „ dat de punten, die den ko-
 „ zy den Raad hadden voor te draagen, men by
 „ meest betroffen de zaaken van de zee, Burge-
 „ naamelyk 1. om in den Haage op te reg- meeste-
 „ ten een altoos aanblyvend Collegie, om ren.
 „ het opper-opzigt te hebben over de Kust-
 „ schepen. 2. Om het geheele middel der
 „ Convooyen en Licenten, over 't gantsche
 „ Land, te verpagten. 3. Om eene Maat-
 „ schappy van * Verzekering op te regten, * Assu-
 „ volgens de bekende Ontwerpen, en 4. rantie.
 „ Om den Raad van Staate regtspraak toe
 „ te staan, over de eigenaars der schepen,
 „ die aan Spanje verkogt of verhuurd, en
 „ in de Middellandsche zee gebruikt wer-
 „ den: op welke punten, zy verzogten dat
 „ de Raad mogt vergaderd worden.” Doch
 Burgemeesteren gaven alleenlyk voor be-
 scheid

1639. scheid „ dat zy den Heeren behoorlyk ant-
 „ woord zouden laten toekomen.” Onder-
 tuffchen , werden de Afgevaardigden , in
 hunne Herberge , daar zy reeds , door Bur-
 gemeesteren , verwelkomd waren , op Stads-
 kosten , onthaald. Ook lieten Burgemeeste-
 ren hun , na dat zy van 't Stadhuis gegaan
 waren , weten , dat zy , in vollen getale , het
 middagmaal met hen zouden komen houden.

Burge-
 meeste-
 ren gee-
 ven 'er
 den Raad
 kennis
 van.

Oordeel
 des
 Raads.

Midlerwyl , hadden Burgemeesteren , op
 dat zy niet zouden fchynen , zig eenig meer-
 der gezag aan te maatigen , dan hun , naar
 de orde der Regeeringe , toekwam , den
 Raad byeengeroepen , dien zy voorhielden ,
 wat 'er , tuffchen de Afgevaardigden en hen ,
 was voorgevallen , met byvoeging , dat hun
 niet geraaden dagt , den Raad op de voor-
 geftelde punten te vergaderen ; en verzoek ,
 dat de Raad dezelfs oordeel over den voor-
 flag der Afgevaardigden , en hun antwoord
 daarop geliefde te verklaaren. En na eenig
 beraad , verftonden de Leden „ dat aan Bur-
 gemeesteren , als HOOFDEN VAN DEN
 „ RAAD , het beroepen van den Raad ftondt ;
 „ dat zy , hierom , wel gedaan hadden , dat
 „ zy 't verzoek der Afgevaardigden , zo
 „ als het lag , van de hand gewezen had-
 „ den ; dat het ook *onfatfoenlyk , onbehoorlyk*
 „ *en buyten ordre en ftyl van de Regeeringe*
 „ was ; en dat *de Staten Generael en Raedt*
 „ *van State niet gevoecht* waren , om zulke
 „ bezendingen te doen aan byzondere Ste-
 „ den der Bondgenooten , om dezelfen daar-
 „ door voor in te neemen , en te beweegen
 „ tot eene verklaring op punten , die nog
 „ in

„ in Beschryving gebragt , en met haare
 „ Medeleden ter Vergaderinge van Holland 1639.
 „ overwoogen zouden moeten worden.”

Wyders , werden Burgemeesteren verzogt ,
 „ den gemelden Afgevaardigden , van dee-
 „ zer Stede wege , aan te zeggen , dat zy
 „ niet bevoegd waren , om , in diervoege als
 „ zy hier kwamen , in den Raad ontvangen
 „ te worden , veel min om voorflagen te doen
 „ aan een byzonder Lid der Vergaderinge
 „ van Holland , buiten kennis van de Staa-
 „ ten dier Provincie , die zelve *Souverain* ,
 „ en met de algemeene Staaten alleenlyk in
 „ verbond was ; doch zo zy , wegens de U-
 „ nie , iet hadden voor te stellen , dat zy 't
 „ zelve doen moesten aan de Vergadering
 „ der Staaten van Holland , of , in derzel-
 „ ver afwezendheid , aan derzelve Gecom-
 „ mitteerde Raaden , om van daar , naar
 „ orde en oud gebruik , by uitschryvinge ,
 „ hier ter Stede , en in de andere Steden
 „ deezer Provincie gebragt te worden (v).”

Burgemeesteren begaven zig , hierop , na Burge-
 't scheiden van den Raad , in vollen getale , meeste-
 naar de Herberg der Afgevaardigden , wel- ren wei-
 ken zy mondeling vertoonden „ dat hun het geren der
 „ begeerde gehoor by Burgemeesteren en bezen-
 „ Raaden niet kon worden toegestaan.” Zy gehoor
 voegden 'er by „ dat de punten van hun in de
 „ nen last niet eenig byzonder Lid of Stad, Vroed-
 „ maar de Provinciën in 't gemeen betrof- schap.
 „ fen ; dat de Unie van Utrecht niet was
 „ een Verbond tusschen de Generaliteit en
 „ ie-

(v) Resol. Vroedsch. N. 17. II Febr. 1639. f. 230 verso.

1639. „ ieder Lid of Stad van elke Provincie ;
 „ maar tuffchen de Provinciën onderling ;
 „ en dat men Amfterdam, of den ande-
 „ ren Steden zo veel eers niet geeven kon,
 „ zonder de hoogheid van Holland te kwet-
 „ fen. Ook wiften zy geen voorbeeld, dat
 „ eene byzondere Stad ooit door de Gene-
 „ raliteit bezonden geweest was. De pun-
 „ ten, die men wilde voorftellen, betroffen
 „ de Staaten der Provincie, in welker Ver-
 „ gadering, die den twee entwintigften zou
 „ aanvangen, men dezelfen, zo men 't goed-
 „ vondt, zou konnen brengen. Doch zy kon-
 „ den den Heeren verzekeren, dat op alle
 „ de punten van hunnen laft, of by Holland
 „ reeds beflooten was, of punten van be-
 „ fchryvinge gemaakt waren.” Zy verzog-
 „ ten, ten befluite „, dat men hun niets wilde
 „ vergen, welk ftrydig was met de Hoog-
 „ heid van Holland, of met de loffelyke
 „ Gewoonten der Stad:” en beloofden ge-
 „ williglyk „, te zullen letten, naar behooren,
 „ op de goede redenen, welken, in het Ge-
 „ fchrift, hun door de Heeren Afgevaardig-
 „ denter hand gefield, vervat waren; waar-
 „ na zy de ftem der Stad over 't gene ter
 „ Vergaderinge van Holland zou worden
 „ voorgesteld, ten zynen tyde, in die Ver-
 „ gadering zouden doen inbrengen.”

De be-
 zending
 klaagt
 over
 Burge-
 meefte-
 ren van

De Afgevaardigden, dit antwoord ontvan-
 gen hebbende, bleeven nog in de Stad tot
 den vyftienden, waarfchynlyk om nog eens
 befcheid te konnen hebben uit den Haage;
 en keerden toen derwaards, zonder eenige
 nadere onderhandeling gehad te hebben met

Bur-

Burgemeesteren. 't Liep aan tot den zesentwintigsten, eer de voorflag, dien men te Amsterdam dagt te doen, met de vereischte veranderingen, ter Vergaderinge van Holland, gedaan werdt. De Afgevaardigden verzuimden niet, by deeze gelegenheid, te klaagen „ dat Burgemeesteren van Amsterdam bevolen hadden, de Schepen, „ te Hellevoetfluis leggende, niet uit te rusten, ten ware men last hadt, omze naar „ Texel te brengen, onaangezien hunne „ Hoog-Mogendheden, by herhaalinge en „ ernstelyk, het tegendeel belast hadden: „ dat dezelfde Burgemeesteren hun, zelfs „ ter begeerte van hunne Hoog-Mogendheden, geen gehoor hadden willen toestaan in de Vroedschap, zeggende zulks „ te zyn eene ongehoorde nieuwigheid, daar „ nochtans bleek, dat 'er, den zestienden „ April des jaars 1592, eene diergelyke bezending uit het midden der Vergaderinge van hunne Hoog Mogendheden aan Middelburg in Zeeland geschied was; dat zy, „ wyders, 't geschrift, hun overgegeven, „ *als een besmettelyk papier*, in eene openbaare herberg, hadden laten leggen, „ zonder het te willen behouden, veel minder Raad mededeelen; dat, zo Amsterdam, in 't jaar 1610, zo wel bevoegd geweest was, tot het doen der bezendinge naar Utrecht, als hunne Hoog-Mogendheden, zyne Hoogheid en de Raad van Staate waren, tot het doen der tegenwoordige bezendinge, men toen op de „ onderneeming dier Stad zo veel niet te

1639.

Amsterdam, ter Vergaderinge van Holland.

1639. „ zeggen gehad zou hebben.” ’t Voorstel
 werdt beslooten , met eene verklaring,
 „ dat hunne Hoog-Mogendheden , zyne
 „ Hoogheid en de Raad van Staate ’t ge-
 „ beurde te Amsterdam nogtans niet geden-
 „ ken wilden , en alleenlyk baden , dat hunne
 „ Edele Mogendheden , op de vier voorge-
 „ slaagen punten , een spoedig , eenpaarig
 „ en heilzaam besluit wilden neemen.”

Burge-
 meeste-
 ren ver-
 dedigen
 zig.

Van wege de Vergadering van Holland,
 werdt geantwoord , dat men op het voorge-
 stelde zou raadpleegen. De Leden , met
 naame Amsterdam , verzogten afschriften
 van ’t Vertoog , en Burgemeesteren deezer
 Stad deden , den agtsten Maart , een ant-
 woord op het zelve inleveren ter Vergade-
 ringe van Holland : waarin zy , vooraf , om-
 standiglyk verhaald hebbende , wat tusschen
 de Afgevaardigden en hen voorgevallen was,
 vervolgens , aanweezen „ dat zy , in hun
 „ bevel omtrent de Kustschepen te Helle-
 „ voetsluis , hadden gehandeld , overeenkom-
 „ stig met de Resolutien der Heeren Staa-
 „ ten van Holland , die begeerd hadden ,
 „ dat gemelde schepen zouden inkomen en
 „ uitgeruft worden , daar zy uitgevaaren
 „ waren , en niet juist in het Goereesche
 „ gat ; dat het geval van Middelburg vyftig
 „ jaaren geleeden , en van eene geheel an-
 „ dere natuur was , gelyk met de Resolutie
 „ der Generaliteit zelve beweezen werdt ;
 „ dat zy , in ’t jaar 1610 , op verzoek van
 „ die van Utrecht zelve , Afgevaardigden
 „ derwaards geschikt hadden , om als mid-
 „ delaars te dienen , tusschen die Stad ,
 „ wel-

„ welke toen met de wapenen van den Staat
 „ gedreigd werdt (w), ter eener, en de alge- 1639.
 „ meene Staaten en Prinse Maurits, ter ande-
 „ rer zyde; en dat zy niets hadden gedaan,
 „ 't welk eenige opspraak verdiende. Dat
 „ zy, wyders, beoogd hadden, het geschrift,
 „ hun, door de Afgevaardigden, in eene
 „ openbaare herberg, ter hand gesteld, te
 „ behouden; doch dat deezen daarop uit-
 „ drukkelyk antwoord van wege den Raad
 „ begeerd hadden; 't welk zy niet hadden
 „ kunnen toezeggen. Dat zy, bemerkende
 „ dat de Afgevaardigden zig naar de ééne
 „ zyde van de kamer begaven, zo 't schein,
 „ om te raadpleegen, 't papier met veel
 „ eerbied voor hun hadden nedergelegd,
 „ en zig, om hun meer vryheid te laten,
 „ begeven naar een ander vertrek, daar de
 „ Afgevaardigden, naderhand, by hen kwa-
 „ men, zonder 't papier mede te brengen,
 „ gelyk zy verwacht hadden.” Eindelyk,
 „ klaagden Burgemeesteren, op hunne beurt,
 „ over twee uit de Gecommitteerde Raaden
 „ van Holland, die, gewoon ter algemeene
 „ Staatsvergaderinge te verschynen, zig, ne-
 „ vens de andere Afgevaardigden, hadden
 „ doen magtigen, tot de bezending naar Am-
 „ sterdam; daar zy, by wel beëdigde Instruc-
 „ tie, gelast waren, de Resolutien der Staaten
 „ van Holland te handhaaven: 't welk men te
 „ bedenken gaf, of hier wel geschied ware,
 „ naar behooren (1).

Doch

(w) Zie Vaderl. Hist. X. Deel, bl. 29.

(1) Refol. Vroedsch. N. 17. 2 Maart 1639. f.

1639. Doch hierby bleef het geschil met Amsterdam steeken. Ook werdt 'er, by Holland, niet naar genoegen der meeste Provincien beslooten op de punten, om welken de bezending was aangelegd. Fredrik Henrik, ziende, dat zy, by verscheiden' Steden, en vooral by Amsterdam (x), niet door wilden, dreefze niet sterk, schoon 't, schryft AITZEMA (y), aan geene oorblazers ontbrak, die, om hun byzonder belang, 't gezag der algemeene Staaten, en dat van zyne Hoogheid zogten te vermeerderen. Nogtans, meent hy, dat deeze twist met Amsterdam kwaad bloed gezet heeft, waarvan men, eenige jaaren laater, de uitwerksels gewaar werdt (z).

Keur tegen ergerlyke schriften en tegen 't kwaadspreken van de Regeeringe. Kort na 't afloopen deezer handelingen, kwam 'er, den zestienden April, hier ter Stede, eene scherpe keur uit, tegen ergerlyke schriften en tegen 't kwaadspreken van 's Lands Regeering, in 't gemeen, of in 't byzonder, en van vreemde Koningen en Mogendheden. Het maaken, drukken of verspreiden van zulke schriften zou met driehonderd guldens en goeddunkelyke straffe voor de eerste, en met zeshonderd guldens en lyffstraffe, voor de tweede reize, geboet worden, en de overtreeders, na verloop

(x) Resol. Vroedsch. N. 18. 26 Juny, 17 July, 31 Octob. 1640. f. 28 verso, 33 verso, 44.

(y) II. Deel, bl. 602.

(z) II. Deel, bl. 505, 593.

233-239. Zie ook AITZEMA II. Deel, bl. 592-602: alwaar de stukken egter zeer gebrekkelyk gedrukt zyn.

loop van jaar en dag, nog strafbaar zyn (a). 1639.
 Het Raadhuis deezer Stede was zo bouw-Eerfte
 vallig geworden, dat de Vroedschap, in den raadplee-
 aanvang deezes jaars, eenigen uit haar mag- gingen
 tigden, om ontwerpen tot het stigten van om een
 een nieuw Stadhuis te onderzoeken, en daar- nieuw
 van, in tyd en wyle, verslag te doen aan den Stadhuis
 Raad (b). Doch daar verliepen nog eenige te bou-
 jaaren, eer 't werk begonnen werdt. wen.

's Nagts tusschen den zesden en zevenden Storm.
 January des jaars 1640, ontstondt, hier ter 1640.
 Stede, zulk een vreesfelyke stormwind, dat
 de meeste huizen stonden te schudden. Het
 looden bekleedsel, welk digt op de kap der
 Koorenmarkt vastgespykerd was, werdt aan
 den eenen hoek los gerukt, en gelyk een kleed
 opgerold. De weërhaan en yzeren spil van
 den Reguliers-tooren stortten in 't water, en
 de spits van den tooren der Nieuwe-zyds-
 Kapelle viel in 't dak. De daken van veele
 huizen werden zwaarlyk beschadigd, en ee-
 nige gevels om verre gerukt. In Texel blee-
 ven ook veele schepen. De schudding, die
 de wind veroorzaakte, werdt van eenigen
 gehouden voor eene aardbeeving; schoon
 de aardbeevingen doorgaands by stil weder Aardbee-
 voorvallen. En by zulk weder, gevoelde men ving.
 'er eene, hier te Lande, op den vyfentwintig-
 ften Maartdeezes zelfden jaars, des morgens
 ten half drie uren. Zy duurde, te Amster-
 dam, naauwlyks een minuut. Die sliepen, had-
 den 'er geene gewaarwording van. Die wak-
 ker

(a) Handv. bl. 57r.

(b) Resol. Vroedsch. N. 17. 23 Jan. 1639. bl. 229.

1640. ker waren, hoorden trappen, bedsteden, kassen en wanden kraaken, en zagen 't hangend huisraad beweegen. Ook vielen, hier en daar, eenige glazen ruiten uit het lood. Voor 't overige, was men vry met den schrik (c).

Schik- Sedert het droogmaaken van de Diemer-
king op meer, begonden zig aldaar veele luiden,
de Regts- met der woon, neder te zetten: ook kwam
oefening aldaar, dagelyks, veel toevloed van arbei-
over de ders en anderen, onder welke menigte, niet
Diemer- zelden, verscheiden' ongeregelhdeden voor-
meer. vielen, die geregtelyk behoorden belet te
worden. De civile Jurisdictie over de Meer
was zelfs nog onbepaald, hebbende de gron-
den derzelve, eertyds, behoord onder de
Ambagtsheerlykheden van Amsterveen,
Diemen en Ouderkerk, de grenzen van wel-
ken nog niet waren geregeld. Tot voorko-
ming der ongemakken, die uit het een en
het ander te dugten waren, vondt de Graaf-
lykheids-Rekenkamer geraaden, op den
tienden May deezes jaars, den tegenwoor-
digen Baljuw van Amstelland, *Pieter Bou-
dewynsz van Lokhorst*, te magtigen, om,
nevens de Heemraaden der Diemermeer,
alle hooge en laage Jurisdictie aldaar waar
teneemen, met dien verstande nogtans, dat,
na zyn overlyden of afstand, 't Baljuwschap
der Diemermeer aan den Dykgraaf dier
Meer zou opgedraagen worden (d).

Trekweg Men vondt zo veel gemaks by de Vaar-
ten

(c) DOMSELAAR VI. Boek, bl. 424. COMMELIN bl.
1164.
(d) Handv. bl. 343. [169.]

ten en Trekwegen, die, sedert eenige jaaren, van Amsterdam, naar eenigen der naaste Steden, gemaakt waren, dat de Regeering deezer Stad, al sedert eenigentyd, met die van Naarden en Muiden, in onderhandeling geweest was, om eene bekwaame Vaart, Trekpad en Wagenweg te maaken, van hier naar Muiden, en voorts naar Naarden. Eindelyk, werdt men 't eens (e), en verwierf 'er Octroi toe van 's Lands Staaten, welk, den vyfentwintigsten October dezes jaars, gedagtekend was (f). De weg begon, van de Stad, langs den Amstel en Ringflood der Diemermeer, tot aan het Diemerbruggetje, van waar dezelve nevens de Vaart voortliep tot aan Muiden, door welke Stede, men in eene andere schuit overging, en, langs eene andere vaart en weg, te Naarden kwam. In 't volgende jaar, werdt dit Octroi verbreed met een ander, waarby den drie Steden gegund werdt, de Landen, die zy tot de vaart en weg zouden behoeven, te mogen overneemen by waardeeringe van Gemagtigden der Staaten, zonder in Dyklasten gehouden te zyn, mids de waardeering der Landen, naar gelang, zo veel hooger geschiedde (g). By het eerste Octroi, was reeds bepaald, dat de weg alleen voor den reizenden man moest dienen, en niet tot het vervoeren van koopmanschappen bekwaam gemaakt worden.

Het

(e) Resol. Vroedfch. N. 17. 11 Juny 1639. f. 250. N. 18, 22 Aug. 1640. f. 35 verso.

(f) Handv. bl. 430. [119.]

(g) Handv. bl. 431. [120.]

1640.
Streng
verbod
van 't
buiten
timme-
ren.

Het timmeren buiten de Stad, in de Vryheid, schoon by herhaalde Keuren verbooden, ging thans zo sterk voort, dat het Ge-regt geraaden vondt, het gedaan verbod, den vyftienden September van dit, en den tienden May van het volgende jaar, ernstelyk, te vernieuwen, met bedreiging, dat men de nieuwe timmeraadjn, zonder oogluiking of verdrag, zou doen slegten (*b*). Onder-tusschen, werdt beslooten, het timmeren van koehuizen binnen de vryheid toe te staan, alzo, door dezelve, geene neering uit de Stad naar buiten getrokken werdt (*i*).

Een
groot ge-
tal Am-
sterdam-
sche
Kooplui-
den ver-
zoekt
om be-
scher-
ming der
Scheep-
vaart.

1641.

De Koophandel, met naame de Amsterdamsche, leedt, ten deezen tyde, zo veel van de Duinkerkers, dat honderd negen en vyftig van de voornaamste Koopluiden deeziger Stad zig, in January des jaars 1641, vervoegden, met een verzoekschrift, aan de algemeene Staaten, smeekende om kragtiger bescherming der scheepvaart, en byzonderlyk, dat den Luitenant-Admiraal *Maarten Harpertszoon Tromp* gelaft mogt worden, de haven van Duinkerken, gelyk voorheen wel geschied was, met een bekwaam aantal van Oorlogschepen, te bezetten. En dit verzoek hadt zo veel klem, dat Tromp bevel kreeg om, na't overvoeren van den jongen Prinse *Willem* naar Engeland, op vier ryke Westindischvaarders te kruiffen. Ook werdt den Duinkerkeren eenige afbreuk ge-

(*b*) Refol. Vroedsch. N. 18. 3 Sept. 1640. f. 40. Handv. bl. 1008, 1009. [603, 603.]

(*i*) Refol. Vroedsch. N. 18. 23 Maart 1641. f. 72 verso.

gedaan (k). Nogtans vind ik niet, dat de haven van Duinkerken bezet werd, gelyk 1641.
de Koopluiden verzogt hadden.

Het Collegie ter Admiraliteit te Amsterdam gaf, omtrent deezen tyd, zo dikwils verlot tot den uitvoer van wapenen en krygsbehoeften, dat zulks den anderen Provincien in 't oog liep. Ook verstondt men in den Haage, dat het verleen van zulk verlot behoorde tot de Vergadering der algemeene Staaten, die, zo men oordeelde, best kon weeten, of zulk een uitvoer geschieden kon, zonder benadeeling van 's Lands Magazynen. Maar de Admiraliteit meende, dat hier ter Stede het grootste Magazyn was van 's Lands Krygsbehoeften, en dat men, nergens beter dan hier, weeten kon, of 'er genoegzaame voorraad van Krygsbehoeften in 't Land ware. Ook oordeelde zy, dat de onkosten op het verzoeken en verkrygen van verlot tot uitvoer, wanneer 't in den Haage zou moeten geschieden, zo hoog zouden loopen, dat de Koopluiden liever te Hamburg, of in andere Oostersche Steden, verlot tot uitvoer van Oorlogsgereedschap zouden zoeken te verkrygen, dan hier te Lande; 't welk tot versperring van den Handel gelegenheid geeven zou. De raadpleegingen, die, over dit stuk, in September, in den Haage gehouden werden (l), maakten geene verandering in de gewoonte der Admiraliteit te Amsterdam. De zaaken blee-

De Admiraliteit te Amsterdam raakt in verschil over 't verleen van verlot tot het uitvoeren van Krygsbehoeften.

(k) AITZEMA II. Deel, bl. 750 enz.

(l) AITZEMA II. Deel, bl. 787.

1641. bleeven aldaar voortgaan op den voorigen voet.

Een Ge- *Mustapha Aga*, Afgezant van de Otto-
zant der mannische Porte, was, in 't begin deezes
Porte, jaars, in den Haage aangekomen, met last
hier ter om de onderlinge vriendschap met den Staat
Stede, om te kweeken, en het afvaardigen van
onthaald aan te eenen nieuwen Ambassadeur aan de Porte
op kos- te verzoeken. Hy werdt, op kosten van
ten der den Staat, onthald: doch alzo het Huis,
algemeen Staa- waar hy zyn verblyf hieldt, voor den Am-
ne Staa- bassadeur van Portugal geschikt was, liet
ten. hy zig beweegen, om te Amsterdam te ver-
toeven, tot dat het schip gereed zyn zou,
welk hem naar zyn Hof te rug zou voeren.
Hy kwam dan in deezze Stad, daar men
hem eene herberg bereid hadt, en alwaar
hy, nog eenigen tyd, op kosten der alge-
meene Staaten, onthald werdt (m).

Burge- Op verzoek van *Joan Christiaan*, Hertog
meeste- van *Sleeswyk-Holstein*, besloot de Vroed-
ren staan- schap van Amsterdam, in July deezes jaars,
van Stads wege, dat Burgemeesteren, van Stads wege, Pe-
Peters- ters en Getuigen zouden zyn over den doop
over den van deszelfs jonggebooren Zoon, wien een
Prinse rentebrief van driehonderd guldens 's jaars,
van Hol- in een koffertje van zeshonderd guldens,
stein. tot eene pillegaave werdt toegelegd. Men
vondt goed, daarenboven, driehonderd gul-
dens, of wat meerder of minder te vereeren
in de Kraamkamer (n).

De Ko- De jonge Prins van Oranje was, vroegin
't

(m) AITZEMA II. Deel, bl. 774, 775.

(n) Resol. Vroedsch. N. 18. 22 July 1641. f. 83 verso.

't voorjaar, naar Engeland vertrokken, tot 1641. voltrekking van zyn huwelyk met de Prin-ningin
fesse *Maria*, Dogter van Karel den I., Ko- van En-
ning van Groot-Britanje. Het vorstelyk paar, geland,
en de Koninginne zelve kwamen, in de Len- Prins
te des jaars 1642, in Holland: en toonden Fredrik
zig, eerlang, begeerig, om deeze Stad, Henrik,
werwaards Prins Fredrik Henrik hen gelei- en Prins
den zou, met hun bezoek te vereeren. De Willem
Regeering kreeg, by tyds, kennis van dit en zyne
voorneemen. De Koninginne-Moeder van Gemaa-
Frankryk was hier, in 't jaar 1638, zo prag- lin wor-
tig ingehaald, dat men vooral niet minder den, hier
meende te moeten doen, by deeze gelegen- terStede,
heid. Op den veertienden May, werdt af- inge-
gekondigd, dat de schutters, tegen den haald.
negtienden des avonds, in de Stad en by 1642.
der hand moesten zyn, op eene boete van
vyf en twintig guldens. De jonge Ruitery
werdt ook gewaarschuwd; doch niemant,
zelfs niet het scheepsvolk op stroom, mogt
schieten, zonder daartoe bevel te hebben
van hooger hand (o). De Vroedschap, in
aanmerking neemende, dat men der Konin-
ginne-Moeder van Frankryk, voorheen,
eenige vereering gedaan hadt, besloot ook
de Koninginne van Groot-Britanje en de
Prinseffe haare Dogter, met twee en twin-
tig duizend, drie en twintig duizend, of vier
en twintig duizend guldens, te vereeren, ter
bescheidenheid van Burgemeesteren (p). Op
den twintigsten May, kwam het Vorstelyk
ge-

(o) Keurb. L. f. 173 verso.

(p) Resol. Vroedsch. N. 18. 17 May 1642. f. 117 verso.

1642. gezelschap herwaards, en werdt, op de uiterste grenzen der Stads Vryheid, buiten de Haarlemmer-Poorte, ontmoet, door *Dirk Tholinx*, President Schepen en Raad, aan 't hoofd eener treffelyke ruiterbende. Binnen de poort, werdt het gezelschap, en de Koningin in 't byzonder, begroet door den Pensionaris, Cornelis Boom. De soldaaten en schutters waren allen in de wapenen, en in orde geschaard. Langs den weg, dien de stoet door moest, om op 't Prinsenhof te komen, waren vier zeegeboogen opgeregt, eene op den Dam, aan den kant van 't Damrak, eene voor aan in de Beursstraat, eene op den Middeldam, en eene voor de oude Doelestraat. Onder deeze zeegeboogen, geschiedden, na 't opschuiven der gordynen, de pragtigste vertooningen, meest slaande op 't Huwelyk van den jongen Prinse en de Engelsche Kroonprinsesse. In de eerste boog, zag men de bruiloft van Thetis en Peleus, op welke, al de Goden en Godinnen vergaderd waren: en de boog was van boven behangen met eene dubbele feston van Oranje-appelen, doorvlogten met roode en witte roozen. Tusschen de zuilen, hingen de wapens der veroverde Steden in Oost- en Westindie aan eenen snoer van Oranjezyde. 't Gebouw der tweede booge was, tusschen de zuilen, behangen met roode en witte roozen, hier en daar met gouden lelien doorwrogt. Op den top stondt de Keizerlyke Adelaar. De vertooning was, het Verbond tusschen Keizer Adolf van Nassau en Eduard den II., Koning van Engeland, welk,

1642.
welk, in 't jaar 1292, geslooten werdt. De derde boog, die op den Middeldam stondt, overtrof de anderen verre in grootte en pragt, en pronkte met eenige Latynsche en Nederduitsche verzen. Op den top stondt het wapen van Groot-Britanje, welk tot boven de huizen uitstak, tusschen de wapens van Gelderland en Nassau. De vertooning was het Huwelyk van Reinoud van Nassau, eersten Hertog van Gelder, met de Prinsesse Eleonor, Dogter van Eduard den III., Koning van Engeland. Tusschen de zuilen, stonden Mars en Pallas, voerende de wapens der Steden en schansen, door Fredrik Henrik, op den Spanjaard veroverd. De vierde zeegeboog droeg ook een reeks van wapenschilden der veroverde plaatsfen in Oost- en Westindie. Op den top stondt een leevend man, Herkules verbeeldende, die den aardkloot torste. Hiermede werdt op de dapperheid van Fredrik Henrik gezinspeeld. Japetus en Atlas, Willem den I. en Maurits verbeeldende, lagen aan zyne zyde, en beschouwden hem met verwondering. Van binnen, zag men, na 't opschuiven der gordynen, een tempel, waarin het Huwelyk van Jakob den II., Koning van Schotland, en Maria van Egmond, uit Reinoud, Hertog van Gelder, voortgesprooten, voltrokken werdt. Het Vorstelyk gezelschap, alles bezigtigd hebbende, werdt, aan 't Prinsenhof, door den Pensionaris Willem Boreel, uit naam van Burgemeesteren, begroet. Den volgenden dag,

1642.

dag, werden de Perfoonaadjen, in verscheiden' weluitgestreeken sloepen, door de Stad geroeid, onder 't geleide van Burgemeesteren, die hun de Godshuizen en andere voornaame gebouwen vertoonden. In 't Oude-Mannen-huis, deed Prins Fredrik Henrik een geschenk van drie guldens aan ieder der oude luiden, die toen ruim tweehonderd sterk waren. Voorts, voer men, eene poos, langs 't Y, daar wakker gevlagd en gevuurd werdt van de schepen. De vertooningen van 's daags te vooren werden, op verzoek van zyne Hoogheid, nog eens herhaald: ten welken einde, Burgemeesteren eene groote stellaadje op den Dam hadden doen opslaan, en met blaauw Laken bekleeden; waarop het Vorstelyk gezelschap geplaatst werdt. Doch de watervertooningen, die op den Amstel geschiedden, vielen ongelukkiglyk uit. Des Vrydags, den twee en twintigsten May, reedt het doorlugtig gezelschap de Reguliers-Poort uit, naar den Haage te rug, op gelyke wyze als het ingekomen was. De Amsterveensche weg was, om 't stuiven te voorkomen, op bevel van Burgemeesteren, door de Huisluiden, begooten. Schepen Tholinx, die wederom, aan 't hoofd der jonge Ruiterbende, honderd en vyftig paarden sterk, vooruit gereeden was, plaatste zig, met zyne manschap, in slagorde, op een kamp lands voorby den Overtoom, alwaar hy van de doorlugtige Perfoonaadjen afscheid nam (q).

De

(q) AITZEMA II. Deel, bl. 816, 817. DAPPER, bl. 246-248.

De Digter JOOST VAN DEN VONDEL 1642.
 maakte een treffelyk gedigt op de inhaal-
 inge der Koninginne van Engeland hier ter
 Stede (r). Zy vertoefde, tot op 't einde
 des jaars, in Holland. Men nam toen, ter
 Vergaderinge der Staaten, in overweeing,
 om haar *eenige begiftiging* te doen. Amster-
 dam zou hiertoe ligtelyk gekomen zyn. Doch
 de overige Leden der Provincie toonden 'er
 geene gezindheid toe, waarom 'er, van we-
 ge Amsterdam, ook zwaarigheid in gemaakt
 werdt (s).

In deezen jaare, zat, hier ter Stede, ie-
 mant gevangen, die stempels gemaakt hadt,
 waarmede, met zyne kennis, valsche dub-
 bele stuivers gemunt waren. Hy liep gevaar
 van den hals. Doch Prins Fredrik Henrik
 verleende hem, op zyn verzoek, vergiffenis
 van de verdiende straffe des doods, op den
 zestienden December (t). In 't volgende
 jaar 1643, schonk hy vergiffenis van alle
 straffe en boete aan eenen ongelukkigen
 doodslaager, die hier ter Stede in hegtenis
 zat: en in 't jaar 1645, bediende hy zig nog
 eens van deeze zyne magt, in een diergelyk
 geval (u).

Op den eersten dag van de vasten des
 jaars 1643 (v), die toen viel op den agttien-
 den February, ontstondt 'er, op 't midden
 van den dag, brand in 't Vrouwen-Tugthuis
 of Spin-
 ofhuis.

(r) Zie zyne Poëzy I. Deel, bl. 171.

(s) Resol. Vroedsch. N. 18. 1 Dec. 1642. f. 147 verso.

(t) Groot-Memor. N. III. f. 226 verso.

(u) Groot-Memor. N. III. f. 230, 245.

(v) FOKKENS bl. 282.

1643.

of Spinhuis, eertyds, het S. Ursulen-Klooster, welk byna geheellyk verteerd werdt. Men weet dit ongeluk aan de onagtzaamheid eeniger tugtelingen; hoewel sommigen dagten, dat eenigen haarer den brand, voorbedagtelyk, gestigt hadden, om, onder de verwarring, die dezelve veroorzaaken moest, gelegenheid te vinden om te ontsnappen: 't welk egter niet gelukte. De tugtelingen werden, wel dicht aan elkanderen gekoppeld, naar 't Rasphuis overgebracht, daar zy bevaard werden, tot dat het Spinhuis wederom opgebouwd was (w).

Amsterdam kant
 zig tegen
 de vereeniging
 der Oost-
 en West-
 indische
 Maatschappye.

Ten deezen tyde, werdt, in den Haage, gehandeld over de verlenging van 't Octroi der Oostindische Maatschappye: 't welk merkelyke zwaarigheid ontmoette by eenige Leden, die gaarne gezien zouden hebben, dat de Westindische Maatschappye, wie 't, sedert twee jaaren, geweldiglyk tegenliep in Brazil (x), met de Oostindische vereenigd geworden was. Doch de Stad Amsterdam verklaarde zig ernstelyk tegen deeze vereeniging. Zy verstondt „ dat de aandeelen in „ de Oostindische Maatschappye niet anders waren aan te merken, dan als goederen van byzondere personen, die, buiten bewilliging der eigenaaren, niet met „ de goederen van anderen vermengd, of „ vereenigd mogten worden; dat ook, noch „ de Leden van Holland, noch iemand anders, tot het maaken van zulk eene vereeniging, „ eeni-

(w) DAPPER, bl. 418. DOMSELAAR VI. Boek, bl. 428. COMMELIN, bl. 1168.

(x) Vaderl. Hist. XI. Deel, bl. 371.

„ eeniging bevoegd waren; zelfs mogten, 1643.
 „ haars oordeels, noch de Bewindhebbers
 „ der byzondere Kameron, noch de Verga-
 „ dering van Zeventienen, op zulk een' voor-
 „ slag, in eenige onderhandeling treden, al-
 „ zo hun pligt was, de goederen der Maat-
 „ schappye te bestieren, volgens het Octroi.
 „ Ook was 't, meende zy, van gevaarlyk
 „ uitzigt, dat men zo ligtelyk komen zou tot
 „ vermenging en vereeniging der goederen
 „ van byzondere Perfoonen, wanneer men
 „ daarin maar eenig nut vondt voor den
 „ Staat, naardien men zig, naderhand, van
 „ deeze zelfde reden, ook in andere geval-
 „ len, zou kunnen bedienen (y).” Onder-
 „ tusschen, kon men geene vernieuwing van 't
 „ Octroi der Oostindische Maatschappye ver-
 „ werven, voor zeker getal van jaaren. Men
 „ moest zig, vooreerst, vergenoegen, dat het,
 „ een- en andermaal, voor eenen korten tyd,
 „ verlengd werdt (z). De algemeene Staa- 1644.
 „ ten, die, in 't jaar 1623, het Octroi, voor
 „ den tyd van een en twintig jaaren, vernieuwd
 „ hadden (a), vorderden nu eene aanzienlyke
 „ somme van de Maatschappye, eer zy tot
 „ diergelyke vernieuwing verstaan wilden. De De Stad
 „ Stad Amsterdam, die groot belang hadt by bevor-
 „ 't in stand houden der Maatschappye, dert de
 „ floot, eindelyk, een of twee Perfoonen uit an- vernieu-
 „ dere Steden alhier in de bestiering der Maat- wing van
 „ schap- 't Octroi

(y) Resol. Vroedsch. N. 18. 11 Dec. 1643. f. 189.

(z) AITZEMA II. Deel, bl. 1009, 1010.

(a) Groot-Plakaatb. I. Deel, kol. 557.

1644. der Oost-indische Maatschappye. schappye toe te laten, om daardoor de bewilliging in de verlenging van 't Octroi te lichter te doen doorgaan. Zy tradt zelfs, eerlang, hierover, met die van Haarlem, in onderhandeling (b). En 't schynt, dat dit besluit veel toegebracht heeft, om de Vergadering der algemeene Staaten, in 't verlengen van 't Octroi, te doen bewilligen. 't Geschiedde egter niet, voor 't jaar 1647, en toen, voor den tyd van vyfentwintig jaaren, mids de Maatschappye, daarvoor, vyftien honderd duizend guldens eens, in de algemeene kas deezer Landen, betaalde (c).

Zyneemt deel in een geding tegen den Baljuw van Kennemerland. De Ambagtsheerlykheden en Dorpen van Kennemerland voerden, in deezen jaare 1644, een pleit voor den Hove van Holland, tegen *Lodewyk van Alteren van Jaarsveld*, Baljuw van Kennemerland, die, nevens zyne Leenmannen, den dertigsten January, eene Keur hadt doen afkondigen, buiten kennis der Ambagtsheeren en Geregten, waarby de boeten op het vegten en mestrekken merkelyk verhoogd werden. Ook trok hy zig de kennis over deeze misdryven aan, die, van ouds, ook volgens uitdrukkelyke Graaflyke Privilegien en het bestendig gebruik, tot de Schouten en Geregten van veele byzondere Dorpen plagt te behooren. De Stad Amsterdam, als Ambagtsheer van Slooten, Slooterdyk en Osdorp, nam deel in

(b) Refol. Vroedsch. N. 19. 19 Sept. 1645. 7 Febr. 1646. f. 62, 94 verso.

(c) Groot-Plakaatb. I. Deel, kol. 545.

in 't geding tegen den Baljuw (d). Doch 1644.
ik vind niet aangetekend, hoe het zelve af-
liep.

De Heffifche manschap, die thans, zo 't De Am-
heette, tot ondersteuning van Frankryk en fterdam-
de Staaten, de wapenen voerde in Duitfch- fche
land, en, voor een gedeelte, aan den Ryn- Hout-
kant lag, vorderde zwaare tollē van de koopers
goederen, die, te water en te lande, den klaagen
Ryn langs gevoerd werden. De Amsterdam- over 't
fche Houtkoopers, die hierdoor zeer ge- verhoog-
drukt werden, klaagden 'er over, in den gen der
aanvang deezes jaars. Men fchreef aan de tollē op
Landgraavinne van Heffen; doch 't was den Ryn.
vrugteloos (e), en deeze laft duurde, ge-
noegzaam zo lang, als de oorlog.

Ter Vergaderinge van Holland, werdt, Besluiten
door eenige Leden, nog al, van tyd tot tyd, der
gedrongen op het vernieuwen en verbreedē Vroed-
der Plakaaten tegen de Pausgezinden. Am- fchap op
sterdam toonde zig hiertoe ongezind, en de nade-
hadt, reeds in 't jaar 1641, verftaan, dat re klag-
men het, ten opzigte der geestelyke Zufte- ten over
ren, *Kloppen* genaamd, behoorde te laaten den aan-
by het oude gebruik; of zo men op eenige was der
verandering aanhieldt, liet de Stad toe, Roomfch-
dat de famenwooning van meer dan twee gezin-
Kloppen in één huis verbooden werdt, mids den.
het Begynhof alhier daarvan uitgezonderd
bleeve (f). Doch, in de Lente deezes jaars
1644, vervoegden zig twee Predikanten en
eeni-

(d) Handv. van Kennemerl. bl. 232-377.

(e) AITZEMA II. Deel, bl. 971.

(f) Refol. Vroedfch. N. 18. 16 Aug. 1641. f. 84 verfs.

1644. eenige Ouderlingen by Burgemeesteren, ernstelyk klaagende, *over het dagelyx aengroeyen der Papisten, alhier ter Stede.* En Burgemeesteren bragten deeze klagten in den Raad, daar verstaan werdt, dat men zou blyven by de Resolutien omtrent de Roomschgezinden, voorheen hier genomen (g). Ook oordeelde men, wat laater, wederom „ dat, „ by voorige Plakaaten, genoegzaame orde „ gesteld was tegen de stoutigheden der „ Roomschgezinden; dat het op de uitvoeringe derzelve, onder de maatiging en „ bestiering der byzondere Magistraaten, „ alleen aankwam; en dat de vreemde Paapen en inkomende Geestelyken, en alle „ *Hierarchie* of geestelyke Regeering, voor „ al, behoorden geweerd te worden (h).” Op deezen voet, bleeven de Roomschgezinden, hier ter Stede, eene redelyke vryheid van Godsdienstoefeninge behouden.

De nieuwe Kerk verbrandt.

1645.

Op den elfden January des jaars 1645, omtrent ten twaalf uuren op den middag, sloeg de brand, onverhoeds, in de nieuwe Kerke deezer Stede, zo geloofd werdt, door onvoorzigtigheid der loodgieteren, die, aan 't dak gearbeid hebbende, en met den middag afgegaan zynde, de vuurpot voor een open dakvenster hadden laten staan, uit welke de vlam, door den fellen Noord-oosten-wind, eerst in 't drooge houten dak geslaagen was, en zig, voorts, zo geweldiglyk verspreid hadt, dat, in een half uur tyds,

(g) Resol. Vroedsch. N. 19. 8 April 1644. f. 17 verso.

(h) Resol. Vroedsch. N. 19. 14 July 1644. f. 25 verso.

tyds, de gantsche Kerk in ligter laagen brand stondt. Men wendde veel moeite aan, om de vlam te stuiten: doch de hoogte van 't gebouw, en gebrek aan zulke bekwaame bluschgereedschappen, als sedert ingevoerd zyn, maakten 't onmogelyk. Ten drie uren na den middag, stortten het dak, het houten gewelf, het toorentje, de orgels, en de schoorbalken met het gene 'er aan vast was van boven neder in de Kerke, die, voorts, van binnen, voor 't grootste gedeelte, uitbrandde. De koperen Kerkkroonen, en de papieren en 't geld uit het Huiszitten-Comptoir by de Zuiderdeure werden, gelukkiglyk, gebergd; doch de konstige Predikstoel en alle de overige gestoelten door de vlam vernield. Men heeft den tyd van dit ongeluk, welk op den eersten dag des jaars, naar den ouden styl, voorgevallen was, in deeze twee regels, uitgedrukt:

*BII feLLe gVre koVVV geraakte Ik tot as,
Doen 't, naar het oVt gebrVIk, Den eer-
sten laarsDag VWas (i).*

In de huizinge en brouwerie van Schepen Brand Brand
Albert Pater, de *Zwaan* genaamd, staande in eene
op den Nieuwe-zyds-Agterburgwal, ont- brouwe-
stondt, in den voornagt van den tweeden rye.
May, ook een gevaarlyke brand, waardoor
het binnenste gedeelte van 't gebouw ver-
teerd werd. Doch 't voorste en agterste
ge-

(i) DOMSELAAR IV. Boek, bl. 62. VI. Boek, bl. 428.
COMMELIN, bl. 446, 1168.

1645. gedeelte werdt behouden (*k*). Veele goederen waren, gedurende den brand, weg geraakt, die 't Geregt, des anderendaags, beval, den eigenaar wederom te brengen (*l*). De Nieuwe Kerk werdt, kort na den brand, op kosten van de Stad en onder opzigt der Heeren Thesaurieren (*m*), wederom opgebouwd. Men besloot ook, eerlang, eenen hoogen en zwaaren tooren aan de Kerke te stigten (*n*), en maakte eenen aanvang van 't werk; 't welk egter nimmer voltrokken is.

De Kerk
wordt
her-
bouwd.

De Stad vermeer-
dert de
Excyn-
zen:

en ver-
krygt
eenen
tagtig-
be-

De zwaare kosten, die de Stad, sedert eenige jaaren, gehad hadt, aan het leggen van veele steenen bruggen, in de plaats van houten, en aan het maaken van steenen plaatingen langs de burgwallen, waarby nu nog kwamen de kosten, vereischt tot den opbouw der afgebrande nieuwe Kerke, en van het nieuwe Stadhuis, hadden de Vroedschap, al sedert eenige jaaren, ernstelyk doen verdagt zyn op het uitvinden van middelen, tot verbetering van der Stede inkomsten (*o*). Ook vondt men, eerlang, geraaden, verscheiden' nieuwe Excynzen op te stellen. En op den elfden July deezes jaars, verwierven Burgemeesteren en Regeerders Octroi van 's Lands Staaten (*p*), om, ten

(*k*) DOMSELAAR VI. *Boek*, bl. 428. COMMELIN, bl. 1168.

(*l*) Keurb. L. f. 249 *verso*.

(*m*) Resol. Vroedsch. N. 19. 21 Febr. 1645. f. 39 *verso*.

(*n*) Resol. Vroedsch. N. 19. 2 Sept. 13 Octob. 1645. f. 60 *verso*, 67.

(*o*) Resol. Vroedsch. N. 18. 19. Nov. 10 Dec. 1642. f. 145 *verso*, 147. N. 19. 5 Maart 1644. 30 Juny 1645. f. 36, 54, 55.

(*p*) Handv. bl. 210. [121.]

behoefte der Stad, te mogen heffen, boven 1645. den veertigsten penning, dien 't Land genoot, eenen excyns van den tagtigsten penning of een en een vierde ten honderd van alle onroerende goederen, die binnen de Stad verkogt werden (2).

In 't begin deezes jaars, hadt zig, eenigen tyd, in deeze Stad onthouden *Alcaide Mahomed Ben Ascar*, Dienaar des Keizers van Marokko, die Geloofsbrieven mede hadt aan den Staat, en verlof begeerde om hier een Oorlogschip van twintig stukken, tegen graanen, zout of andere waaren, te mogen koopen. Men liet hem de vryheid, om daarover met onze Koopluiden te handelen (q). En 't schynt, dat hy zig, ten deezen einde, naar Amsterdam begeven hadt; doch of, en op welk eene wyze, hy aldaar geslaagd zy, vind ik nergens aangekend. Hy vertrok, in July, wederom van hier.

(q) AITZEMA III. Deel, bl. 35.

(2) Zo luidt het Octroi woordelyk. Doch men heeft het, zo ver my bekend is, altoos zo begrepen, dat de tagtigste Penning gevorderd is, niet van alle onroerende goederen, die in de Stad verkogt worden; maar die, verkogt zynde, in de Stad, en wel binnen de muuren gelegen zyn; onaangezien, in eene Keure van den vierentwintigsten Maart des jaars 1656, ondersteld wordt, dat de tagtigste Penning betaald moet worden van de onroerende goederen binnen de Stad en de Jurisdicte van dien gelegen. *Handv.* bl. 211. [367]. Sommigen hebben hierom, niet zonder reden, geoordeeld, dat het Octroi voordeeligter voor de Thesaurie zou kunnen uitgelegd worden, dan tot nog toe geschied is. Zie T. BOEL JUNIOR *Aantek. op de Decisien en Observ. van den Raadsheer LOENIUS*, Cas. XVII. bl. 139 enz.

1645. hier. De Admiraliteit te Amsterdam kreeg aanschryvens uit den Haage, om hem te voorzien van plaats op een oorlogschip, welk op de Portugeesche kust zou gaan kruisfen, en hem te Saffi aan land zetten (r).

De Koningin van Poolen komt te Amsterdam.

Ladiflaus de IV., Koning van Poolen, in September deezes jaars, een huwelyk hebbende doen fluiten met *Maria de Gonzaga*, Dogter van den Hertoge van Mantua en Nevers, deedt zyne Gemaalin, in 't laatst van November, afhaalen van Parys, door den Biffchop van Warmeland en den Graaf Opalinsky, die haar, door Holland, geleidden naar Poolen. Zy kwam, den zesentwintigften December, des avonds ten agt uuren, van Utrecht te Amsterdam, daar omtrent duizend man in de wapenen gebragt was, om haar in te haalen. Ook werdt zy, met honderd fchooten, begroet van de wallen. Prins Willem kwam haar hier, uit naam van zynen Heere Vader, verwelkomen. Zy vertoefde niet lang in de Stad; maar keerde, na twee of drie dagen, naar Utrecht, vanwaar zy haare reis, te lande, door Overyffel en Groningen, voortzette (s). De Digter VAN DEN VONDEL heeft een treffelyk gedigt, ter haarer eere, gemaakt (t).

Amsterdam ftremt, zo men wil, het winnen

De oorlog tegen Spanje werdt, ten deezzen tyde, van wege den Staat, flauwelyk voortgezet, inzonderheid, na dat men, in den aanvang des jaars 1646, begonnen hadt van vrede te handelen te Munfter. In de jaa-

(r) AITZEMA III. Deel, bl. 86.

(s) AITZEMA III. Deel, bl. 87, 88.

(t) Zie zyne Poëzy I. Deel, bl. 122.

jaaren 1645 en 1646, hadt de Prins van Oranje, meer dan eens, toegelegd op het bemagtigen van Antwerpen. Doch 't was telkens mislukt. Men meende, dat de Stad Amsterdam het winnen deezer Stad ongaarne gezien zou hebben, uit vreeze, dat de Koophandel, die haar van Antwerpen toegevloeid was, wederom derwaards keeren mogt, waarom zy, zo men wil, 't bemagtigen deezer Stad altoos tegenhieldt, of wist te beletten (u). Doch wat hiervan zyn moge; vast gaat, dat het belang van den Koophandel der Regeeringe van Amsterdam, altoos, zeer ter herte gegaan heeft.

Men zag dit, onder anderen, nog in dit zelfde jaar 1646, aan het onthaal, welk den Deenschen en Muskovischen Gezanten, hier ter Stede, werdt aangedaan. De handel, dien men hier op het Noorden en de Oostzee plagt te dryven, was oorzaak, dat de Regeering deezer Stad de vriendschap der Noordsche Vorsten altoos gewaardeerd en gezogt hadt, waarvan, by gelegenheid, blyken gegeven werden, in het onthaalen van derzelve Gezanten. De Deensche Ambassadeur, *Korfitz Ulefeld*, in den Zomer dezes jaars, met zyne Gemaalin en een aanzienlyk gevolg, herwaards gekomen, om de Zontsche tolln te regelen, en de vorige Verbonden met den Staat te vernieuwen, werdt, te Amsterdam, daar hy zig eenigen tyd ophieldt, treffelyk ontvangen. Ook hadt hy

(u) AITZEMA III. Deel, bl. 109. Vaderl. Hist. XI. Deel, bl. 392. 393, 429.

1646. hy eenige byzondere gesprekken met Burgemeesteren, over het oogmerk zyner Ambassade (v). Hierdoor werdt de weg gebaad tot het sluiten van een Verdrag over de Zontsche tollén, welk, in 't begin des volgenden jaars, getroffen werdt (w). Kort na de aankomst des Deenschen Gezants, werden twee Muskovische Ambassadeurs, hier ter Stede, insgelyks, met veele tekenen van hoogagting, bejegend, en in twee binnenschuiten, van hier, gevoerd naar den Haage. En toen zy daar klagtig vielen, dat men hen niet, op kosten van den Staat, voorzage van wooning en onderhoud, bragt de Stad Amsterdam te wege, dat hun daarin genoegén gegeven werdt. Zy verkreegen openbaar gehoor in den Haage, op den dertigsten November: en toen zy, in May des volgenden jaars, de te rug reize aannamen, nam de Regeering van Amsterdam de bezorging van 't gene zy onder weg behoeven zouden, op zig (x).

Fredrik
Henrik
sterft.
Willem
de II.
volgt
hem op.

Prins Fredrik Henrik was, schoon zeer onpaffelyk, op 't sterk aanhouden der Muskovische gezanten, genoodzaakt geweest, hun openbaar gehoor, in November laatstleeden, by te wonen, en hunne aanspraak staande aan te hooren (y). Hy kwynde, federt, den gantschen winter, aan de koorts, die hem, eindelyk, den veertienden Maart, in 't graf sleepte. Zyn Zoon, Prins WIL-

LEM

(v) AITZEMA III. Deel, bl. 153.

(w) Zie AITZEMA III. Deel, bl. 177.

(x) AITZEMA III. Deel, bl. 151, 152, 195.

(y) AITZEMA III. Deel, bl. 152.

LEM DE II., volgde hem op in de hooge waardigheden, welken hy, hier te Lande, bekleed hadt (z). 1647.

De Vredehandeling te Munster werdt, De Mun-
 ondertuffchen, voortgezet, hoe zeer de fterfche
 jonge Stedehouder ten oorloge neigde. De Vrede
 Regeering van Amsterdam yverde zeer tot wordt
 bevordering van 't werk der Vrede, die, gete-
 eindelyk, tuffchen Spanje en de Staaten, kend. 1648.
 op den dertigften January des jaars 1648,
 getekend werdt (a). Zy werdt, den vyf-
 den Juny, alomme afgekondigd, en deeze
 dag, hier ter Stede, gefchikt, tot eenen dag
 van algemeene vreugde. Op 't midden van Vreugde-
 den Dam, werden drie hooge tooneelen op- bedry-
 geregt, alwaar agttien vertooningen, zes op ven daar-
 ieder tooneel, gedaan werden. Uitvinders over te
 van deeze drie zestallen waren de Arts SA- Amster-
 MUEL KOSTER en de Digtters GEER- dam.
 AARDT BRANDT en JAN Vos, van wel-
 ken Brandt zig, federt, ook door zyne His-
 torifche werken, beroemd gemaakt heeft.
 't Gantsche werk was, in niet meer dan
 zes dagen, vervaardigd. Voor 't hoogfte
 fchouwtooneel, ftondt de Nederlandfche
 Leeuw, met het zwaard en de zeven pylen,
 in de eene en de andere klaauw. De ftee-
 nen gallery, die toen van boven rondsom de
 Waage liep, ftondt met speelluiden bezet:
 en op 't fteeken der fchalmeijen en fchui-
 trompetten, werden de gordynen der too-
 neelen, tot agttien reizen, opgehaald. In
 de

(z) Vaderl. Hift. XI. Deel, bl. 433, 438.

(a) Vaderl. Hift. XI. Deel, bl. 457.

1648. de eerste zes vertooningen, die van Koffers vindinge waren, zag men Willem den I. in de gedaante van Amfion, Thebe stigtede door 't geluid zyner snaaren; Maurits, in de gedaante van Numa Pompilius, die den Godsdienst der Romeinen geregeld heeft; Fredrik Henrik, verbeeld door den Romeinschen Veldheer Fabius Maximus; en Willem den II., in de gedaante van Augustus. De vyfde vertooning beeldde af de zorg van 's Lands Staaten, tot bescherming der belaagde vryheid. In de zesde, zag men Mars geboeid, Vulkaan in 't wapensmeeden gestuit, en 't Krygsvolk betaald, en gedeeltelyk afgedankt. Het tweede zetal van de Vertooningen, door Brandt bedagt, sloeg geheellyk op de geschiedenissen der Batavieren. In de eerste, werdt de aankomst van Bato en de Batavieren, hier te Lande, uitvoeriglyk, afgebeeld. De verbranding van 't Lyk van Richeldin en veele andere aloude gewoonten werden hier voor 't oog gebragt. De tweede vertooning was de bevestiging van 't verbond, tusschen Julius Cezar en de Batavieren: de derde beeldde af de knevelaaryen der Romeinen, ten tyde van Vitellius. In de vierde, werdt de Batavier Julius Paulus ter dood gebragt, en zyn Broeder Claudius Civilis verjaagd. De vyfde verbeeldde 't verdelgen der Romeinsche winterlegeringen in het Eiland der Batavieren, door Claudius Civilis. In de zesde, zag men de Vrede, tusschen Civilis en Cerialis, den Romeinschen Veldheer, sluiten, en de Batavieren deswege vreugde bedryven.

ven. Van de zes Vertooningen, door Jan Vos uitgevonden, verbeeldde de eerste het gewapend Europa; de tweede, de afgestreden Vorsten; de derde, de vryheid der Vereenigde Nederlanden, bevestigd door de eeuwige Vrede; de vierde, de Vrede bezwooren; de vyfde, de veiligheid van den Staat, en de zesde, Amsterdam, als de voornaame oorzaak der Vrede. De dag werdt gesleeten met het aanschouwen van alle deeze Vertooningen, en des avonds, werden, op veele plaatsen in de Stad, pektonnen gebrand, en vuurwerken afgesteken (b).

Vyf dagen daarna, op den tienden Juny, werd de Nieuwe Kerk, die wederom herbouwd was, ingewyd met eene dankpreeke over de vrede, die, onder eenen ongelooflyken toevloed van allerlei gezindheden, door *Fridericus Keslerus*, een' der oudste Predikanten, uitgesproken werdt (c). Op den agtentwintigsten October dezes jaars, werdt de eerste steen van 't nieuwe Stadhuis gelegd; 't welk **VONDEL**, in dit tyddigt, te kennen geeft:

De Wynmaent schreef twee min als 't derde kruis,

Toen 't Vredejaer de grond ley van 't Stadhuis (d).

Doch de zelfde Digter hadt ook, ter ge-

(b) DAPPER bl. 249 enz.

(c) DOMSELAAR IV. Boek, bl. 63. COMMELIN, bl. 447, 1112.

(d) VONDELS Poëzy II. Deel, bl. 307.

1648. dagtenisse der Vrede, een *Landspel* gedigt, *Leeuwendaalers* genaamd, welk, met veel toejuiching, op den Schouwburg, vertoond werdt. Voorts, werden, hier ter Stede, ook op bevel des Raads, eenige Gedenkenningen gemunt, strekkende om het heil der vrede, na eenen tagtigjaarigen bloedigen oorlog, in 't geheugen te bewaaren (e).

Drie Oorlogschepen voor Spanje hier uitgerust. Ook bevestigde het onderling belang van Spanje en dezen Staat de geslooten vrede zo zeer, dat 'er, nog in dit zelfde jaar, te Amsterdam, drie Oorlogschepen werden uitgerust, die, zo geloofd werdt, door den Koning van Spanje, tegen Frankryk, waarmee hy nog in oorlog bleef, zouden gebruikt worden (f).

De Stad zorgt tegen 't afspoelen van den Paardenhoek by Jaap Hannes. Omtrent Jaap Hannes, buiten den Diemerdyk, lag, van ouds, een stuk Lands, de *Paardenhoek* genaamd, welk van veel dienst was, om den slag van 't water, dat, vooral met een' oosten-wind, sterk uit de Zuiderzee aandrong, te breeken, en de haven van Amsterdam van 't zelve te bevryden. Doch men bevondt, ten deezen tyde, dat deeze hoek lands, grootelyks, afgespoeld, en verminderd was. Burgemeesteren waren, derhalve, te raade geworden, om dien den eigenaaren af te koopen, en voor 't onderhoud deszelfs, van Stads wege, zorg te draagen. Doch 't Land was deezen niet veil, ten ware men, daarbenevens, eenige Morgentalen binnensdyks Land aannam, die

(e) G. VAN LOON *Nederl. Hist. Penning. II. Deel, bl. 312.*
 (f) *Resol. Holl. 18 Dec. 1648. bl. 441.*

die met omtrent agttien roeden zwaaren 1648.
paaldyk belast waren; waartoe de Vroed-
schap niet besluiten kon. Burgemeesteren
werden dan alleenlyk gemagtigd, om tegen
't affpoelen van den Paardenhoek de ver-
eifchte zorg te draagen (g); gelyk, sedert,
geschied is.

Tegen 't einde deezes jaars, werdt by den Steenen
Raad beslooten, in de plaats der houten gewelf,
brugge, die, ten zuiden, langs den Jan-ter we-
Rooden-poorts tooren lag, een steenen ge-derzyde
welf te leggen, ter wederzyde van den ge-
melden tooren: en om de kosten daartoe te Jan-Roo-
vinden, huisjes in 't midden van dit gewelf den-
te timmeren, omze voor Stads rekeninge Poorts-
tot winkelneeringen te verhuuren (b). Het tooren
gewelf werdt, sedert, volmaakt; doch men gelegd.
vondt niet geraaden, het met huisjes te be-
zetten (i).

De Koningin van Boheme, die zig, na De Stad
de dood van haaren Gemaal (k), hier te schiet
Lande, bleef onthouden, hadt, onlangs, der Ko-
der Regeeringe van Amsterdam verzogt, ninginne
om vyftienduizend, of twintigduizend gul- van Bo-
dens ter leen, met belofte van deeze pen- heme
ningen te zullen afleggen, uit het eerste vyftien-
geld, welk haar, uit Engeland of van el- duizend
ders, toekomen zou. De Vroedschap besloot, guldens.
haare Majesteit met vyftienduizend guldens
te believen, zonder daarvoor eenige Intrest
te

(g) Resol. Vroedsch. N. 19. 9 Jan. 1648. f. 173.

(b) Resol. Vroedsch. N. 19. 14 Nov. 1648. f. 213 verso.

(i) Resol. Vroedsch. N. 20. 28 Jan. 1649. f. 10.

(k) Zie hier voor, bl. 5.

1648. te bedingen (l). Doch de verandering, die, kort hierna, in Engeland, voorviel, daar haar Broeder, Koning Karel de I., onthald, en de Koningklyke Regeering vernietigd werdt, heeft haar, ongetwyfeld, niet veel gelegenheid overgelaaten, om penningen uit Engeland te ontvangen. Zy bleef hier te Lande, tot na de herstelling van Karel den II., in 't jaar 1660: en begaf zig toen naar Engeland, daar zy, den drie-entwintigsten February des jaars 1662, overleedt, veele van de gemaakte schulden hier te Lande, en vermoedelyk ook de schuld aan Amsterdam onbetaald latende (m).

Vogtig
jaarge-
tyde.

Het gantsche jaar 1648 was, by uitsteekendheid, vogtig geweest. Men hadt byna geene vorst in den winter, en in den zomer, genoegzaam geene droogte gehad. De weiden lagen dras, tot in 't midden van 't jaar. De peulvrugten en moeskruiden bedierven op 't veld. 't Vee hadt gebrek aan behoorlyk voedsel: de Schaapen werden gallig, en stierven by menigten, zo dat het pond schaapenvleesch, hier ter Stede, voor tien stuivers verkogt werdt. Alle ander vleesch en zuivel was ook geweldig duur. Doch 't kooren bleef nog op eenen maatigen prys, alzo 'er vry wat toevoer kwam uit de Oostzee, daar men, minder dan hier te Lande, van 't vogtig weder geleeden hadt (n).

In

(l) Resol. Vroedsch. N. 19. 20 Aug. 1648. f. 206 verso.

(m) AITZEMA III. Deel, bl. 916. IV. Deel, bl. 749, 895.

(n) DOMSELAAR VI. Boek, bl. 440. COMMELIN, bl. 1178.

In de Lente des jaars 1649, bewilligden ^{1649.} de Staaten van Holland eerst, in de toelaa-^{Fransche} ting van *Louis Jeannot*, die, als algeme-^{Consul,} ne Consul van Frankryk, hier ter Stede,^{hier ter} zyn verblyf stondt te hebben. Men stondt ^{Stede,} hem dezelfde eer en voorregten toe, die de ^{toege-} Consuls van den Staat in Frankryk genoo-^{laaten.} ten. Hy trok een vierde ten honderd van alle waaren, die, voor Fransche rekening, of voor rekening van zulken, die onder Fransche vlaggen voeren, te Amsterdam, of in andere havens deezer Landen, werden ingebracht, en even veel van diergelyke uitgaande waaren. Ook hadt hy magt, om anderen onder zig aan te stellen. Doch hy hadt geene regtspraak, dan over zulke Fransche Koopluiden, die vrywilliglyk verkoo- ren, voor hem te regt te staan (*o*). Na zyne toelaating hier ter Stede, viel 'er ee- nig verschil met hem, over het vierde ten honderd, 't welk men weigerde hem te laten genieten, zo zulks ook niet in ande- re Koopsteden betaald werdt (*p*). Doch of, en hoe dit verschil afgedaan werdt, is niet tot myne kennisse gekomen.

In Maymaand deezes jaars, kwam, voor Keur te- de tweede reize, van wege het Parlement ^{gen} van Engeland, als Resident, in den Haage ^{schend-} *Izaak Dorestaar*, eens Predikants Zoon van ^{schriften,} Enkhuizen, die zig te Londen nedergezet, ^{ter gele-} en als Fiskaal tegen Karel den I. gediend ^{genheid} hadt. Doch hy was maar twee of drie da- ^{van den} ^{moord} ^{van Do-} ^{gen} ^{restaar:}

(*o*) AITZEMA III. Deel, bl. 336.

(*p*) Resol. Vroedsch. N. 20: 8 July 1649, 23 April 1652.
f. 31 verso, 234 verso.

1649. gen in den Haage geweest, toen hy, door vyf of zes Perfoonen, die men hielt Schotten geweest te zyn, en, zo naderhand vernomen werdt, in 't byzonder, door zekeren *Whitford*, in zyne herberge, overvallen, en moorddaadiglyk omgebracht werdt (q). Ter gelegenheid van deezen moord, werdt, onder anderen hier ter Stede, een schendschrift verspreid: 't welk het Geregt besluiten deedt, tot het instellen eener nieuwe Keure, tegen het maaken, drukken en uitgeeven van diergelyke Geschriften, die den twintigsten May afgekondigd werdt (r). Twee dagen te vooren, was, hier ter Stede, van wege het Hof van Holland, by afkondiging met de klok, duizend guldens beloofd aan elk, die de moorders van Doreflaar zou aanbrengen. Doch, onder het trekken der klokke, was 'er de klepel uitgevloogen; 't welk, door den Amsterdamschen Dichter *JAN ZOET*, die zeer Koningsgezind was, in zeker rym, aangemerkt werdt, als beduidende, dat men de moorders ongemoeid behoorde te laten (s). Doch de verstandigsten in Holland dagten 'er, ten deezen tyde, anders over.

Schade
den Am-
sterdam-
schen
Kooplui-
den, door
de Fran-
De Koophandel der ingezetenen van Amsterdam op de Middellandsche zee was, sedert eenige jaaren, geweldiglyk belemmerd door de Franschen, die, op bevel of met oogluikinge des Konings, onze Koopvaardyschepen aanhielden en opbragten,

on-

(q) *Vaderl. Hist. XII. Deel, bl. 36.*

(r) *Handv. bl. 571. [817.]*

(s) *Zie zyne Werken, bl. 52.*

onder voorwendfel dat zy den Spanjaard 1649.
 voorzagen van voorraad. En deeze belem- fchen, in
 mering nam toe, na dat de Staat vrede ge- de Mid-
 maakt hadt met Spanje, terwyl Frankryk delland-
 nog met dit Ryk in oorlog bleef. De Stad fche zee
 Amsterdam ftondt 'er zeer op, dat men de toege-
 geweldenaaryen der Franschen, door fterk bragt.
convooijeeren, beletten moest (t). Doch haa-
 re vertoogen vonden geenen ingang. De
 meeste Provincien, en Prins Willem de II.
 inzonderheid waren meer geneigd, om zig,
 zelfs na 't fluiten der Vrede, fterk gewapend
 te houden te lande. Het Collegie ter Ad-
 miraliteit te Amsterdam vertoonde den Staa-
 ten, in February des jaars 1651, dat de
 fchade, den Amsterdamschen Koopluiden,
 in omtrent negen jaaren tyds, door de Fran-
 fchen aangedaan, wel zeven en een hal-
 ve millioen guldens beliep (u). De Stad
 beweerde toen, ter Vergaderinge van Hol-
 land, dat men zig, met geweld, behoorde
 te verzetten, tegen de mishandelingen van
 Frankryk (v). Doch de andere Leden,
 minder belang hebbende by 't belemmeren
 der fcheepvaart, neigden tot zagter mid-
 delen. In 't jaar 1652, werden 'er egter
 eenige Oorlogfchepen uitgeruft, die, zo
 geloofd werdt, tot beveiliging der fcheep-
 vaart in de Middellandsche zee, dienen
 zouden (w); doch eerlang, in den oorlog
 tegen Engeland, gebruikt werden. De kaa-
 pe-

(s) Refol. Vroedfch. N. 20. 19 Jan. 1649. f. 9 verfo.

(u) Voyez WICQUEFORT *Preuves* Tom. 1. p. 379.

(v) Refol. Holl. 23 Juny 1651. bl. 311.

(w) *Vaderl. Hift.* XII. Deel, bl. 253.

1649. peryen der Franschen hielden aan, genoegzaam zo lang als zy met Spanje in oorlog waren. Alleenlyk gaven zy den Staaten eenig genoegen, na dat de Luitenant-Admiraal de Ruiters zig, in 't jaar 1657, van eenige Fransche Kaapers en Oorlogschepen meester gemaakt hadt (x). Maar 't strekken der scheepvaart hieldt niet geheellyk op, dan na 't sluiten der Pyreneesche Vrede, in 't jaar 1659; waarop, in 't jaar 1662, een Verbond van onderlinge bescherminge tusschen Frankryk en de Staaten volgde.

(x) Vaderl. Hist. XII. Deel, bl. 386, 444, 447, 453.

T W E E D E D E E L.
 G E S C H I E D E N I S S E N
 V A N
 A M S T E R D A M.

Z E S T I E N D E B O E K.

AMSTERDAMS GESCHIEDENISSEN,
 van het jaar 1649, tot het jaar 1651.

De draad der geschiedenis leidt ons nu tot het ontvouwen der oorzaken en gevolgen van eenen hevigen tweespalt, tuschen den jongen Stadhouder, Willem den II., en de Stad Amsterdam; die geschaapen stondt, het gantsche Land over te zetten, zo de gemaatigdheid der Amsterdamsche Regeeringe zulks niet voorkomen hadt. 't Zal der moeite wel waardig zyn, dat wy deeze zonderlinge geschiedenis, van haaren oorsprong af, ophaalen.

Het sluiten der Munstersche Vrede, welk, voornaamlyk, door 't beleid van Amsterdam, was doorgedreeven, was Prinse Willem, en zynen jongen en oorlogszugtigen Raadsluiden zeer tegen de borst geweest, en hadt zyne Hoogheid bevestigd in het misnoegen, welk wylen Prins Fredrik Henrik, in de laatste jaaren zyns leevens, tegen de Stad hadt opgevat. Dit misnoegen vermeerderde, na dat men, ter Vergaderinge van

1649:
 Oor-
 sprong
 eener
 hevige
 verdeeld-
 heid
 tuschen
 Prins
 Willem
 den II.
 en de
 Stad Am-
 sterdam.
 Kaad-
 pleegin-
 gen ter-
 Vergade-
 ringe van
 Holland
 op het
 vermin-
 deren
 van 's
 Lands
 uitgaa-
 ven.

1649. Holland, hadt begonnen te raadpleegen op het verminderen van 's Lands uitgaaven: 't welk, door Amsterdam, als 't meest te draagen hebbende in de gemeene lasten, sterkst gedreeven werdt, zelfs tot zo verre, dat de Stad verstondt, dat zyne Hoogheid, wiens wedde sommigen verhoogen wilden, in vergoeding van het nadeel, welk hy by de Vrede leedt, zig met dezelve behoorde te vrede te houden (a). De algemeene Staaten hadden, op 't sterk dringen van Holland, in 't jaar 1648, reeds beslooten, tot eene merkelyke vermindering van Krygsvolk. Amsterdam nogtans, in Maart des volgenden jaars, vastgesteld hebbende, nog vyftig Compagnien te doen afdanken (b), deedt zulks, ter Vergaderinge van Holland, goevinden. Doch de Prins stelde 'er zig zo ernstelyk tegen, dat men 'er, in eenige maanden, niet verder op drong. In de Vroedschap van Amsterdam, werden, ondertusschen, van tyd tot tyd, besluiten genomen, strekkende tot vermindering van 's Lands uitgaaven, en eindelyk, in Juny, geraaden gevonden, te bewilligen in het onbetaald laten van negen en twintig Compagnien uitheemschen, die ter betaalinge van Holland stonden (c). 't Liep egter tot in October aan, eer die van Holland den Prinse verklaarden, dat zy tot dit afzonderlyk

Amsterdam bewilligt, in het onbetaald laten van negen en twintig Compagnien.

(a) Resol. Vroedsch. N. 20. 12 Jan. 1649. f. 2, 8. Muniment-Register Lr. A.

(b) Resol. Vroedsch. N. 20. 16 Maart 1649 f. 16.

(c) Resol. Vroedsch. N. 20. 17 April, 26 Juny, 20 Aug. 1649. f. 20 verso, 23 verso, 36.

lyk onbetaald laten zouden moeten komen, 1649, zo de Provinciën weigerden te bewilligen, in hunnen voorflag tot algemeene afdanking. De voorflagen, die, daarentegen, van 's Prinsens zyde, geschiedden, voldeeden die van Holland niet: 't welk het misnoegen tegen deeze Provincie, en vooral tegen de Stad Amsterdam, het voornaamste Lid derzelve, sterk deedt toeneemen by zyne Hoogheid.

Hier kwam nog by, dat de Stad, in 't begin des jaars 1650, besloot (d), en wat laater, ter Vergaderinge van Holland, te wege bragt, dat 'er, uit naam der Staaten van Holland alleen, een Commissaris gezonden werdt aan de tegenwoordige Regeeringe van Engeland, waartoe, eerlang, Gerard Schaap Pieterszoon, Raad in de Vroedschap van Amsterdam, benoemd werdt. Hy hadt last om de Regeering der nieuwe Republyk te erkennen, en de belangen van Holland in 't byzonder voor te staan in Engeland. De verwydering tusschen zyne Hoogheid en de Stad Amsterdam, werdt hierdoor gevoed (e), alzo de Prins veel liever gezien zou hebben, dat de Stad en gantsch Holland, zo wel als de overige Provinciën, tot de herstelling van zynen Schoonbroeder, Karel den II., hadden medegewerkt, dan dat zy eene Regeering erkenden, die zynen Schoonvader, Karel den I., ter dood hadt doen brengen.

Wat laater, gebeurde 'er nog iet, welk Zy doet het eenige

(d) Resol. Vroedsch. N. 20. 8 Jan. 1650. f. 49 verso.

(e) Vaderl. Hist. XII. Deel, bl. 206, 207.

1650. het ongenoegen tuffchen zyne Hoogheid en de Stad Amsterdam deedt toeneemen. De Prins hadt den Vice-Admiraal, *Witte Kornelissoon de Witte*, die, zonder verlof, uit Brazil te rug gekomen was, in den Haage, doen vatten, en op de Voorpoorte van den Hove brengen. Te gelyk, waren, te Amsterdam, door het Collegie ter Admiraliteit aldaar, eenige Kapiteinen van de Witte's Esquader in hegtenis genomen. 't Een en 't ander werdt euvel opgevat door de Staaten van Holland, die 't hielden voor eene blykbaare krenking van hun grondgebied, en voor eene inbreuk op hunne opperste magt. De Wethouderschap van Amsterdam, de Admiraliteit hebbende doen vermaanen tot het ontfiaan der gevangenen, en weigerend antwoord bekomen hebbende, deedt de hegtenis opbreeken, en de gevangen Kapiteinen op vrye voeten stellen. De algemeene Staaten toonden zig hierover ten hoogfte gebelgd. Doch de Staaten van Holland verdedigden zig, met klem van redenen. Zelfs stelden zy orde, om de Witte van de Voorpoorte te haalen. Doch de Prins voorkwam dit, en deedt hem wederom brengen naar zyne herberg, daar hy eerst vastgehouden geweest was. Hy werdt egter, niet dan na 't overlyden van zyne Hoogheid, geslaakt (*f*).

Zy ver-
strekt
den Prin- Doch omtrent den tyd van 't vatten van de Witte, viel 'er iet voor, welk het goed ver-

(*f*) AITZEMA III, *Deel*, bl. 416, *Vaderl. Hist.* XII. *Deel*, bl. 83 *enk.*

verftand tuffchen zyne Hoogheid en de Stad Amsterdam fcheen te moeten herftellen. 1650.
 Omtrent den aanvang van April, zondt de Prins *Joan van den Kerkbove*, gezeid *Polyander*, *Heer van Heenvliet*, herwaards, om Burgemeesteren, uit zynen naam, voor te flaan „ dat hy, zig, federt eenigen tyd, in „ zwaare fchulden hebbende moeten fteeken, eene aanzienlyke fomme aan gereede penningen noodig hadt; en hierom verzogt, dat de Stad hem twee millioenen, tegen eenen maatigen Intrest, wilde opfchieten, biedende hy aan, daarvoor, de beften zyner Heerlyke goederen te zullen verpanden.” Burgemeesteren bragten 's Prinzen voorflag in de Vroedschap, die zig, voor 't grootfte gedeelte, genegen toonde, om zyner Hoogheid te geryven. Alleenlyk, zou zy gaarne gezien hebben, dat de Leening op den naam der Staaten van Holland gefchiedde, mids de Stad zorg droege, dat de penningen, onder haare ingezetenen, by welken zy, voor hoofdfomme en intrest, wilde inftaan, gevonden werden. Doch toen de Staaten zwaarigheid maakten, om zig, op eenigerhande wyze, te moeijen met deeze leeninge, nam de Stad alleen deezen laft op zig, en bezorgde den Prinse twee millioenen guldens, tegen vier ten honderd (g), en op verdere redelyke voorwaarden, die, met volkomen goedvinden van zyne Hoogheid, geregeld werden. 't Graafschap

(g) Refol. Vroedsch. N. 20. 4, 6, 22, 23 April 1650. f. 58, 60, 62 verso, 63.

1650. schap van Leerdam, de Baronny van Yffelstein, de Heerlykheid Klundert of Niervaart en de Oranje-Polder werden, voor de opgeschooten somme, verpand. En de Prins beloofde, dezelve, binnen zes oftien jaaren, te zullen afleggen (b).

Men zou billyk hebben mogen verwagten, dat het gereedelyk opschieten van zulk eene aanzienlyke somme, 't welk, zelfs van wege zyne Hoogheid, voor eene weldaad erkend werdt, de Stad volkomenlyk hersteld zou hebben in de goede gezindheid van den Prinse; doch daar verliepen maar weinige weken, na dat het Verdrag van Leeninge geflooten was of hy gaf blyken van ongenoe-gen jegens de Stad, van welken men, onder geene voorgaande Stadhouderyke Regeeringe, immer wedergade gezien hadt.

De Staa-
ten van
Holland
doen
schryven,
dat zy
eenig
Krygs-
volk den-
ken on-
betaald
te laten.

De Staaten van Holland, niet bewilligd hebbende in den Staat van Oorloge voor 't jaar 1650, waarop, onder anderen, het Krygsvolk gebragt was, welk zy meenden te moeten worden afgedankt, en welk vyf en vyftig Compagnien te voet, en twintig te paarde beliep, oordeelden zig niet verpligt tot voldoening van hun aandeel in de gaadje van dit Krygsvolk, en vonden, derhalve, in 't begin deezes jaars, ook met bewilliging van Amsterdam (i), geraaden, den Gecommitteerden Raaden last te geeven om, nog voor Paaschen, den Kapiteinen en Ritmeesteren der Compagnien, die ten hun-
nen

(b) Groot-Memor. N. III. f. 284, 285, 312 verso, 316. Muniment-Register, Lr. A.

(i) Resol. Vroedsch. N. 20. 3 Jan. 1650. f. 50.

nen lafte stonden, zynde een en dertig te voet en elf te paarde, en die zy onbetaald wilden laten, aan te schryven, dat zy op geene verdere betaaling, van wege de Provincie van Holland, te rekenen hadden. Voorts, verstonden zy, de betaaling te moeten inhouden van tien man op ieder Compagnie te voet en te paarde, die nog in dienst bleef, en ten hunnen lafte gestaan hadt. De uitvoering van dit besluit werdt egter, ter gelegenheid van eenen nieuwen voorslag van zyne Hoogheid, nog eenige weken verschooven; doch in 't begin van Juny, even voor 't scheiden der Vergaderinge ter oorzaake van het Pinksterfeest, in 't werk gesteld.

De Prins van Oranje en alle 's Prinsen vrienden namen de uitvoering van dit besluit zeer euvel op, en noemden 't eene zonderlyke afdanking, en eene verbreeking van de Unie tusschen de Provincien. Doch de Staaten van Holland verstonden, dat het *eerste* Lid van de Unie zelf de byzondere Provincien liet in 't volkomen bezit van derzelve Privilegien, Vryheden en wel herbragte Gewoonten; en derhalve ook in het regt, welk zy, van ouds, gehad hadden, van niet verpligt te zyn tot het draagen van eenige lasten, dan waarin zy staatswyze hadden bewilligd. Volgens het *negende* Lid der gemelde Unie, waren de byzondere Provincien ook niet gehouden in eenige lasten der Generaliteit, dan die, met gemeene bewilliging der Bondgenooten, waren opgelegd. En naardemaal die bewilligingen slegts

1650.

Redenen
voor en
tegen dit
hun ge-
drag.

voor

1650. voor een jaar geschiedde, en voor het jaar 1650, in Holland, nog niet geschied waren, oordeelden de Staaten deezer Provincie, dat zy, zonder eenige krenking der Unie, konden nalaaten eenige Compagnien te betaalen, tot welker betaaling zy niet langer verbonden waren. Hunne aanschryving aan de Oversten deezer Compagnien was, eigenlyk, ook geene byzondere afdanking, maar alleenlyk eene bekendmaking van hun besluit; op dat het Krygsvolk weten mogt, dat het, voortaan, op de betaaling van Holland, niet meer zou konnen rekenen. Zo de overige Provincien in staat en gezind geweest waren, om dit Krygsvolk aan te houden en te betaalen, zou het haar, ook zonder krenkinge van de Unie, volkomenlyk, hebben vrygestaan.

Zyne
Hoog-
heid doet
ter Gene-
raliteit
besluiten
tot eene
regtstry-
dige aan-
schry-
ving, en
tot eene
bezen-
ding aan
de Steden
van Hol-
land.

't Scheen nogtans, dat dit alles, ter Generaliteit, thans gantsch anders begreepert werdt. Zyne Hoogheid, aan 't hoofd van den Raad van Staate, op den vyfden Juny, eersten Pinksterdag, ter algemeene Staatsvergaderinge, verscheenen zynde, deedt aldaar, met vier stemmen, het besluit nemen „ om den Bevelhebberen der sterke „ Plaatsen, daar de ontslaagen Compagnien „ in bezetting lagen, aan te schryven, dat „ zy de uitvoering van den last der Staaten „ van Holland zouden hebben te voorko- „ men; voorts, dat men eene plegtige be- „ zending doen zou aan de Steden van Hol- „ land, om dezelve te doen afstaan van „ het besluit tot byzondere afdanking; en „ dat de Prins deeze bezending, en de per- „ soo-

„foonen, waaruit dezelve zou bestaan, 1650.
 „regelen zou.” Hier kwam nog één punt
 by, welk wy, met de eigen woorden der
 Resolutie, zullen voorstellen, om dat de
 Prins van Oranje zig, uit hoofde van het
 zelve, gerechtigd geoordeeld heeft tot de
 onderneeming van 't gene hy, sedert, tegen
 de Stad Amsterdam en tegen eenige Leden
 der Vergaderingen van Holland goedvondt
 in 't werk te stellen. Zyne Hoogheid werdt,
 naamlyk, *versocht ende geauthoriseert, om
 alle noodige ordre te stellen, ende die voorsie-
 ning te doen, ten eynde dat alles in goede rus-
 te ende vrede werde geconserveert, ende inson-
 derbeydt werde gemainteneert ende vastgebou-
 den de Unie met den gevolge ende aenclieven
 van dien, ende in tegendeel geweert ende te
 ghemoedt getreden, dat ter contrarie van dien
 soude mogen werden voorgenomen (k).*

Des anderendaags, verklaarde zyne De Prins
 Hoogheid, dat hy van zins was, zig zelf stelt zig
 ven te stellen aan 't hoofd der bezen- aan 't
 dinge, tot zyne medeafgevaardigden ver- hoofd
 kiezende de Heeren van *Aartsbergen, Mau- der be-
 regnault, Renswoude en Klant* uit de alge- zendinge.
 meene Staatsvergaderinge, en de Heeren
van Asperen, Lucasz. en den Thesaurier
 Generaal *Brasser*, uit den Raad van Staate.
 De Vergadering bedankte den Prins voor
 zyne voorzorg, hem verzoekende, dat hy,
*door alle mogelycke middelen van inductie of
 overreding, de Steden van Holland zou*

ZOE-

(k) Resol. Gener. Dom. 5 Juny 1650. in de Resol. Vroedsch.
 N. 20. 10 Juny f. 66 verso. AITZEMA Herft. Leeuw, bl.
 9. in quarto, Vaderl. Hist. XII. Deel, bl. 67, 68.

1650. zoeken af te maanen van afzonderlyke af-
danking (l). De Staaten deezer Provincie
deeden vergeeffche moeite ter algemeene
Staatsvergaderinge, om deeze bezending te
doen agterblyven (m). Zy vertrok, den
agttien Juny, naar Dordrecht.

De
Vroed-
fchap
van Am-
sterdam
besluit,
deeze be-
zending
niet te
ontvan-
gen.

De Vroedschap van Amsterdam was, zo
dra Burgemeesteren hiervan kennis kreegen,
byeengeroepen tegen den tienden, en ver-
ftondt eenpaariglyk „ dat het deezer Stad,
„ als zynde maar een Lid der Vergaderin-
„ ge van Holland, volgens de bekende orde
„ der Regeeringe, niet toefstondt, in byzon-
„ dere onderhandeling te treden met Af-
„ gevaardigden der algemeene Staaten, ende
„ dat dienvolgende de opgemelte bezendinge was
„ geschiedt tegens de style van de Regieringe.”
Voorts, werdt geraaden gevonden, de Bur-
gemeesteren *Antoni Oetgens van Waveren* en
Pieter Hasselaer den Prinse te gemoet te zen-
den, en zyner Hoogheid, van deezer Stede
wege, aan te dienen „ dat men zyn furste-
„ lyke persoon, nochte de andere Heeren met
„ haer zynde, als geen andere qualiteit in de-
„ sen becleedende dan Gedeputeerden van de
„ Heeren Staten Generael, op haer Hoog. Mog.
„ Credentiebrieven, hier ter audientie, noch zelfs
„ binnen de Stadt, niet en zoude connen toe-
„ laten, zyne Hoogheid, wyders, verzoee-
„ kende, dat hy zyn gezag en hooge wys-
„ heid veeleer wilde gebruiken, om hunne
„ Hoog Mogendheden te doen afgaan van

(l) Resol. Gener. Luna 6 Juny 1650.

(m) Resol. Gener. Martis 7 Juny 1650.

„ 't gene zy, tegens den styl der Regeeringe, 1650.
 „ en de Resolutie van Holland, hadden voor-
 „ genomen.” Naar Enkhuizen, welk nog
 niet, met de meeste andere Leden van Hol-
 land, gestemd hadt in het onbetaald laten
 van 't gemelde Krygsvolk, besloot Amster-
 dam, insgelyks, eene bezending te doen,
 om deeze Stad tot eenpaarigheid met de
 overigen te beweegen (n).

Midlerwyl, was de bezending te Dor- Zy dient
 drecht geweest, daar men haar, in den vol- het den
 len Oud-Raad, gehoord hadt; doch met Prinse
 zulken uitflag, dat 'er de verwydering eer- aan, te
 der door toegenomen dan verminderd was Gorin-
 (o). Van Dordrecht, begaven de Prins en de chem.
 andere Heeren zig naar Gorinchem, daar de
 Heeren van Waveren en Hasselaer hunnen
 last voltrokken. Zyne Hoogheid schein
 hunne boodschap zo op te vatten, als of men
 hem, als Stadhouder, niet in de Stad zou
 willen ontvangen: 't welk zy verklaarden,
 „ t'eenemaal, en zo ver als het oosten van
 „ het westen vervreemd te zyn van de min-
 „ ste gedagten van den Raad, zullende men
 „ nimmer nalaaten den Prinse, in de hoe-
 „ danigheid van Stadhouder, alle schuldi-
 „ ge eer te bewyzen.” Doch de bezending
 vervolgde haare reis. De Amsterdammer
 Heeren handelden, voor hun vertrek, met
 die van Gorinchem, en op de te rug reize,
 met die van Gouda, over 't stuk der bezen-
 ding, en deden, den dertienden, reeds
 ver-

(n) Refol. Vroedsch. N. 20. 10 Juny 1650. f. 70 verso.

(o) Zie Vaderl. Hist. XII. Deel, bl. 70 enz.

1650. verflag van hunne verrigtingen aan den Raad, daar beflooten werdt, de Heeren *Andries Bicker, Cornelis de Graaf, Cornelis Witsen, Nikolaas Tulp* en *Pieter Kloek* te magtigen, om de redenen te ontwerpen, met welken

men, ter naaſter Dagvaart van Holland, de genomen beſluiten op de vermindering van 't Krygsvolk zou kunnen verdedigen, en te gelyk *de Hoogheyt, Vryheyt ende gerechtigheyt van deſe Provincie, ende van de Leden van dien, tegens alle nieuwigheden ende in- drachten, ongequetſt helpen conſerveren, ende voorcomen alle diſorde ende onbeylen, die uyt de voorſ. in drachten ende nieuwigheden zouden mogen ryſen.* En als of men voorzien hadt, 't gene, niet lang hierna, voorviel, Burge- meeſteren werden verzogt „ een waakend „ oog te willen houden op de geruſtheid en „ zekerheid van de Stad (p).” 't Liep ſlegts aan tot den twintigſten, toen het Ontwerp der Verdediginge van Hollands Reſolutie op de vermindering van 't Krygsvolk en der Wederlegginge van den voorſlag, dien de bezending, te Dordrecht en elders, gedaan hadt, in de Vroedſchap werdt goedgekeurd (q). Het is, zo ver my bekend is, nog nimmer in 't licht gegeven: doch vervat zo veele merkwaardige byzonderheden, dat wy dienſtig geoordeeld hebben, het zelve, hier agter, by wyze van *Bylaage (r)*, te plaatſen.

Zy ver- Ondertuſſchen, was de bezending reeds

iii

(p) Reſol. Vroedſch. N. 20. 13 Juny 1650. f. 72.

(q) Reſol. Vroedſch. N. 20. 20 Juny 1650. f. 75 verſe

(r) L. A.

in verscheiden' Steden van 't Zuiderkwartier 1650.
 van Holland geweest, en trok nu door 't
 Noorderkwartier, toen de Vroedschap de- zoekt
 zer Stad te raade werdt, andermaal, eenige den
 Heeren, met de voorige boodschap, te zen- ander-
 den aan den Prinse, en hem te verzoeken, maal, de
 dat hy de Stad, in deeze gelegenheid, voor- Stad te
 by wilde gaan, alzo men genoodzaakt zou willen
 zyn, hem, in de hoedanigheid van Afge- myden.
 vaardigde der algemeene Staaten, gehoorde
 weigeren. Zo hy nogtans gezind bleewe, om
 de reis herwaards te vervolgen, moest men
 hem aanzeggen, dat hy dan, als Stadhou-
 der, en in geene andere hoedanigheid, ont-
 vangen zou worden, en dat men de Hee-
 ren, die met hem overkwamen, flegts als
 byzondere perfoonen, zou aanmerken (s).
 Tot voltrekking van deezen last, werden
 gemagtigd de Oud-Burgemeester *Jan Cor-
 neliszoon Geelwinck*, de President Schepen,
Henrik Dirkszoon Spiegel, en een der Stads
 Secretariffen. Zy troffen den Prins aan te
 Edam, daar zy hunnen last volvoerden.
 Doch zyne Hoogheid toonde zig niet ge-
 zind, om Amsterdam te myden. Zelfs gaf
 hy te verstaan, dat hy 'er, dien nademid-
 dag, 't was den drie-entwintigsten Juny, ten
 drie uren, dagt aan te komen.

De Raad hadt, reeds te vooren, besloo- Burge-
 ten, den Prins, indien hy kwame, te ont- meeste-
 vangen als Stadhouder, en derhalve met de ren-stel-
 burgery in de wapenen, en met alle andere len orde,
 te-Hoog- om zyne

(s) Resol. Vroedsch. N. 20. 20 Juny 1650. f. 86.

1650.
heid te
ontvan-
gen als
Stadhou-
der.

Hy
komt,
onver-
wagts, in
de Stad.

tekenen van eere (t). Burgemeesteren deden dan het Damrak van schepen en ligters ontledigen, en't geschut planten op de nieuwe brugge, door welke, de Prins, te water, stondt aan te komen. Aan den Dam voor de Waage was eene houten brug gelegd, om te gemakkelyker uit het vaartuig aan land te kunnen treden. Voorts, was 'er last gegeven, om de twintig vendelen schutters te schaaren langs den weg, dien zyne Hoogheid door moest, om aan 't Prinsenhof te komen. Doch de toebereidfels waren naauwlyks half in gereedheid gebragt, toen de Prins, omtrent twee uren voor den bestemden tyd, onverwagts, met eene floep, in de Stad kwam, en op den Dam, over de pas gemaakte brug, aan land stapte. Eenige Heeren, gevallyk op 't Stadhuis zynde, begroetten zyne Hoogheid, en geleidden hem naar 't Prinsenhof, daar men hem eene kostbaare maaltyd bereid hadt. Doch hy weigerde aan te zitten, en deedt zig, in eene byzondere kamer, door zyne eigen bedienden, opdisschen. Door een' van de Heeren gedrongen wordende, om ten minsten een' dronk te doen, antwoordde hy spytiglyk, *om met elkanderen te eeten en te drinken, zouden wy beter vrienden moeten zyn dan wy tegenwoordig zyn.* Tegen den avond, zag de Prins, nevens Burgemeesteren uit de vensters leggende, de gewapende schuttery, onophoudelyk vuurende ter zynere eere, voorby 't Prinsenhof trekken (u). Mid-

(t) Resol. Vroedsch. N. 20. 20 Juny 1650. f. 37.

(u) DAPPER bl. 275, 276. AITZEMA Hist. Leeuw, bl. 32.

Midlerwyl, hadt zyne Hoogheid ernstelyk aangehouden by Burgemeesteren, om op de Geloofsbrieven der algemeene Staten, in den vollen Raad gehoord te worden. Doch Burgemeesteren, zig beroepende op de herhaalde besluiten des Raads, hadden zulks volstrektelyk van de hand geweezen. De Prins, lang en heviglyk, doch vergeefs, hebbende aangehouden, begeerde eindelyk, in den Raad gehoord te worden, als Stadhouder. Burgemeesteren verzogten toen, naar de orde der Regeeringe deezer Stad, opening van 't gene zyne Hoogheid den Raad wilde voordraagen, om daaruit af te neemen, of zy den Raad daarover zouden mogen vergaderen. De Prins weigerde de verzogte opening, in 't eerst; doch verklaarde daarna „ dat hy dagt te spreken „ van 't gene de Heeren Burgemeesteren „ van Waveren en Hasselaer, uit naam van „ Burgemeesteren en Raaden, hem, voor „ eenige dagen, te Gorinchem, hadden „ gemoet gevoerd.” Burgemeesteren deden hun best, om zyne Hoogheid af te brengen van deeze gedagten; doch als hiertoe geene kans was, beriepen zy zig, eindelyk, op de afwezendheid van den President-Burgemeester *Wouter Valkenier*, wien zy, vooraf, wilden raadpleegen. 's Anderendaags, den vierentwintigsten, deden zy den Raad samenkomen, dien zy kennis gaven van 's Prinsens voorslag. Men verstondt „ dat „ het, ten verscheyden insichten, zeer ondien „ stigh ware, dat aen syn Hoogbeydt, in „ Stadt gecomen wesende in de bezendinge van

1650.
Begeert
gehoor,
als Stad-
houder.

Doch
over zaa-
ken be-
trekke-
lyk tot de
bezen-
ding.

't Wordt
beleefde-
lyk afge-
weezen.

1650. „ de Gedeputeerden van de Heeren Staten Ge-
 „ nerael, audientie zoude worden verleent: en-
 „ de dat men overfulx 't zelve beleefdelyck zou
 „ excuseeren.” Men voegde den Burgemees-
 teren toe de Heeren *Jan Corneliszoon Geel-*
vinck, *Henrik Dirkszoon Spiegel*, *Cornelis*
Witsen, *Simon van der Does* en *Frans Ban-*
ning Kok, Heer van Purmerland, om
 deeze verontschuldiging te doen, by den
 Prins (v), dieze zeer euvel opnam. Een' der
 afgezondenen, toen regeerend Schepen, en,
 zo ik, op goeden grond, vermoede, *Cornelis*
Witsen, hem de meening des Raads nader
 willende verklaaren, dreef hy toe, *dat by*
wel Duitfch verftondt, en geenen uitlegger noo-
dig hadt. Men nodigde, voorts, zyne Hoog-
 heid wederom ter middagmaaltyd, en hadt
 dezelve reeds laten bereiden, toen hy,
 onverwagts, van 't Prinsenhof tradt, zonder
 daar afscheid te neemen. Burgemeesteren,
 vaststellende dat de Prins spoedig vertrek-
 ken zou, deden, in alleryl, de Ruitery en
 eenige vendelen Schutters in de wapenen
 komen, die zig plaatsten langs den Dam en
 Nieuwendyk, den gewoonen weg naar de
 Haarlemmerpoort, die zyne Hoogheid uit
 moest. Doch hy, een koel afscheid, aan 't
 Stadhuis, genomen hebbende van Burge-
 meesteren, deedt de Koets snellyk voort-
 flaan, reedt langs de Keizersgraft naar de
 poort, en kwam, nog dien zelfden dag, te
 Haarlem (w).

De Prins
 vertrekt,
 ver-
 floord,
 ter Stad
 uit.

Ter

(v) Resol. Vroedsch. N. 20. 24 Juny 1650. f. 88.

(w) DAPPER bl. 276. AITZEMA Heft. Leeuw, bl. 32.

Ter algemeene Staatsvergaderinge werdt, 1650.
den zevenentwintigsten Juny, verslag gedaan
van de bezending, hierop uitkomende „ dat Hy doet, in den
„ sommige Steden verklaard hadden te wil- Haage,
„ len blyven by de Unie; dat anderen hier- verslag
„ van naauwlyks, anderen geheel niet ge- van de
„ rept hadden, en dat men, te Haarlem, te bezen-
„ Delft, te Amsterdam en te Medenblik, dinge.
„ der bezendinge gehoor hadt geweigerd.”
De Prins voegde hierby „ dat hem, in 't
„ byzonder, geduurende de bezending,
„ eenige zaaken waren voorgekomen, waar-
„ van hy, by gelegenheid, aan hunne Hoog-
„ Mogendheden nadere opening meende te
„ doen (x).” En op den dertigsten, ter Ver-
gaderinge van Holland verscheenen zynde,
deedt hy aldaar de beloofde nadere opening,
in een schriftelyk voorstel, welk, gelyk men,
naderhand, verstondt, door den Griffier
Cornelis Musch, opgesteld was. Het behels- Klaagt
de eene scherpe klagte over Burgemeesteren zeer o-
en Raaden van Amsterdam „ die hem, te ver de
„ gen alle verwagting, te Gorinchem, had- Regee-
„ den doen aanzeggen, dat zy hem, noch ringe van
„ de andere Heeren, die de bezending be- Amster-
„ kleedden, niet zouden inlaaten in de Stad; dam.
„ en die hem, te Edam, hadden laten ver-
„ zoeken, dat hy de Stad niet wilde aan-
„ doen, maar voorby gaan, op dat de Wet-
„ houderschap niet mogt genoodzaakt wor-
„ den, iet te doen, dat hem misnoegen zou
„ kunnen geeven.” Voorts, verhaalde zyne
Hoogheid „ hoe hy, desonaangezien, in
„ de

(*) AITZEMA Herft. Leeuwj, bl. 33. 36.

1650. „ de Stad gekomen zynde, door Burge-
 „ meesteren, met eenig uiterlyk betoog van
 „ eere, als Stadhouder, ontvangen was;
 „ doch dat zy zyn verzoek om, nevens de
 „ andere Heeren der bezendinge, in de
 „ Vroedschap gehoord te worden, hadden
 „ afgeslaagen. Dat hy toen, als Stadhou-
 „ der, gehoor hadt begeerd, over een punt,
 „ waarvan hy reeds opening gedaan hadt;
 „ doch dat zy, dit zyn verzoek ter over-
 „ weeginge van den vollen Raad gebragt
 „ hebbende, hem daarna hadden verklaard,
 „ dat zy hem, ook in de hoedanigheid van
 „ Stadhouder, het begeerde gehoor niet
 „ konden toestaan. Dat dit gedrag veel
 „ verschilde van dat der andere Steden,
 „ die allen hem, als Stadhouder, gehoor
 „ hadden aangeboden; en dat hy 't hieldt
 „ te stryden met de gewoonte, met zyne
 „ waardigheid en agting, en met den Staat
 „ en Hoogheid der Provincie, die hem met
 „ de Stadhouderlyke waardigheid bekleed
 „ hadt; behalve, dat het ook strekte tot
 „ tot kleinagting en oneer van zyn' per-
 „ foon: waarom hy op de Vergadering be-
 „ geerde, dat zy die van de Regeeringe
 „ van Amsterdam daartoe zou verwilligen
 „ en ook houden, om hem, wegens 't ge-
 „ beurde, behoorlyke herstelling en voldoe-
 „ ning te geeven; en hierop ten spoedigste
 „ raadpleegen en besluiten (y).” Sommigen
 tekenen aan, dat zyne Hoogheid, die dit
 voor-

(y) Muniment-Register, Lt. A. Zie ook AITZEMA Herft, Leeuw, bl. 37.

voorstel ook mondeling deedt, zig met eenige beweging en verheffing van stem hoo-
ren liet, als hy den naam van *Amsterdam*
noemde; doch dat hy daarna wederom ze-
diger sprak (z).

De Burgemeesteren van Waveren en de Burge-
Graaf, die de Dagvaart bywoonden, ver-
zogten een affchrift van 's Prinses voorstel,
welk, zeer tegen den zin der *Amsterdam-*
sche Regeeringe, terstond gedrukt, en on-
der 't volk verspreid werdt. Zy bragten 't
in den Raad, daar zy, te gelyk, verslag
deeden, van 't gene, by eenige Leden, ge-
magtigd om nader onderzoek te doen op
het onderwerp der bezendinge, was raad-
zaam gevonden. Deeze Leden en de Ver-
gadering in 't gemeen scheenen, naamlyk,
te neigen, om het ontslaagen Krygsvolk,
by voorraad, nog eene maand, in dienst te
houden, en eenige gaadje toe te leggen aan
de ontslaagen Oversten. Doch de Vroed-
schap van *Amsterdam* verstondt, dat men
behoorde te volharden by het besluit, op de
afdanking en vermindering genomen. Voorts,
vondt zy vreemd, dat de gemagtigde Le-
den, in hun verslag, geen gewag gemaakt
hadden, van de scherpe aanspraak, door
Alexander van den Kapelle, Heer van Aarts-
bergen, gedaan, in den Oud-Raad te Dor-
drecht, waarby hy hunne Edele Groot-Mo-
gendheden, om derzelver Resolutie op de
afdanking, beschuldigd hadt van inbreuk op
de Unie, met byvoeging, dat zy, deswe-

(z) AITZEMA Herft. Leeuw, bl. 33.

1650. ge, lyf en goed verbeurd hadden. De Vroedschap vondt geraaden, wegens zulke hoonende taale, herstelling te vorderen voor de Regeeringe van Holland, ter plaats, daar 't behoorde. Eindelyk, werdt ook beflooten, eene verdediging tegen 's Prinzen voorstel te ontwerpen; doch dezelve niet in te leveren ter Vergaderinge van Holland, dan na dat men zyne Hoogheid zou hebben getragt te overreeden, om zyn Voorstel wederom in te trekken: in welk geval, men ook de Verdediging te rug houden zou (a). Maar 't was 'er wel verre van af, dat de Prins zyn Voorstel zou hebben willen te rug neemen. De Verdediging van Burgemeesteren en Raaden werdt, derhalve, ter Vergaderinge van Holland, overgeleverd (b), en behelsde hoofdzaakelyk „ dat zy met „ smerte gezien hadden, dat hunne goede „ meening, in alles wat de stoffe van 's Prinzen voorstel uitmaakte, genomen werdt „ voor eene oorzaak van misnoegen en klagten. Dat zy zig gedrongen vonden, om „ zig voor hunne Edele Groot-Mogendheden te verdedigen, en zulks te meer, „ naardien het Voorstel, waarby zy beschuldigd werden, alomme onder de Gemeente verspreid was: in volkomen vertrouwen, dat by hunne Verantwoording blyken zou, dat zy niets voorgehad hadden, „ dan, nevens de handhaaving van de „ wettige orde der Regeeringe, en van de „ ge-

(a) Resol. Vroedsch. N. 20. 4 July 1650. f. 88 verso.

(b) Resol. Vroedsch. N. 20. 13 July 1650. f. 97 verso.

„geregtheid deezer Provincie en hunner
 „Stad, alle schuldige agting en eere te be- 1650.
 „wyzen aan zyne Hoogheid.” Na deeze
 inleiding, volgde een Verhaal van 't nee-
 men der srydige besluiten, ter Vergaderin-
 gen van Holland en van de algemeene Staa-
 ten, op 't stuk van 't ontslaan of aanhouden
 van 't Krygsvolk, en hoe hierop, ter alge-
 meene Staatsvergaderinge, beslooten was,
 eene aanzienlyke bezending te doen aan alle
 de Steden en Leden van Holland, aan 't
 hoofd van welke, zyne Hoogheid, wien
 men, ten opzigte van deeze Provincie en
 derzelver Steden en Leden, ten zelfdentyde,
eene seer bedenckelycke authorisatie gegeven
 hadt, zig hadt gelieven te stellen; zonder
 dat de Afgevaardigden der Staaten van Hol-
 land ter algemeene Staatsvergaderinge den
 voortgang dier bezendinge hadden kunnen
 stuiten. „Burgemeesteren hadden toen de
 „Vroedschap vergaderd, die eenpaariglyk
 „verstaan hadt, dat men de bezending en
 „zyne Hoogheid zelve, die geene andere
 „hoedanigheid bekleedde, dan die van
 „Afgevaardigde der algemeene Staaten,
 „in de Stad niet zou kunnen toelaaten. De
 „redenen van dit besluit waren, by eene
 „andere diergelyke gelegenheid, schoon
 „van veel minder gewigt, reeds in 't jaar
 „1639, van wege deeze Stad, ter Verga-
 „deringe opengelegd (c), en behoeften nu
 „niet herhaald te worden. Ook was, door
 „eenige gemagtigde Leden, zelfs op het
 „stuk

(c) Zie II. Deel, XV. Boek, bl. 36 enz.

1650. „ stuk der tegenwoordige bezendinge, ge-
 „ oordeeld, dat hunne Edele Groot-Mo-
 „ gendheden, by uitdrukkelyke Resolutie,
 „ behoorden vast te stellen, en daarvanter
 „ algemeene Staatsvergaderinge, en zelfs
 „ aan ieder der byzondere Provinciën, ken-
 „ nis te geeven, dat de byzondere Steden
 „ en Leden, voortaan, zulke bezendingen
 „ niet zouden hebben toe te laten. Bur-
 „ gemeesteren en Raaden, nogtans, met
 „ smerte hebbende gezien, dat zyne Hoog-
 „ heid, *door aenradinge van soodanige Per-
 „ soonen, die sulcx niet en betaemde*, zig hadt
 „ laten inwikkelen in zulk eene bezending,
 „ hadden hem te gemoet gezonden te Go-
 „ rinchem, om hem 't besluit des Raads
 „ aan te dienen, en van de voorgenomen
 „ reize af te maanen; met bygevoegde
 „ verklaring, dat hy, als Stadhouder be-
 „ geerende te komen, met de vereischte
 „ eere, ontvangen zou worden. Doch ver-
 „ neemende, dat de Prins by zyn voornee-
 „ men bleef, terwyl de Vroedschap besten-
 „ diglyk oordeelde, dat de bezending hier
 „ niet toegelaaten kon worden, hadt men
 „ hem, andermaal, te Edam, doen verzoe-
 „ ken, dat hy de Stad, voor deeze reis,
 „ voorby geliefde te gaan, ten ware hy als
 „ Stadhouder begeerde te komen. Doch
 „ hierop hadt zyne Hoogheid geantwoord,
 „ dat hy, nevens de andere Heeren Ge-
 „ magtigden, dagt te komen, met alle de
 „ hoedanigheden, die hy tegenwoordig be-
 „ kleedde. Men hadt hem toen verklaard,
 „ dat hy als Stadhouder ontvangen zou

„ wor-

„ worden. Hy was, den volgenden dag, 1650.
 „ in de Stad gekomen, en, voor zyn Per-
 „ foon, met de gantsche Burgery in dewa-
 „ penen en alle tekenen van eere, door Bur-
 „ gemeesteren, verwelkomd. Doch alzo
 „ hy goedvondt te verklaaren, nevens de
 „ andere Gemagtigden der algemeene Staa-
 „ ten, aldaar gekomen te zyn, om, in ge-
 „ volge hunner Geloofsbrieven, hunnen last
 „ te openen aan de Vroedschap, in welke
 „ hy gehoor begeerde; zo was zulks, om
 „ de verhaalde redenen, afgeweezen; te
 „ meer, om dat de Heer van Aartsbergen,
 „ in den Oud-Raad van Dordrecht, met
 „ zeer scherpe, bittere en ondraaglyke
 „ woorden, verklaard hadt, dat de Hee-
 „ ren Afgevaardigden niet van Dordrecht
 „ zouden vertrekken, voor dat zy een dui-
 „ delyk antwoord, in geschrifte, zouden
 „ bekomen hebben, en die van Dordrecht
 „ vaardige en daadelyke herstelling zouden
 „ hebben gedaan van de verbreekinge der
 „ Unie, waaraan zy en de andere Leden van
 „ Holland zig hadden schuldig gemaakt,
 „ en waarover zy strafbaar geworden wa-
 „ ren aan lyf en goed, en in persoon en
 „ goederen bekommerd, en voor alle Reg-
 „ ters en Regtbanken betrokken zouden
 „ mogen worden: daarby voegende, dat
 „ hy, by gebreke of uitstel van voldoening,
 „ nog andere taal zou moeten voeren. Zy-
 „ ne Hoogheid hadt hierop gehoor begeerd,
 „ als Stadhouder; doch zonder zyne hoe-
 „ danigheid van Afgevaardigde der alge-
 „ meene Staaten af te leggen; zonder ook
 „ „ juis-

1650. „ juiste opening te geeven aan Burgemees-
 „ teren van 't gene hy der Vroedschap wil-
 „ de voordraagen, alleenlyk zeggende, te
 „ willen spreekken van 't gene hem, te Go-
 „ rinchem, door den Heere van Waveren,
 „ was aangezeid, en zig niet vergenoegen-
 „ de met de aanbieding van dien Heer, om
 „ zulks op staande voet te verantwoorden.
 „ Burgemeesteren, schoon in zig zelve de
 „ magt hebbende, om op het begeerde ge-
 „ hoor te beschikken, zo als zy raadzaam
 „ zouden oordeelen, vonden egter, tot hun-
 „ ne meerdere ontlasting, goed, den Raad
 „ daarop te doen vergaderen, die van mee-
 „ ning was, dat men 't begeerde gehoor
 „ beleefdelyk afflaan moest, naardien zyne
 „ Hoogheid, met last der algemeene Staa-
 „ ten, in de Stad gekomen was, en verzogt
 „ gehoord te worden over iet, welk betrek-
 „ king hadt tot dien last. Burgemeesteren
 „ en vyf Raaden hadden 't gevoelen des
 „ Raads niet slegts overgebragt aan den
 „ Prinse; maar zyne Hoogheid zelfs ver-
 „ zogt, dat hy, iet hebbende voor te stel-
 „ len, waarover het ook zyn mogt, hun
 „ het zelve geliefde mede te deelen, onder
 „ verbindtenis van het den Raad getrou-
 „ welyk te zullen aandienen, die geneigd
 „ zou zyn, hem daarop alle mogelyke vol-
 „ doening te geeven. Doch zyne Hoogheid
 „ geene verdere opening willende doen dan
 „ in de volle Vroedschap; zo waren Burge-
 „ meesteren en afgezondenen uit den Raad
 „ van hem gescheiden. Dat men nu, met
 „ deeze laatste afwyzing, zou hebben te
 „ kort

„ kort gedaan aan de agting, die men den 1650.
 „ Stadhouder verschuldigd was, konden
 „ Burgemeesteren en Raaden niet zien. Zy
 „ hadden, in de *Commissie*, door hunne
 „ Edele Groot-Mogendheden, aan zyne
 „ Hoogheid gegeven, wel gezien, dat de
 „ Stadhouder verplicht was, *de Hoogheid,*
 „ *Privilegien en welvaart van 't Land en de*
 „ *Steden, 't gebruik der Christelyke Religie*
 „ *en de oefening des Regts by raade van den*
 „ *Hove voor te staan: ook dat hy magt hadt,*
 „ *om, by gelyken raade, Brieven van ver-*
 „ *giffenis en kwytschelding te verleenen; dat*
 „ *hy de zaaken van oorloge en regeeringe*
 „ *moest beleiden, by goeddunken der Staaten*
 „ *of by raade van derzelver Gecommitteerde*
 „ *Raaden, overeenkomstig met derzelver In-*
 „ *structie, en dat hy de Magistraten moest*
 „ *veranderen naar behooren, en overeenkomstig*
 „ *met der Steden Privilegien.* Doch van eenig
 „ Regt des Stadhouders, om, uit kragte zy-
 „ ner *Commissie*, te verschynen in de Vroed-
 „ schappen der Steden, werdt geen het min-
 „ ste gewag gemaakt. De Stadhouder was,
 „ derhalve, in dit opzigt, aan te merken als
 „ andere byzondere Persoonen, en moest
 „ zig, iet in de Vroedschap hebbende voor
 „ te stellen, eerst vervoegen aan Burge-
 „ meesteren, om daar opening te doen, en
 „ gehoor te verzoeken, wanneer 't aan Bur-
 „ gemeesteren stondt, te oordeelen, of de
 „ Vroedschap, die niet van alle zaaken ken-
 „ nis nam, daarop behoorde vergaderd te
 „ worden, of niet. En zo zy tot het laat-
 „ ste beslooten, moest de Stadhouder ge-
 „ „ duld

1650. „ duld hebben, zonder zig zulks tot hoon
 „ of kleinagting te rekenen, alzo Burge-
 „ meesteren dit regt alleen toekwam. Voorts,
 „ gaven Burgemeesteren en Raaden den
 „ Staaten te bedenken, van welke gevaar-
 „ lyke gevolgen zou kunnen zyn eene magt
 „ des Stadhouders, om, naar zyn welge-
 „ gevallen, in de Vroedschappen rond te
 „ reizen; die door zyn aanzien, te doen
 „ verbaazen, gelyk Aartsbergen te Dor-
 „ drecht hadt getragt te doen, en daardoor
 „ verandering te wege te brengen in Reso-
 „ lutien, die de Staaten, uit hunne Sou-
 „ veraine magt, genomen hadden. Ook
 „ hadden de voorige Stadhouders nooit zulk
 „ een regt geoefend in Amsterdam, gelyk,
 „ verkeerdelijk en uit kwaade onderregting,
 „ in 's Prinsen voorstel gezeid was. De hoog-
 „ ste Regeering was niet den Stadhouder,
 „ maar den Staaten aanbevolen. Burge-
 „ meesteren en Raaden vertrouwden dan,
 „ zig zelve en 's Lands Hoogheid hier me-
 „ de genoeg verdedigd te hebben, en, in
 „ de plaats van voldoening te geeven, ge-
 „ regtigt te zyn om herstelling te vorderen
 „ van de indragt, die der Regeeringe van
 „ Holland in 't gemeen, en van Amsterdam
 „ in 't byzonder was aangedaan, door zul-
 „ ken, die zyne Hoogheid tot het aannee-
 „ men en in 't werk stellen deezer onge-
 „ gronde bezendinge geraaden hadden. Ook
 „ verzogtenze uitdrukkelyk, dat Aartsber-
 „ gen tot herstelling van ongelyk verplicht
 „ werdt; alzo de Resolutie, op het ontslag
 „ van 't Krygsvolk genomen, niet streedt
 „ met

„ met de Unie; maar steunde op het goed 1650.
 „ regt deezer Provincie, en strekte tot ver-
 „ ligting in de drukkende kosten des voor-
 „ gaanden oorlogs, en door den tyd ook
 „ tot ontlastinge der goede Ingezetenen.
 „ Ten besluite, verklaarde men zig ver-
 „ wonderd, dat zyne Hoogheid alleen over
 „ Amsterdam hadt geklaagd, daar hy, in
 „ 't verslag ter Generaliteit, te kennen ge-
 „ geven hadt, dat ook andere Steden dee-
 „ zer Provincie hem gelyk gehoor hadden
 „ geweigerd (d).”

De Afgevaardigden der Stad deeze ver-
 dediging, ter Vergaderinge van Holland,
 hebbende overgeleverd, oordeelden de
 meeste Leden, dat zy aan een zyde behoor-
 de te worden gelegd. Ook hadt men nog
 niet eenpaariglyk kunnen besluiten op 't stuk
 der afdankinge. De Raad, hiervan kennis
 bekomen hebbende, verstondt, voor alsnog,
 te moeten blyven by de voorige Resolutien:
 voorts, werdt den Afgevaardigden der Stad
 gelaft, ter Vergaderinge van Holland, aan
 te houden op de goedkeuring der ingelever-
 de verdediginge, en dat zyne Hoogheid mogt
 worden bewoogen om daarmede genoeg
 te neemen, en zyn voorstel in te trekken (e).

De Algemeene Staaten waren, midlerwyl,
 met die van Holland, in onderhandeling ge-
 treden over de vermindering van 't Krygs-
 volk. Zyne Hoogheid deedt eenige nieuwe
 voor-

Hoe dee-
 ze ver-
 dedi-
 ging, ter
 Verga-
 deringe
 van Hol-
 land, op-
 genomen
 wordt.

Hande-
 lingen
 tot ver-
 eeniging
 van Hol-
 land met

(d) Resol. Vroedsch. N. 20. 13 July 1650. f. 90 verso.
 Zie ook AITZEMA Herft. Lceuw, bl. 56.

(e) Resol. Vroedsch. N. 20. 26 July 1650. f. 100.

1650. voorflagen. Doch men kon elkanderen niet
 de andere verftaan. De Staaten van Holland von-
 Provin- den geraaden, hun befluit om eenig Krygs-
 cien. volk onbetaald te laaten te verdedigen, in
 eenen beredeneerden brief, die den zeven-
 entwintigften July gedagtekend, en aan de
 Staaten der byzondere Provincien gerigt
 was (f). Men fprak ook van eene buiten-
 gewoone bezending, van wege Holland, te
 willen doen aan de byzondere Provincien;
 waartoe Amsterdam zeer neigde. De Of-
 ficiere der ontflaagen Compagnien hadden,
 ter Vergaderinge van Holland, betaaling
 verzogt van twee en veertig maanden agter-
 ftallige foldye, die de meeste Leden ver-
 ftonden, dat op de byzondere Comptoiren
 van Holland moeften verdeeld worden. Am-
 fterdam oordeelde, dat hiervan, zo 'er
 verder op gedrongen werdt, een punt van
 befchryvinge behoorde gemaakt te wor-
 den. De Raad van Staate hadt eenen mid-
 delweg voorgedlaagen, om de Staaten van
 Holland te vereenigen met die der andere
 Provincien. Veele Leden van Holland neig-
 den zeer tot deezen middelweg, en men ont-
 wierp, kort hierna, een *Advys Conciliatoir*,
 welk 'er niet veel van verfchilde (g). Doch
 Burgemeefteren en Raaden van Amsterdam
 verftonden, op den negen en twintigften
 July, dat de Afgevaardigden der Stad bly-
 ven zouden by 't genomen befluit; maar zo
 alle de andere Leden oordeelden, dat men
 het *Advys Conciliatoir* behoorde vafte te stel-
 len,

Amster-
 dam
 neigt
 tot een
 voorge-
 flaagen
 middel-
 weg.

(f) Zie Vaderl. Hift. XII. Deel, bl. 81-83, 86-89.

(g) AITZEMA Herft. Leeuw, bl. 45, 50.

len, moesten zy, voor eenen kleinen tyd, 1650
 uitstel verzoeken, om aan de Principaalen
 te ſchryven, en gunſtiger advys in te bren-
 gen (b).

Zo ſtondt het te Amſterdam, toen de Prins De Prins
 van Oranje, 's daags na dat dit beſluit in de doet zes
 Vroedſchap genomen was, iet ondernam, Afge-
 waarvan 't gantsche Land verbaasd ſtondt. vaardig-
 Hy bediende zig, naamlyk, van de wape- den ter
 nen van den Staat, om Amſterdam te ver- Vergade-
 raffen en te bedwingen; en hy deedt zes ringen
 Afgevaardigden in de Vergaderingen van van Hol-
 Holland, *Jacob de Witt*, Oud-Burgemees naar Loe-
 ter van Dordrecht, *Jan de Waal*, Burge- veſtein
 meester, en *Albert Ruil*, Penſionaris van voeren.
 Haarlem, *Jan Duif van Voorhout*, Burge-
 meester van Delft, *Nanning Keizer*, Penſio-
 naris van Hoorn, en *Nicolaas Stellingwerf*,
 Penſionaris van Medenblik, in hegtenis nee-
 men, en naar Loeveſtein voeren. Wy heb-
 ben dit laaſte, elders, omſtandiger ver-
 haald (i), en 't behoort niet byzonder ge-
 noeg tot de geſchiedeniſſen van Amſterdam,
 om 'er hier wederom op ſtil te ſtaan. Doch
 de onderneeming op deeze Stad ſtaat ons
 hier, met de vereiſchte omſtandigheid en
 naauwkeurigheid, te ontvouwen.

De Prins van Oranje, vaſtgeſteld hebben. Gronden
 de, zyn gevoelen op de vermindering van van zyne
 't Krygsvolk, welk in den jongſten voorſlag inzigten
 des Raads van Staate begreepen geweest en ge-
 was, te doen goedvinden, ter Vergaderinge drag om-
 van ſterdam trent Am-
 onder-

(*) Reſol. Vroedſck. N. 20. 29 July 1650. f. 100 verſe. 20gt.

(i) Vaderl. Hiſt. XII. Deel, bl. 90.

1650. van Holland; en de Stad Amsterdam alleen, onder alle de Leden deezer Provincie, nog verft vervreemd vindende van het omhelzen van deezen voorflag; alzo zy, tot hiertoe, nog niet bewilligd hadt in het *Advys Conciliatoir*, waarin de meeste Leden overeengekomen waren, liet zig, door eenigen, beduiden, dat 'er geen middel was, om deeze Stad te doen veranderen van gevoelen, dan door aldaar eene buitengewoone verandering te maaken in de Regeeringe. Willem de I. was hiertoe gemagtigd geweest, by den breeden last, die hem, in de jaaren 1575 en 1576, door de Staaten van Holland en Zeeland, gegeven was (k). Doch de Stadhouders na hem hadden 't niet wettiglyk konnen doen, dan wanneer zy, daartoe, byzonderlyk, gemagtigd waren, door 's Lands Staaten, behelzende hunnen gewoonlyken last meer niet, dan dat zy de Magistraaten moesten veranderen, volgens de Privilegien, die allen den tyd en wyze der Magistraatsbestellinge bepaalen. Op zulk eene byzondere magtiging, hadt Prins Maurits, in 't jaar 1618, de wet te Amsterdam, buitens tyds, verzet (l). En zou het tegenwoordig wettiglyk geschieden; de Staaten van Holland moesten 'er zyne Hoogheid, insgelyks, toe magtigen. Maar de Vergadering van Holland was thans niet geschikt, om 'er zulk eene magtiging van te verwagten. De Stad Amsterdam hadt niets gestemd, niets ver-
rigt,

(k) Zie Vaderl. Hist. VII. Deel, bl. 17, 94.

(l) Zie hier voor, II. Deel, XIII. Boek, bl. 305.

1650
 rigt, omtrent de punten, die thans in geschil stonden, dan 't gene gegrond was op, en overeenkwam met de besluiten der Staaten van Holland, de Souverainen der Provincie; die dus geenen schyn van reden hebben konden, om den Stadhouder te magtigen, tot eene ongewoone verandering in de Regeeringe aldaar. 't Volk hier aan 't muiten te helpen tegen de Wethouderschap, zo eenige heethoofdige yveraars voor 's Prins gezag daartoe al mogten gezind geweest zyn; en daaruit gelegenheid te neemen, om den Staaten eene magtiging tot buitengewoone verandering der Regeeringe af te vergen, was ook genoegzaam onmogelyk. De Gemeente was hier thans ingenomen met agtinge voor haare Overheid, die, door haare gemaatigde Regeering, de herten gewonnen hadt: ook liet de Vrede, die thans hersteld was, geene gelegenheid over, om 't gedrag der Overheid haatelyk af te maalen by 't volk; 't welk, in tyden van oorlog, doorgaands, ligtelyk te doen is. 't Scheen dan, dat 'er geen middel was, om de Wet te verzetten te Amsterdam, ten ware zyne Hoogheid, die onlangs gezien hadt, hoe weinig hy hier, ongewapend, vermogt, de wapenen van den Staat, die hem waren aanvertrouwd, gebruikte, om zig, by verrassing of met geweld, meester te maaken van de Stad, waarna hy 't in zyne magt dagt te zullen hebben, om 'er zulk eene verandering te maaken in de Regeeringe, als hy zou geraaden vinden. Hy begreep nogtans ligtelyk, dat hy hiertoe, noch als Stadhouder,

1650. noch als Kapitein-Generaal, gemagtigd was. Zyne Commissien verbonden hem, om de Vryheden en Privilegien des Lands en der Steden voor te staan. Maar niets streedt meer met de Privilegien, dan door geweldige middelen eene buitengewoone verandering te wege te brengen in de Regeering van eene der stemmende Steden. Ook beriep zig de Prins, om zyne onderneeming te regtvaardigen, niet op eene algemeene Commissie; maar enkelyk op het besluit der algemeene Staaten van den vyfden Juny, welk wy, hier voor (*m*), woordelyk hebben te boek gesteld. Veelen verstonden nogtans, dat zyne Hoogheid, door dit besluit, geenszins gewettigd was tot zulk eene geweldige onderneeming. De algemeene Staaten hadden niets te gebieden in Holland; daar de Staaten der Provincie souverain waren. Zy konden, derhalve, den Prins van Oranje niet wettiglyk magtigen, tot eene onderneeming tegen eene Hollandsche Stad, en derzelve Regeering. Men zeide wel, dat het geschil tusschen de algemeene Staaten en die van Holland de Unie betrof, en dat het beleid van de zaaken der Unie den algemeenen Staaten aanvertrouwd was; doch hiertegen diende, dat de byzondere Provincien en Steden zig, by het *eerste* Lid der Unie, haare byzondere Regten, Privilegien en Vryheden hadden voorbehouden: onder welken, geenen der minsten waren de vryheid om, naar goedvinden, te mogen be-

(*m*) *Bladz. 79.*

bewilligen, of niet, in de gemeene lasten; en de vryheid om ter Staatsvergaderingen te mogen stemmen, naar men 't verstonde. Doch al hadden de algemeene Staaten wettygelyk diergelyke bevelen mogen geeven in Holland, 't gene hun egter nimmer toegestaan is; hun besluit van den vyfden Juny magtigde den Stadhouder geenszins, tot het gebruiken van geweldige middelen, veel min tot ongewoone veranderingen in de Regeeringe. Het magtigde hem slegts, met algemeene woorden, om zorg te draagen, „ dat de rust bewaard, de Unie gehand- „ haafd, en al wat daartegen werdt voor- „ genomen te gemoet getreden werdt. ” Doch de meening bleek geenszins te zyn, dat zyne Hoogheid zig, om dit einde te bereiken, van geweldige middelen, en van de wapenen van den Staat zou mogen bedienen. Duidelyk blykt dit, uit eene volgende Resolutie der algemeene Staaten van den zesden Juny, waarby zyne Hoogheid verzogt wordt, de Steden van Holland af te doen zien van byzondere afdanking; niet door de wapenen; niet door vatten en vastzetten van de Leden der vrye Staatsvergaderingen; niet door ongewoone veranderingen der Regeeringe; maar *door alle mogelyke middelen van INDUC- TIE of overreeding* (n). De Prins handelde dan, ook in de onderneeming op Amster- dam, tegen de blykbaare meening der algemeene Staaten, op welker magtiging en besluit hy zig egter eeniglyk beriep. Doch
laat

(n) Zie hier voor, bl. 79.

1650. laat ons tot het verhaal van den aanleg en afloop deezer geweldige onderneeminge overgaan.

Gerugt
eener
voorge-
nomen
belege-
ringe van
Amster-
dam.

Zyne
Hoog-
heid
maakt
zyn voor-
neemen
daartoe
aan eeni-
gen be-
kend.

't Schynt, dat zyne Hoogheid, niet lang na dat de bezending naar Amsterdam vrugteloos afgelopen was, zig, door kwaade raadsluiden, heeft laten brengen tot het besluit, om die Stad met de wapenen te dwingen. Omtrent den aanvang van July, hadden verscheiden' Haarlemsche en Amsterdamsche Koopluiden brieven van Londen, van Dantzig en van elders bekomen, waarin van het beleg van Amsterdam, als van iet, welk tegenwoordig was, gewaagd werdt: 't zy dat de toeleg niet bedekt genoeg gehouden ware; of dat het voorneemen om de Stad te bezenden buiten 's Lands gerugt gemaakt hebbe als van een beleg; of dat men zulk een gerugt voorbedagtelyk hebbe laten loopen, om Amsterdam te verbaazen; of dat 'er, eindelyk, nog andere redenen vandit gerugt geweest zyn, welken wy nu niet bedenken kunnen (o). Zyne Hoogheid hadt zyn voorneemen vroeg bekend gemaakt aan Graave *Willem Fredrik van Nassau*, Stadhouders van Friesland, wien 't opperbeleid des aanslags werdt toevertrouwd. 't Voorneemen was, de Stad, door middel der Ruiterye, des ogtends, met het openen der poorte, in te neemen, en zig daartoe voornaamlyk te bedienen van de Regementen der Kolonellen *Fredrik, Graave van Dona*, en *Kornelis van Aerffen, Heere*

van

(o) Vadedl. Hist. XII. Deel, bl. 92, 93.

van Sommeldyk, den eersten een' vollen Neef, den anderen een' boezemvriend des Prinzen van Oranje. Dit Krygsvolk lag, te Nieuwmegen, te Arnhem, en elders daaromtrent, in bezetting. Men hadt voor, het zelve op de Veluwe te doen verzamelen, en van daar, langs verscheiden' wegen, te doen trekken naar Abkoude, daar de algemeene zamelplaats zyn zou. Van hier zou men, voor den dag, vertrekken naar Amsterdam, en de Stad tragten te overrompelen (p). 1650.

Omtrent den twintigsten July, hadt de Prins den Heer van Sommeldyk by zig ontbooden in den Haage, hem bekend maakende „ dat hy beslooten hadt, Graaf Willem, met eenige Ruitery, te zenden binnen Amsterdam, om aldaar het geweigerd gehoor als Stadhouder te bekomen; en dat hy hem en de bezetting van Nieuwmegen hiertoe, onder anderen, dagt te gebruiken.” Sommeldyk maakte, zo als hy naderhand verklaard heeft, eenige zwaa-
 righeid in den grooten weg, en in de hitte van 't jaargetyde. Doch de Prins, dien hy, 's anderendaags, in de tegenwoordigheid van Graave Willem, wederom sprak, volhardde by zyn besluit, zeggende zelfs, dat hy, zo de Ruitery niet tydig genoeg voor de Stad mogt kunnen zyn, in persoon en met grooter magt dagt te volgen. Twee dagen verliepen 'er toen, zonder dat de Prins verder sprak met den Heere van Sommeldyk; Beleid van den toeleg.

(p) AITZEMA Herft. Leeuw, bl. 67.

1650. dyk; doch op den derden dag, verklaarde hy Graave Willem en hem „ dat de dag, „ de weg, de troepen en alles nu bestemd „ was; dat hy, Sommelsdyk, vooruit trek- „ ken moest, om de troepen te ontvangen „ op de Heide van Harten, en van daar „ naar Abkoude te geleiden.” Doch Som- melsdyk den Prinse, hierop, wederom, den grooten afstand van den weg tusschen deeze twee Plaatsen te gemoet gevoerd, en ver- zocht hebbende, dat hy de troepen, te Scherpenzeel, in plaats van op de Heide van Har- ten, verwagten mogt; hernam zyne Hoog- heid „ dat hy dan den Graave van Dona „ belasten zou, het volk te Harten te gaan „ ontvangen, en naar Scherpenzeel te ge- „ leiden.” Voorts, beval hy Sommelsdyk, op den tweeden dag daarna, de reis aan te neemen; doch eerst nog zyne laatste beve- len te komen ontvangen. Sommelsdyk, reis- vaardig zynde, kreeg last van den Prinse, om zynen weg over Amsterdam te neemen, en den afstand der Dorpen tusschen die Stad en Scherpenzeel, naauwkeuriglyk, gade te slaan, om zig, in 't geleiden der troepen, daarnaar te kunnen schikken. Hy voegde 'er by „ dat hy Graave Willem gelaft hadt, „ te Amsterdam geen geweld te pleegen te- „ gen burgers of soldaaten, alware 't ook, „ dat men zig eenigszins stelde tegen de „ Ruiterye, en 'er zelfs op schieten mogt; „ zo 't niet al te hoog liep:” Sommelsdyk, wyders, vermaanende, om Graaf Willem, die, zeide hy, vol vuurs en wat haastig was,

te

te willen helpen beletten, dat 'er geene wan- 1650.
orde gepleegd werdt.

Met dit afscheid, vertrok Sommelsdyk, Som-
alleen van zynen kamerdienaar verzeld, den melsdyk
zevenentwintigsten July, des middags ten reist door
een uure, te paarde, uit den Haage, den Amster-
wegneemende over Leiden naar Amsterdam. Scher-
Doch omtrent Koudekerk gekomen zynde, penzeel,
werdt hy ingereeden door den *Marquis de* om den
Vieuville, die hem zeide, last te hebben van afstand
zyne Hoogheid, om hem te verzellen, de tusschen
Ruitery te volgen, en van alles verslag te beide af
doen. Zy kwamen beide, ten half tien uu- ten.
ren, aan den Overtoom, daar zy, in de
grootste herberg, vernagteden. 's Morgens
van den agtentwintigsten July zaten zy, ten
half vyf uren, wederom op, en reeden,
door de Heilige-wegs- of Leidsche Poort, in
Amsterdam. De Heer van Sommelsdyk
werdt, federt, verdagt gehouden, dat hy
hier gekomen was, om de wallen der Stad
te bespieden. Doch hy heeft verklaard, dat
hy zig in 't geheel niet opgehouden hadt in
Amsterdam; maar zelfs, toen, by 't inryden
der Heilige-wegs-poorte, de stegelreep van
't paard van *Vieuville* gebroken was, en
hersteld werdt, vooruit gereeden was naar
de Reguliers- of Utrechtsche poorte, zon-
der ergens te toeven, dan een oogenblik op
de Reguliers-breëstraat, daar hem de Schout
van Buuren ontmoet was, en aangesproken
hadt. *Vieuville* hadt hem niet ingehaald,
dan zestig of zeventig treden buiten de Re-
gulierspoorte, wanneer de klok vyf uren
sloeg; waarop hy zyn uurwerk stelde, om
te

1650. te beter rekening te kunnen maaken, hoe veel tyds hy behoeven zou, om met de Ruitery van Scherpenzeel te Amsterdam te komen. Voorts, waren zy gereeden over Abkoude, Baambrugge, Loenen, Vreêland, Kortenhoef, Hilversom, Zoest en Leusden op Scherpenzeel, alwaar Sommelsdyk, des nademiddags ten vyf uuren, en Vieuville, die te Hilversom van hem gescheiden was, om een' keer naar Amersfoort te doen, den volgenden middernagt, aangekomen was (9); met voorneemen om, des anderendaags, den togt naar Abkoude, en voorts naar Amsterdam voort te zetten.

Gentillot *Gentillot*, een Franschman en Major in 't krygtlast Regiment van Douchant, hadt, reeds te om de vooren, last van den Prinse gehad, om zig Regu- met vyftig Franschen naar Amsterdam te liers- begeeven; de Reguliers-poort in te neemen poort met gemoede, en de aankomende Ruitery in te onder Graave Willem, door dezelve, ter neemen. Stad in te laten. Doch hy, zyne Lands- luiden van den blaam van 't werk, zo veel mogelyk, willende zuiver houden, verwierf verlof van den Prinse, om zyne manschap uit allerlei Landaart te mogen kiezen, gelyk hy deedt, neemende daaronder veele Offi- ciers, die alleenlyk met zinkroers en zyd- geweer gewapend waren. *Gentillot* zelf heeft, naderhand, aan AITZEMA, die dit schryft, verhaalt „ dat hy last hadt om „ geene vyandelykheid te pleegen, zelfs hez „ schieten mydende, al werdt 'er schoon op „ hem

(9) AITZEMA Herft. Leeuw, bl. 459-462, 466.

„ hem en de zynen geschooten. Ook hadt
 „ de Ruitery den zelfden last, zo de bur- 1650.
 „ gery het niet al te grof maakte. Zy moest,
 „ in het intrekken, aan elk zeggen, *dat zy*
 „ *kwamen, als vrienden ten beste van de Stad*
 „ *en van den Staat, en om eenigheid en vrede*
 „ *te bewaaren tusschen de Provinciën in 't ge-*
 „ *meen en de Leden van Holland in 't byzon-*
 „ *der.* Dus in goede orde de Stad zynde
 „ ingereeden, zou zy het Stadhuis hebben
 „ bezet; waarna zyne Hoogheid in persoon
 „ de voorgenomen verandering in de Re-
 „ geering gemaakt zou hebben.” AITZEMA
 „ voegt 'er by „ dat ieder Ritmeester
 „ tweehonderd of driehonderd Dukaaten
 „ aan goud by zig hadt, om den Ruiteren,
 „ die zonder geld of voorraad opzaten, ee-
 „ nig verschot te kunnen doen, tot hun on-
 „ derhoud: ook, zo gezeid werdt, om zul-
 „ ken, die tegenstand zouden mogen wil-
 „ len bieden aan de poorte, daarmede te
 „ stillen.”

Gentillot en de zynen, die zig te Utrecht Hy komt
 bevonden, traden aldaar, den negenentwin- met vyf-
 tigsten July, in de nagtschuit op Amsterdam, tig man
 die hen, des morgens van den dertigsten, binnen
 vroegtyds, bragt binnen de Reguliers-poorte, de boom
 Hieromtrent dagten zy, volgens afspraak,
 Graaf Willem te vinden, waarna zy zouden
 getragt hebben, de poort in te neemen.
 Doch zyne Doorlugtigheid niet verneemen-
 de, hielden zy zig stil (r). De reden van
 zyn toeven staat ons hier beknoptelyk te ont-
 vouwen.

De

(r) AITZEMA Herft, Lescuw, bl. 67, 68.

1650. De Heeren van Sommelsdyk en de Vieuville hadden zig, den negenentwintigsten, te Scherpenzeel opgehouden, verwagtede de Ruitery, die derwaards geleid werdt door den Graave van Dona, en niet voor vyf uren des nademiddags aankwam. Sommelsdyk trok, terstond, met dezelve, voort, langs den bestemden weg; en zou, naar zyne rekening, den dertigsten July, ten vyf uren des morgens, voor Amsterdam hebben konnen zyn, zo hy 'er, door zeker toeval, niet in verhinderd geworden ware. De togt over Leusden en Zoest ging voorspoedig genoeg; doch op de Gooische Heide, buiten Hilversom, werden de troepen overvallen van een zwaar onweder, 't welk hen, in 't dorp, eene poos vertoeven deedt. In 't uittrekken, verhief zig de donder zo sterk, en de nagt was zo donker, dat alleen vier Compagnien, met den Heere van Sommelsdyk aan 't hoofd, den regten weg insloegen, terwyl tien anderen, die door den Ritmeester *Mom* geleid werden, van den weg afdwaalden, en na een uur of langer, op de Heide, herom gezworven te hebben, wederom te Hilversom kwamen (s). Eene geloofwaardige overlevering schryft dit dwaalen toe aan eene byzondere oorzaak. Twee of drie Officiers, en misschien wel Sommelsdyk en Vieuville zelve, hadden, in 't opneemen van den weg, eenen Heelmeeister, die, op eene afgelegene plaats, by Hilversom, woonde, be-

(s) AITZEMA *Herst. Leeuw*, bl. 67, 462. *DAFFER*, bl. 289.

bewilligd, om des nagts, na den negenen-
 twintigsten July, licht te zetten voor zyne 1650.
 hoogste vensterglazen, voorgeevende, dat
 iemand hunner bekenden, die een' manslag
 begaan hadt, de vlugt langs deezen weg
 dagt te neemen, en op dit licht aangaan zou.
 Doch het onweder, welk dien nacht opstak,
 en de vervaarlyke donkerheid hadt den Heel-
 meester, zo hy naderhand voorgaf, doen
 besluiten, dat niemand zig, in zulk weder,
 op reis begeeven zou: waarom hy zyn licht,
 omtrent ten elf uuren, weggenomen, en uit-
 gedaan hadt. Mom en zyne Ruiters, die den
 weg aan dit teken meenden te kennen, ner-
 gens eenig licht verneemende, raakten van
 den weg af, en kwamen, wel drie uuren na
 den bestemden tyd, op de algemeene ver-
 zamelplaats, te Abkoude (t).

Graaf Willem was hier, reeds kort na Graaf
 middernagt, aangekomen, zynde hy, in den Willem
 nademiddag van den negenentwintigsten, ^{trekt,}
 uit den Haage vertrokken. Sommelsdyk en ^{met de} Ruitery.
 Dona kwamen 'er, ten bestemden tyde, om drie uu-
 trent half vyf uuren aan, met vier Compag.^{ren} na
 nien Ruiters, zynde zy, eerst omtrent Vree-^{den be-}
 land, gewaar geworden, dat de anderen ^{tyd, op,} stemden
 tien van hun waren afgedwaald. Graaf Wil-^{van Ab-}
 lem vraagde, terstond, of alle de troepen ^{koude.}
 byeen waren? doch vernam niet zo dra het
 tegendeel, of hy floeg voor „ of men, met
 „ de manschap, welke men by zig hadt, 's
 „ Prinsen last niet behoorde uittevoeren, en
 „ den togt, zonder uitstel, voort te zetten?”

De

(t) Vaderl. Hist. XII. Deel, bl. 95.

1650. De meeste Officieren , aan welken deeze voorflag gedaan werdt, verftonden van ja. Doch Sommelsdyk was, zo hy, naderhand, verklaard heeft, van oordeel „, dat men de „ agtergebleeven manfchap behoorde in te „ wagten, alzo zyne Hoogheid uitdrukke- „ lyk gewild hadt, dat de aanflag, om alle „ wanorde te voorkomen, met veel volks, „ ondernomen zou worden, en het te dug- „ ten ftondt, dat de Stads bezetting en bur- „ gery aangemoedigd zouden worden, om „ tegenftand te bieden, wanneer men met „ weinig volks ter Stad in trok: 't welk dan „ gelegenheid tot daadelykheden geeven „ zou, die zyne Hoogheid, zo veel eenigs- „ zins mogelyk ware, voorkomen wilde „ hebben.” Graaf Willem en de anderen lieten zig hierdoor beweegen, om de agtergebleeven Compagnien in te wagten, die niet voor half agt uuren te Abkoude aankwamen; waarna de togt naar Amsterdam werdt voortgezet (u).

Men krygt in de Stad kennis van den aanflag.

In de Stad, was alles, den voorgaanden nagt, in diepe rust geweest. Niemand vermoedde eenigen onraad van buiten. De Heer *Cornelis Bicker*, Heer van Zwieten, was de eenigfte der regeerende Burgemeesteren, die by de hand was, zittende hy thans voor, in Burgemeesters kamer, in de plaats van den Heere Wouter Valkenier, die, weinige dagen te vooren (i), overleeden was. De Heer *Nicolaas Corver* bevondt zig op de Dagvaart

(u) AITZEMA Herft. Leeuw, bl. 67, 462.

(i) Op den drie en twintigften July.

vaart in den Haage: de Heer *Antoni Oetgens van Waveren* op 's Lands Verpachting te Alkmaar. Doch op Saturdag ogtend, zynde den dertigsten July, verwekte de Hamburger Postlooper de eerste ongerustheid in de Stad. Hy was, op de herwaards reize, geweest onder de dwaalende Ruitery van den Ritmeester Mom, die, geenen last hebbende om iemand op te houden, en ook niets meer van den toeleg weetende, dan dat hy zyne manschap te Abkoude brengen moest, hem hadt laten doorryden. Hy bragt dan, even na agt uren, in de Stad gekomen zynde, eerst aan 't Posthuis, en toen aan Burgemeester Bicker tyding, dat hy, met het aanbreeken van den dag, geweest was onder eenige duizenden Ruiters, die voorgaven Lotharingschen te zyn, en naar de Stad trokken (v). De Drossaard van Muiden, *Gerard Bicker*, Zoon van den Oud-Burgemeester *Andries Bicker*, die, kort hierna, in de Stad kwam, bevestigde het verhaal van den postlooper, daarby voegende, dat een groot gedeelte der manschap, omtrent Naarden en door Gooiland, verspreid lag; doch dat een taamelyke hoop Ruiters sterk aantrok op Amsterdam (w). De landluiden van omtrent Weesp en Muiden, en de opgezetenen der Dorpen van Amstelland namen, op de onverwagte tyding der aankomste van vreemd Krygsvolk, met zak en pak, de wyk naar de naaste Steden, en verspreiden

(v) AITZEMA Herft. Leeuw, bl. 67.

(w) Holl. Merc. van 1650. bl. 29.

1650. den de ontsteltenis door Amsterdam, daar men nog luttel dagt om zyne Hoogheid, of om troepen van den Staat; maar daar de eerste gedagten vielen, of op de Zweedsche troepen, die thans in Gulikerland lagen, of op de Lotharingschen, die meermaalen ongeregeldheden bedreeven hadden op de grenzen, en die men nu dagt dat afkwamen, om de Stad te plonderen (x).

Burgemeester Bicker doet den Raad vergaderen. Besluit aldaar genomen.

Burgemeester Bicker hadt, op de eerste verzekerde tyding van onraad, de Vroedschap doen vergaderen; haar voorhoudende „ dat een groot aantal gewapend Krygs-
 „ volk, te Ouderkerk en daar rondsom,
 „ kwam aantrekken, met oogmerk, gelyk
 „ men vermoeden mogt, om de Stad te na-
 „ deren, en te overrompelen.” Waarop
 beslooten werdt „ zonder uitstel, den Krygs-
 „ raad te vergaderen, om op alle voorval-
 „ len te voorzien; de burgery in de wape-
 „ nen te doen komen, en den Heer Coen-
 „ raad Burg te schikken naar den Haage,
 „ om den Afgevaardigden ter Vergaderinge
 „ van Holland kennis te geeven van den
 „ toestand der Stad (y).” Ondertusschen,
 waren reeds, omtrent half negen uren, op
 bevel van Burgemeester Bicker, de poorten
 en boomen geslooten, en de valbruggen op-
 gehaald. Omtrent negentig stukken geschuts
 werden, wat later, naar de wallen gesleept
 (z), de burgery en Stads bezetting in de wa-
 pe-

(x) Holl. Merc. van 1650. bl. 31. WICQUEFORT Tom. I. Livr. IV. p. 190.

(y) Resol. Vroedsch. N. 20. 30 July 1650. bl. 102.

(z) Aantek. van HERB. GOV. van den OEVER. MS.

penen gebragt. De gewapende burgery, wel voorzien van kruid, lood en lont, werd door de Stad en aan alle poorten verdeeld. 1650.

Midlerwyl, was Graaf Willem, met een gedeelte der Ruiterye, laat op den voorde middag, aan den Amstel, tot digt onder Amsterdam, genaderd, sommigen schryven, zelfs onder 't bereik van 't geschut der Stad (a): doch 't schynt, volgens anderen, dat hy zig, verder af, omtrent de Hofftede van Dirk Wuitiers, Welna genaamd, onthouden heeft (b). In de Registers der Vroedschap, wordt alleenlyk gemeld „ dat hy, met eeni- „ ge troepen, omtrent de Stad lag.” Hier verneemende, dat de valbruggen opgehaald, de poorten gesloten waren, en de Stad overeinde stondt, vondt hy niet geraaden, iet geweldigs te onderneemen; maar zondt, op, of kort na den middag, eenen brief van zyne Hoogheid naar de Stad, die, terstond, aan den Heere Bicker gebragt werd, en woordelyk aldus luidde:

Graaf
Willem
nadert
de Stad.

Zendt
een
brief van
den Prin-
se der-
waards.

DE PRINCE VAN ORANGIEN.

Eerentfeste, voorsienige, zeer discrete,
befondere goede Vrunden,

Lestmael in U Stad zynde voor den dienst van 't Landt, zoo heb zoo vreemt van U. L. bejegt geweest, dat om diergelycken niet meer onderworpen te wesen, heb ick Graef Willem van Nassau mit byhebbende troepen in U. L. stad

(a) WICQUEFORT *Tom. I. Livr. IV. p. 191.*

(b) AITZEMA *Herft. Leeuw, bl. 69.*

1650. *stadt willen schicken, met ordre om alles daer in ruste en stilte te holden, op dat het geene ick U. L. noch voor te dragen hebben den dienst van 't Landt raeckende, my niet door eenighe qualyck-geintentioneerde en come belet te worden. Daer toe ick dan van U. L. begeere de goede handt te willen holden. Ende ons hier op verlatende, bevelen wy U. L. in de protectie des Alderhoogsten, ende verblyven*

U. L. goede vriendt

[getekend]

G. P. D'ORANGE.

Hage den 29 July 1650.

Besluit
der
Vroed-
schap op
deez
brief.

Burgemeester Bicker bragt deez
die bleek geschikt te zyn, om door Graave
Willem zelv', na dat hy, met de troepen,
in de Stad zou gekomen wezen, te worden
overgeleverd, terstond, in de Vroedschap,
alwaar beslooten werdt „ de Heeren *Joan*
„ *Huidekoop*, *Heer van Maarseeven*, en *Si-*
„ *mon van der Does* af te zenden aan Graa-
„ ve *Willem*, met schriftelyken last, om
„ zyner Doorlugtigheid voor te draagen,
„ dat men, op het verneemen van den aan-
„ togt van eenig Krygsvolk, terstond, ge-
„ zonden hadt aan de Heeren Staaten van
„ Holland, van welken men spoedig ant-
„ woord te gemoet zag; hem, wyders, ver-
„ zoekende, dat hy de Stad verschoonen,
„ en niet nader komen wilde, of dat men,
„ anderszins, genoodzaakt zyn zou, zig,
„ met alle mogelyke middelen, te verde-
„ di-

„digen naar behooren.” Te gelyk, wer- 1650.
 den de Raaden *Simon van Hoorn*, *Bernard* De Stad
Schellinger en *Pieter Kloek* gemagtigd, om stelt zig
 der Stede wallen te bezigtigen, en agt te in staat
 geeven op 't geschut en de Kanonniërs. Ook van te-
 werdt beslooten, zo 't de tyd gehengen kon, genweer.
 tot meerder verdediging der Stad, voor el-
 ke poort, eene halve maan op te werpen,
 de bruggen buiten de S. Antonis-, Reguliers-
 en Heilige-wegs-poorten af te breeken, en de
 balken en 't klein vaartuig, uit de Stads graf-
 ten, naar binnen te doen brengen (c): welk
 besluit, voor een groot gedeelte, werdt uit-
 gevoerd. Men floeg staketsels in de wallen,
 waartoe eenige Gilden vrywilliglyk hunnen
 dienst aanboden (d). Zelfs tekenen som-
 migen aan, dat eenige Doopsgezinde Gil-
 debroeders zig tot den arbeid aan de vesten
 gebruiken lieten (e). De houten bruggen
 om de Stad werden afgebroken: de schuiten
 en kleine vaartuigen, die in de nieuwe vaart
 en elders lagen, naar binnen gehaald, of in
 den grond geboord: de Stad, van buiten,
 met eene borstweering gedekt. In den Am-
 stel, voor de Stad, werden eenige vaartui-
 gen en vlotschuiten gelegd, die met geschut
 beplant werden. Op de Roode-, nu de
 Doelebrug, lagen zes halve kartouwen.
 Voorts, schikte men, eerlang, agt Oor-
 logschepen en drie Jagten naar den mond
 der

(c) Resol. Vroedsch. N. 20. 30 July 1650. *postprandium*.
 f. 102.

(d) WICQUEFORT *Tem. I. Livr. IV. p. 190.*

(e) DOMSELAAR VI. *Boek, bl. 367.*

1650. der Zuiderzee, om de Stad, ook van den Y-
kant, te beschermen (f).

Zy doet
eene be-
zending
aan
Graave
Willem.

Vrymoe-
dige taal
van den
Heere
van
Maarse-
veen.

De Heeren van Maarseeven en van der
Does, in een gewapend jacht, ter Stad uit
vertrokken zynde, troffen Graaf Willem aan,
voor de Hofftede Welna aan den Amstel,
in eenen kring van Krygsoversten; en vol-
trokken, terstond, hunnen last. Maarseeven
voerde het woord, vooraf betuigd hebben-
de „ hoe leed hun deedt, dat zy zyne Door-
„ lugtigheid, in zulk eene ongelegenheid,
„ moesten komen begroeten.” Graaf Wil-
lem, naar 't scheen, verzet over 't gene hem
voorgehouden werdt, zweeg 'er stil op;
waarna Maarseeven hernam „ dat hy, tot
„ hiertoe, niets gezeid hadt, dan 't gene
„ overeenkwam met den last van Burge-
„ meesteren en Raaden; doch dat hy, uit
„ zig zelve, den Graave wel gantsch vrien-
„ delyk en gedienslyk wilde raaden, ten
„ spoedigsten af te trekken, naardien hy
„ daar niet was zonder groot gevaar; te
„ meer, alzo de Stad vol was van allerlei
„ Landaart, en vreemd soort van luiden,
„ die, tot daadelykheden voortslaande, lig-
„ telyk iet onderneemen zouden, dat zyner
„ Doorlugtigheid schadelyk, en hun niet
„ aangenaam zyn zou, wordende aldaar zulk
„ eene taal gevoerd, dat de Heeren Regeer-
„ ders niet zouden kunnen ledigstaan, maar
„ gedwongen worden, de middelen en wa-
„ penen te gebruiken, die God en de na-
„ tuur hun hadden gelieven te verleenen.”

Graaf

(f) Specificatie der Ongelden MS. Zie ook Holl. Merc.
van 1650. bl. 30.

Graaf Willem antwoordde alleenlyk „ dat 1650.
 „ hy niets gedaan hadt, dan op last van
 „ zyne Hoogheid, wien hy van 't voorge-
 „ vallene verflag doen zou.” De afgezonden Raaden keerden, hierop, na 't neemen van een minzaam afscheid, naar de Stad, en Graaf Willem begaf zig, kort hierna, naar Ouderkerk (g).

Ten vyf uuren na den middag, kwam de De Raad Raad wederom byeen. De Heer van Zwieten, toen verflag gedaan hebbende van 't besluit tweeduzend ne hy in 't werk gesteld hadt, tot verzeke- waard- ring der Stad, gaf in bedenking, of men gelders niet eenige Waardgelders behoorde aan te neemen. En hierop werdt beslooten, den neemen. volgenden dag, tweeduizend man te werven, op eene soldye van tien en twaalf stui- vers 's daags, en, ten dien einde, nog dien zelfden avond, de trom te roeren, wordende den Burgemeesteren aanbevolen, in 't maaken van Officieren over deeze manschap, te willen agt geeven op bedreeven perfoonen, en die, voor deezen, meer in Stads dienst geweest waren. En vind ik, dat Kapiteinen over deeze manschap, die in vyf vendelen verdeeld was, geweest zyn *Joan Soeteman, Casper Roose, Pieter le Febre, Cornelis Hasselaer en Johannes Blaauwenhaan*. De naamen der agt Kapiteinen over de Oorlogschepen, die 't Y beveiligden, waren *Hector Pieterszoon, Gerrit van Limmen, Maarten de Graaf, Claas Hillebrandszoon Prins, Pieter Tam, Hendrik Hendrikszoon, Hein Cornelis-*

2007

(g) AITZEMA Herft. Leeuw, bl. 69.

1650. zoon en *Ritserd Robertszoon*. De Kapiteins der drie Jagten waren *Jan Zael*, *Claas de Brey* en *Jan Meindertszoon* (b). Voorts, werdt goedgevonden, den Ontvanger *Uitenbogaard* te belasten, geene betaalingen meer te doen, tot op nader bevel van Burgemeesteren (i).

De Afgevaardigden der Stad doen verflag van 'tgebeurde in den Haage.

Merkwaardige besluiten des Raads.

Ten volgenden dage, zynde Zondag den eenendertigsten July, verscheenen Burgemeester *Corver* en de Oud-Burgemeesteren *Geelvinck*, *Hasselaer* en de Graaf, die de Dagvaart in den Haage bygewoond, en den Heer *Frans Banning Kok*, Heer van *Purmerland*, nevens den Pensionaris *Cornelis Boom*, aldaar gelaaten hadden, in de Vroedschap deezer Stede; daar zy 't gevangen neemen van zes Afgevaardigden bekend maakten, en te gelyk „ dat zyne Hoogheid, door den „ Raadpensionaris *Kats*, ter Vergaderinge „ van Holland, hadt doen aandienen, hoe „ by zestig Compagnien voetvolk en een goed „ aantal van Ruiteren hadt doen trekken naar „ Amsterdam, die, zo by vertrouwde, reeds in „ de Stad zouden zyn: waarop de Afgevaardigden van Dordrecht, en toen alle de „ overigen uit de Vergadering gegaan waren.” De Raad nam, hierop, eenige merkwaardige besluiten, die wy hier opgeeven zullen, in die orde, als zy, in de *Stads Registers*, voorkomen. Men vindt geraaden, alle de Leden van Holland binnen Amsterdam

(b) *Vit de Rekeningen der Equipage, berustende ter Theca Savrie.*

(i) Resol. Vroedsch. N. 20. 30 July 1650. 's avonds ten vyf uren, f. 193.

dam te beschryven: 't welk ik egter niet vind geschied te zyn. Men besloot, den weg tusschen den Overtoom en Amstelveen door te delven, den Buitenvelder- en Oute-^{1650.}waalder-Polder door te steeken, en de sluizen in de Stad te openen; waardoor de toegang herwaards, gedeeltelyk, belet werdt. De Raaden *Simon van der Does* en *Coenraad Burg* werden gemagtigd, tot het aanneemen der Waardgelden. Ook werdt goedgevonden, duizend matroozen en eenige Konstapels aan te neemen, en *Jakob Zael*, tot Kommandeur over 't bootsvolk en de floepen op 't Y, aangesteld. Men besloot, eenige stukken, de bezending van deezen jaare en van den jaare 1639 betreffende, en den brief van zyne Hoogheid, aan Burgemeesteren en Regeerders geschreeven, door den druk, gemeen te maaken. De Steden Haarlem en Muiden, die ook voor overrompeling vreesden, de Stad om eenig geschut verzogt hebbende, werdt geraaden gevonden, eerst een overslag te maaken van 't geschut en de wapenen, welken men hier in voorraad hadt. Eindelyk, werden Burgemeesteren volkomenlyk gemagtigd, om op alle schielyke voorvallen ten beste te voorzien; en de Raaden verzogt, zo eenigen van hun iet voorkomen of invallen mogt, daarvan aan Burgemeesteren opening te willen doen (*k*). De meesten van deeze Resolutien werden uitgevoerd. De werving ^{Waard-}der ^{gelders} en ma-

(*k*) Resol. Vroedsch. N. 20. 31 July 1650. f. 103 verso enz.

1650. der Waardgeldereren, die tien, en der matroozen, die twintig stuivers 's daags trooken, hadt zo groot een' toeloop, dat 'er, van de eersten, in zeer korten tyd, al eenige Compagnien op de wallen waren. De Waag, het Prinsenhof en het Oostindisch huis werden gebruikt, om volk aan te neemen (l).

Sluizen De S. Antonis-fluis aan 't Y, en 't Boerengeopend. sluisje, even buiten de Heilige-wegspoort, De Diemerdyk werden open gezet, waardoor het Land tuschen den Ouderkerker- en Amstelveenschen doorge- dolven. weg, tot aan den Uithoorn toe, onderliep. De Noordwestelyke wind, die wakker opstak, hielp hiertoe veel. De S. Antonis- of Diemerdyk werdt, by Jaap Hannes, omtrent doorgegraaven, en van de uitgedolven' aarde eene schans opgeworpen, in welke, dertig Stads soldaten gelegd werden (m).

Zyne Hoogheid krygt tyding van het mislukken des toelegs op Amsterdam. Midlerwyl, hadt zyne Hoogheid, des Saterdag's avonds over de maaltyd zittende, reeds tyding gekreegen van het mislukken des aanslags op Amsterdam, 't welk hem derwyze ontstelde, dat hy van de tafel opstondt, en zig in zyn vertrek op sloot; daar hy, stampvoetende van spyt, en den hoed tegen den grond werpende, niemant gehoor verleenende wilde. De Heer van Purmerland en de Pensionaris Boom verstonden, omtrent elf uuren, het missen van den toeleg, uit den mond van eenen onbekenden (n), die, zo men vermoeden mag, ten dien tyde, in 's Prinses dienst was.

Den

(l) Holl. Merc. van 1650. bl. 30.

(m) Holl. Merc. van 1650. bl. 34.

(n) Zie Vaderl. Hist. XII. Deel, bl. 100.

Den eenendertigsten, des morgens, was 1650.
 'er last van den Prinse te Ouderkerk geko-^{t Krygs-}
 men, om het Krygsvolk, dat, ondertus-^{volk}
 sphen, uit de Geldersche, Overyffelsche en^{voor de}
 Stigtsche Steden, te voet en te paarde, her-^{Stad}
 waards trok, te verdeelen. De Heer van^{wordt}
 Zuilenstein floeg zig te Muiden en op 't Mui-^{verdeeld.}
 der Slot neder: een gedeelte zyner man-
 schap vatte post aan de Diemerbrug. De
 Heer van Sommelsdyk werdt geschikt naar
 't Huis ter Hart, halfwege Haarlem. Doch
 die van Amsterdam hadden den weg tus-
 sphen den Overtoom en Amstelveen, dien
 hy langs moest, by 't Huis te Vraag, door-
 gedolven, en aan de opening eenige man-
 schap gelegd. Sommelsdyk, hiervan ken-
 nis bekomen hebbende, zondt vyfentwintig
 Ruiters en dertig Muskettiers vooruit, op
 welker aankomst, de Amsterdamsche man-
 schap de zwakke post verliet. Toen deedt
 hy eene brug over de opening leggen, en
 vervolgde zynen weg naar 't Huis ter Hart,
 daar hy, des nademiddags, aankwam. Aan
 den Overtoom hadt hy eenig volk gelaaten,
 welk, tot aan 't Pesthuis toe, posten uit-
 zette (o).

Sommelsdyk was zo dra niet op 't Huis^{Bekom-}
 ter Hart aangekomen, of de Regeering van^{mering}
 Haarlem zondt eenige Heeren aan hem af,^{te Haar-}
 die hem, met groote ontsteltenis, vraagden,^{lem.}
 of 't ook op hunne Stad gemunt ware? Waar-
 op hy hun, zo hy, naderhand, verklaard
 heeft,

(o) Holl. Merc. van 1650. bl. 33, 34. AITZEMA Herft.
 Leeuw, bl. 463.

1650. heeft, op bevel van zyne Hoogheid, antwoordde „ dat het noch op de Stad, noch „ op de Burgery van Haarlem was aange- „ zien: ook niet op de Burgery van Am- „ sterdam.” De Heer *Joan van de Kamer*, een der Haarlemsche Heeren, hadt hem toen gevraagd „ of de Zweedsche troepen, „ die, ten getale van zes- of zeventuizend „ man, in 't Land van Gulik lagen, door „ den Prinse, ontbooden waren?” waarop hy geantwoord hadt „ dat 'er, zyns we- „ tens, geene de minste gemeenschap was „ tusschen deeze troepen en zyne Hoog- „ heid; doch dat dezelve alleenlyk in Gu- „ likerland gekomen waren, om hunne „ agterstallige brandschattingen in te vor- „ deren;” daarby voegende „ dat het goed „ zou zyn, zo 'er geene meerder gemeen- „ schap ware tusschen de Stad Amsterdam „ en het Parlement van Engeland.” En toen hierover eenig verder gesprek gevallen was, hadt de Heer van Sommelsdyk, volgens zyne verklaring, eindelyk, gezeid, „ dat de Prins hem, zes dagen te vooren, „ een' Brief vertoond hadt, door een' En- „ gelsch Overste, uit Londen geschreeven, „ inhoudende dat het Parlement beloofd „ hadt, tienduizend man over te zenden tot „ bystand van Amsterdam. Ook hadt de „ Prins verklaard, de Lyst gezien te heb- „ ben, waarin de naamen der Kolonellen „ en andere hooge Bevelhebberen over de „ gemelde manschap waren uitgedrukt (p).”

Doch

De Re-
geering
van Am-
sterdam
wordt,
ten on-
regte,
verdagt
gehou-
den van
hande-
ling met
het Par-
lement
van En-
geland.

(p) AITZEMA *Merff. Leeuw*, bl. 463.

1650.
 Doch 't schryven van deezen Engelschen Overste was een louter verdigtfel. De Stad hadt geene andere gemeenschap met het Parlement van Engeland, dan dat zy, nevens de andere Leden van Holland, gelyk wy boven (q) zagen, beslooten hadt tot het afzenden van den Commiffaris Schaap, om de vrede met de tegenwoordige Regeering aldaar te onderhouden. Ondertusschen, strooiden eenige driftige voorstanders van 's Prinzen gezag, omtrent deezen tyd, zekere verdigte punten van een Verdrag tusschen de Stad Amsterdam en het Parlement van Engeland, waarby men zig, kwanswys, wederzyds verbondt, om den vereenigden Provinciën, Holland uitgenomen, den oorlog aan te doen. Eenige luiden, zelfs Regenten, lieten zig, in 't eerst, hierdoor innemen. Doch de plompheid van 't verdigtfel stak, eerlang, elk in de oogen, en 't schendschrift werdt, by de verstandigen, met verontwaardiging, verworpen (r).

Zyne Hoogheid, een weinig bekomen van den spyt, die hem, op de eerste tyding van 't mislukken des aanflags op Amsterdam, den geest vervuld hadt, besloot, des Zondags, den eenendertigsten, zig, in persoon, te begeeven naar 't Leger voor de Stad, welke hy dagt te dreigen met een langduurig beleg, en dus, ware 't mogelyk, tot onderwerping te brengen. De twee hooge Geretshoven ontrieden hem de reize; doch
 hy

(q) *Bladz. 73.*(r) *Moll. Merc. van 1650. bl. 23.*

1650. hy beriep zig op den last der algemeene Staaten, aan welken hy de Geregtshoven wees, zo zy verstonden, dat men eenen anderen voet te volgen hadt. Voor zyn vertrek, vaardigde hy eenen brief af aan de Staaten der zes Provinciën, waarin hy verklaarde, het vatten der zes Afgevaardigden en het zenden van eenig Krygsvolk naar Amsterdam gedaan te hebben, op last der algemeene Staaten, begreepen in derzelver Resolutie van den vyfden Juny laatstleeden (s). Na de ogtendpreeke, vertrok de Prins, te paarde, uit den Haage, gevolgd van een groot getal van Edelluiden en Krygsoversten. Hy nam zynen weg, door 't Bosch, Leiden en de Veenen, naar Amstelveen, daar hy, des avonds, aankwam, en Graaf Willem vondt (t).

Men ver- De gelegenheid van Amsterdam en de
toont middelen, die de Stad, ter haarer verde-
hem de diging, in 't werk gesteld hadt, en verder
gelegen- zou konnen in 't werk stellen, werden hem
heid der zou konnen in 't werk stellen, werden hem
Stad. hier, stukswyze, aangewezen. De Am-
stellandsche weiden lagen onder, tot aan
den Uithoorn toe, alleen door het openzet-
ten der S. Antonis- en Boeren-fluizen, en
het doorsteeken van de Buitenvelder-Pol-
der. De Diemerdyk was, op een half uur
graavens na, doorgedolven. En 't stondt
aan die van Amsterdam, door het geheel
voltrekken der doorgraavinge, de baare zee
ten

(s) Zie hier voor, bl. 79.

(t) AITZEMA Herft. Leeuw, bl. 70, 72. Vaderl. Hist. XII. Deel, bl. 101, 102.

ten lande in te storten, en al's Prinsen Krygs-
volk te vernielen. Ook liep 'er een gerugt, 1650.
dat, op dit laatste, in de Vroedschap was
geraadpleegd, en dat het slegts aan twee
stemmen gehaperd hadt, dat 'er niet toe
beslooten was (u). Doch hiervan vind ik,
in de *Registers der Vroedschap*, niets het al-
lerminste aangetekend. *Lodewyk van Nas-
sau*, *Heer van Beverweerd*, die geene kennis
gehad hadt van de onderneeming op Am-
sterdam, stelde den Prinse 't gevaar, waar-
in hy zig bevondt, op 't leevendigst, voor
oogen. En vindt men gemeld, dat hem
toen zulk een angst aanging, dat hy, ter-
stond, besloot, in minzaame onderhande-
ling te treden met de Stad, en te gelyk den
Heer van Beverweerd te zenden naar den
Haage, met last, om ter algemeene Staats-
vergaderinge te wege te brengen, dat men
besloote, hem, door eene plegtige bezen-
ding, te verzoeken om naar den Haage te
keeren, op dat zyne eer bewaard bleeve,
in geval de onderhandeling met Amsterdam
den begeerden uitflag niet hebben mogt.
Beverweerd vertrok, des Maandags, by
tyds, van Amstelveen; gaf van 's Prinsen
last opening aan den *Heere van Mathenesse*,
die aannam dien ter uitvoeringe te doen
brengen; en spoedde zig zo wel, dat hy,
nog dien zelfden avond, in 't Leger te rug
kwam (v).

Zyne be-
komme-
ring.

De onderhandeling met de Stad werdt, Hy treedt
van in onder-

(u) AITZEMA *Herft. Leeuw*, bl. 72.

(v) WICQUEFORT *Tom. I. Livr. IV. p. 192.*

1650.
hande-
ling met
de Stad.

van 's Prinszen zyde, begonnen. Op Maan-
dag den eersten Augustus, vaardigde zyne
Hoogheid eenen brief af aan de Regeerin-
ge, waarby hy begeerde „ met zyne by-
„ hebbende troepen, in de Stad ingelaaten,
„ en ter gehoor in den Raad ontvangen te
„ worden, om aldaar eenige zaaken, den
„ dienst van den Lande betreffende, voor
„ te stellen.” 't Was niet moeilyk te voor-
zien, dat deeze eisch niet zou ingewilligd
worden. Ook bleek klaar genoeg, dat de
Prins, met dit schryven, voornaamlyk, be-
oogde, der Regeeringe gelegenheid te gee-
ven, om met hem in onderhandeling te tree-
den. De Raad besloot dan, de Heeren *Cornelis de Graaf, Simon van der Does, Nicolaas Tulp* en *Pieter Kloek* af te zenden aan zyne
Hoogheid „ om het gedrag, welk de Raad,
„ tot hiertoe, gehouden hadt, te verdedi-
„ gen, en den Prinse te antwoorden, dat
* *Domesti-* „ hy, komende met zyne gewoonlyke * *Huis-*
quen. „ bedienden, in den Raad zou konnen voor-
„ stellen, 't gene hy voor te stellen hadt,
„ met verzekering, dat zyne Vorstelyke
„ Persoon, met alle agtinge en eerbewys,
„ ontvangen en gehandeld zou worden.”
Voorts, werden gemelde Heeren gemag-
tigd, om 't gene 'er aanleidelyks tot ver-
drag voorvallen mogt in orde te bren-
gen, en daarvan aan den Raad verslag te
doen (w).

Weder-
zydsche
eischen.

De Gemagtigden vertrokken, terstond,
naar Amstelveen, en volvoerden hunnen
last.

(w) Resol. Vroedsch. N. 20. 1 Aug. 1650. f. 105 verso.

laft. De Prins begeerde bezetting te leggen in de Stad. Zy verzogten, dat hy terftond wilde aftrekken, en de Stad ongemoeid laaten (x). Doch men kwam elkanderen haast nader. De Prins toonde zig genegen tot verdrag, mids, van der Stede wege, niet zo fterk geftaan wierdt, op de uitvoering van het befluit der Vergaderinge van Holland, omtrent de afdanking van 't Krygsvolk genomen. Ook floeg hy Burgemeester de Graaf in 't byzonder voor, dat de dienf en ruft van de Stad wel vereifchen zouden, dat een Heer of twee van de Regeeringe ontflaagen werden. De Gemagtigden deeden, nog dien zelfden avond, verflag van 't voorgevallene aan den Raad, die beflout „ omtrent de af-
 „ danking van 't Krygsvolk, te bewilligen
 „ in den jongften voorflag des Raads van
 „ Staate, zo als dezelve lag; doch aan de
 „ andere zyde, op alle mogelyke wyzen weg
 „ te neemen het agterdenken, welk zyne
 „ Hoogheid, tegen eenige Heeren uit de
 „ Regeeringe deezer Stad, hadt opgevat,
 „ en ook te wege te brengen, dat de Le-
 „ den, die, fttaande de Vergaderinge, door
 „ den Prinfe, in hegtenis genomen waren,
 „ wederom op vrye voeten gefield wer-
 „ den (y).” En de Gemagtigden keerden,
 op Dingsdag den tweeden Auguftus, weder-
 om naar Amftelveen, om, volgens dit be-
 fluit, de handeling met den Prinfe voort te
 zet-

(x) AITZEMA Herft. Leeuw, bl. 72.

(y) Refol. Vroedfch. N. 20. 1 Aug. 1650. 's avonds ten acht uren f. 105 verfo, 106.

1650. zetten. 's Daags te vooren, was, door het Gerecht, bevolen, dat niemand zig op de Stads wallen zou hebben te vervoegen, dan het Krygsvolk, welk aldaar bescheiden was (z).

Staat van
't Leger
voor de
Stad.

Midlerwyl, hadt de Prins den Heer van Sommelsdyk, die zig 's Maandags naar Amstelveen begeven hadt, belast, het volk, welk onder zyn bevel stondt, in geheele Compagnien te veranderen: 't welk, den volgenden dag, in 't werk gesteld werdt. De Heer van Steeland, Drossaard van Buuren, en Schoonbroeder des Heeren van Sommelsdyk, werdt met eenige vendels gelegd te Spaarnedam, van waar hy egter, op bevel van Graave Willem, tusschen den tweeden en derden, wederom optrok naar Ouderkerk (a). Sommelsdyk hadt, onder tusschen, van de planken van een afgebroken boerenhuis twee schansjes doen opwerpen, op den Haarlemmer-weg, by de paal van halfwege; en op den dyk, op dezelfde hoogte, die van binnen met aarde gevuld werden. 't Krygsvolk, welk hier lag, klaagde zeer, dat het tegen hunne vrienden en Betaalsheeren gebruikt werdt, en nog gebrek aan mondbehoefden hadt, die men, voor 't grootste gedeelte, van Haarlem haalen moest; also de landluiden hier omtrent weinig in getal, en slegt voorzien waren. Doch van over 't Y werden eenige eetwaren, met schuitjes, aan den dyk gevoerd.

Die

(z) Keurb. M. f. 82 verso.

(a) AITZEMA Herft. Leeuw, bl. 464.

Die van Delft en Leiden bragten schoppen, spaden en ander oorlogsgereedschap naar 't Leger. De Prins nam in overleg, om den Overtoom door te graaven, en zig, daardoor, van 't overtollig water te ontlasten: en waren, tot dit werk, reeds een groot getal van boeren opontbouden; doch de arbeid werdt gestaakt, doordien zyne Hoogheid zig beduiden liet, dat hy 'er weinig dienft van hebben kon. Men meent, dat de Overtoom, zo hy by deeze gelegenheid weg geraakt ware, niet ligt wederom hermaakt geworden zou zyn (b).

Die van Amsterdam voeren, midlerwyl, De belevoort, met het in 't werk stellen van 't gene gerden tot verdediging der Stad dienen kon. De vaaren Diemerbrug, de brug op den Singel, tusvoort sphen de Reguliers- en Heilige wegs-poor- met zig ten, en de brug by 't zwarte huis, op den te versterken. Buiten-Amstel, werden afgebroken. De vaartuigen, vloten, balken en 't hout van de zaagmolens werdt binnen de Stad gebragt, op dat 'er zig niemant van bedienen zou. Ook werden nog vier sloepen, ieder van twee metaalen baffen voorzien, gelegd op de Wetering. Op 't Lymzieders pad, was eene Voorval-Compagnie Metselaars opgeregt, die tegen len van eenige Ruiters, op den Overtoomschen weg klein leggende, werden uitgezonden. Beide de belang partyen vraagden elkanderen, of zy last om tusschen te schieten hadden? waarop niet geantwoord partyen werdt. Doch de Ruiters keerden, eerlang, te rug naar den Overtoom. En toen werden,

(b) AITZEMA *Herft. Leeuw*, bl. 75, 79. DAPPER, bl. 295.

1650. den, naar 't schynt, honderd man Stads soldaaten, onder den Vendrig *Braakman*, in het Pesthuis gelegd (c). Tien oft twaalf Stads soldaaten, met Kapitein *Soeteman*, een' Engelschman, aan 't hoofd, gezonden naar de drie Baarsjes over de Wetering, om den weg aldaar door te steeken, en de Slooter-Polder onder water te zetten, werden, door de Ruiters, die aan den Overtoom lagen, en op hen afkwamen, ligtelyk verjaagd. De Kapitein zette het eerst op een loopen, voorgeevende last tot vegten te willen gaan haalen van Burgemeesteren. Anderen smeeten 't geweer weg, of sprongen in 't water, en bergden zig met zwemmen. Een jongen uit den hoop gaf vuur op de Ruiters, en maakte zig gereed, om op nieuws te laaden, toen hy aangegreepen, afgeroft, en in de Wetering gestooten werdt: waarna men hem gelegenheid liet, om naar de overzyde te zwemmen. Een Paadje van Graave Willem, die zig in eene graauwe py vermomd hadt; een Vendrig, *Rispe* genaamd, en eenige Edelluiden en Ruiters, door de Amsterdammers, hier en daar, opgeligt, werden gevangkelyk naar de Stad gebragt, en niet geslaakt, dan na dat het verdrag met den Prinse getroffen was. Op Dingsdag, den tweeden, werden, rondsom de Stad, aarden borstweeringen opgeworpen. De brug der Raamsloote werdt toegeheid, om de vaart uit de Wetering naar de Stads graft te beletten. De Polder van 't Pesthuis werdt,

in

(c) DAPPER, bl. 297.

in de Vest, tegen over de Zeemleërmolen, doorgesteken. De Raampoorts-brug en de schuttingen der Raamen werden afgebroken. Op den Amstel by den Omval, lagen drie Uitleggers, zeven Sloepen, en twee Vlotschuiten, voorzien van geschut. 't Wassen van 't water verwekte geene kleine bekommering in de belegeraars, die den Landlieden dikwils vraagden, *hoe hoog het wel zou kunnen ryzen?* De Prins van Oranje deedt, des nademiddags, een' keer te paard naar 't Huis ter Hart; doch kwam, na een kort verblyf aldaar, te Amstelveen te rug (d).

De Gemagtigden der Stad, in de Legerplaatse wedergekeerd, vonden den Prins ongeneigd, om in den naderen voorslag des Raads volkomenlyk te bewilligen. Doch zyne Hoogheid gaf hun een Geschrift van zyne eigen hand mede, welk woordelyk van deezen inhoud was:

De Prins maakt een Ontwerp der punten van een verdrag.

MEMORIE.

Dat die van Amsterdam resolutie nemen om haer te conformeren met d' andere zes Provinciën, aengaende den Staet van Oorlogh, ende dat dienvolgens den zelven Staet van Oorlogh werde gearresteert, ende dat zoo langhe den oorlogh tusschen Vrancryck en Spaignen zal duyren. Oock de troupes wel te betalen, en tot de achterstallen ordre te geven.

Dat de twee Bickers uyt de Magistraet zullen gestelt worden, en aen syne Hoogheyt eene
Ac-

(d) Holl. Merc. van 1650. bl. 35, 36, 37.

1650. Acte gegeven werden, datse der niet wederom zullen ingenomen worden.

Dat, aengaende de andere Heeren, die gevangen zyn, voor advis van Amsterdam zal ingebracht worden, dat men behoort resolutie in Hollandt te nemen, dat die Heeren niet meer in Regeeringe zullen worden geleden

Dat die trouppes, die by Hollandt zyn voor desen affgedanckt geworden, zullen haer achterstal betaelt crygen, en daerin gecontinueert worden, tot datse by den Raedt van Staten zullen wesen affgedanckt.

Een acte van Confirmatie van de Staten van Hollandt.

Dat, naer dat alles geaccordeert ende bevredight zal zyn, syne Hoogheyt in de Stadt zal comen alleen met syne Compagnie gardes, ende omtrent een hondert officieren.

Dat syne Hoogheyt terstond het Leger zal doen deslogeren

Dat het geschut van de wallen, ende het aengenomen volck terstondt affgedanckt zal moeten worden.

De Raad
bewilligt
'er in, op
drie pun-
ten na.

De Raad, nog dien zelfden avond, op 's Prinses Geschrift geraadpleegd hebbende, besloot in alles te bewilligen, drie punten uitgenomen: 1. het verlaaten der Heeren Burgemeesteren Bicker, 2. het goedkeuren van 't vastzetten der zes Leden, en 3. het ontvangen van zyne Hoogheid, met zyne Compagnie gardes en omtrent honderd Officiers. Doch zo deeze punten niet konden weggenomen, of verzagt worden, moesten de Gemagtigden nog eens verslag komen doen (e).

De
(e) Resol. Vroedsch. N. 20. 2 Aug. 1650. f. 106 verso, 107.

De Gemagtigden, voorzien van behoorlyke volmagt van Burgemeesteren en Raaden (f), begaven zig, hierop, des andereendaags, zynde Woensdag den derden Augustus, wederom naar Amstelveen, en bragten te wege, dat hun twee punten van de drie werden toegestaan. Doch de Prins vorderde volstrektelyk, dat de Heeren Bicker zig ontsloegen van de Regeeringe. Men ontwierp dan een verdrag van de punten, in welken men eens was, en begreep de voorwaarde, die de Heeren Bicker betrof, in een afzonderlyk punt. Alles werdt opengelegd voor den Raad, die, terstond, besloot, het Verdrag, zo als het lag, te bekragtigen; doch niet goedvinden kon, het afzonderlyk punt aan te neemen, voor dat de Heeren Bicker vrywillige verklaring gedaan hadden, „ dat zy, tot behoudenis van de „ ruste der Stad en der Gemeente, zig van „ alle verdere Regeeringe en Stads ampten „ wilden onttrekken.” De Gemagtigden kreegen toen last, om alle bedenkelyke redenen te gebruiken, om zyne Hoogheid van het afzonderlyk punt te doen afzien; doch zo zulks niet mogt kunnen geschieden, ook daarin te bewilligen. Voorts, werden de Heeren Burgemeesteren Bicker *zeer affectueuselyck* bedankt, *voor hare gunstige verklaringe ten ruste van 't gemeene beste gedaen*, met belofte van *dese gunste aen hare E. E. personen, familie ende nacomelinghen,*
by

(f) Zie dezelve in de Holl. Merc. van 1650. bl. 37.

1650. *by alle gelegentheden, van wegen 't gemeen, te erkennen (g).*

Het Verdrag wordt geslooten. Inhoud van het zelve.

Het Verdrag en het afgezonderd punt werden, nog dien zelfden dag, door zyne Hoogheid ter eener, en de Gemagtigden ter ander zyde, te Amstelveen, getekend, en door Burgemeesteren en Raaden bekrachtigd. Het Verdrag behelsde „ 1. Dat Amsterdam, „ zo wel als de zes Provinciën, bewilligen „ zou in den Staat van Oorloge, dien zyne „ Hoogheid verzogt werdt te doen brengen „ op den voet van den voorslag, laatstelyk, „ by den Raad van Staate, gedaan; doch, „ midlerwyl, en zo lang de oorlog tusschen „ Frankryk en Spanje duuren zou, schoon „ niet langer dan drie of vier jaaren, zou de „ tegenwoordige Staat van Oorloge plaats „ hebben. 2. Dat de Stad besluiten zou, „ om de agterstallen van 't Krygsvolk, welk „ door Holland afgewezen was, te vol- „ doen; en om orde te helpen stellen, tot „ goede betaalinge der overige troepen. 3. „ Dat zyne Hoogheid, in de Stad gelieven- „ de te komen, gelyk de Stadhouders, zy- „ ne Voorzaaten, met alle eere en gediën- „ stigheid, ontvangen zou worden: zullen- „ de hem ook, in de gemelde hoedanig- „ heid, in de Vroedschap, indien hy 't be- „ geeren mogt, gehoor worden verleend. „ 4. Dat de Heeren van Amsterdam ter „ Vergaderinge van Holland hun best zou- „ den doen, om alle onlusten en voorge- „ vallene zaaken te doen vergeten, en de „ Qu

(g) Resol. Vroedsch. N. 20. 3 Aug. 1650. f. 107.

„ oude vertrouwelykheid en vriendschap te
 „ doen herstellen, houdende daarover ge- 1650.
 „ meenschap van raade met zyne Hoogheid.
 „ 5. Terstond na 't voltrekken en tekenen
 „ van dit Verdrag, zou de Prins het aan-
 „ gevoerde Krygsvolk wederom doen kee-
 „ ren naar zyne voorige bezettingen, en
 „ de Stad zou de aangenomen manschap
 „ afdanken, en alles herstellen op den voo-
 „ rigen voet.” Het afzonderlyk punt hieldt
 in „ dat zyne Hoogheid, buiten benadee-
 „ ling van de eer en goeden naam van de
 „ Heeren *Andries* en *Cornelis Bicker*, de een
 „ oud-, en de ander regeerend Burgemees-
 „ ter der Stad Amsterdam, en buiten be-
 „ zwaar en krenkinge van derzelver per-
 „ foonen en goederen, naar deezes tyds ge-
 „ legenheid, dienftig oordeelde, dat zy
 „ zig onttrokken van alle verdere Regeering
 „ der Stad, zonder daartoe wederom be-
 „ roepen te worden. Nogtans, was zyne
 „ Hoogheid bereid, hen in persoon te hoo-
 „ ren, en zo hy dan nog by zyn gevoelen
 „ bleeve, zouden zy zig vrywilliglyk ont-
 „ slaan van de Regeeringe, op den voorge-
 „ melden voet, mids zy zig, van nu af, van
 „ de oefeninge hunner Stads ampten ont-
 „ hielden (b).”

's Daags voor het treffen van dit Verdrag, De be-
 hadden de algemeene Staaten, op verzoek zending
 van die van Holland, en in gevolge van den der alge-
 heimelyken last van zyne Hoogheid, van wel- meene
 Staaten
 ken aan den

(b) Refol. Vroedsch. N. 20. 3 Aug. 1650. f. 108. AIT-
 ZEMA Herft. Leeuw, bl. 75. Holl. Merc. van 1650. bl. 38.

1650. ken de Heer van Beverweerd opening ge-
 Prinse daan hadt aan den Heere van Matheneste
 keert (i), beslooten, eene aanzienlyke bezending,
 naar den waartoe de Heeren *van Aartsbergen, Paats,*
 Haage. *Renswoude, Ofinga* en *Mulert* benoemd wer-
 den, te doen aan den Prinse, om zyne
 Hoogheid te verzoeken „ dat hy naar den
 „ Haage te rug kwame, de vyandelykheden
 „ deede ophouden, en den Koophandel van
 „ Amsterdam zynen vryen loop liete (k).”
 Doch de bezending, den volgenden dag,
 op reize gegaan zynde, vernam, onder weg,
 dat zyne Hoogheid zig met de Stad ver-
 draagen hadt, en keerde, hierop, zo wel
 als eenige afgezondenen uit de Gecommit-
 teerde Raaden, naar den Haage te rug (l).
 Zyne Hoogheid vertrok, des nagts of vroeg
 in den volgenden morgen, van Amstelveen,
 en was, des middags, reeds in den Haage.
 Het Krygsvolk trok al eerder af, uitgeno-
 men dat gedeelte, welk maar even aange-
 komen was, en tyd tot rusten noodig hadt:
 doch daar verlieden nog eenige dagen, eer
 de Stad goedvondt, de aangenomen waard-
 gelders en matroozen af te danken: 't zy dat
 men den Prins nog te misnoegd hielt, om
 op zyne goede geneigdheid jegens de Stad
 vasten staat te kunnen maaken; 't zy dat
 hiervoor eenige andere redenen geweest
 zyn, die my niet zyn voorgekomen. De Stad
 bewilligde, eerlang, in den Staat van Oor-
 log,

Het
 Krygs-
 volk
 trekt af.

(i) Zie hier voor, bl. 127.

(k) Resol. Gener. Mart. 2 Aug. 1650. by WICQUEFORT
Preuves Tom. I. p. 698.

(l) Vaderl. Hist. XII. Deel, bl. 107.

log, volgens het eerste punt van 't Verdrag 1650.
 (m): waarna, by de Provinciën, tot eenen
 eenpaarigen voet van afdankingē beslooten
 werdt (n). De zwaare onkosten, die de
 Stad, by deezen schielyken overval, hadt
 moeten maaken, werden spoediglyk af be-
 taald. Onder anderen, vind ik, dat aan
Evert Lambertszoon, die de eerste tyding
 van de aankomst van 't krygsvolk in de
 Stad gebragt hadt, en dus waarschyglyk de
 Hamburger postlooper geweest is, vier hon-
 derd guldens vereerd zyn (o).

Zodanig een uitslag hadt 's Prinsen onder-
 neeming op Amsterdam, die, kort hierna, Aanmer-
kingen
over het
oogmerk
van 't
Verdrag.
 met zulk een' zwarte koole getekend werdt,
 in de Registers van 's Lands Staaten. Men
 verspreidde, ten deezen tyde, dat zyne
 Hoogheid voorhadt, zig meester te maaken
 van de Wisselbank, om, met den schat, die
 'er in bewaard werdt, zynen Schoonbroe-
 der, Koning Karel den II., op den troon
 van Groot-Britanje, te herstellen (p). Doch
 dit verdigtfel hadt zo weinig schyns, als
 het Verdrag tusschen de Stad Amsterdam
 en het Parlement van Engeland, welk, by
 eene afkondiging van den zestienden Au-
 gustus, strengelyk verboden werdt (q).
 Men wil, dat zyne Hoogheid, toen 't hem
 nu mislukt was, Amsterdam in te neemen
 by verrassing, te ligter besloot tot verdrag
 met

(m) Refol. Vroedsch. N. 20. 15 Aug. 1650. f. 110 verso.

(n) Vaderl. Hist. XII. Deel, bl. 111.

(o) Specificatie der Ongelden, berustende ter *Thesaurie*,
 Kas XIII. Laade 13.

(p) AITZEMA Herft. Leeuw, bl. 92.

(q) Kourb. M. f. 23.

1650. met de Stad, om dat hy inderdaad voor 't wassend water vreesde, en om dat hy de handeling den Gemagtigden der algemeene Staaten, die hy te gemoet zag, niet toevertrouwe (*r*). Doch men verwonderde zig, met reden, dat hy juist begeerde, dat de twee Heeren Bicker en geene anderen zig ontfloegen van de Regeeringe; daar de meerderheid der Vroedschap, voorheen, gestemd hadt tot alle de Resolutien, die gelegenheid gegeven hadden tot 's Prinsfen misnoegen. De Bickers hadden, 't is waar, veel aanzien in de Stad, en mogelyk was dit de reden, waarom zyne Hoogheid, die toch toonen moest, dat hy op eenigen te onvrede was, hen alleen en voor anderen uitkipte. Sommigen verhaalen ook „ dat de konstenaaryen „ van eenigen, die zig, sedert, wisten te „ dringen in de posten der ontslaagen' Heeren, hebben medegewerkt met 's Prinsfen „ ongenoegen (*s*).” Doch hiervan is my

De Prins geen duidelyk blyk voorgekomen. Klaarlyk levert de bleek, ondertusschen, voor alle onpartydigen, Redenen de ongegrondheid en wetteloosheid der handeling van zyn gedrag omtrent Amsterdam en omtrent de Heeren Bicker in 't byzonder. Hy hadt aan de Vergaderingen van Holland en van de algemeene Staaten beloofd, dat hy de redenen van zyn gedrag omtrent Amsterdam nader openleggen zou. Ook leverde hy, weinige dagen na zyne terugkomst in den Haage (*t*), een Geschrift

over,

(*r*) WICQUEFORT *Tom. I. Livr. IV. p. 193.*

(*s*) WICQUEFORT *Tom. I. Livr. IV. p. 194.*

(*t*) AITZEMA *Herft. Leeuw, bl. 79, 81.*

over, genaamd *Redenen en Motiven*, die *zyne Hoogheydt hebben bewogen by der hant te nemen, soo ten regarde van de gearresteerde Heeren, als van 't geen aengevangen is aan, by ende ontrent der Stede Amsterdam (u)*. Doch in dit Geschrift, vondt men niets ten laste van Amsterdam, dan dat het, nevens de andere Steden van Holland, op vermindering van Krygsvolk gedrongen; tot afzonderlyke afdanking, gelyk het genoemd werdt, beslooten, en den Prinse, als Stadhouder, gehoor geweigerd hadt. En dit werdt toegeschreeven aan de * *onbeschaamde steegheid* * infolente. en *enkelen moedwil en verwaandheid* van eenige *belhamels*, die hunne *Vroedschappen misleid, en kwalyk onderregt* hadden; en tegen welker *ongehoorde, schadelyke en verderfelyke oogmerken*, strekkende tot verandering in de Regeeringe en in den waaren Hervormden Godsdienst, de Prins dikwils gewaarschuwd was: met byvoeging, dat hy, om deezer *boos voornemen* tegen te gaan, en *zulke werktuigen* te weeren uit de Regeeringe, de Stad Amsterdam, met eenig *volk van oorloge*, te gemoet getrokken was. En deeze scherpe en algemeene beschuldigingen waren alles, wat dit Geschrift, ten laste van Amsterdam, of van eenige Amsterdamsche Regenten, inhieldt. Zyne Hoogheid, of liever de Griffier Musch, die dit Geschrift opgesteld hadt, begreep ligtelyk, dat zulke algemeene beschuldigingen, zonder byzondere aanwyzing van

(u) Zie het by AITZEMA Herft. Lecuw, bl. 447. en WICQUEFORT Tom. I. *Procuv.* p. 722.

1650. van woorden of daaden, en zonder eenig bewys, niet genoeg waren, om iemand der Amsterdamsche Regenten in 't ongelijk te doen stellen. Hy besloot hierom het Geschrift, met eene verklaring, dat hy de byzondere punten van bezwaarnis tegen eenigen, ten zynen tyde, openleggen zou. Doch deeze belofte is nimmer voltrokken. Ook moesten alle deeze beschuldigingen in rook verdwynen, na dat de Prins, eerst, ten opzichte van de Heeren Bicker, en daar na ten opzichte der gevangen Heeren, die allen, eerlang, op vrye voeten gesteld werden, mids zy zig onthielden van de Regeeringe, verklaard hadt, dat zy „ in hunne eer en „ goeden naam ongekrenkt zouden blyven:” en blykt hieruit tevens, hoe onbestaanbaar 's Prinzen handelwyze, op den eenen, met zyne handelwyze op den anderen tyd, geweest zy.

Onderzoek
deezer
redenen.

Zyne Hoogheid beriep zig, om zyn gedrag te regtvaardigen, ten deele op zyne Commissie, ten deele op den last der algemeene Staaten, die hy, gelyk men 't, sedert, altoos begreepen heeft, en nog tegenwoordig begrypt, gantsch ten onregte, *de hoogste Regeering* noemt. Doch wy hebben, uit den inhoud dier Commissie, hier voor (v), by eene andere gelegenheid aangehaald, reeds kunnen zien, dat dezelve hem geenszins wettigt tot geweldige, noch ontydige verandering der Regeeringe. Dat de algemeene Staaten noch regt noch hoogmerk hadden, om zyne Hoogheid tot geweldige onder-

(v) *Bladz. 102.*

derneemingen in Holland te magtigen, is ook reeds, hier voor (w), uit hunne Resolutien zelve, beweezen. En 't laatste bleek nog duidelyker, na dat 's Prinsen toeleg openbaar geworden was. De Vergadering der algemeene Staaten besloot toen, gelyk wy boven (x) zagen, den Prins, door eene plegtige bezending, te verzoeken, dat hy de vyandelykheden voor Amsterdam deede ophouden, en naar den Haage keerde. Hoe kon zy dan voorgehad hebben, den Prins tot zulk eene geweldige onderneeming te magtigen? De meeste Provincien antwoordden ook zo slaauwelyk op 's Prinsen brief, waarby hy haar kennis van zyne onderneemingen gegeven hadt, dat men, uit haar antwoord, klaarlyk kon afneemen, dat het werk haar tegen de borst was (y). Maar zo de Prins, noch by zyne Commissie, noch door de algemeene Staaten, gemagtigd was tot het gene hy ondernam; wat regt, wat schyn van regt kon hy, of konden zyne raadsluiden, die, zekerlyk, meer dan de jonge Vorst te beschuldigen waren, hiertoe dan voorwenden?

De Stad werdt, omtrent deezen tyd, ook Rededoor eenigen beschuldigd, wegens het aangaan van het Verdrag met zyne Hoogheid. Zy moest, meende men, of niet, of eerder, toegegeven hebben, en tot zulk een uiterste hebben laten komen, de Stad hadt, tot het aangaan van het Verdrag.

(w) Bladz. 103.

(x) Bladz. 138.

(y) Zie Herft. Leeuw, bl. 86, 87, 88, 89, 90. Vaderl. Hist. XII. Deel, bl. 112.

1650. zo zy de magt niet hadt, om haare streng vast te houden (z). Doch was het te verwonderen, dat Amsterdam niet gewapend was, tegen zulk een zeer ongewoon middel, als was eene belegering met de wapenen van den Staat? Wy hebben, daarenboven, hier voor (a), reeds gezien, dat de Stad, op den negenentwintigsten July, 's daags voor dat Graaf Willem met het Krygsvolk van den Staat herwaards kwam, begon te neigen tot de omhelzinge van eenen voorgeflaagen middelweg. 't Was danniet vreemd, 't kwam zelfs overeen met de beste regels der Staatkunde, dat zy, zo geweldiglyk aangetaft, goedvondt den tyd te vieren, en zig, in 't stuk der afdanking, te voegen naar den zin van zyne Hoogheid, en van de meeste Provinciën. Zo de Belegering veel langer geduurd hadt, zou de Koophandel der Stad eenen onvermydelyken krak gekreegen hebben; en zo men ware voortgegaan met het doorsteken der dyken en het openzetten der fluizen, zou men een groot gedeelte van Holland en van het Stigt van Utrecht een onbeschryfelyk nadeel hebben toegebracht, behalve dat het waffen der inwendige verdeeldheid den pas verzoenden vyand, mogelyk, gelegenheid gegeven zou hebben, om den Staat, op nieuws, aan te tasten. Wyffelyk, besloot de Raad dan tot een spoedig verdrag, waarby, aan de eene zyde wel iet toegegeven; maar, aan de andere, ook sterk gestaen werdt op het ge-

(z) AITZEMA Herft, Leeuw, bl. 78.

(a) Bladz. 98.

gene tot handhaving van der Stede Privilegien en loffelyke herkomen strekken kon. Men stondt zyner Hoogheid gehoor toe in de Vroedschap; doch alleen als Stadhouder, en zonder eenigszins af te staan van het regt, welk Burgemeesteren hadden, om den Raad niet te vergaderen, dan na dat hun opening gedaan was van 't gene'er zou worden voorgesteld. Van de verpligting om bezendingen der algemeene Staaten te ontvangen, in de Stad, werdt geen woord gerept. Ook was men 'er wel verre van af, om goed te keuren, 't gene zyne Hoogheid, omtrent de zes Heeren, die, staande de Vergaderinge, gevat waren, verrigt hadt. De Heeren Bicker stonden, 't is waar, uit zugt tot de gemeene ruste, en om den Prinse te voldoen af van de Regeeringe; doch niet dan na dat zy uitdrukkelyk bedongen hadden, dat zy in hunne eer en goeden naam ongekrenkt zouden blyven: met welk beding, alle beschuldigingen ten hunnen laste, zelfs met 's Prinzen toestemming, ongegrond werden verklaard. Schoon dan de wyze en gemaatigde Regeering van Amsterdam iet, of, zo men wil, veel toegaf; zy bleef nogtans die zy was, en gedoogde geene de minste krenking in haare voorregten, noch in den goeden naam zelfs van haare meest beschuldigde Leden.

Hier ter Stede, duurde de ongerustheid De on-eenen geruimen tyd na dat het Krygsvolk gerustheid te afgetrokken was. 't Gemeen was vol wan-Amsterdam trouwen op zyne Hoogheid, en, volgens dam sommiger aantekening, waren zelfs de Re-duurt gen nog.

1650. genten bedugt, dat hy den toeleg, om zig by verrassing meester te maaken van de Stad, nog niet uit den zin gesteld hadt. Men hielt dan scherpe wagt aan de Poorten. Men onderzocht de aankomende schepen naauwkeuriglyk. Men voer voort, met het stellen van paalen in de Stads graffen (b). Zelfs werden, eerlang, in den Amstel, ter plaatse van de groote steenen Amstelbrug, twee zwaare houten Blokhuisen gebouwd, onder opzigt van den Ingenieur *Jan Heimanszoon Kock*, die van Antwerpen ontbooden was, en eenige jaaren in dienst der Stede geweest is (c). De blokhuisen stonden op zwaare eeken paalen, tusschen welken, binnen beflooten hekken, gewapende sloepen konden gelegd worden. Voorts, waren de onderste verdiepingen der sterkten, waar zig de Konstapels en Buschieters onthielden, ter wederzyde, en naar buiten, voorzien van geschutpoorten met valdeuren, even als op de Oorlogschepen, uit welken men, met grof geschut, op roopaarden gelegd, den stroom, en den weg ter wederzyde, bestryken kon. Om de tweede verdiepingen, liepen breede open gangen, van vooren gedekt door dikke houten borstweeringen, waar de soldaaten de wagt konden houden. De derde verdiepingen waren verdeeld in verscheiden' lugtige vertrekken voor de Bevelhebbers. Ter wederzyde der blokhuisen, op den weg langs den Amstel, stonden twee hameijen, met welken de toegangen stedewaards werden afgeslooten. Voorts, werd,

Twee
blokhui-
zen op
den Am-
stel op-
gerigt.

(b) AITZEMA Herft. Leeuw, bl. 91, 92.

(c) DAPPER bl. 302.

werdt, vyftig of zestig treden van de blokhuizen af, naar buiten, dwars over den stroom, eene ry paalen geslaagen, in welke, twee openingen waren tot het doorlaaten van vaartuigen, die met boomen geslooten werden. De paal van der Stede vryheid aan den Amstel, die zig, volgens de Privilegien, strekte tot honderd gaarden buiten de Vestingwerken, stondt nu verre binnen deesen afstand van de blokhuizen, waarom zy, op bevel des Raads, eerlang, zo veel verder werdt uitgezet. Ook werdt, tot meerder verzekerdheid der Stad, het buitentimmeren binnen de Vryheid, op nieuws, verboden (*d*). Doch de blokhuizen, zulke stevige gevaarten, die in 't jaar 1651 voltrokken werden, stonden naauwlyks drie jaaren. Men bevondt, zo sommigen willen, dat de loop en schuuring des Amstels, door het veelvuldig en digt paalwerk onder en voor de blokhuizen, al te zeer belet werden (*e*). Ook werdt, in den Zomer des jaars 1654, beslooten, de oude Stad, aan verscheiden oorden, beterte sterken, volgens een Ontwerp van de ingenieurs *Parceval*, *Koek* en den Kapitein *Rufius*; in welk geval, de blokhuizen dien dienst zouden kunnen doen: waarom geraaden gevonden werdt, dezelve, nevens de hameijen, te slegten, en 't hout elders te gebruiken (*f*): en dit besluit werdt,

1650.

1654, wederom afgebroken worden.

kort

(*d*) Resol. Vroedsch. N. 20. 3 Aug. 1651. f. 168. Handv. bl. 1009.

(*e*) DOMSELAAR VI. *Boek*, bl. 393. COMMELIN, bl. 1148.

(*f*) Resol. Vroedsch. N. 21. 2 July 1654. f. 189 versn.

1650. kort hierna, ter uitvoeringe gebragt.
 't Getal der Burgervendelen wordt van twintig op vierenvyftig vermeerderd. Maar in den aanvang van September des jaars 1650, waren Burgemeesteren, door de Vroedschap, gemagtigd, om de Burgervendelen, die, tot hiertoe, maar twintig sterk geweest waren, by raade van Kolonellen en den Krygsraad, te vermeerderen in getal. Zy werden dan, kort hierna, op vierenvyftig Compagnien gebragt, die onder twee Kolonellen, de Heeren *Jan van de Poll* en *Cornelis Witsen*, stonden, en voor welken, eerlang, eene nieuwe Ordonnantie gemaakt werdt (g). Burgemeesteren en Oud-Burgemeesteren hadden, te gelyk, beslooten, dat een Kolonel, Burgemeester wordende, zyne Kolonelsplaats zou nederleggen. Ter gelegenheid van de vermeerdering der Burgervendelen, waardoor ook de onkosten des Krygsraads meerder werden, werdt het Poortgeld met een halven stuiver, en het Burgerregt van veertig op vyftig guldens verhoogd (h).

Willem de II. sterft.

Willem de II., Prins van Oranje, wiens onderneeming op Amsterdam gelegenheid tot zo veele veranderingen hier ter Stede gegeven hadt, overleedt aan de kinderpokjes, op den zesden November, 's avonds ten negen uuren, in 't vyfentwintigste jaar zyns ouderdoms (i). De tyding van dit afsterven was, den volgenden morgen, ten drie uuren, reeds in Amsterdam, daar veelen zig niet we-

(g) Handv. bl. 150.

(h) Resol. Vroedsch. N. 20. 2, 19 Sepe. 28 Octob. 1650. f. 112, 119, 120 verso. Handv. bl. 150, 167, 167.

(i) Vaderl. Hist. XII. Deel, bl. 118.

wederhouden konden van het geeven van uiterlyke tekenen van blydschap. De Diakens vonden, in een der zakjes, waarin de aalmoessen onder de preeke verzameld worden, eenige stukken goude, in een papier, waarop dit rym te leezen stondt:

*De Prins is doodt,
Myn gaef vergroot.
Noyt blyder maer,
In tachtig jaer (k).*

De Vroedschap besloot, op aanschryvens De Heeder Gecommitteerde Raaden, een goed aantal van Afgevaardigden ter Dagvaart te zenden, om orde te helpen stellen op 's Lands Regeeringe. Ook floegen Burgemeesteren, op den agtsten, den Raade voor, of de Heeren Bicker niet wederom tot hunne voorige bedieningen behoorden ingelaaten te worden. De Raad verstondt, dat men eerst in den Haage zou onderstaan, hoe de andere belanghebbende Steden zig, in dit opzigt, gedraagen zouden (l). Men vernam, omtrent twee weeken hierna, dat eenigen van dezen de Leden, die zig, te vooren, van de Regeeringe onttrokken hadden, wederom ter Dagvaart zonden; waarop hier ook beslooten werdt, dat de Heeren Bicker wederom tot de bekleeding hunner voorige waardigheden keeren zouden (m).

Maar agt dagen na 's Prinzen overlyden, Geboorte van

(k) AITZEMA Herft. Leeuw, bl. 99.

(l) Refol. Vroedsch. N. 20. 8 Nov. 1650. f. 121.

(m) Refol. Vroedsch. N. 20. 22 Nov. 1650. f. 128.

1650. beviel de Prinses, zyne Weduwe, van eenen Prins, die *Willem Henrik* genaamd werd, en naderhand, onder den naam van *Willem den III.*, vermaard geworden is. De Stad Amsterdam besloot, terstond, zig als Peter over den jonggebooren aan te bieden (n); en deedt hem daarna eene Pillegift van eenduizend guldens 's jaars (o). De Prinses Weduwe van Fredrik Henrik sloeg den Staaten den jongen Prins, al vroeg, voor, tot Stadhouder, Kapitein-Generaal en Admiraal. Doch men toonde, in Holland, hiertoe nog luttel gezindheid. In de Vroedschap van Amsterdam, daar men, sedert de geweldige onderneeming van wylen zyne Hoogheid, afkeerig geworden was van de Stadhouderlyke Regeeringe, was, reeds voor eenige dagen, beslooten, voor eerst niet te treden tot de aanstelling van eenen Stadhouder. By dit besluit, vondt men geraaden te blyven, na dat de brief der Prinsesse-Weduwe gelezen was. *Ende om wech te nemen de vrese die men wel heeft gehad over de al te groote authoriteyt, die de Stadthouder ende Capiteyn-Generaal heeft gehad off gebruyckt, nu lestelyck oock niet zonder gevaer van den geheelen Staet door quaet ingeven van dangereuse ende niet gequalificeerde Raedshuyden; werdt geraaden gevonden, dat, van nu voortaan, in de Provincie van Hollandt ende Westvrieslandt, als een grondwet van den Staet, vast werde gestelt: off men t'avond*

De Stad, besluit, voor eerst, niet te komen tot de aanstelling van eenen Stadhouder, en de waarigheden

(n) Resol. Vroedsch. N. 20. 16 Nov. 1650. f. 121 verso.

(o) AITZEMA III. Deel, bl. 153.

vond off morgen zoude mogen meenen't hebben **1650.**
 van eenen Stadthouder off Capiteyn over de mi- van Stad-
 litie van Hollandt te lande ende te water, 't houder
 welck nochtans niet te passe comt als by absen- en Ka-
 tie van den Prince van den Lande, dieder nu pitein-
 niet en is, dienstigh te wesen; ende off men Generaal
 boven dien noch zoude mogen meenen, datter nooit aan
 t'eenigen tyde zoude dienen te worden gestelt een en
 een Capiteyn Generael over de militie van de denzelf-
 Geunieerde Provincien ende Conquesten van dien, den Per-
 onder goede Instructie, by onderlinge bewilli- soon op
 ginge te arresteren; dat men, in zulcken geval te draa-
 het zelve Capiteynschap-Generael nimmermeer gen.
 zal laeten comen ende concurreren in een en de-
 selve persoon van den voorn. Stadthouder off
 Gouverneur over Hollandt ende Westvrieslandt,
 indien Zeeland daer toe als vooren niet mocht
 verstaen; maer dattet altyt zullen moeten we-
 sen distincte ende separate personen, om d'an-
 dere provincien, door Hollands exempel, inden
 haren daertoe mede te bewegen: ende om nu
 te stuyten de menées, die worden aengewendt
 om te obtineren voorige charge: werdende de
 Gedeputeerden ter Dagbvaert gelast ende geau-
 thoriseert, met de meeste dexteriteyt ende secre-
 tesse, de zaacken derwaerts heenen te stieren,
 by de Leden, daer zy de beste inclinatie ende
 meeste confidentie by vinden: ende den Heeren
 XXXVI. raden op den eedt belast, desen te se-
 creteren (p).

Wy hebben dit merkwaardig besluit wel, Aanmer-
 met de eigen woorden van de Vroedschap, kingen
 willen voordraagen, op dat men zien zou, over dit
 hoe besluit.

(p) Resol. Vroedsch. N. 20. 2 Dec. 1650. f. 129. 130.

1650. hoe vroeg de Stad Amsterdam reeds geneigd heeft tot de scheiding van het Stadhouderschap en Kapitein-Generaalschap, waartoe, eerst in 't jaar 1667, beslooten werdt. Ook blykt, uit dit besluit, dat de geweldige onderneeming van wylen den Prinse van Oranje der Regeeringe van Amsterdam eenen afkeer ingeboezemd hadt van de Stadhouderyke Regeeringe, immers van het hoog gezag, welk de Stadhouders voormaals gehad, of geoefend hadden.

De Stad verkrygt Oëtroi op de verkiezing van Schepenen.

De Staaten van Holland, den agtsten December, beslooten hebbende, dat de stemmende Steden, welker Wethouderschap, door den Stadhouder, plagt besteld te worden, voortaan, van hun Oëtroi zouden kunnen verzoeken, om haare eigene Wethouderschap te bestellen; zo verwierven verscheiden' Steden, terstond, zulk een Oëtroi (q). Te Amsterdam, plagt de Stadhouder alleenlyk Schepenen te kiezen, uit een dubbel getal, door de Vroedschap benoemd. Doch nu verzogt de Regeering, dat deeze verkiezing door Burgemeesteren geschieden mogt (r); waartoe, den twee en twintigsten December, Oëtroi verleend werdt, door de Staaten (s).

Oordeel van eenige Gemagtigden der Staaten,

Op de Regeering der Vereenigde Provinciën in 't gemeen, werdt ook, eerlang, eenige orde beraamd, in eene buitengewoone Vergadering, die, op verzoek der Staaten van Holland, beschreeven was. Wy staan

(q) Vaderl. Hist. XII. Deel, bl. 134, 136.

(r) Resol. Vroedsch. N. 20. 19 Dec. 1650. f. 132.

(s) Handv. bl. 108. [121.]

staan niet stil op verre het meeste, welk in 1650. deze aanzienlyke Vergadering gehandeld over de werdt (t), om dat het Amsterdam niet in 't Redenen byzonder betrof. Doch in Juny des jaars van wylen 1651, toen de bezigheden der groote Ver- len zyne gaderinge omtrent afgelopen waren, bragt Hoogheid. de Raadpensionaris *Jacob Kats*, die voor- 1651. hadt zyn ampt neder te leggen, het Geschrift, waarin wylen zyne Hoogheid reden gaf van den aanslag op Amsterdam en van het vatten der zes Heeren, welk, tot hiertoe, beslooten, onder hem beruust hadt, in de Vergaderinge van Holland. Men leide in beraad, of men dit Geschrift verbranden, of openen en leezen zou, en men besloot tot het laatste. 't Werdt vervolgens gesteld in handen van eenige Gemagtigden, die oordeelden „ dat het, schriftelyk, behoorde „ wederlegd, en de wederlegging aan de „ groote Vergadering overgeleverd te worden; dat men de bezending, in 't voorleeden jaar, aan de Steden van Holland „ gedaan, ook behoorde te veroordeelen, „ als strydig met den vorm der Regeeringe; en dat men de andere Provinciën behoorde te verzoeken, dat zy de Resolutien, die, den vyfden en zesden Juny des voorleeden jaars, door eenige weinige „ Afgevaardigden ter algemeene Staatsvergaderinge, uit ontzag voor de aanzienlykheid des Prinsen van Oranje, genomen „ waren, wilden afkeuren, voor nietig en „ van geener waarde verklaaren, en te ge- „ lyk

(t) Zie Vaderl. Hist. XII. Deel, bl. 151 enz.

1651. „lyk intrekken de afgeperste dankzeggin-
 „gen, aan wylen zyne Hoogheid gedaan.”
 Eindelyk, verstonden de Gemagtigden „dat
 „men, by duidelyke Resolutie, behoorde
 „te verklaaren, den aanslag op Amsterdam,
 „en het aantasten der zes Heeren te hou-
 „den voor een *toeleg op de vryheid, hoog-
 „heid en souverainiteit deezer Provincie,
 „regelregt strydig met alle Wetten, Reg-
 „ten en Privilegien.” 't Besluit, welk de
 Staaten van Holland hierop namen, kwam
 genoegzaam overeen met het gevoelen der
 Gemagtigden. Leiden alleen oordeelde, dat
 dit besluit niet naar den gewoonlyken vorm
 der Regeeringe genomen was (u).

De Heer van Som- De Staaten van Holland deden, omtrent
 melsdyk deezen tyd, ook onderzoek naar den opstel-
 verdedigt zig, ler van dit Geschrift, en van een ander, be-
 wegens welk, door zyne Hoogheid, kort na des-
 zyn aan- zelfs te rugkomt met de bezendinge, ter
 deel in Vergaderinge van Holland, ingeleverd was:
 den toe- en men bevondt, dat beide deeze schriften,
 leg op immers het laatste zekerlyk, door den Griffier
 Amster- Musch, was opgesteld (v); doch dee-
 dam. ze was, den zesentwintigsten December des
 jaars 1650, overleeden (w), waarom 'er
 niets tegen hem gedaan werdt. De Heer
 van Sommelsdyk, die de hand gehad hadt
 in den aanslag op Amsterdam, verneemende,
 dat 'er ook naar zyn gedrag onderzoek zou
 ge-

(u) Resol. Holl. 15, 16, 29 Juny, 23 Aug. 1651. bl. 289,
 293, 295, 322, 451, 453.

(v) Zie AITZEMA Herft. Leeuw, bl. 453 enz.

(w) Holl. Merc. van 1650. bl. 63.

gedaan worden, waarop de Stad, inderdaad 1651.
 zeer gesteld was (x); boodt zig zelven ter
 verantwoordinge aan. Men beschuldigde
 hem „ 1. dat hy, in den eed van Holland
 „ zynde, kwalyk gedaan hadt aan het lei-
 „ den van Krygsvolk naar Amsterdam, op
 „ bevel van zyne Hoogheid. 2. Dat hy de
 „ wallen van Amsterdam hadt bespied. En
 „ 3. Dat hy verspreider was van het gerugt,
 „ dat deeze Stad zeker Verdrag gemaakt
 „ hadt met het Parlement van Engeland.”
 Doch hy bragt hiertegen in „ 1. dat hy,
 „ als Kolonel, ook onder zynen Kapitein-
 „ Generaal stondt, die hem, wegens 't
 „ schenden van zynen Krygseed, zou heb-
 „ ben kunnen doen straffen; behalve dat
 „ zyne Hoogheid ook groot gezag hadt in
 „ zaaken van Regeeringe, en in Amsterdam
 „ alleenlyk begeerde gehoord te worden,
 „ over 't gene den dienst der Landen be-
 „ trof. 2. Dat hy zig zo korten tyd in Am-
 „ sterdam hadt opgehouden, dat het hem
 „ onmogelyk geweest zou zyn de wallen te
 „ bespieden; en dat hy, met zyne reize door
 „ de Stad, niet anders beoogd hadt, dan
 „ den tyd af te meeten, dien de Ruitery
 „ zou noodig hebben, om van Scherpen-
 „ zeel te Amsterdam te komen. 3. Dat hy,
 „ wegens de gemeenschap tusschen 't Par-
 „ lement van Engeland en de Stad Amster-
 „ dam, niets hadt gezeid, dan 't gene hy,
 „ weinige dagen te vooren, uit den mond
 „ van zyne Hoogheid, verstaan hadt.”

Voorts,

(x) Resol. Vroedsch. N. 20. 10 July 1651. f. 161.

1651. Voorts, schreef hy 't voornaam beleid van den aanflag op Amsterdam toe aan Graave Willem Fredrik. De Staaten van Friesland namen, hieruit, onder anderen, gelegenheid, om ter Vergaderinge der algemeene Staaten te dringen op de afkondiging eener algemeene vergiffenisse van 't gene, in 't voornemde jaar, voorgevallen was. Doch de Staaten van Holland vonden geen genoegen in 't ontwerp, welk desaangaande gemaakt was (y). Amsterdam in 't byzonder stondt 'er sterk op, dat de zaak van den Heere van Sommelsdyk voor 't Hof betrokken werdt (z). Hy besloot, sedert, zig in zo verre schuldig te erkennen, dat hy, openlyk, verzogt, onder de algemeene Vergiffenisse, te mogen begreepen worden. Amsterdam be-
 weerde, in 't eerst, dat men 'er hem van behoorde uit te zonderen; doch stondt, wat laater, toe, dat hy 'er onder begreepen werdt, mids hy zig, vrywilliglyk, of in gevolge van een Staatsbesluit, van alle ampten van Regeeringe in Holland onthielde (a); waartoe hy, eindelyk, komen moest. De algemeene Vergiffenis werdt toen vastgesteld, en vervolgens afgekondigd. Men verklaarde, in dezelve „ nu noch ooit te „ zullengedenken aan de onlusten des voor- „ leeden jaars, en de Resolutien van den „ vyfden en zesden Juny, met al wat, uit „ kragte van dezelve, verrigt en onder- „ no-

(y) Vaderl. Hist. XII. Deel, bl. 194-196.

(z) Resol. Vroedsch. N. 20. 19 July 1651. f. 165 verso.

(a) Resol. Vroedsch. N. 20. 24 July, 1 Aug. 1651. f. 166 verso, 167.

„ nomen was, voor nietig en van onwaar- 1651.
 „ de; van al 't welke de blyken en over-
 „ blyffels geligt zouden worden uit de open-
 „ baare Registers (b).”

Midlerwyl, hadden eenige Steden, en ook De Re.
 Amsterdam, geraaden gevonden, 't Ge-geering
 schrift van wylen zyne Hoogheid, genaamd van Am-
Redenen en Motiven, afzonderlyk te weder-sterdam
 leggen, en die wederleggingen ter Verga-erde-
 deringe van Holland over te leveren. Tot digt de
 het ontwerpen der wederlegginge van Am-eren Bic-
 sterdam, waren, nevens Burgemeesteren, ker
 de Heeren *Andries Bicker*, *Cornelis van Dron-lyk.*
kelaar en *Pieter Kloek* uit de Vroedschap ge-
 magtigd. De wederlegging was, op den
 naam van Burgemeesteren en Vroedschap-
 pen, ontworpen, en den negentienden July,
 in den Raad, goedgekeurd (c). Zy behels-
 de eene ronde verklaring „ dat de Heeren
 „ Andries en Cornelis Bicker altoos had-
 „ den *getoont te wesen vroome ende eerlycke*
 „ *Regenten, ende oprechte trouwhertige Pa-*
 „ *triotten, ende liefhebbers van't Vaderlandt;*
 „ dat zy, nimmer, eenigen voorslag gedaan
 „ hadden, tot verbreekinge der Unie, ver-
 „ andering der Regeeringe, of der waare
 „ Christelyke Gereformeerde Religie, noch
 „ by gevolg tot verderf van den Staat; maar
 „ dat hunne daaden en voorlagen, altyd,
 „ tot behoudenisse van den zelve, hadden
 „ gestrekt; dat de Regeering volkomenlyk
 „ voldaan was over de wyze, waarop ge-
 „ mel-

(b) AITZEMA *Herft. Leeuw*, bl. 537.

(c) *Resol. Vroedsch. N. 20. 11, 19 July 1651. f. 162, 163 verso.*

1651. „ melde Heeren den laft, hun gegeven,
 „ hadden uitgevoerd, in de raadpleegingen
 „ op den nieuwen Staat van Oorlog, en op
 „ de afdanking van een gedeelte van 's
 „ Lands Krygsvolk; waarover zy, voor
 „ deezen, bedankt waren, en nu nog be-
 „ dankt werden. Dat zy, wyders, van
 „ deeze raadpleegingen, van tyd tot tyd,
 „ getrouw verflag gedaan hadden. Dat ook
 „ de werking tegen de bezending het eigen
 „ bedryf der gantsche Regeeringe geweest
 „ was, en gestrekt hadt tot handhaavinge
 „ van de hoogheid der Provincie, en van
 „ de gerechtigheid der Stad, geenszins om
 „ eenige verwydering te verwekken in den
 „ Staat. Dat de Stad haar gedrag, ten
 „ deezen opzigte, reeds, in der Staaten
 „ Vergadering, geregtvaardigd hadt, en
 „ dat zy zig byzonderlyk bedankte van het
 „ goed beleid der Heeren, die zy daarin
 „ gebruikt hadt; welken nogmaals bedankt,
 „ en kosteloos en schadeloos gehouden wer-
 „ den van alles, wat hun, deswege, nu of
 „ na deezen, zou mogen overkomen (d).”

*t Waar-
 agtig en
 noodig
 Berigt
 komt in 't
 licht.

Kort hierna, ontving de Regeering het
 Ontwerp van de verdediging der Staaten
 van Holland, over het gehandelde en ge-
 beurde, in 't jaar 1650. De Afgevaardig-
 den ter Dagvaart werden gemagtigd, om
 het zelve, naar voorkomende gelegenheid,
 te vermeerderen of te verminderen, en
 vooral, te bevorderen, dat het in 't licht
 ge-

(d) Zie AITZEMA Heft. Leeuw, bl. 477.

gegeven werdt (e): gelyk, eerlang, ge- 1651.
 schiedde, onder den titel van *Waaragtig en*
noodig Berigt. In dit stuk, werdt het gehan- Inhoud
 delde over de vermindering van 't Krygs- van het
 volk eerft uitvoeriglyk verhaald; en daarna, zelve.
 van den aanflag op Amsterdam en 't vatten
 der zes Heeren gesproken met deeze woor-
 den: *Middelertydt syn, den 30 July 1650*
smorgens, op 't alleronverwachtste uytgeborsten
foodanige desseyne, daer op wy sonder * hor- * af-
reur niet souden hebben kunnen of derven denc- schrik.
ken, namentlyck, dat ses Heeren uyt onse
souveraine Vergaderinghe, opt versouck van
syn Hoogheydt, op deszelfs Kamer gekomen
synde, aldaer in detentie gehouden, ende oock
daer naer ghewapenderhandt gevanckelyk weg-
gevoert, en naer den Huyse van Louvensteyn
ghebracht syn, als mede dat men de Stadt van
Amsterdam, synde de considerabelste van onse
gantsche Provintie, ende welckers spoedig ende
onverwachte ruine, den onderganck van het
gantsche Landt evidentlyck nae sich slepensou-
de, subytelyck met Kryghsvolck van den Staet,
secretelyck aldaer ghekomen synde, heeft ge-
tracht te overvallen, ende 't gunt verder daer-
aen dependerende, ten selven tyde, in 't ghe-
sichte van ons ende de gantsche wereldt, is ghe-
schiedt. Voorts, werden deeze geweldige on-
derneemingen toegeschreeven aan „ † ver- † perni-
 „ derfelyke en snoode Raadsluiden, die, om cieuse.
 „ hunne byzondere driften, staatzugt en
 „ belangen te voldoen, den jongen Heer
 „ daartoe geraaden en bewoogen hadden.”

Daar-

(e) Resol. Vroedsch. N. 20. 22 July 1651. f. 166.

1651. Daarop volgde een breedvoerig bewys van drie byzondere punten „ 1. van het regt der „ Staaten om het Krygsvolk, in welks aan- „ houding zy niet bewilligd hadden, onbe- „ taald te laten. 2. Van de wetteloos- „ heid der bezendinge aan de Steden van „ Holland van Juny des jaars 1650. 3. Van „ de inbreuk op 's Lands Hoogheid en Vry- „ heid, gebleeken in den aanslag op Am- „ sterdam, en in het gevangen neemen der „ zes Heeren.” Waarna 't Berigt besloo- ten werdt met eene dankzegging aan Go- de, die 't Land, zo onvoorziens, zonder eenig toedoen der Regenten, uit alle dee- ze verwarringen, verlost hadt; en met eene vermaaning, om 's Lands Vryheid den na- komelingen zo ongekreukt na te laten, als men dezelve tegenwoordig bezat (*f*).

De Stad
verwerft
vergoe-
ding der
buiten-
gewoone
kosten,
in 't jaar
1650,
gedaan.

De onderneeming op Amsterdam hadt de Stad zo zwaare kosten veroorzaakt, dat zy, al by tyds, op middelen verdagt geweest was, om deswege vergoeding te bekomen uit 's Lands Kasse. De ingelanden en opgezetenen der doorgesteken Buitenvelder- en Outewaalder Polders hadden ook zo veel geleeden, dat de Raad, reeds in 't voorleeden jaar, verstaan hadt, dat zy daarin behoorden te gemoet gekomen te worden (*g*). En in September deezes jaars, werdt beslooten, dat men voor deeze Polders vrydom van Verpondinge zou tragten te verwerven, ten minsten voor den tyd van een jaar (*h*).

Tot

(*f*) Zie AITZEMA Herft. Leeuw, bl. 486-518.

(*g*) Resol. Vroedsch. N. 20. 2 Dec. 1650. f. 130.

(*h*) Resol. Vroedsch. N. 20. 1 Sept. 1651. f. 177.

Tot het bekomen van vergoeding van kosten aan de Stad, werdt, insgelyks, gearbeid. Men erkende, ter Vergaderinge van Holland, dat dezelve, ten dienste van den Lande, gedaan waren, en dat mender Stad, wegens haaren betoonden yver en wakkerheid, grooten dank schuldig was. Doch daar verliepen nog eenige jaaren, eer haar de gedraagen kosten, ter somme van vier en vyftig duizend vyf en veertig guldens entien stuivers, door 't gemeene Land van Holland, werden goedgeaan (i). En deeze was de eindelyke uitflag eener onderneeminge, die nooit weêrgade gehad hadt: en, gelyk hertelyk te wenschen is, nooit weêrgade moge hebben.

(i) Resol. Holl. 30 May, 26 Juny 1653. bl. 253, 316. 7 Dec. 1656. bl. 327. 27 Maart 1657. bl. 97. Zie ook Aanh. op 't Leven van H. DE GROOT, bl. 63, 64. AITZEMA III. Deel, bl. 825.

BYLAAGE
L^r. A.

B Y L A A G E

op het II. DEEL, XVI. BOEK.

L^r. A.

Advys der Gecommitteerden van de Vroedschap van Amsterdam, wegens de propositie van syn Hoogheyt, gedaen tot Dordrecht, nevens den anderen Heeren Gecommitteerden van de Staten Generael. Geregistreed in 't Resolutieboek N. 20. 20 Juny 1650. f. 75 verso enz.

Het heeft U. Achtb. gelieft ons te committeren, om nader te overmercken 't geen ter occasie van de bezendinge van de Heeren Staten Generael aen den Steden van Hollandt over de bewuste cassatie ende reductie van een gedeelte van 's Lands Militie in deliberatie is geweest; ende omme te concipieren ende op het papier te brengen de redenen, motiven ende consideratien, waarmede de Heeren Gedeputeerden ter eerster Vergaderinge van de Heeren Staten van Hollandt gaende van wege dese Stadt gesterckt zouden mogen worden, om de hoogheyt, vryheyt ende gerechtigheden van dese Provincie, ende den Leden van dien tegens alle indrachten ende nieuwicheden, die daartegen ondernomen zyn ende verder zouden mogen worden, voor te staen ende ongequetst te confereren, ende voor te helpen comen oock vermyden de disordre ende onheylen, die uyt de voors: indrachten ende nieuwicheden zouden mogen ryfen.

Wy hebben om U Achtb. last in desen t'achtervolgen, nagesien ende geexamineert de Resolutien van haer Ed. Groot Mo. den eersten ende tweeden deser op 't voors: subject genomen, ende de propositie daer tegens by de Ge-

com-

committeerdens van de heeren Staten Generael BYLAAGE
 gedaen aen de magistraet van Dordrecht, mits- L. A.
 gaders het Tractaet van Unie: de commissie van
 syne hoogheyt als Stedehouder van Hollandt:
 d'Instructie van den Raedt van State ende ver-
 fcheyden andere bescheyden ter materie dienen-
 de; ende zyn insgelyx door de Heeren ter Dag-
 vaert zynde geweest bericht van diverse omstan-
 digheden, die haer omtrent dese zaeck hebben
 toegedragen, zo in Hollandt als ter Generaliteyt.

Ende hebben wy niet anders connen zien ende
 afnemen dan dat haer Ed: Groot mo. in tnenen
 van de gemelte resolutien, van onbetaelt te la-
 ten, ende voor gelicentieert te houden de quote
 van dese provincie in vyf en vyftigh Compagnien
 te voet ende twintigh te paerdt, ende in de
 reductie van de Compagnien voetknechten van
 tseventigh koppen op tseftigh, ende van de ruy-
 ters van tseftigh op vyftigh, oock in 't effectue-
 ren van dit geresolveerde by aenschryvinge aen
 de Capiteynen, Ridtmeesters ende Solliciteurs,
 op haere repartitie staende, gedaen hebben 't
 geen haer Ed. Groot mo. wettelyck, volgens de
 natuyr van de Regeeringe, zyn vermogens te doen.

De wettige macht welcke haer Ed. Groot-Mo.
 hier toe by haer zelve competeert, achten wy te
 dependeren van de hoogheyt ende souverainiteyt
 van de Provincie, ende gefondeert te zyn op de
 bekende ende onverbrekelycke grondslagh van
 de Regieringe: Dat in het stuck van belastingen
 geen overstemminge plaetse heeft, maer een yder
 provincie gereserveert blyft de Vryheydt om de
 consenten die daertoe versocht worden in te wil-
 ligen of te excuseeren, ende oversulx also het
 onderhouden van de militie is wel de voornaem-
 ste belastinge, ende die meestendeel alle d'an-
 dere met haer sleept; so wordt oock volgens de
 bekende styl van Regieringe, by petitie van den
 Raedt van State, van jaer tot jaer, consent ver-
 socht in den Staet van oorlogh, ende, by ge-
 volgh,

BYLAAGE volgh, ieder Provincie die vryheyt gelaten, om
 L. A. hare consenten daerop zoo verre bepaelt off on-
 bepaelt in te brengen, als zy vermogens zyn te
 presteren, ende, ten dienste van den Lande ver-
 staen te behooren: also andersints, ende indien
 aen de Generaliteyt gestelt zoude zyn het getal
 van de militie by pluraliteyt van stemmen vast
 te stellen, zulx dat oock de overstemde Provin-
 cie daerinne haer consent moeste dragen: zoo
 zoude, by nodigh gevolgh, d'eene Provincie d'an-
 dere de wet connen stellen in het dragen van de
 belastingen, also de militie niet en can onder-
 houden worden zonder soldye, ende de soldyen
 niet gevonden worden zonder belastinge: Ende
 zoude hier mede den anderen Provincien, wel-
 ker finantien tegenwoordigh onvergelyckelyck
 veel min dan Hollandt zyn beswaert, ende dies
 vermogens om meerder in de gemeene Lasten
 te dragen, nu een open wegh gebaent zyn om
 dese goede Provincie, door 't opdringen van
 voor haer ondraeghlycke lasten, in confusie
 van finantien ende onvermydelycke ruine te
 helpen.

Dat voorts de Heeren Staten van Hollandt
 dese wettelycke macht om affsonderlyck van de
 andere provincien te disponeren tot de reductie
 ende licentieringe van de Militie op haere re-
 partitie staende, in zodaniger voegen als ge-
 schiedt is, niet en hebben gebruyckt, voor en-
 de al eer zy alle behoorlycke middelen hadden
 aangewendt, om de andere Provincien tot een-
 parigheyt met haer Ed. Groot Mo. te bewegen,
 ende dat haer Ed. Groot Mo. vermits de on-
 vermogentheyt van hare finantien niet langer
 en conden patienteren, zonder den dienst van
 't Landt merckelyck te verachten, het zelve
 achten wy dat de Heeren Gedeputeerden, over
 dese besoignes geweest hebbende, genoegsaem
 zullen doen blycken, daer 't vereyscht wordt,
 door aenwysinge van de meenighfuldige devoi-
 ren,

ren, die aen de Gedeputeerden van de Provin-
 cien ter Generaliteyt tot defen eynde by Hol-
 landt zyn gedaen, staende zoo langhwylige de-
 liberatien, als over dit werck zyn gevallen, en-
 de particulierlyck door de gevoeghsaemheydt
 die de Leden van Hollandt hebben getoont,
 mits, ter contemplatie van de andere Provincien,
 zo verre aff te gaen van haer Ed. eerste resolutie
 van te cassen honderd ende vyff Compagnien
 te voet ende de helft van de Ruyterye: ende uyt
 het geen haer Ed. Groot Mo. den Heeren Sta-
 ten van de andere Provincien, aengaende de on-
 gelegentheynt van Hollands finantien op dit sub-
 ject over langh by missive hebben geadverteert.

Ende zeeckerlyck heeft oyt, staende den oor-
 logh, de nood gedrongen om extraordinarie le-
 vées te doen, waer door 's lands Militie tot
 sulcken grooten aental van Compagnien is ge-
 augmenteert, gelycke ende grooter noodt dringht
 Hollandt tegenwoordigh, om alle Militie, die
 men, zonder gevaer van den Lande, missen can,
 aff te schaffen ende te excuseren, ende die men
 nodigh heeft op de voet van de meeste mesnage
 te houden, indien zy oyt hare ingezetenen de
 vruchten van de Vrede door verlichtinge van
 schattingen ende impositien wil doen genieten,
 ja zelfs haer ruine prevenieren.

't Is insgelykx genoegh bewesen ter Vergade-
 ringe van haer Ho. Mo. dat dese verminderinge
 van de Militie, waer toe Hollandt benodight is
 te resolveren, geschieden can, zonder te manque-
 ren aen de nodige bescherminge van de Landen;
 ende dit also by syne Hoogheynt den Heere Prin-
 ce van Orangien geoordeelt te zyn, can blyc-
 ken uyt de voorflagh van accommodement, den
 achtsten December lestleden door syne Hoog-
 heyt gedaen aen haer Ed. Groot-Mo., waerinne
 wierd' voorgelagen grooter verminderinge van
 Militie dan tegenwoordelyck by haer Ed. Groot-
 Mo. is goedgevonden.

BYLAAGE 't Is mede genoegsaem bekend, dat door de wey-
 Lr. A. nige ordre, die 'er is op de betalinghe, monsterringe ende discipline van de Militie, 's Lands Compagnien zoo schandelyck defectueux zyn, dat men tegenwoordelyck zo veel soldaten niet effectivelyck in dienst zal bevinden, als men na dese ende grooter cassatie ende verminderinge zoude hebben, by aldien men te gelyck ordrestelde, om, volgens het 11^e art. van de Instructie van den Raedt van State, de betalinge hoeft voor hoeft te doen ofte by diergelyck middel verhinderde dat het Lands geldt door *Mortepayen* niet en wierd' geconsumeert.

Ende is derhalven wel te verwonderen, dat men niet liever tracht op dese voet het Landt, niet met soldaten op 't papier maer in effecte voorzien te houden, ende dat men Hollandt boven vermogen wil surchargeeren, ende daerdoor te weegh brengen, dat men op de monsterringe ende discipline van de Militie geen goede ordrestellen, also om daertoe te comen, eerst goede betalinge moet voorgaen, die niet te practiseren is, wanneer de lasten gaen boven het incomen.

Sulx dat inderdaed die geene die hierinne Hollandt tegengaen, niet alleen de ruine van die Provincie thoonen te zoeken, maer oock de bescherminge ende de securiteyt van 't Landt niet weynich verachten.

Ende oversulx, also de Heeren Staten van Hollandt niet anders in desen hebben gedaen, als het geene haer Ed. Groot Mo. wettelyck vermogens ende tot voorcominge van de ruine van hare Provincie noodshalven gehouden waren, ende zonder vercortinge van 's Lands nodige beschermnisse condon doen, so wordt dese actie van haer Ed. Groot-Mo. buyten alle behooren gecontraquarreert by de andere Provincien, ende in de voorf. propositie van haer Ho. Mo. Gecommitteerdens t'onrecht getraduceert ende becladt met verscheyden imputatien waer
 aen

aen U Achtb. ende de andere Leden van Hol-
landt zoo wy ons verfekert houden niet schul-
digh en zouden willen zyn.

Als namentlyck, dat door dese affsonderlycke licentieringe ende reductie van haer Ed. Groot Mo. 1. zoude worden gecontravenieert het Tractaet van de Unie. 2. verbroken ende overtreden de ordre ende voet, die tot nocht toe in de Regieringe onverbrekelyck is geobserveert, also aen syne Hoogheydt ende den Raedt van State by de gesamentlycke Bondtgenooten het opperfte Commandement, aenneeminge, affdanckinge off reductie van Cryghsvolck zoude zyn gedefereert, ende van dezelve alleen dependeren de Militie in eedt t'ontfangen, ende daervan wederomme te ontflaen ende te licentieren. 3. dat by gevolge haer Ed. Groot Mo. oorfaeck zouden zyn van alle de disordre, onheylen, de ruine van den Staet ende ingezeten van dien, die hier uyt stonden te vresen.

Ende wordt met gelycke onrede noch geclaegt, dat haer Ed. Groot-Mo. haer niet en hebben willen voegen met de zes andere Provincien, op de Staet van oorlogh, noch zelf daerover in conferentie comen, sonder welcke staet nochtans, volgens de sustenue van de gezeyde Heeren Gecommitteerdens, niet mogelyck zoude zyn het Landt buyten confusie te houden.

Voor zo veel belangt de contraventie van de Unie 't zelve en zien wy niet met wat fundament beweert mach worden, maer ter contrarie, dewyle by het Tractaet van Unie een yeder Provincie wordt gelaten by syne hoogheydt, gerechtigheyt ende Privilegien, ende dat nergens overgegeven ende toegestaen wordt dat d'eene Provincie de andere in het stuck van belastinge zoude mogen overstemmen, maer wel het contrarie: zo zoude dese beschuldighingh wel mogen worden geretorqueert tegens de

BYLAAGE geene die Hollandt, in het gebruyck van hare
L. A. wettelycke macht, zoeken te verhinderen.

Wat aengaet d'intentie van de Unie, waer van in defen gewagh wordt gemaect, defelve geen andere zynde dan de bescherminge van de Geuineerde Landen, ende het handhaven van een yeders vryheyt ende gerechticheyt; zoo wordt se niet zeer wel betracht by de geene, die de Provincie van Hollandt, welke zo veel voor haer eygen en des anders vryheyt heeft gedaen ende geleden, zouden willen onbequaem maecten om haer zelyen in tyden van noodt te connen beschermen.

Dat men zeyt, dat de Provincien haer verbonden hebben, omme by den anderen te blyven, in aller maniere ende forme als of zy eene Provincie waren, 't zelve wordt qualyck in defen gevallen geappliceert, aengezien wy willen vertrouwen dat niemant in de Regieringe van Hollandt gedacht en heeft om contrarie te doen, mits dat men wel verstaet, dat hiermede de gerechtigheden van de Provincien niet t'samen gesmolten zyn, maer een yeder by de zyne is gebleven ende verbonden den anderen by de hare te laten, ja daerinne te helpen voorstaen ende maintineeren.

Gelyck oock zeer qualyck ten propoost ende hatelyck de Religie in defen wordt bygebracht, also de questie hier niet en is over Religie, off yets daervan dependerende, maer alleenlyck off de Provincie van Hollandt geconstringeert mach worden by haer Bondtgenooten om meerder Militie aen te houden als zy vermogens is te betalen, ende daer door in de disordre ende confusie die uyt geruineerde finantien ende onbetaelt Cryghsvolk gewoon zyn te ontsaen, onyermidelyck te vervallen, sonder evenwel effective meer volck in dienst te hebben, als Hollandt, onder goede mesnage, wel zoude willen onderhouden.

Dat

Dat wyders gemelte Heeren Gecommitteerden haar fonderen op het 9^e. Artic. van de Unie, ^{BYLAAGE} Lr. A. om het different, dat men tegens Hollandt opneemt te trecken tot decisie van de Stadthouders, 't zelve zoude (onder correctie) mogen plaets hebben, zoo wanneer over de esgaliteyt ende inesgaliteyt van de Contributien tusschen de Bontgenoten eenigh verschil zoude geresen zyn, waervan te verstaen is het voors. 9^e art. Ende zeeckerlyck aengezien de Provincie van Gelderland by de Vrede zoo merckelyck is beneficeert, ende andere Provincien mede na haer vermogen, ende na proportie van Hollandt niet en contribuieren, zo ist wel reden dat eens serieuselyck van 't veranderen ende reformeren van de quota en de contributie werde gehandelt, ende zoude als dan, in geval van differentie, dit connen te pas comen, maer niet in cas subject, in het welcke different comt gemoveert te worden over een poinct tsamen gaende met de hoogheyt ende vryheyt van de Provincie, welke men niet vermach in compromis te stellen.

Ende zoo wanneer omtrent dese zake al eenigh bedencken conde vallen aengaende het different aen den Stadhouder, des neen, zoo zoude zulx als nu geen plaetse hebben connen, alsof syn Hoogheyt zich heeft gevoeght met de Gedeputeerden van de andere Provincien.

De Heeren Gecommitteerden zeggen wel in hare voors. Propositie, dat zy geloven dat de finantien van de Ed. Groot-Mo. Heeren Staten van Hollandt hoogh zyn beswaert ende niet wel connen dragen alle de lasten; dat is wel waer, ja het is deselve onmogelyck te dragen alle de lasten; maar dat andere Provincien willen clagen over gelyck beswaer ende onmacht; hoe groote onreden zulx zy can wel blycken allen den geenen die den Staet van Hollandt ende van de andere Provincien is bekend. De Provincie van Vrieslandt heeft byna een derde part van hare

BYLAAGE gemeene middelen affgeftelt, ende can noch jaer-
L. A. lix een goede fomme te bovenftaen, ende eeni-
 ge andere Provincien hebben hare lasten mede
 ten deele vermindert, in plaetse dat Hollandt,
 houdende hare Gemeente onder de befwaernis-
 fe van de oude fchattingen noch zeer veel hon-
 derd duyfenden, na dese cassatie, ende na dat
 noch zeer veel andere middelen van mesnage
 gepractifeert zullen worden jaerlix te cort zal
 comen.

Ende is zeer wel te geloven, dat indien de
 Provincien in defelve onmacht met Hollandt
 waren, verfcheyden goede voorflagen, die meer-
 malen zyn geproponeert van 's Lands geld, in 't
 betalen van de Militie door goede ordre te doen
 strecken, zoo niet en zouden zyn getraverseert
 geweest, ende de mesnage beter behertight.

Voor zoo veel het tweede aengaet dataen fyn
 Hoogheyt ende den Raedt van State het opper-
 ste Commandement tot aenneminghe ofte afdanc-
 kinge off reductie van het Cryghsvolck zoude
 zyn gedefereert, indien men dit zoo zoude wil-
 len verftaen dat fyne Hoogheyt ende den Raedt
 van Staete daer over absolutelyck by haer zel-
 ven zouden hebben te disponeren, zoo weder-
 spreekt men de bekende ordre ende geftelte van
 de Regieringe, achtervolgens dewelcke fyne
 Hoogheyt ende de welgamelte Raedt hiertoe
 contenten van de Provincien nodigh hebben en-
 de gewoon zyn te verfoecken; doch indien men
 hier by anders niet en meent dan dat fyne Hoog-
 heyt, ende welgamelte Raedt, het goedvinden
 van de Provincien voorgaende, de voorf. zaeken
 effectueren, zo en wordt hierdoor niet verhin-
 dert dat de Provincie van Hollandt, hebbende
 eerst alle gevoegfaemheyt getoont om eenparig-
 lyck met d'andere Provincien te gaen eyntelyck
 by haer felve refolvere om op haer repartitie on-
 betaelt te laten ende voor gelicentieert te hou-
 den de Militie, die zy inderdaet onvermogens is

XVI. BOEK. GESCHIEDENISSEN. 171

te betalen. Oock wordt in de Instructie van den Raed van State by 't 7 Art. wel duydelyck gezeyt, dat de Raden niet zullen mogen doen tot prejudicie van de Privilegien, Rechten, Vryheden ende Usantien van de Provincien in 't generael ende yeder in 't besonder: onder welke Vryheden ende Usantien also wel de voornaemste is het recht dat yeder Provincie altydt gehadt heeft ende gepractiseert, van zyn consenten naer het vermogen van zyne finantie ende eygen goeden te formeeren; so behooren dan welgemelte Heeren Raden van State niet te onderneemen de Provincie van Hollandt in dese gelegenheydt daer van te beroven.

BYLAAGE
Lr. A.

Buyten dat oock by het 32 art. van de voorf. Instructie de Provincien duydelyck zeggen van haer niet te abdiceren het recht ende de macht omme by den Staten Generael, ende de Staten van de Provincien elx in 't particulier, yeder zoo veel hun aengaet, ten tyde van noodt, off als het de zaken van de Landen zullen vereyschen, zelfs ordre (tot dienste van de Landen) in de zaecten, by hun luyden ter dispositie van den voorf. Raedt gestelt, te mogen stellen.

Dat men yets schynt te willen concluderen tegen de wettige Resolutie van Hollandt doordien de Militie in eedt is van de Generaliteyt, 't zelve heeft zeer weinigh fundament, also haer Ed. Groot Mo. de Militie, daer over hier different is niet uyt den eedt van den Staten Generael hebben ontslagen, maer alleen voor zoo veel haer aengaet voor gelicentieert gehouden ende dienvolgende van de verbintenissen, die zy aen Hollandt hadden, vrygestelt; zonder haer verder hier inne te laten.

Voor zoo veel aengaet de resolutie den eersten novembris anno 1623 ter Generaliteyt genomen, waerby ter occasie dat eenige Provincien in de betalinge van hare Compagnien difficulteerden, ende deselve van hare repartitie

aff.

BYLAAGE
Lr. A.

affwefen, by haer Ho. Mo. verftaen is dat geen Provincien vermogen uyt eygener autoriteyt eenige Compagnien aff te wyfen, zonder voorgaende communicatie ende refolutie van haer Ho. Mo. ende van den Raedt van State. Daer op can dienen, dat hier door Hollandt nochte eenige andere Provincie geensints is benomen hare wettige macht ende vryheyt, uyt crachte van de welcke by haer in cas fubject is gedifponeert; alfo by een refolutie dierwyfe *ex incidenti* genomen by de Gedeputeerden ter Generaliteyt geen veranderinge in de forme ende natuyr van de Regieringe conde gefchieden, ende aengefien het van zelfs fpreekt, dat de Provincien die doemaels Compagnien affwefen, niet hebben helpen resolveren ende toeflaen dat zy zulx niet en vermochten te doen, zo zoudé immers defe Refolutie niet meer effect hebben, dan off in defen gevalle op gelycke manier ter Generaliteyt by zes Provincien wierde gerefolveert dat Hollandt gedaen hadde 't geen zy infgelyx niet vermochte, maer hierenboven zoo is de zake, waer over als doen different ende queftie was, niet vangelyke natuyr ende gelegentheyt als de zake in defen, ende can overfulx van het een tot het ander geen argument worden getrocken, alfo de Landen doemaels in oorloge, onder een geformeerde Staet van oorlogh, waren, daerfe nu zyn in vrede ende in deliberatie om een Staette formeren, oock de Provincien, die de foldaten affwefen van hare repartitie, fchynen, naer uytwyfen van de refolutie 't zelve gedaen te hebben zonder voorgaende Communicatie van de andere Provincien, dat in defen niet en is gefchiedt, ende uytterlyck, dat by de voorf. Refolutie gefteft wordt, dat de Provincien zulx niet vermogen te doen 't zelve can wefen om dat zy daer mede contravenieerde de confenten by haer voor als doen gedragen, ofte quamen te manqueren in de nodige befchermeniſſe van 't Landt, ofte
dier

dier off diergelycke andere oorfaken, ende niet om dat, volgens de Unie, gelyck men nu wil voorgeven, geen Provincie vermochte de contenten in de militia na de maet van hare finantie te limiteren, want in de voorf. Resolutie niet gefeyt wordt dat de Unie daer door wierd verbroocken; maer dat het onmogelyck was andersints het Landt in state ende buyten confusie te houden, welke reden niet en militeert in desen; dat vorders gezeyt wordt, dat dese Resolutie by Hollandt is geurgeert, daer van heeft ons uyt de Copie van de zelve niet connen blycken.

Van gelycken oock en can de natuyr ende forme van Regieringe niet verandert zyn by 't geen door de Heeren Gedeputeerden ter Generaliteyt is geresolveert in den jare 1626. omtrent de zake voorgevallen in Zeelandt, gelyck uyt de voorgezeyde redenen claerlyck consteert, maer daerenboven zoo is de zake als doen by Zeelandt ondernomen van geheel andere natuyr als het tegenwoordige in differentie zynde. De Heeren Staten van Zeelandt, gelyck U Achtb. uyte resolutie ende acte van die tyt can blycken, hadden als doen stilzwygens de Compagnien op haer repartitie gereduceert ende vermindert, 't zelve wierd' gedaen staende den oorlogh, wanneer de behoudenisse van 't Landt absolutelyck dependeerde van de Militie, tegens de Staet van oorlogh die de Provincien gesamentlyck hadden aengenomen, ende, op derzelve Contenten, in observantie was, ende dit alles zonder voorgaende communicatie, zulx dat hare Ho. Mo. daer van eerst advertentie cregen door den Gouverneur van Sluys, wanneer gemelte Staten van Zeelandt nu al bezigh waren om de voorf. Reductie in 't guarnisoen van die Stad t'effectueren, sulx dat lichtelyck aff te nemen is hoe veel de zaecke in desen van de voorsyde is verschillende, ende dat dienvolgende deselve hier

BYLAAGE
L. A.

niet

BYLAAGE
L. A.

niet wel te pas en wordt gebracht, doch staet en passant aen te mercken dat de bezendinge, die de Heeren Staten Generael als doen hebben geaddressseert, niet geaddressseert ghingh aen de Steden van de gemelte Provincie van Zeelandt, maer aen de Heeren Staten van dezelve.

Ende hoewel als doen de Provincie van Zeelandt van het geen zy ondernomen hadde is affgegaen, zo heeft dezelve echter verstaen dat de Compagnien die zy gereduceert hadde niet by ordre van haer Ho. Mo. maer op haer last wederom compleet gemaect zouden worden, gelyck te zien is by 't geen verhaelt wordt in een resolutie van haer Ho. Mo. van den 2 martii des gezeyden jaers 1626.

Doch voor zoo veel concerneert het vaststellen van den Staet van oorlogh geformeert by den Raedt van State, dat de Heeren Staten van Hollandt daerinne, gelyck geclaeght wordt, geen consent hebben willen dragen, 't zelve en is niet vreemt, aengezien het onmogelyck is voor deselve Provincie de lasten van die te voldoen, gelyck by desen Raedt op de laeste Petitien van den Raedt van State, om die reden, oock is verstaen, dat men in de voorf. Staet niet en zoude nochte conde bewilligen.

Dat men oock, volgens de laetste voorflagh van syne Hoogheyt na gedane cassatie van de opgemelde Compagnien zoude overgeven niet meer te casseeren, voor ende al eer de vrede tusschen Vranckryck ende Spaegnen geslooten, ende in Duytslandt volcomen geexecuteert zoude zyn, 't zelve is buyten alle reden, also de Provincie hiermede, tot de uytcomfte van een onseekere zaek toe, haer zelve zoude beroven van de vryheyt ende macht omme omtrent een van de importantste zaken van den Staet, na tyts gelegentheyte te connen disponeren, Ende zouden wy, onder correctie, wel geloven, dat de Heeren Staten van de andere Provincien oock by haer
zel-

zelve niet gelogeert zouden zyn om hierinne te condescenderen, ende dat men op dit subject in Hollandt occasie zoude connen nemen van haer te bezenden.

BYLAAGE
L. A.

Wanneer voor 't aengaen van de Vrede preliminarie geproponeert wierdt, dat men de Staet van oorlogh zoude vaststellen, is verstaen, dat de Provincien de vryheyt moest open blyven van daer op na gelegentheyt van zaken te resolveren. De oorsake die de Provincien als doen gehad hebben, van hare vryheyt in desen niet over te geven, heeft noch de Provincie van Hollandt, ende derhalven geen reden om het geen doen verstaan is te veranderen.

Dat gemelte Heeren Gecommitteerden in de voors. hare Propositie de resolutie van haer Ed. Groot-Mo. trachten te fugilleren, als genomen by overstemminge ende tegens protestatie van notable Leden, 't zelve can ter werelt niet dienen ter intentie van haer Ed. also dit niet alleenlyck wettelyck vermocht te geschieden, maer zelfs, aengesien de deliberatie viel over een point van belastinge, zoo zoude, schoon de minste stemme de belastinge hadde willen excuseeren, volgens de voorsyde maximen d'overstemminge van 't meestendeel daer tegens geen plaetse hebben; oock en is de dispariteyt van de advisen tusschen de Leden van Hollandt, zo wy vertrouwen, niet daer uyt geresen, dat de dissentierende Leden zouden geacht hebben, dat de geresolveerde cassatie ende reductie tegens den dienst van den Lande geschiede, maer op een presuppst, dat het eenigh inconvenient mocht geven, 't zelve te doen zonder bewillingh van de andere Provincien, sulx dat deselve Leden mogen geseyt worden scrupuleux geweest te zyn, in aff te wachten 't onbenoegen dat de Gedeputeerden van de andere Provincien hier over mochten comen te toonen, ende niet geoordeelt dat de zake in zich zelve was tegens de
form

BYLAAGE
L. A.

form van de Regieringe off dienst van den Lande; ende blyckt derhalven hoe qualyck de voorf. Heeren Gedeputeerden dit zelve t'haren voordeel willen duyden; maer voor zoo veel aengaet de gedane protestatie, ende exorbitantie daerinne gepleeght indien de Leden die dezelve hebben gelieven te interponeeren daer van niet gelieven aff te gaen, zo can ter Vergaderinge van haer Ed. Groot Mo. worden gedelibereert wat men daerop nader zal dienstigh vinden te doen.

Dat vorders de Heeren Gedeputeerden van de zes andere Provincien ter Vergaderinge van haer Ho. Mo. gelieft hebben hierover een bezendinge te decernereren aen de Steden van Hollandt, dies aengaende is tegenwoordig in desen ende in den jare 1639 in gelycken gevalle wel verstaen dat hare Ho. Mo. by dit middel haer quamen te adresseren daer zy, volgens de ordre van de Regieringe, niet en behoorden, achtervolgens de welcke de bezendinge hadde moeten geschieden aen de Staten van dese Provincie, ende niet aen de Steden in 't particulier, die niet gequalificeert en zyn, om met Bondtgenoten van Hollandt, zonder kennisse van de Staten, te handelen, in zaken de Provincie in 't gemeen raeckende, also niet tusschen de Steden maer tusschen de Provincien de Unie is gesloten, gelyck in 't voorf. jaer 1639 door de Gedeputeerden van dese Stadt ter Vergaderinge van Hollandt schriftelyck is gemonstreert, tot welcke schriftelycke Remonstrantie wy ons in desen gedragen, ende is des te meerder onreden geweest, dat hare Ho. Mo. dese bezendinge aen de Steden hebben ondernomen, also de Heeren Gecommitteerde Raden hebben aengepresenteert gehadt de Leden van Hollandt op dit subjeet te beschryven, om Staatsgewyfe te vergaderen.

Wat belangt de zorgelycke bewegingen, confusie ende onheylen, indien hier uyt eenige quamen te ryfen dat Godt verhoede, zoo blyckt uyt

tyt het voorverhaelde wel clærlyck, dat de schuldt daer van zoude te wyten zyn, niet den Heeren Staten van Hollandt, die, volgens de macht ende autoriteyt haer competerende ten dienste van 't Landt hebben gedisponeert, maer liever den genen, die de wettige en ten dienste van den Lande nodige resolutie van haer Ed. Groot Mo. met zorgelyck contramandement aen de Militie, ende met bezendinge, strydende tegens d'ordre van de Regieringe aen de Steden (middelen die zelfs die geene diese aenyaerden nieuw ende extraordinaris moeten noemen) comen tegens te gaen, niet om dat de securiteit ofte dienst van 't Landt door de Resolutie van Hollandt zoude last lyden, want de cassatie ende reductie die d'andere Provincien toestaen, niet zeer merkelyck van de Resolutie van Hollandt is verschillende, maer om dat men dit niet wil laten voortgaen zonder Hollandt t'extorqueren 't gebruyck van de Vryheydt ende macht haer competerende, om op de petitien van den Raedt van State van tyt tot tyt naer gelegentheydt van haer Staet te disponeren. een poinct dat men noyt ende infonderheyt in desen niet can overgeven, zonder in Hollandts onvermydelyck verderff ende confusie te consenteren.

Ende derhalven, om te comen tot het tweede Lit van de commissie, dewelcke 't U. Achtb. gelieft heeft ons op te leggen, zo en connen wy niet anders oordeelen, dan dat het dienstigh ende nodigh zal zyn by 't geen door haer Ed. Groot Mo. is geresolveert, ende by U Achtb. voorgaende resolutie, gelaudeert ende geapprobeert, te persisteren, ende geensints in te wiligen 't geen by de voorf. propositie van de Gecommitteerden van haer Ho. Mo. wordt geintenteert.

Ende also wy achten dat door de voorf. nieuwigheden ende indrachte, onderleyt by de Ge-deputeerden van de andere zes Provincien, wordt

BYLAAGE
Lr. A. gefocht de Leden van Hollandt in dissentie te brengen, zoo oordeelen wy te gelyck, onder correctie, dat U Achtb. door de Heeren Gedeputeerden, ter Daghvaert gaende, alle nadere behoorlycke devoiren gelieven te doen, om de Leden tot eenstemmigheyt te brengen, als mede dat syn Hoogheyt den Heere Prince van Orangien als Stadthouder van dese Provincie datelyck na de byeencomste van de Heeren Staten van Hollandt, serieuvelyck behoort verfocht te worden te compareren ter Vergaderinge van hare Ed. Groot Mo. ende aldaer met voorhoudinge ende erinneringh van de Commissie hem als Stadthouder gegeven, ernstelyck aengemaent ende verfocht, om zich niet verder in Commissie van de Gedeputeerden van de andere zes Provincien te laten employeren, maer te voegen tot voorstandt van de goede zaecke van Hollandt. Ende dat vorders gemelte Heeren Gedeputeerden van dese Stadt gelaft werden, te helpen bevorderen, dat Hollandts Resolutien uytgevoert werden met de minste onrust ende onlust die doenlyck is, ende indien yetwes voorvalt, daer op haer Ed. nader last mochten nodigh hebben 't zelve over te schryven.

T W E E D E D E E L.
 G E S C H I E D E N I S S E N
 V A N
 A M S T E R D A M.

Z E V E N T I E N D E B O E K.

AMSTERDAMS GESCHIEDENISSEN,
van het jaar 1651, tot het jaar 1661.

Amsterdam, welk, in den Zomer des Hooge
 voorleeden jaars, door een onver- Water-
 wagt toeval, genoodzaakt geweest was, zy- vloed in
 ne sluizen open te zetten, en het naaste land en om
 te laten onderloopen, werdt, in de Lente Amster-
 van dit jaar, van eenen zwaaren watervloed 1651.
 overvallen, die meer schade deedt. Het op-
 perwater hadt, in 't begin van January, diep
 in Duitschland, geweldig hoog gestaan, en,
 wat laater, verscheiden' Dyken, in Gelder-
 land en in 't Stigt van Utrecht, doen bezwy-
 ken. Doch Holland hadt hiervan luttel ge-
 leeden. De zeevloed, die, in 't laatst van
 February, een gedeelte van Friesland over-
 stroomde, deedt dit Gewest, en de Stad
 Amsterdam in 't byzonder, veel meer na-
 deels. Op Zondag den vyfden Maart, met
 volle maan en springvloed, waaide het zo
 sterk uit den Noordwesten, dat het Noord-
 zeewater, door de gaten der Zuiderzee, naar

1651. binnen geperft, omtrent den middag, in 't Y en in de Stad, reeds twee of drie duim hooger ftondt, dan het, in den Allerheiligen vloed des jaars 1570, geftaan hadt. 't Water vloeide over den Nieuwendyk en Warmoesftraat. Veele fteegen hieromtrent werden met fchuitjes bevaaren. De meefte kelders, en verfcheiden' pakhuizen en lootsen liepen onder, en veele koopmanfchappen werden zwaarlyk befchadigd; anderen, ter naauwer nood, en half bedorven, gebergd; waartoe zig luiden gebruiken lieten, die, bekoord door 't hooge loon, welk men uitbieden moest, uuren agtereen, tot den middel toe, in 't water ftonden. De S. Antonis- of Diemerdyk bezweek voor den hoogen en fterk aandringenden vloed, die 'er twee gaten in ftiet, een ter wydte van omtrent zeventig, en een ter wydte van vyftien roeden; waar door 't water, met zo veel gewelds, ten lande in ftortte, dat de ringdyk der drooggemaakte Diemermeer, tegen den avond, ook inbrak. De Meer raakte wel zefftien voeten diep onder water. Al de plantadjen en eenige Lufthuizen werden vernield. De eigenaars derzelve moefften zig, den volgenden Zomer, vergenoegen, met hunne tuinen en luftplaatfen, alleenlyk in fchuitjes, te bezoeken. Doch zo dra de gaten in den zeedyk geflopt waren, viel men, na 't verwerven van vernieuwinge van 't verleende Octroi voor nog tien jaaren, op den zeventienden December des jaars 1652 (a),

ZO

De Diemerdyk breekt door.

De Diemermeer loopt onder.

(a) Handv. bl. 340. [837.]

zo vlytiglyk aan het herstellen en merkelyk 1651.
 verzwaaen van den ringdyk, en voorts aan
 het droogmaaken der Meer, dat alles, in
 weinige jaaren, wederom in den voorigen,
 of beteren staat gebragt was (b). Nog voor
 't einde van Maart, hadt de Provincie van
 Utrecht, ter algemeene Staatsvergaderinge,
 voorgeslaagen het houden van eenen alge-
 meenen bededag, tot afweeringe der rampen,
 alomme, door hooge watervloeden, veroor-
 zaakt. Doch sommigen (c) tekenen aan, dat
 de Staaten van Holland, in aanmerking nee-
 mende, dat 'er, onlangs, een bededag ge-
 houden was, en dat die dagen, dikwils,
 plagten misbruikt te worden, om uit te vaa-
 ren tegen de Regeeringe, te wege bragten,
 dat 'er niet op beslooten werdt.

De aanhoudende oorlog tusschen Frankryk De Am-
 en Spanje maakte de zee, alomme, zo onvei- fterdam-
 lig, dat de Amsterdamsche Scheepvaart en sche
 Koophandel, daardoor, niet weinig belem- Kooplui-
 merd werdt. De Amsterdamsche Koopluiden, den bie-
 bedagt op middelen, om de zee te beveili- den den
 gen, booden den Staat aan, in vyf maan- Staat
 den, honderd Oorlogschepen, twintig elke honderd
 maand, te water te zullen brengen, mids oorlogs-
 het Land zig verbonde, om Intrest te be- schepen
 taalen van de kosten, hiertoe vereischt, tot aan.
 de aflossing der hoofdsomme toe. Die van
 Zeeland deeden dezelfde aanbieding (d).
 Doch ik vind niet, dat 'er eenig besluit op ge-
 nomen werdt. Men

(b) Holl. Merc. van 1651. bl. 27, 28, 29. DOMSELAAR
 VI. Boek, bl. 423. COMMELIN, bl. 1163.

(c) AITZEMA III. Deel, bl. 652.

(d) AITZEMA III. Deel, bl. 650.

1651. Men hadt, in 't jaar 1649, op 't sterk aanhouden van Amsterdam; doch zeer tegen den zin van Zeeland, een Verdrag van uitkoop wegens den Zontfchen tol geslooten, met Fredrik den III., Koning van Deenemarke, wien men, voor uitkooppenningen, drie honderd en vyftig duizend guldens 's jaars beloofde te betaalen (e). Doch, na het fluiten van dit Verdrag, maakten Zeeland, Overyffel en het Kwartier van Zutfen zwaarigheid, om het te bekragtigen. Holland hadt, ondertuffchen, eene goede fomme, op rekening der penningen van uitkoop, gefchooten aan het Deenfche Hof, en de Amfterdamsche en andere Koopvaardysfchepen van ingezetenen van deezen Staat voeren, zonder tol te betaalen, door de Zont. Holland, en Amfterdam in 't byzonder gaven zig veel moeite, om het Verdrag van uitkoop te doen bekragtigen, door de andere Provincien. 't Gelukte, in April deezes jaars 1651 (f); doch niet, dan na dat, in 't laaft van February, een groot getal van Amfterdamsche en Noordhollandsche Koopluiden, die op de Uitkooppenningen te fpreken hadden, met voorfchryvens der Regeeringe van Amfterdam aan de Staaten van Holland, in den Haage gekomen waren, en by de Leden der Vergaderinge, onder welken, Rotterdam een weinig begon te aarzelen, zo ernftelyk, gedrongen hadden op de bekragtiging van 't Verdrag, dat 'er, einde-

(e) Vaderl. Hift. XII. Deel, bl. 41.

(f) Vaderl. Hift. XII. Deel, bl. 43.

delyk, toe beslooten werdt, mids men Zee-land genoeg gave, in 't beschermen van den Westindischen handel (g). Doch dit Verdrag, welk, met zo veel moeite, tot stand gebragt was, werdt, in 't jaar 1653, wederom vernietigd. Men bevondt, dat 'er 't Land meer schade dan voordeel van hadt; en dat 'er de Zweeden, welker vriendschap men toen hoog noodig hadt, zeer misnoegd over waren. Het werdt dan, op den voorslag des Konings van Deenemarke, verbroken (b).

Het Parlement van Engeland, na 't overlyden van Prinse Willem den II., hoop geschept hebbende, om een naauw Verbond te zullen kunnen fluiten met de Staaten, hadt, in Maart deezes jaars 1651, een gezantschap herwaards gezonden, welk staatelyk ontvangen werdt; doch onverrichter zaake te rug keerde (i). De Gezanten hadden, ondertusschen, veel schimps moeten uitstaan van de Koningsgezinden in den Haage, en zelfs van sommige bedienden der Koningklyke Prinsesse, Weduwe van Willem den II. Doch om deeze smaadheid te verzoeten, werdt, onder anderen, te wege gebragt, dat zy, te Amsterdam, genodigd, en door de Wethouderschap, volgens gewoonte in diergelyke gelegenheden, treffelyk onthaald werden (k). Doch zy deeden, t'huis gekomen zynde, zulk een verslag van hun

1651.

De Engelsche Gezanten worden, te Amsterdam, onthaald.

(g) AITZEMA III. Deel, bl. 653, 654.

(b) Vaderl. Hist. XII. Deel, bl. 273.

(i) Vaderl. Hist. XII. Deel, bl. 208 enz.

(k) AITZEMA III. Deel, bl. 659.

1651. hun gezantschap, dat 'er, eerlang, eene Akte van 't Parlement uit voortkwam, waarby de invoer in Engeland verboden werdt van alle waaren, die niet voortgebracht, of gemaakt waren, ter plaatse, daar de vreemde schepen, die dezelve derwaards bragten, t'huis hoorden: door welke Akte, den Hollandfchen en Zeeuwfchen Koophandel op Engeland, die meest in vreemde waaren bestondt, geheellyk, de bodem ingeslaagen werdt (l).

Een
Smid
fnydt zig
zelven
van den
steen.

De kloekmoedigheid van eenen Smid hier ter Stede, *Jan Fanszoon de Dood* genaamd, verdient der geheugenisse aanbevolen te worden. Hy was, sedert eenen geruimen tyd, deerlyk gekweld geweest van den steen. Doch op den zevenden April deezes jaars, nam hy 't besluit, om zig zelve te redden. Terwyl zyne vrouw naar de Vischmarkt gegaan was, slypt hy een broodmes, snydt op de plaats, daar hy de smert gevoelde, en perst den steen uit de opening; waarna hy om eenen Heelmeester zendt, dien hy toont, wat hy gedaan hadt, en beveelt, de wonde te heelen: 't welk, eerlang, gelukkiglyk geschiedde. De steen werdt, sedert, in zilver gevat, en van ingezetenen en vreemden, dikwils, met verwonderinge beschouwd (m). Sommigen melden, dat dezelve de grootte van een hennenei hadt, en agt lood zwaar was (n).

Het
Poorter-

De zwaare kosten, die de Stad, sedert eeni-

(l) Vaderl. Hist. XII. Deel, bl. 211.

(m) Holl. Merc. van 't jaar 1651, bl. 48.

(n) Zie J. SIX VAN CHANDELIER Poëzy, bl. 495.

eenigen tyd, te draagen hadt, zo in het aanleggen van nieuwe Vestingwerken, als in het opbouwen van een nieuw Stadhuis, waarvan, in 't jaar 1648, de eerste steen gelegd was, gaf, omtrent deezen tyd, gelegenheid tot het raadpleegen op middelen, om het inkomen der Stede, naar gelang, ook te doen toeneemen: en onder anderen, werdt, in November deezes jaars, door Burgemeesteren, aan den Raad voorgeslaagen, of men het Poorterschap niet in groot en klein zou kunnen verdeelen, en de Groot-Poorters, tegen 't verkrygen van zekere byzondere voorregten, eene merkelyk grooter somme doen betaalen (o). 't Liep aan tot den zeven en twintigsten January des jaars 1652, eer hiertoe beslooten werdt (p). Op den een en dertigsten, werdt, door 't Geregt, afgekondigd „ dat het Groot-Poorterschap vyf „ honderd guldens kosten zou, en vryheid „ geeven tot allerlei Koophandel en Win- „ kelneering: ook tolvryheid, na jaar en „ dag; de bekwaamheid om, na eene ze- „ venjarige geduurige inwooning, tot al- „ le ampten van Regeeringe te kunnen ver- „ kooren worden; en eindelyk ook het voor- „ regt, om, in geval van misdad, niet „ meer dan zyn lyf en honderd guldens aan „ geld te kunnen verbeuren. Het klein Poor- „ terschap zou niet meer dan vyftig gul- „ dens kosten. En zulke Poorters zouden „ tolvryheid genieten, vryen handel en nee- „ ring

1651.

schap
hier ter
Stede
wordt in
groot en
klein on-
derschei-
den.

1652.

(o) Resol. Vroedsch. N. 20. 3 Nov. 1651. f. 186.

(p) Resol. Vroedsch. N. 20. 27 Jan. 1652. f. 207.

1652. „ ring mogen dryven, en in alle Gilden ont-
 „ vangen worden; doch niet tot ampten van
 „ Regeering of Regtsoefening kunnen wor-
 „ den toegelaaten: ook niet genieten het
 „ Privilegie van, in geval van misdad ,
 „ niet meer dan zyn lyf en honderd guldens
 „ te kunnen verbeuren. Kinderen, van eene
 „ Poorteres gebooren, zouden, schoon de
 „ Vader verzuimd mogt hebben, den ge-
 „ woonlyken Poorter- eed te doen, in 't
 „ Groot-Poorterschap kunnen ontvangen
 „ worden, mids vyftig guldens betaalende.
 „ Die jaar en dag, met zyn Huisgezin, bui-
 „ ten de Stad woonde, 't zy op 't platte Land,
 „ of in eene beslooten' Stad, zou zyn Poor-
 „ terregt verbeuren, ten ware hy, ter Se-
 „ cretarye alhier, verklaard hadt, waar hy
 „ zyne * wooning hier ter Stede verkoos,
 „ en hier, ten minste twee maanden in 't
 „ jaar agtereen, met zyn huisgezin, woon-
 „ de (q).” Men beoogde, door deeze on-
 „ derscheiding van Groot- en Klein-Poorter-
 „ schap, veele vreemdelingen herwaards te
 „ lokken, en het Groot-Poorterschap te doen
 „ koopen, om tot het bekomen van aanzien-
 „ lyke ampten bevoegd te zyn: doch men be-
 „ reikte zyn oogmerk niet. De zwaare kosten
 „ van het Groot-Poorterschap, en de kleine
 „ hoop, om, schoon men 't bezate, aan aan-
 „ zienlyke ampten te kunnen geraaken, schrik-
 „ ten de meeste vreemdelingen af; zo dat het,
 „ in zestien jaaren tyds, alleenlyk eenige rei-
 „ zen weggeschonken; doch maar eens ge-
 „ kocht

* *Domi-
 cilium.*

(q) Handv. bl. 124. [232.]

kogt was (r); waarom het onderscheid tus- 1652.
schen Grootte en Kleine Poorters, by eene Deze
Keure van den vyfentwintigsten Maart des onder-
1668, te niet gedaan, het Poortergeld voor schei-
elk op vyftig guldens gesteld, en ieder Poor- ding
ter, tot alle Poorters-voorregten en vryhe- wordt
den, geregtigd verklaard werdt (s). wederom
te niet
gedaan.

Terwyl men bezig was, met het nieuwe
Stadhuis, agter het oude, te bouwen, en de Het oude
muuren van het zelve, reeds tot boven den Stadhuis
grond, waren opgetrokken, sloeg, op Zon- ver-
dag den zevenden July dezes jaars, des brandt
morgens ten twee uren, de brand in het ongeluk-
oude gebouw, welk, van agteren, reeds kiglyk.
ten deele, afgebroken was. 't Vuur liep,
van omtrent het toorentje, waaronder Bur-
gemeesters Kamer was, zo geweldig voort,
dat het gantsche gevaarte, meest van hout
gemaakt, uitgenomen den tooren en een ge-
deelte van 't muurwerk, in korten tyd, ver-
nield werdt. Men houdt voor zeker, dat
'er, ter deezer gelegenheid, veele oude Re-
gisters en Stukken verbrand zyn. Ook is 'er
eenig geld versmolten, en t'zoek geraakt.
De schilderyen, waarin de aanslag der Her-
dooperen op de Stad, en de straf, daarover
geoeffend, waren afgebeeld, en die op de
Kamer van Commissarissen van kleine zaa-
ken hingen, werden door de vlam verslon-
den. Ook verbrande de oude vensters in
de puije of 't Zegelhuis, waarin men de ga-
ten plagt te kunnen zien, die, door de ko-
gels,

(r) Resol. Vroedsch. Lr. F. 21 May 1668. f. 55.

(s) Handv. bl. 125.

1652. gels, gefchooten op de Herdoopers, toen deezen het Stadhuis inhadden, gemaakt waren. Doch 't gaat vast, dat 'er ook zeer veele Boeken en Schriften, en het meeste geld uit de Wisselbank, daar, zo sommigen aantekenen (t), de vlam gestuit werdt, in veiligheid gebragt zyn. En in de *Aanteekeningen* van eenen der Brandmeesteren (1), lees ik, dat 'er, naar gelang der felheid van den brand, weinige wezenlyke schade geschied is. Eenige yveraars voor Stads dienst streefden, midden door de vlammen, naar de Secretarye, en keerden, met armen vol boeken en papieren, te rug. Een was 'er, die naar de Weeskamer liep, toen zy in vollen brand stondt, en de boeken en registers, welken hy magtig worden kon, ten vensteren uit, op straat smeed, daar zy waargenomen en gebergd werden: waarna hy zig, by een touw, langs den tooren, nederliet, alzo de trap, die hy opgekomen was, reeds was afgebrand (u). 't Geld uit de Wisselbank werdt ook, by zakken vol, op de straat geworpen. De burgery kweet zig loffelyk, in, zo veel mogelyk ware, te bergen van 't gene geoordeeld werdt, de meeste waarde te hebben (v). Wonder is 't, dat 'er, in deeze gevaarlyke verwarring, niemand omkwam, of zelfs van belang gekwetst werdt. In 't noorden van den tooren, stondt een tonnetje buskruids, welk, vuur vattende, in de

(t) Holl. Merc. van 1652. bl. 72.

(u) Holl. Merc. van 1652. bl. 72.

(v) Zie J. SIX VAN CHANDELIER Poëzy, bl. 373 enz.

(1) HERBERT GOVERTSZ. van den OEVER.

lugt vloog, en een stuk muurs medesleepte, 1652. zonder eenig mensch te beschadigen. Bur- Voor- gemeesteren, spoedig berigt gekreegen heb- zorg van bende van dit ongeluk, hadden terstond de Burge- Schuttery en Stads foldaaten in de wapenen mee- ren. doen komen, en wallen, poorten, straaten en bruggen doen bezetten, om 't graauw, dat op plondering vlamde, van den Dam te houden, of het ontkomen te beletten, zo zy 'er reeds waren, en met den gemaakten buit meenden door te gaan. Veelen, en de Wet- houderschap zelve vermoedden, in 't eerst, dat de brand voorbedagtelyk gestigt was. Men vondt, des ogtends ten vier uuren, eenige tonnetjes buskruids in een schuitje in de Prinzen-graft onder de Reebrug, 't welk sommigen in dit vermoeden versterkte. Doch dit buskruid lag te ver van 't Stadhuis, en kon wel met een geheel ander oogmerk der- waards gebragt zyn. 't Werdt egter, in den eersten yver, aangehaald, en in 't water gesmeeten. Naderhand, werdt, met de meeste waarschyndlykheid, geoordeeld, dat de brand veroorzaakt was, door de nalaatigheid en kwaade toevorzigt der Ruiterswagt, zynde, by onderzoek, gebleeken, dat de brand eerst bespeurd was, op de Turfzolder, die een venster hadt, welk boven de Kaak uitkwam, en dicht gelegen was aan de Kamer, daar de Kooijen of Krebben van de Ruiterswagt stonden, en waar de meesten slieden, terwyl twee verpligt waren, schildwagt te houden (w). Ver-

(w) Informatien, genomen op den 13 July 1652. berus- sende ter Thesaurie, in de Dooze G. L. O.

1652. Vermoedelyk, is 'er, op deeze zolder, eenige onvoorzigtigheid gepleegd, die de Ruitervagt hadt moeten voorkomen, of tydig ontdekken. Immers, zy werdt, met goedvinden des Raads, by voorraad, afgedankt, terwyl aan Burgemeesteren de magt gelaaten werdt, om ze, des noods, wederom aan te stellen (x), gelyk, sedert, ook geschied is. Ten agt uuren des morgens, was de brand genoegzaam gebluscht. Doch de poorten, ketens en draaiboomen bleeven nog, met burgers en soldaaten, bezet. Burgemeesteren en 't Geregt kwamen byeen in de Herberg *de Prins*, agter de Waage, alwaar terstond eenige Kamers tot Burgemeesters-, Schepens-, Raad- en Weeskamer bekwaam gemaakt werden, die egter, na eenige dagen verloops, naar 't Prinsenhof werden overgebracht. De Wisselbank werdt in den Jan-Rooden-Poorts-tooren geplaatst, daar elk, den volgenden dag, reeds wederom in 't affchryven geryfd werdt. De Defolaate-Boedels- en Assurantie-Kamers werden in 't oude Westindische Huis op de Heeren-markt gehouden, en tot het uitvoeren van lyffstraffen, eenige vertrekken boven de Waage op den Dam gebruikt, voor welke ook het Schavot werdt opgeregt. De tooren van 't verbrande gebouw, dreigende in te storten, werdt, 's daags na den brand, met dikke kabels geschoord, en vervolgens afgebroken. Doch op den zevenden des avonds, was reeds aan de Herberg *de Prins*,
daar

(x) Resol. Vroedsch. N. 20. 11 July 1652. f. 249.

daar 't Geregt toen vergaderd was, afgelezen „ dat elk, die eenige Papieren, Schrif- 1652.
 „ ten, Boeken, Geld of iet anders onder zig
 „ hebben mogt, welk in den brand vermist
 „ was, het zelve, op lyfftraffe, zonder uit-
 „ stel, in de Prins op den Dam leveren
 „ moest (y).” Veel schade werdt 'er, on-
 dertuffchen, door de Stad, geleeden aan 't
 geld, welk, door de hitte gesmolten was,
 en, na eenige dagen, aan klompen van twintig-
 en dertigduizend guldens, uit de puin-
 hoopen, gehaald werdt (z). Een deel be-
 fchadigde Ryksdaalders bleef eenige jaaren
 leggen in de Wisselbank, zonder dat zy ver-
 munt, of verkogt werden. Doch alzo, in
 't jaar 1664, de prys van 't ongemunt zil-
 ver hoog gereezen was, gaven Burgemees-
 teren den Kommissariffen van de Wisselbank
 verlot, om deeze Ryksdaalders, gelykze
 waren, te mogen verkoopen (a). Een Iersch
 Koopman, *Steven Frenks* genaamd, een von-
 nis van *namptissement* van zeven en twintig
 honderd vyf en zeventig guldens en drie
 stuivers in zyn voordeel verkreegen hebben-
 de, welke somme, in een kasje op de Re-
 kenkamer, gelegd was, hadt verzuimd, de-
 zelve van daar te ligten, om dat hem de
specie niet aanstondt. Dit kasje was ook ver-
 brand, en 't geld gesmolten, in zo verre, dat
 'er niet meer dan omtrent zevenhonderd zes
 en zeventig guldens van te regt gekomen
 wa-

(y) Keurb. M. f. 159.

(z) DAPPER, bl. 332. DOMSELAAR IV. Boek, bl. 4.
 COMMELIN, bl. 257.

(a) Groot-Memoriaal N. V. f. 152 verso.

1652. waren. Frenks verzogt, sedert, vergoeding van schade uit Stads kasse (b). Doch my is niet gebleeken, dat in zyn verzoek bewilligd werdt. Het verbranden van het oude Stadhuis gaf, sedert, gelegenheid, dat, met het opbouwen van het nieuwe, vlytiger voortgegaan werdt, hoewel 'er nog drie jaaren verliepen, eer men 'er zitting in nemen kon.

Oproer
te Am-
sterdam,
verwekt
door een
grootge-
talBoots-
gezellen
van 's
Lands
Vloote.

De oneenigheid tusschen den Vereenigden Staat en de tegenwoordige Regeering van Engeland, omtrent deezen tyd, tot openbaaren oorlog zynde uitgeborsten, was men te Amsterdam vlytiglyk in de weer, met het uitrusten van Oorlogschepen tot 's Lands Vloote, die, onder 't opperbevel stondt van den Luitenant-Admiraal *Maarten Harpertszoon Tromp*. Tot het bevorderen deezer uitrustinge waren eenige Heeren uit de Vergadering der algemeene Staaten gemagtigd, die hunne byeenkomsten, hier ter Stede, hielden op het Westindische Huis. 't Geviel, in September, dat, eenige Oorlogschepen, die te Amsterdam uitgerust waren, in't Vliegeloopen zynde, een goed getal van matroozen, door weinige belhamels aangezet, de hoofden byeen stak, en, tegen dank van de Heeren Commissarissen der Monsteringe, en van de Kapiteins der schepen, *de zwarte Leeuw* en *de Kroon*, met de boot, naar eene Kaag voer, en zig met dezelve naar Amsterdam liet brengen; daar zy, des Zondags den vyftienden September, aankwamen, en ter-
stond

(b) Resol. Vroedsch. N. 21. .... Maart 1653. f. 46.

stond affpraken, om's anderendaags te verschynen op 't Westindische Huis, en den Gemagtigden tot de buitengewoone uitrustinge volle betaaling der vier, of vier en een halve maand agterstallige foldye af te vorderen, of, by weigeringe daarvan, den Heeren den dienst op te zeggen. Zo gezaid, zo gedaan. De muitende matroozen der twee s'chepen begaven zig, des Maandags, voor agt uren, naar 't Westindische Huis, daar zy nog vyf- of zeshonderd man van de andere s'chepen vonden. Zy benoemden 'er eenigen, die binnen staan zouden, en den Heeren hunne begeerte voordraagen. 't Geschiedde. Men bejegende hen minnelyk, beloofde hun genoeg, en twee maanden gaadje op rekening te zullen geeven, zoze s'legts wederom s'cheep wilden gaan. Doch hiernaar haddenze geene ooren. Zy stookten in tegendeel elkanderen op, om dagelyks op 't zelfde uur te verschynen op 't Westindische Huis, tot dat zy hunnen vollen eisch en toezegging der hoogste gaadje, die thans meerder was dan zy bedongen hadden, zouden verkreegen hebben. Zy begaven zig dan, den volgenden dag, wederom derwaards, en werden, op gelyke wyze, met goede woorden, afgeweezen. Mid-

1652.

Twee
belha-
mels
worden
gevat,

lerwyl, hadt men zorg gedraagen, dat eenige Stads soldaaten, met den Major *Jacob Bicker* aan 't hoofd, zig vervoegden voor en op 't Westindische Huis, daar 't muitend Bootsvolk, ten derden dage, wederom, in groote menigte, samengevloeid was. *Antoni*

1652. *Jakobszoon* van Koppenhagen, eender voor-
 naamste belhamelen, dien dag, wederom
 zullende binnen staan, was met zyne mak-
 kers afgesproken, dat zy hem, zo hy gevat
 mogt worden, terstond, ontzetten zouden.
 Hy kwam, vervolgens, wederom voor de
 Heeren, daar hy de maandgelden vorderde
 met zulke onhebbelyke en dreigende woor-
 den, dat men geraaden vondt, hem, door
 den Major Bicker en eenige Schouts-Die-
 naars, te doen vatten. Hy zocht zyn meste
 trekken, en zig te weer te stellen; doch 't
 werdt hem belet. Buiten gekomen, om weg-
 geleid te worden, trokken eenigen van zyn-
 ne makkers, op zyn geroep om ontzet, de
 messen; twee of meer van welken ook ge-
 vat werden. Voor de poort van 't Westin-
 dische Huis, hadt zekere *Joris Janszoon*
 staan schelden op de soldaaten, terwyl eeni-
 gen, en vermoedelyk ook hy, met steenen
 over de muuren geworpen hadden. Immers,
 men vondt hem alleen, staande voor de
 poorte, en den Onderschoot *Willem van*
Buil, met eenige dienaars, gekomen, om
 naar de steenwerpers te zien, toegraauwende,
hier ben ik, gy hebt het hart niet, dat gy
schiet, of wy zullen 't huis om ver haalen. Hy
 werdt, hierop, aangegreepen, en ook, na
 eenigen tegenstand, gevangkelyk weg ge-
 leid; waarna de overige muiters afdroopen,
 zig voorts stil hielden, en eerlang weder-
 om sloop gingen.

en ter
 dood ge-
 bragt.

't Geregte van Amsterdam veroordeelde,
 den volgenden dag, zynde den negentienden
 Sep-

September, Antoni Jakobszoon en Joris Janszoon, op hunne bekentenis, ter galge (c), 1652.
 welk vonnis, den twintigsten, werdt uitgevoerd. Men hadt het schavot voor de Waage opgeregt, en, tot voorkoming van oproer, die ligtelyk zou hebben konnen verwekt worden, door de menigte van matroozen, welken zig, tot reddinge hunner makkeren, verbonden hadden, den Dam, met drie vendelen Stads soldaaten, doen bezetten; die last hadden tot geene daadelykheden te komen, ten ware men onderneemen mogt, de Regtsoefening te beletten. Onder der de aanschouwers, stonden eenige vrouwen, die, veelligt, naauwe betrekking hebbende tot de misdaadigen, of derzelve makkers, terwyl 't vonnis uitgevoerd werdt, aan 't schreijen raakten, en flauw werden; waarom zy zig bevlytigden, om uit de menigte in veiligheid te komen. Doch hierdoor ontstondt zo groot een gedrang tegen de soldaaten, die voor de Waage stonden, dat eenigen uit hun gelid wyken moesten. De Kapitein *Abraham Commelyn*, die hier gebodt, gaf toen bevel tot schieten. De Luitenant *Sebastiaan Ludolf van Eitzen* riep ook, *schiet 'er onder*: waarop eenige soldaaten in 't wilde schooten op de aandringende menigte, waaronder wel agt onschuldige burgers gedood; anderen deerlyk gekwetst werden. 't Schieten verwekte zulk eene bystere ontsteltenis onder de aanschouwers, dat elk naar

Ongeluk
by 't uitvoeren
der straffe.

(c) Confessieboek van 23 Aug. 1651. tot 28 Jan. 1654. f. 90, 92.

1652. naar een goed heenkomen zegt, en veelen onder de voet raakten, en vertrapt, anderen in 't water gedrongen werden.

Afkondiging ter deezer gelegenheid.

't Geregt belooft den muitenden bootsgezellen vergiffenis.

Het ongeluk, welk den onschuldigen toekykeren overgekomen was, trof de Wethouderfchap zo diep, dat zy, den volgenden dag, by openbaare afkondiging, drie honderd guldens beloofde, aan elk, die eenen foldaat wift aan te wyzen, die iemand uit de burgerye gegriefd; en zes honderd guldens, aan die bewees dat eenig bevelhebber laft om te fchieten gegeven hadt (*d*). Ten zelfden dage, hadden myne Heeren van den Geregte, by raade van de Heeren Raaden ter Admiraliteit alhier, *præfereerende*, gelyk zy zig uitdrukten, *gratie voor rigeur van Juftitie*, vergiffenis beloofd aan alle de matroozen, die, behalve de ter dood gebragten, en eenige anderen, welken met mindere straffen geftraft waren, zig aan den opftand hadden fchuldig gemaakt, mids zy zig, binnen tweemaal vierentwintig uren, begaven in de ligters, die gereed lagen om hen aan boord te voeren: fttaande Burgemeesteren 'er, in zulk een geval, voor in, dat hun, door de Heeren Gemagtigden tot de buitengewoone uitrusting, alle behoorlyk genoeg gegeven zou worden: daar zy, binnen den bestemden tyd, niet fcheep gaande, met verbeurtenisse hunner verdiende gaadje, en zelfs aan den lyve geftraft zouden worden; terwyl aan alle volkhouders en anderen fcherpelyk verboden werdt, hen te huisvesten (*e*).

De

(*d*) Keurb. M. f. 166.

(*e*) Keurb. M. f. 165.

De oproerige matroozen voegden zig allen, of 1652. meest allen naar dit bevel. Doch de Staaten 't welk van Holland namen kwalyk, dat de Wet- de Staa- houderschap der Stad ondernomen hadt, ten van Holland vergiffenis van openbaare misdaden toe te kwalyk zeggen, zonder hen te kennen. Zy merkten neemen. 't aan als eene krenking hunner opperste magt. De Regeering van Amsterdam verklaarde, zonder zulk een oogmerk, en alleen uit hoogen nood, tot deezen stap gekomen te zyn. Doch de Staaten hielden zig niet voldaan, voor dat de Stad beloofd hadt, zig, voortaan, in diergelyke gelegenheden, altoos eerst aan hunne Edele Groot-Mogendheden te zullen vervoegen (*f*).

Midlerwyl, was de Kapitein Commelyn Wat, ter Stad uit geweeken: waarom 't Geregt omtrent besloot, hem, openlyk, van agt tot agt da- de bevel- gen, met de klok, te doen indaagen; ge- hebbers, lyk geschiedde (*g*). Doch hy verscheen tot schie- niet, op de indaaging: waarom hy, sedert, ten ge- * onbekwaam verklaard, en buiten Amster- hadden, dam en eene myl in 't ronde gebannen werdt voorviel. (*b*). De Luitenant van Eitzen, Zoon van Al- * *inbabyl.* brecht van Eitzen, Burgemeester van Hamburg, schoon hem geraaden werdt te wyken, bleef in de Stad, en verscheen, eerlang, voor Schepenen; daar hy ontkende, last tot schie- ten gegeven te hebben, schoon men zeven en meer eenstemmige getuigen tegen hem inbragt, die het tegendeel bevestigden. Hy werdt dan agter af geleid, en met de paleye ge-

(*f*) WICQUEFORT *Tom. I. Livr. VI. p. 334.*

(*g*) Keurb. M. f. 167.

(*b*) AITZEMA III. *Deel, bl. 874.*

1652. gedreigd. En toen beleedt hy, dat hy, de beweging aanzien- de voor eenen blykbaaren oploop, tot handhaving van 't Geregt, bevolen hadt, te schieten. Doch eenige we- ken later, verklaarde hy zulks door vreeze beleeden te hebben, en ontkende, op nieuws, bevel tot schieten te hebben gegeven (i). Hy zat tot in het volgende jaar, wanneer hem, op hooge voorspraak van verscheiden Mogendheden, door 's Lands Staaten, ver- gifenis van misdaad verleend werdt (k). Kort na de voorgevallen beroerte, waren Vergoe- Burgemeesteren, door den Raad, gemag- ding aan tig geweest, om de vrienden der doodge- den der schootenen op den Dam, die hier ter Stede gesneu- niet woonden, met eene gepaste somme velden. gelds, te vergenoegen, en de kinderen of weduwen, die hier woonden, eene lyfren- te van vyf en twintig of dertig guldens 's jaars toe te leggen (l). Ook tekenen som- migen aan, dat de weduwen en weezen der gesneuvelden, door de Wethouderfchap, eerlang, naar hunne gelegenheid, of met eenig stads ampt, of met een somme gelds, tot vergoeding van 't geleeden verlies, ver- eerd werden (m).

Uitrus- Met den aanvang des jaars 1653, kwa- ting van men wederom Gemagtigden der algemeene Oorlogs- ne Staaten te Amsterdam, om den aankoop s chepen, en uitrusting van Oorlogsfchepen te bevor- de-

(i) Confessieboek van 23 Aug. 1651. tot 28 Jan. 1654. f. 98.

(k) Refol. Holl. 16 Oct. 1652. bl. 462. 3 Maart 1653. bl.

34. AITZEMA III. Deel, bl. 746, 747, 874.

(l) Refol. Vroedsch. N. 21. 7 Oct. 1652. f. 10 verso.

(m) DAPPER, bl. 318-322. DOMSELAAR VI, Boek 3, bl. 395 enz. COMMELIN, bl. 1142 enz.

deren (n). De Engelsche oorlog werdt sterk voortgezet, tot merkelyk nadeel van den Koophandel van Amsterdam, waarin, zo wel als in veelerlei neeringen en handwerken hier ter Stede, eerlang, zo groot een verval kwam, dat 'er, dit jaar, wel veertien- of vyftienhonderd (o), of, volgens anderen, wel drieduizend huizen ledig stonden. Omtrent het Heeren-Logement, wies het gras op de straaten. Zekere Handschoenmaaker, die voorheen agt en veertig knechts in 't werk gehad hadt, werkte nu, by gebrek van neeringe, zelf voor knecht. Een handelaar in zwart Zyden-Speldewerk, die drie- of vierhonderd meisjes, in en buiten de Stad, aan werk hadt geholpen, hadt 'er nu maar drie in dienst (p). Van de zeven deuren der Waage op den Dam, waren 'er, zo sommigen aantekenen, gemeenlyk, wel drie of vier geslooten (q). Uit welke staaltjes, men 't verval des handels afneemen kan.

1653.

verval
van han-
del, hier
ter Stede.

De oorlog gaf aanleiding, dat, hier ter Stede, verscheiden' Oostersche schepen werden opgebracht, die den Engelschen allerlei voorraad, zelfs Contrebande goederen, toevoerden. De Resident der Hanze-Steden, *Lieuwe van Aitzema*, gaf zig veel moeite, om deeze schepen te doen ontslaan, en kwam, ten deezen einde, ook te Amsterdam, daar hy gehoor hadt by Burgemeesteren, Die van Hamburg klaagen, te Amsterdam, over 't neemen hunner schepen.

klaa-

(n) AITZEMA III. Deel, bl. 786, 819.

(o) AITZEMA III. Deel, bl. 876.

(p) AITZEMA III. Deel, bl. 813.

(q) AITZEMA III. Deel, bl. 876.

1653. klaagende, in't byzonder, over 't neemen van eenige schepen op de Elve, welken stroom hy beweerde onzydig te moeten gehouden worden. Burgemeesteren beloofden, by monde van den Heere *Joan van de Poll*, die voorzat, dat zy 'er, met de Vroedschap, over raadpleegen zouden. Doch Burgemeester *Nicolaas Corver* hieldt hem, naderhand, voor „ dat die „ van Hamburg voor onzydig wilden aan „ gemerkt worden, en nogtans handelden, „ strydig met de onzydigheid.” Aitzema zette, vervolgens, zyne handeling voort in den Haage (r). Doch de bezwaarnissen, welken hy inbragt, en de klagten, welken daartegen, van wege de Staaten, en vooral van wege de Stad Amsterdam, gedaan werden, duurden zo lang als de oorlog. In deezen jaare, werden omtrent zestig Engelsche Bootsgezellen, die, met een Paspoort des Konings van Deenemarke, van Hamburg waren afgesteken, in zee genomen, en te Amsterdam opgebracht, daar zy in de boeijen gezet werden; also men de krygsgevangenen van den Staat ook in Engeland aanhieldt, en zeer kwalyk handelde (s).

Engelsche matroozen hier vast gezet.

Bewee- Terwyl de oorlog ter zee, dit gantsche gingen in jaar, sterk werdt voortgezet, smeulde ook, verscheiden' Steden, inwendig, in verscheiden' Steden, en onder anderen te Amsterdam, een vuur van oproerigheid, welk nogtans spoedig gedoofd werdt. Wy hebben reeds verhaald (t), dat Amsterdam beslooten hadt, vooreerst, niet

(r) AITZEMA III. Deel, bl. 874, 875, 878-882.

(s) AITZEMA III. Deel, bl. 875.

(t) II. Deel, XVI. Boek, bl. 150.

niet te bewilligen in de aanstelling van eenen Stadhouder en Kapitein-Generaal. By deeze gedagten, bleef men nog, hier ter Stede, toen, in den Zomer des voorleeden jaars, door Gelderland en Zeeland, op de aanstelling van eenen Kapitein-Generaal gedrongen werdt (u). De Leden van Holland waren, genoegzaam eenpaariglyk, van dezelfde gedagten. 't Ontbrak nogtans niet aan zulken, beide in en buiten deeze Provincie, die den jongen Prins van Oranje zогten te bevorderen, tot de ampten, door zyne Voorouders bekleed. Ook werden, om de zugt tot den Prinse leevende te houden onder 't volk, hier en daar, beroerten verwekt, wordende de tromslaagers, die omsloegen om zeevolk te werven, in verscheiden' Steden, genoodzaakt, zulks te doen, in den naam des Prinzen van Oranje. Te Amsterdam, zогt men 't hiertoe ook te brengen; doch 't mislukte (v). Maar te Enkhuizen, werdt het oogluikende gedoogd. In deeze Stad, ontstondt eene geweldige beroerte (w), om welke neder te leggen, onder anderen, de Heer *Cornelis Witsen*, Raad in de Vroedschap der Stad Amsterdam, gemagtigd was, die egter de reis niet schynt gedaan te hebben (x). Toen Zeeland, wat laater, den jongen Prins tot Kapitein-Generaal voorfloeg, besloot Amsterdam, door de kragtigste redenen, te wege te brengen, dat

(u) Resol. Vroedsch. N. 21. 6 Aug. 1652. f. 7.

(v) Vaderl. Hist. XII. Deel, bl. 281.

(w) Vaderl. Hist. XII. Deel, bl. 286 enz.

(x) Resol. Vroedsch. N. 21. 27 Juny 1653. f. 66 verso.

1653. dat de zaaken gelaaten werden, gelyk zy waren (y): 't welk ook, eerlang, gelukte. Doch gedurende de raadpleegingen over dit gewigtig onderwerp, hadden eenige jongens, die, met Oranje-papieren-fluijers op 't hoofd, een vendel en een trompet, door den Haage liepen, roepende *Vive le Prince d'Orange!* vry wat opschudding verwekt, en zelfs de glazen ingesmeeten aan 't huis van den Fiskaal *Cornelis Boy*, en aan dat der Heeren van Dordrecht. De Vroedschap van Amsterdam, hiervan kennis bekomen hebbende, besloot, ter Vergaderinge van Holland, te bewerken, dat de Wethouderschap van den Haage, van wege de Staaten, vermaand' werdt, zorg te draagen, dat de Leden der Vergaderinge aldaar veiliglyk verblyven konden, of dat hunne Edele Groot-Mogendheden, anderszins, daartoe zulke middelen zouden uitvinden, als zy zouden raadzaam agten (z). De beweegingen werden egter, niet volkomenlyk, noch alomme gestild, dan na 't sluiten der vrede.

En ook
te Am-
sterdam.

De dood van den Luitenant-Admiraal Maarten Harpertszoon Tromp, die, den tienden Augustus, in den zeeslag voor de Maa-ze, gesneuveld was, hier ter Stede, kenbaar geworden zynde, ontstondt 'er eenige beweeging in de Nes, omtrent de Pieter-Jakobs-straat, voor 't huis van *Preferf Mey*, die beschuldigd werdt, kwalyk gesproken te hebben van den Luitenant-Admiraal. 't
Graauw

(y) Resol. Vroedsch. N. 21. 30 July 1653. f. 79.

(z) Resol. Vroedsch. N. 21. ... Aug. 1653. f. 85.

Graauw, hierover gestoord, smeet de glazen in, aan 't huis van Mey, en begon de luifel reeds af te breeken, toen de moedwil gestuit werdt. Mey werdt egter in hegtenis genomen. 't Geregt maakte, den veertienden, 's daags na de opschudding, bekend, dat elk, die iet ten zynen laste bewyzen kon, zulks, zonder uitstel, doen moest (a): 't welk ik nogtans niet vinde geschied te zyn.

Sommigen tekenen aan, dat de Roomse Geestelyken, die niet in Amsterdam waren, in deezen jaare, op 't houden der Predikanten, hier, ter Stad gezet werden, latende men zulken, die booren Amsterdammers waren, alleen vryheid, om hier te blyven wonen (b). Doch ik meen goede reden te hebben, om te twyfelen, of zulks waarlyk gebeurd zy. In November des jaars 1655, werdt de overweeging van de bedenkingen der twee Hollandse Synoden, waarby begeerd werdt, dat alle Mispriesters en geordende Persoonen ten Lande uit mogten gezet worden, hier ter Stede, gesteld aan eenige Gemagtigden uit de Vroedschap (c): en ik vind niet, dat hiervan eenig verflag gedaan is. Men gebruikte, in de Stad, de gewoonlyke oogluiking omtrent de Roomschgezinden. In November des jaars 1656, werdt het onderzoek van een Ontwerp van een Plakaat, welk, volgens het begrip der Synoden, gemaakt was, insgelyks, gesteld aan eenige

1653.

Handeling alhier omtrent de Roomschgezinden.

Ge.

(a) Keurb. M. f. 177 verso.

(b) ALTZEMA III. Deel, bl. 870.

(c) Resol. Vroedsch. Lt. A. 19 Nov. 1655. f. 29 verso.

1653. Gemagtigden uit de Vroedschap, die 'er zulk verflag van deeden, dat het, als ftrydig met de Munstersche Vrede, en aanstootelyk voor Roomschegezinde Mogendheden, verworpen werdt (*d*); schoon de Stad, in 't jaar 1654, nevens andere Leden van Holland, gestemd hadt, om de Roomschegezinden, die eenige Ampten van Schout, Schepen, Secretaris, Armmeeſter, Kerkmeester of Schoolmeester, ten platten Lande, bekleedden, van dezelve te verlaaten, en Gereformeerden in de plaats te stellen (*e*).

De Noord-hollandſche Synode zoekt het Kweekſchool der Remonstranten te doen weeren.

De Synoden bepaalden, ondertuſſchen, haaren yver niet by het bearbeiden van de weeringe der Misprieſteren en geordenden; maar het Noordhollandſche in 't byzonder zegt, omtrent deezen tyd, verſcheiden' jaaren agtereen, te wege te brengen, dat het Kweekſchool der Remonstranten, welk hier, ſedert het jaar 1634, opgereggt was, inſgelyks, geweerd werdt. Burgemeesteren, in 't jaar 1655, kennis krygende, dat hierop wederom ſtondt te worden aangehouden, beſlooten, den Afgevaardigden der Synode te antwoorden „ dat zy wel zorg zouden „ draagen, dat, in dit ſtuk, niets openbaar- „ lyk by der hand zou genomen worden; „ doch van de andere zyde, niet konden „ goedvinden, te onderzoeken, wat iemand, „ in dusdanige zaaken, in 't byzonder, in „ zyn huis, kwame te doen (*f*).”

Eeni-

(*d*) Refol. Vroedsch. Lr. B. 20 Dec. 1658. f. 71.

(*e*) Refol. Vroedsch. N. 21. 30 July 1654. f. 198.

(*f*) Extract uit de Refolut. der Heeren Burgem. van 16 Juny 1655.

Eenige Leden van Holland, en ook de Raadpensionaris *Joan de Witt* hadden, al vroeg in 't voorjaar van 1653, kennis ge- had, van Englands geneigdheid tot vrede (g), hoe zeer men zig aldaar ook toeruffte ten oorloge. In den aanvang van July, werd 'er de Vroedschap van Amsterdam ook van onderregt, door Burgemeester *Frans Ban- ning Kok*, Heer van *Purmerland*, die met een aanzienlyk' Engelfchman gefproken hadt. Zelfs deelde hy den Raad, onder belofte van geheimhoudinge op den eed, een Ontwerp mede van de voorwaarden, op welken men zou kunnen overeenkomen (h). Men tradt, federt, in onderhandeling. De voorflag, om Engeland en deezen Staat tot één Gemeenebest te vereenigen, werdt, te Amsterdam, met verontwaardiging, van de hand gewezen (i): doch de onderhandelingen niet t'eenemaal afgebroken. 't Liep egter aan, tot in de Lente des jaars 1654, eer men over de voorwaarden der Vrede, op één punt na, eens werdt. De Protector, *Oli- vier Kromwel*, vergeefs gevorderd hebben, de, dat de algemeene Staaten den Prins van Oranje uitslooten van de waardigheden, door zyne Voorouders bekleed, vorderde nu, dat Holland alleen zig verbondt, om dien Prins, noch iemand zyner nakomelingen, immer aan te stellen tot Stadhouder, noch te stemmen tot Kapitein-Generaal over de Krygsmagt van den Staat. Hy verklaarde

(g) Vaderl. Hist. XII. Deel, bl. 251 enz.

(h) Resol. Vroedsch. N. 21. 2 July 1653. f. 71 verso.

(i) Resol. Vroedsch. N. 21. 26 Aug. 1653. f. 89.

1653. rondelyk, dat, van het bewilligen of niet bewilligen in dit ééne punt, de vrede of de oorlog afhing. De Ambassadeurs van den Staat tot de Vredehandeling gaven hiervan kennis aan den Raadpensionaris, die 't aan eenige voornaame Leden van Holland ver-

1654. trouwde. Burgemeester *Nicolaas Tulp*, die de Dagvaart, wegens Amsterdam, bywoonde, een' keer herwaards doende, verwittigde den Raad, op den tweeden April, dat de Vrede afhing van 't bewilligen in zeker punt, welk Holland alleen betrof; doch noodzaakelyk geheim blyven moest: waarop de Raad goedvondt, de Afgevaardigden der Stad in den Haage te magtigen, om in dit punt te bewilligen, indien 'er, van de Engelsche zyde, op mogt gedrongen worden (*k*): gelyk geschiedde. Men raadpleegde 'er, federt, ook over, ter Vergaderinge van Holland, onder den eed van geheimhoudinge. Eenige Leden waren gereed om in den eisch des Protectors te bewilligen, beweerende, dat vrede beter dan oorlog ware, en dat de Prins van Oranje, by 't aanhouden van den oorlog, ook veel lyden zou. Doch anderen vonden geraaden, eerst ruggespraak te houden met hunne Vroedschappen: en onder deezen waren ook de Afgevaardigden van Amsterdam, die de zaak, den negen en twintigsten April, in den Raad bragten, na dat de Leden, vooraf, by eede, beloofd hadden, dezelve nimmer, zelfs niet aan de afwezende medeleden, te zul-

(*k*) Resol. Vroedsch. N. 21. 2 April 1654. f. 166 verso.

zullen openbaaren. Men besloot hier te be- ^{1654.}
 willigen, in 't gene de Protector gevorderd ^{De Stad}
 hadt: doch het afschrift van dit besluit ^{bewilligt}
 werdt, in de geheime kasse van Burgemees- ^{in zynen}
 teren gelegd, en, eerst op 't einde des jaars, ^{eisch.}
 toen de zaak lang weerdkundig geweest
 was, te boek gesteld (l). De Staaten van Hol-
 land hadden, den vierden May, een diergelyk
 besluit genomen, in gevolge van welk, de
 vermaarde *Acte van Seclusie* of Uitsluiting
 werdt opgesteld. Hoe veel over deeze Ac-
 te, die, eerlang, ook met bewilliging van
 Amsterdam (m), aan den Protector Krom-
 wel overgeleverd werdt, met de andere Pro-
 vincien, te doen viel, hebben wy, elders (n),
 omftandiglyk, verrekend, en staat ons hier,
 als Amsterdam niet byzonderlyk betreffen-
 de, niet wederom te herhaalen.

De Acte van Uitsluiting hadt, ondertus- ^{Vreug-}
 sphen, de Vrede voortgebracht; die te Am- ^{debedry-}
 fterdam zo hoog gewaardeerd werdt, dat ^{ven te}
 men aldaar, reeds op den agtsten May, be- ^{Amster-}
 flooten hadt, ter gedagtenisse van dezelve, ^{dam over}
 gouden gedenkpenningen te doen slaan, ^{de Vrede}
 voor Schout, Burgemeesteren, Schepenen ^{met En-}
 en Raaden (o); gelyk, sedert, geschiedde. ^{geland.}
 Den zeven en twintigsten, werdt de Vrede
 afgekondigd, en met eenen dankdag en open-
 baare tekenen van vreugde gevierd. Van
 't nieuwgebouwde Stadhuis, en van den
 Prin-

(l) Resol. Vroedsch. N. 21. 29 April, 31 Dec. 1654. f. 173. 223 verso.

(m) Resol. Vroedsch. N. 21. 2 Juny 1654. f. 184.

(n) Vaderl. Hist. XII. Deel, bl. 324 enz.

(o) Resol. Vroedsch. N. 21. 8 May 1654. f. 176 verso.

1654. Prinsfen-hofs- en Oude-Kerks-toorens, waaiden witte vredevlaggen. De voorgevel van 't Stadhuis was, met groen loof, fierlyk behangen: de vensters met tapyten belegd. 's Morgens ten negen uren, kwamen Burgemeesteren en de gantsche Regeering op 't Prinsfen-hof byeen. Van hier begaven zy zig, met de Stads boden vooruit, naar de nieuwe Kerke, daar zy de dankpreeke hoorden, na 't einde van welke, zy naar 't nieuwe Stadhuis traden, alwaar de vrede, onder 't losbranden van 't geschut, en onder 't geschal van trompetten en andere speeltuigen, afgekondigd werdt. Sommigen melden, dat de Trompetters aanvingen, met het blaazen van *Wilhelmus van Nassouwe*, 't zy gevalliglyk, of op last van Burgemeesteren, tot genoegen van 't gemeen, welk hier, zo eenigen geschreeven hebben, voor een groot gedeelte, zeer Prinsgezind was (p). 's Nademiddags ten drie uren, kwam de gantsche Regeering wederom op 't Stadhuis, voor welk, ten aanschouwen van de menigte, tien vertooningen geschiedden, die, door den Digter *Jan Vos*, waren uitgevonden. Hier zag men de hel, de baarmoeder des oorlogs; den oorlog, met al zyne gruwelen; den kwynenden Koophandel; het sluiten van 't Verbond met Deenemarke; 't scheepgaan van 't Oorlogsvolk; de zege op Zee, gekogt met het bloed van voornaame Bevelhebberen; de verheffing van den Heere van Obdam

(p) THURLOE's Papers in de Vaderl. Hist. XII. Deel, bl. 281, 331.

dam tot Vlootvoogd; de zee en de stroomen, smeekende om de Vrede; het nederdaalen der Vrede uit den hemel, en de Nederlandsche maagd, op eenen troon van ankers, kabels, zeilen, vlaggen en ander scheepsgereedschap. 's Avonds werden pek- en teertonnen gebrand op den Dam, en, den gantschen nacht door, alomme, wakkerlyk gevuurd. Burgemeesteren zonden, aan ieder Predikant, een half aam wyns, op dat zy ook in de gemeene vreugde deelen zouden (q).

1654.

De Regeering van Amsterdam hadt, terstond na het sluiten der Vrede, geraaden gevonden, de drie Compagnien Stads soldaaten, die thans ieder honderd en zestig koppen sterk waren, op honderd en twintig koppen te verminderen, zo dra de Vrede zou afgekondigd zyn (r): 't welk, sedert, geschiedde. Op de Wagten der bezettinge, werdt eene nieuwe Ordonnantie gemaakt, en de Raad verklaarde, dat het bewind over dezelve altoos gestaan hadt, en nog stondt, aan Burgemeesteren en Kolonellen (s). Doch op zekeré gerugten van oproer, werdt, in Augustus, beslooten, de drie Compagnien, hier ter Stede in bezetting leggende, in alle stilligheid, te brengen tot op tweehonderd man, en voor de verzekerdheid en versterking der Stad de vereischte zorg te doen draagen door Burgemeesteren en vyf Ge-

Verandering in de bezetting der Stad.

(q) DAPPER bl. 251 enz.

(r) Resol. Vroedsch. N. 21. 24 April 1654. f. 172 verso.

(s) Resol. Vroedsch. N. 21. 30 July 1654. f. 199.

1654. Gemagtigden uit den Raade, de Heeren *Antoni Oetgens van Waveren*, *Cornelis de Graaf*, *Heer van Zuid-Polsbroek*, *Simon van Hoorn*, *Joan Blaauw* en *Cornelis van Vlooswyk* (t).

Gerugt
van
eenen
toeleg
op Am-
sterdam.

Moeite
met een'
Predi-
kant van
Buik-
flood.

Sommigen melden, dat tot deeze voorzorg gelegenheid gaf een los gerugt van den optogt van Graave Willem van Nassau, uit Groningen herwaards, met eenige duizenden knechten, naar 't scheen, om de vernietiging der Acte van Uitsluiting, met geweld, door te dryven. Doch dit gerugt bleek, eerlang, ongegrond geweest te zyn. Nogtans werden, te Amsterdam, na 't versterken der bezettinge, buitenwagten uitgezet, en gewapende vaartuigen gelegd op 't Y en op den Amstel (u). Doch de ongerustheid verdween, allengskens. De herstelling der Vrede maakte de Hollanders, en de ingezetenen van Amsterdam in 't byzonder onbekwaamer om indrukfels te ontvangen, ten nadeele der tegenwoordige Regeeringe (v). Ondertuffchen, was 't gebeurd, dat een Predikant van Buikflood, *Petrus van der Veer* genaamd, op den twee en twintigsten September, hier ter Stede, ten huize van *Marrigte Claas*, *Weduwe van Gerrit van Kippen*, in de Doelestraat, gezeid hadt „ dat Kromwel afftondt van 't „ punt der uitsluiting van den Prinse van „ Oranje, 't welk men toch hielt in Hol- „ land gesmeed te zyn." Hy hadt hier by „ ge-

(t) Resol. Vroedsch. N. 21. 20 Aug. 1654. f. 199 verso.

(u) THURLOES Papers Vol. II. p. 392, 547, 577.

(v) WICQUEFORT Tom. I. Livr. VIII. p. 450. AITZEMA III. Deel, bl. 1172.

gevoegd „ dat de Bickers , tegen eed of 1654.
 „ belofte, wederom in de Regeering ge-
 „ komen waren, en dat zeker ander Bur-
 „ gemeester een *Atheïst* of *Mennist* geweest,
 „ en, ongedoopt, Burgemeester geworden,
 „ of gestorven was (w).” Hiervan waren
 beëdigde verklaaringen belegd, ten huize
 van Burgemeester *Frans Banning Kok, Heere*
van Purmerland, dieze in de Vroedschap
 bragt. Men verstondt aldaar „ dat zulke
 „ lasterlyke gedagten, niet zonder blykbaa-
 „ re ondankbaarheid, vallen konden in den
 „ minsten onderzaat, veel min in Predikan-
 „ ten, *dewelcke, overtredende de Limiten van*
 „ *haer beroep, uyt wereltse insichten, haere*
 „ *averechtsse ende vergiftigde passien de goede*
 „ *Gemeente, onder heyligen schyn, indrucken,*
 „ *ende deselve Gemeente van de Regieringe al-*
 „ *soo t'onrecht vervreemden*” Voorts, werdt
 beslooten, dat Burgemeesteren den Predi-
 kant voor zig ontbieden, en in gyzeling hou-
 den zouden, tot dat hy voldoening gegeven
 zou hebben: en zo hy niet verscheen, zou
 men de Staaten van Holland verzoeken, om
 hierop zulke orde te stellen, als tot de rust
 van 't Land geoordeeld zou worden te be-
 hooren (x). Burgemeesteren ontbooden den
 Predikant, tegen den vyf en twintigsten.
 Doch hy antwoordde, dat zyne bezigheden
 hem niet toelieten, die week te komen (y).
 Voorts, vind ik niet gemeld, hoe't met dee-
 ze zaak afgelopen zy.

De

(w) Muniment-Regist. Lr. B. f. 90, 91.

(x) Resol. Vroedsch. N. 21. 24 Sept. 1654. f. 208 verso.

(y) Muniment-Regist, Lr. B. f. 91 verso, 92.

1654. De Admiraliteit hier ter Stede verzogt, in July deezes jaars, aan de algemeene Staaten, dat haar vrystaan mogt, de Kaapers van Salee, zo wel als anderen, te doen aantasten door 's Lands Oorlogsfchepen; also de Regeering aldaar, sedert eenigen tyd, alle de schepen, die van 't volk verlaaten waren, al waren zy schoon door Saleefche Kaapers gejaagd geweest, voor goeden prys verklaard hadden (z): doch ik vind niet, dat hiertoe verlof gegeven werdt. Tuffchen het zelfde Collegie en het Collegie ter Admiraliteit in 't Noorderkwartier, ontftondt, ten deezen tyde, een zwaar gefchil, ter gelegenheid dat de Convoomeester te Zwolle, wiens Comptoir onder het Collegie in 't Noorderkwartier behoort, na 't openen van den doortogt daar ter Stede naar Duitschland in 't jaar 1652, zwaarigheid maakte, om goederen te laten doorvoeren, op pafpoorten, die, door 't Collegie te Amsterdam, verleend waren. Om deeze belemmering van den handel van hier over Zwolle te ftuiten, deedt het Collegie te Amsterdam, tegen den inhoud van een Plakaat van den zesden May des jaars 1623, de Zwolfche Veerschepen, die hier ter Stede aankwamen, onderzoeken (a). De twist liep zo hoog, dat men de Koopluiden, die te Amsterdam uitgaande regten betaald hadden, noodzaakte, omze andermaal ook te Zwolle te voldoen: doch het Collegie te Am-

(z) AITZEMA III. Deel, bl. 1104.

(a) AITZEMA III. Deel, bl. 1104.

Amsterdam gaf hun, daarna, de dubbelbetaalde regten wederom te rug. De twee Collegien werden 't niet volkomenlyk eens, voor 't jaar 1660. Zy kwamen toen overeen „ dat, van goederen, die 's Winters „ te lande over Zwolle verzonden werden, „ 's Lands regt te Amsterdam zou worden „ betaald, zo zy, binnen agt dagen, hooger op vervoerd werden; doch na den „ agtsten dag, zou 's Lands regt te Zwolle „ moeten worden voldaan. Van de goederen, die over zee naar Zwolle gingen, „ om verder vervoerd te worden, zou 's „ Lands regt te Zwolle worden betaald. 's „ Lands regt van de goederen, die, in 't „ jaar 1655, op beide de plaatsen, waren „ aangegeven, zou, door de beide Collegien, elk voor de helft, genooten worden (b).” En sedert deeze overeenkomst, is my niet bekend, dat de twee Collegien, over dit punt, eenig verschil gehad hebben.

's Nagts tusschen den zesden en zeventen January deezes jaars, stormde het, hier ter Stede, zo geweldig, dat het kruis, met den appel of kloot en den weerhaan, van den Wester-Kerks-tooren nederwaarts stortte op het dak der Kerke en op het Kerkhof. Het yzer onder en boven den appel was in drie stukken, en de appel of kloot, die zeven tonnen waters hielt, midden door gebroken (c). Doch alles werdt spoedig wederom hersteld.

Het

(b) Zie Groot-Plakaatb. III. Deel, bl. 1256.

(c) DOMSELAAR VI. Boek, bl. 424. COMMELIN, bl. 1165.

1654. Het verval der Westindifche Maatschappye, sedert het verlies van Brazil, hadt gelegenheid gegeven om het Huis en de pakhuizen, van welken zy zig, in haaren bloeienden staat, hier ter Stede, bediend hadt, tot ander gebruik te schikken. De Pakhuizen op de Y graft waren, reeds in den aanvang deezes jaars, tot een Werkhuis voor bedelaars bekwaam gemaakt. Doch alzo, tot het voortzetten deezer onderneeminge, eene goede somme van penningen vereifcht werdt, waarvan de Stad thans niet zeer voorzien was, vondt men geraaden, het *nieuwe Werkhuis*, met het Spinhuis, welk reeds vry wat gelds in voorraad hadt, te vereenigen (d): gelyk geschiedde. In Augustus deezes jaars, werdt de bedelaary by de huizen verboden, onder bedreiging, dat de bedelaars, of ter Stad uit, of in't nieuwlings opgeregte Werkhuis gezet zouden worden (e).

Broeder- De Schilderkonst bloeide thans zeer te
schap van Amsterdam, en hadt, onder anderen, eenen
van voornaamen voorstander aan den Heer *Joan*
Schilders *Huydecoper*, *Heere van Maarseeven*, en *Rid-*
en ande- *der van S. Michiel*. De oefenaars en lief-
re kon- hebbers deezer Konste en eenige Beeldhou-
stenaars, wewers, Digtters en anderen, samen een getal
hier ter van omtrent honderd uitmaakende, hielden,
Stede op- op den eenentwintigsten October deezes
geregt. jaars, een S. Lucas-Feeft in de S. Joris Doe-
le. De Digter *Jooft van den Vondel* verscheen
ook

(d) Resol. Vredsch. N. 21. 16 Jan. 1654. f. 140.

(e) Handv. bl. 458, 459. [834, 835.]

ook op dit feest, daar hy aan 't hooge einde van de tafel geplaatst, en hem, door iemand, Apollo verbeeldende, de Lauwerkrans, als hoofd der Digteren, opgezet werdt. Hy vereerde het Feest ook met een Gedigt, welk, in zyne *Poëzye* (f), te leezen is. Voor 't scheiden, namen de Konstenars en liefhebbers, die voortaan eene Broederschap stonden uit te maaken, een besluit, om diergelyk Feest jaarlyks te houden. Doch dit besluit is, zo sommigen schryven, door nyd en eigenbaat, verydeld (g), en de gantsche Broederschap, in 't kort, te niet geloopen. In *Vondels Leven* (h), wordt het houden van 't S. Lucas Feest, ten onrechte zo ik agte, op het jaar 1653 vermeld.

De oorlog met Engeland hadt Amsterdam welvaart zo zeer gedrukt, dat men aldaar, in 't jaar van Amsterdam, 1653, beslooten hadt, het nieuw Stadhuis, na de Vrede met Engeland, welk men bezig was te bouwen, slegts van ééne verdieping te maaken (i). Doch de Vrede was zo dra niet geslooten, of de Koophandel, de bron van de welvaart der Stede, begon te herleeven, en Amsterdam bloeide wederom, gelyk te vooren. Zelfs, werdt, in den aanvang des jaars 1655, eene Keur gemaakt tot bepaaling van de overdaad in bruiloften en maaltyden, waarin, onder anderen, bevolen werdt, dat aan de Bruid geene geschenken van Juweelen of andere kost-

(f) II. Deel, bl. 371.

(g) HOUBRAKEN Schouwburgh der Schilders III. Deel, bl. 329 enz.

(h) *Bladz.* 56.

(i) *Resol. Vroedsch. N. 21. 10 Febr. 1655. f. 231 verso.*

1655. kostbaarheden gegeven mogten worden, die meer dan den twintigsten penning van 't gene de Bruidegom ten huwelyk bragt, waardig waren (*k*). Ook waren de inkomsten der Stad eenigermaate vermeerderd met de Vrede, waarom, en om dat de toeneemende Koophandel nieuwe Kamers van bewind en regts-oefening vorderde, men wederom overging tot het eerste ontwerp, om 't Stadhuis twee verdiepingen hoog te maaken (*l*). De aanwaffende Houthandel hier ter Stede gaf ook gelegenheid, dat men, met de Heeren van Rynland, in onderhandeling zocht te treden, om de Watering *Kostverlooren* tusschen de Stad en den Overtoom in koop of huur te bekomen, met oogmerk omze, voor Stads rekening, wederom te verhuuren aan de Houtkoopers, om hun hout in te leggen: waartoe Burgemeesteren, door de Vroedschap, gemagtigd werden (*m*).

De Regeering neemt, voor 't eerst, zitting, in 't nieuw gebouwde Stadhuis.

Met het bouwen van het Stadhuis, was men nu, in zeven jaaren tyds, zo ver gevorderd, dat de Regeering besloot, op Donderdag, den negen en twintigsten July dezes jaars, aldaar, voor 't eerst, zitting te neemen. Eerst, werden, gelyk als ter inwydinge van het nieuwe gebouw, des voordemiddags, twee Predikatiën gedaan, eene in de Oude, en eene in de Nieuwe Kerke, die, door de gantsche Regeering, en door de meeste Amptenaars, gehoord werden. Daarna, begaf de Wethouderschap zig naar haa-

(*k*) Keurb. M. f. 224. AITZEMA III. Deel, bl. 1172.

(*l*) Resol. Vroedsch. N. 21. 10 Febr. 1655. f. 231 verso.

(*m*) Resol. Vroedsch. N. 21. 15 Jan. 1655. f. 229.

haare gewoone Vergaderplaats, op 't Prin-
 fen-hof, en toen, ten elf uuren, in rang,
 de Schout, met de roede van Justitie voor
 zig, vooruit, en voorts Burgemeesteren,
 Schepenen, Oud-Burgemeesteren, Thesau-
 rieren, Weesmeesteren en Raaden, gevolgd
 van de Stads Secretarissen, naar 't Stadhuis
 (n). Sommigen hebben aangetekend, dat
 aldaar, terstond, eene Keur afgekondigd
 werdt, waarby, ter gedagtenisse der inwy-
 dinge van 't Stadhuis, de Kermis, die in
 September plagt gehouden te worden, op
 den eersten Augustus verplaatst werdt (o).
 Maar volgens Stads *Keurboek* (p), was de af-
 kondiging deezer Keure reeds op den ze-
 ventienden April deezes jaars geschied. Doch
 't leedt maar weinige jaaren, toen de Ker-
 mis wederom op den gewoonlyken tyd ver-
 legd werdt; alzo de Vleeschhouwers klaag-
 den, dat het vleesch, welk zy, omtrent
 Kermis, meer dan op andere tyden, plag-
 ten te slaan, door de hitte van 't jaargetyde,
 te schielyk, aan bederf onderworpen was (q).
 's Nademiddags, verscheen de Schuttery
 voor 't Stadhuis, daar wakkerlyk gevuurd
 werdt, ter eere van de Wethouderschap,
 die elkanderen, daarna, onder 't geluid van
 allerlei speeltuig, op 't nieuwe Raadhuis,
 onthaalde. Ter gedagtenisse deezer intree-
 de, deedt de Regeering, door *Simon Val-*
kenaar, gouden en zilveren gedenkpenning-
 gen

(n) Resol. Vroedsch. Lr. A. 30 July 1655. f. 1.

(o) DOMSELAAR VI. *Boek*, bl. 407. COMMELIN, bl. 1157.

(p) M. f. 229.

(q) Resol. Vroedsch. Lr. C. 6 July 1660. f. 45 verso.

1655. gen schroeven, die, volgens eene Keure van den zeventienden December, door niemant, mogten naargemaakt worden (r).

De Admirali-
teit hier
ter Stede
raakt in
geschil
met de
Regeer-
ing van
Moni-
kendam.

Het Collegie ter Admiraliteit te Amsterdam, vermoedende, dat de laading van zeker schip, leggende voor Monikendam, niet naar behooren aangegeven was, zondt, in de Lente deezes jaars, den Geweldige en eenige bedienden derwaards, om het te onderzoeken. 't Vermoeden werdt gegrond gevonden, en 't schip herwaards te rug gebragt. Doch de Regeering van Monikendam nam 't schenden van haaren stroom zo euvel, dat zy eenen hoop gewapend volk afzondt, die 't schip bemagtigde, en naar Monikendam te rug voerde. De Admiraliteit te Amsterdam viel hierover klagtig aan de algemeene Staaten. Doch de Steden van Holland hielpen elkanderen de vryheid van Monikendam zo ernstelyk voorstaan, dat de klagten der Admiraliteit niet veel ingang vonden (s).

Amster-
dam
neemt
het Pe-
terschap
aan, over
den Keur-
prinse
van Bran-
denburg.

Aan *Fredrik Willem, Keurvorst van Brandenburg*, die eene Dogter van *Fredrik Henrik, Prinse van Oranje*, ten huwelyk hadt, was, in February deezes jaars, een zoon gebooren. Hy gaf 'er der Stad Amsterdam kennis van, en boodt haar het Peterschap aan, welk, terstond, aanvaard werdt. Men schonk den jongen Keurprins eenen lyfrente-brief van duizend guldens 's jaars, leggende in eene gouden doos, tot eene pille-
ga-

(r) Keurb. M. f. 257 verso.

(s) AITZEMA III. Deel, bl. 1191.

gave (t), om welken overte brengen, Bur- 1655.
gemeester Joan Huydecoper, Heer van
Maarſveen, met een aanzienlyk gevolg,
afgezonden werdt (u).

Sommigen hebben aangemerkt, dat men, De Prin-
omtrent deezen tyd, te Amſterdam, uit ſes We-
ſtaatkundige inzigten, nu en dan, byzondere duwe van
tekenen gaf van agtinge voor het Huis van Fredrik
Oranje (v), onder welken, veelligt, ook het Henrik
gereedelyk aanvaarden van het Peterſchap wordt,
over den Keurprinſe van Brandenburg hier ter
kend mag worden. Ook nodigde men, naar Stede,
't ſchynt, met diergelyk oogmerk, de Prin- ont-
ſeſſe Weduwe van Fredrik Henrik hier ter haald.
Stede. Zy hadt haare reis, van tyd tot tyd,
verſchooven: doch werdt, ten laatſten, in
October deezes jaars, met twee Amſterdam-
ſche jagten, van Utrecht afgehaald, en ſtaa-
telyk ontvangen en getoefd. Te Ouderkerk,
ontmoette haar een groot getal van speel-
jagten. De Amſterdamſche jonge Ridder-
ſchap reedt, ter wederzyde van 't jagt, welk
haare Hoogheid voerde, langs den Amſtel.
Op de blaauwe brugge, lagen zes halve kar-
touwen, die, op haare aankomſt, geloſt wer-
den. Op ieder der drie andere bruggen, wel-
ken zy door moeſt, om aan 't Oude-Zyds-
Heeren-Logement te geraaken, ſtondt een
vendel Stads ſoldaaten geſchaard, die ook
wakker vuurden uit de musketten. Zy kwam,
den eenentwintigſten, in de Stad, daar zy,
da.

(t) Refol. Vroedſch. N. 21. 17 April 1655. f. 250. Groot-
Memor. N. IV. f. 56.

(u) AITZEMA III. Deel, bl. 1199.

(v) AITZEMA III. Deel, bl. 746.

1655. dagelyks, in 't Heeren-Logement, en den drie en twintigsten, Koningklyk, op 't Stadhuis, op Stads kosten, onthaald werdt. De Burgemeesteren *Joan van den Poll*, die thans voorzat, *Joan Huydecoper*, Heer van Maarfeveen, *Henrik Dirkszoon Spiegel* en *Nicolaas Tulp*, nevens den Schepen *Dirk Tulp*, Zoon van den laatsten, en den Secretaris *Cornelis Backer*, aten aan ééne tafel met de Prinsesse. Zy was, voor den agtentwintigsten, reeds wederom in den Haage (w).

De Stad bevoor- dert de aflossing der twee millioenen, door haar, aan wylen zyne Hoogheid verstrekt.

De Regeering van Amsterdam hadt, ondertusschen, niet verzuimd, by de Voogden over den Prinse van Oranje, aan te houden op de aflossing der twee millioenen, in 't jaar 1650, aan wylen zynen Heere Vader verstrekt; van welken, in de Lente deezes jaars, reeds een millioen moest afgelegd geweest zyn. De Voogden, geene kans ziende tot deeze aflossing, sloegen voor, dat men de Stad, by twintig- of vyfentwintig-duizend guldens tevens, zou doen betaalen door byzondere Perfoonen, die dan treden zouden in 't Verding, welk de Stad met wylen zyne Hoogheid gemaakt hadt: of dat de Stad, om aan haare penningen te geraaken, zulken van 's Prinsen goederen zou doen verkoopen, als zy daartoe bekwaamst zou oordeelen. Burgemeesteren waren, reeds in Maart, verzogt en gemagtigd, om op deezen voet met de Voogden te handelen (x), 't Schynt, dat een gedeelte van de schuld, wat

(w) AITZEMA III. Deel, bl. 1205, 1206.

(x) Resol. Vroedsch. N. 21. 23 Maart 1655. f. 247. Groot-Memor. N. IV. f. 53 verso.

wat laater, afgelegd werdt (y). Doch daar 1655.
verliep nog een geruime tyd, eer de Stad,
op zekere wyze, volkomen voldoening be-
kwam.

In den Zomer deezes jaars, was de Pest ^{Pestziek-}
wederom ontsteken hier te Lande, met naa- ^{te hier}
me te Amsterdam. Zy woedde zo sterk, ^{ter Stede.}
dat 'er, hier ter Stede, in den tyd van een
jaar, dat is, tot den Zomer des jaars 1656,
zeftienduizend zevenhonderd zevenentwin-
tig menschen aan overleeden waren. In de
eerste zes maanden, stierven wel dertien-
duizend vyfhonderd en agt menschen. Men
oordeelde, dat de lugt thans oorzaak was
van deeze besmettelyke ziekte, om dat de
gewoonlyke Zomer- en Herfstvogels geheel-
lyk vervloogen of gestorven waren. De ramp
hadt ook invloed op den Koophandel. De
schepen, naar Spanje geschikt, werden met
de laading te rug gezonden, of mogten, zo
zy al behoorlyke gezondbrieven medehad-
den, niet dan na eenige weeken toevens, ont-
laaden worden. Het inbrengen van Holland-
sche geweeven' stoffen werdt, in Frankryk
en elders, strengelyk verboden (z). De ^{Keuren;}
Wethouderschap maakte, onder 't woeden ^{tot stui-}
der Pestziekte, veele Keuren, om den voort- ^{ting of}
gang der besmettinge te stuiten. 't Venten ^{voorko-}
van oude kleederen en vodden mogt ner- ^{ming der}
gens geschieden, dan op het Bolwerk be- ^{befmet-}
westen de Reguliers poort. 't Inbrengen en ^{tinge,}
verkoopen van blaauwe pruimen, zwarte ^{gemaakt.}
krie-

(y) Resol. Vroedsch. Lf. A. 11 Sept. 1655. f. 12 verso.

(z) Holl. Merc. van 1655. bl. 127. DOMSELAAR VI,
Boek, bl. 444. COMMELIN, bl. 1180.

1655. kriecken en konkommers werdt volstrektelyk verboden. Men stelde eenige Stads Doctoren, Chirurgyns en Apothekers aan, om de kranken van behoorlyke hulpmiddelen te voorzien. Wat laater, werden ook drie buitengewoone ziekentroosters aangesteld. In de huizen, daar iemand aan de pest gestorven was, mogt, binnen veertien dagen daarna, en zo 't vettewaariers waren, binnen vier weeken, geene neering gedaan, en de deuren derzelven alleen om uit en in te gaan geopend worden. Zo de pest by een' Vleeschhouwer kwam, mogt aldaar geen vee geslagt worden, binnen zes weeken na dat de laatste kranke gestorven, of genezen was. 't Stroo, waarop een kranke gelegen hadt, moest verbrand worden. De doodkisten moesten, met pek, waterdigt worden gemaakt. Elk moest de goot voor zyne deur, tweemaal ter weeke, doen reinigen. De lyken moesten, ten langste binnen drie etmaalen, begraaven worden. De draagers en medegangers mogten geene lange rouwmantels aan hebben, en de laatsten niet op de Kerkhoven komen. Ook mogt men 't sterfhuis met geene wollen rouwstoffen behangen. In Augustus, werden, eenige dagen agtereen, honderd en tagtig pektonnen gebrand, op zestien onderscheiden plaatsen in de Stad. Zo groot was de sterfte, in September, dat belast werdt, dat kinderen en ongehuwden, 's morgens voor negen, en in de oude en nieuwe Kerke, voor elf uren, moesten begraaven worden. Ook werdt het opschikken van lyken verboden.

Ten

Ten zelfden tyde, werdt, ter oorzaake der kleinte van 't Kerkhof aan de Wester-Kerke, en den stank, die 't begraaven aldaar veroorzaakte (a), het Bolwerk voor de Blomgraft tot een nieuw Westerkerkhof geschikt. Ook werdt toen eene verdeeling gemaakt van de wyken, die, op ieder der zes Kerkhoven, zouden moeten begraaven. Het toeneemen der kwaale gaf, op vertooning van den Kerkenraad (b), gelegenheid, tot het instellen van eenen weekelykschen Bededag, die, met Woensdag den agtsten September, ten vier uren, aanving. Doch in December, was de sterfte in zo verre afgenomen, dat het Geregt beval, dat de lyken wederom, op den gewoonlyken tyd, des nademiddags, begraaven zouden worden: en in January des volgenden jaars, bevondt men, dat het getal der dooden het gewoone getal niet veel te boven ging, waarom, in de plaats van den weekelykschen Bededag, op Woensdag den vyfden, een plegtige Dankdag gehouden werdt (c).

In July des jaars 1655, werdt by den Raad verstaan, dat allen, die Raaden geweest waren, zouden aangemerkt worden als Burgers, al haddenze verzuimd, den Burger-eed te doen; also de eed van Raad geordeeld werdt, den Burgereed, volkomenlyk, te vervatten (d).

In

- (a) Resol. Vroedsch. Lr. A. 12 Aug. 1655. f. 5.
 (b) Resol. Vroedsch. Lr. A. 4 Sept. 1655. f. 11 verso.
 (c) Keurb. M. f. 235, 236, 239 verso, 244, 245 verso, 246, 249, 250, 251 verso, 257, 258.
 (d) Resol. Vroedsch. Lr. A. 30. July 1655. f. 2 verso. Handv. bl. 123, [169.]

De eed van Raad vervat den Burgereed.

1655. In Noord-America, was, in 't jaar 1609, door *Henrik Hudson*, in dienst der Vereenigde Oostindische Maatschappye uitgevaaren, op de hoogte van ruim eenenveertig graaden, ontdekt een Gewest, welk hy *Nieuw Holland* noemde, en welk, naderhand, den naam van *Nieuw Nederland* kreeg (e). De Westindische Maatschappye, sedert zynde opgerecht, zondt volk en vee naar dit Gewest, en voer 'er op, van tyd tot tyd. Haare dienaars en planters kogten veel Lands van de Amerikaanen, en onder anderen een Eiland in den mond der Riviere *Manhattans*, die tegenwoordig *Hudsons Rivier* heet; op welk Eiland, eerlang de Sterkte *Amsterdam* en de Stad *Nieuw Amsterdam* gestigt werden (f). Over dit Eiland, hadt de Maatschappye 't bestier opgedraagen aan de Kamer Amsterdam, die zig, in den aanvang des jaars 1656, genegen toonde, om een gedeelte haarer bezittingen in Nieuw Nederland over te doen aan de Stad. Men oordeelde, in de Vroedschap, dat dit Land, behoorlyk bebouwd wordende, alles zou kunnen uitleveren, wat tegenwoordig uit de Oostzee gehaald werdt, tot masten toe: en men besloot, hierop, met de Maatschappye, over den koop van het zelve, in onderhandeling te treden, op dat men niet altoos van de Oostzee zou behoeven af te hangen (g). 't Land werdt gekogt. Burgemeesteren en

(e) J. DE LAAT Besch. van Westindie, bl. 83 enz.

(f) Memorie van 28 Febr. 1654. in 't Verbaal van H. V. BEVERNINGK bl. 608 enz.

(g) Resol. Vroedsch. Lr. A. 3 Maant 1656. f. 76.

en Raaden beraamden, in November, eenige voorwaarden, ten behoeve van zulken, die zig aldaar zouden willen nederzetten, om den grond te bebouwen en te beplanten. De Hertog van Savoje, misnoegd op zyne Gereformeerde onderdaanen, in de dalen van Piemont, bekend by den naam van *Waldenzen*, hadt dezelve, sedert eenigen tyd, naar hun oordeel, te hard gehandeld, en genoodzaakt, hunne wooningen te verlaten. Voor deeze luiden, was, hier te Lande, meer dan tweehonderd duizend guldens verzameld, die hun, eerlang, werden overgemaakt (*b*). Te Amsterdam, was een goed gedeelte van deeze somme byeen gebracht: van welke, zo my gebleeken is, in twee reizen, meer dan zeven en zestig duizend guldens werdt uitgekeerd (*i*). Ook kwamen, eerlang, ruim driehonderd van deeze verdreevenen herwaards, die zig genegentoonden, om de nieuwe Volkplanting der Stad, in Nieuw Nederland, te helpen bevolken (*k*). En werden, sedert, ten zelfden einde, van tyd tot tyd, persoonen en huisgezinnen aangenomen (*l*). De Stad nam, nog voor 't einde deezes jaars, vyfentwintig duizend guldens op, ten behoeve der Volkplantinge, en om dezelve van eenige noodige waaren te voorzien (*m*). In de Lente des jaars

(*b*) AITZEMA III. *Deel*, bl. 1240.

(*i*) Groot-Memor. N. IV. f. 96, 106.

(*k*) Holl. Merc. van 1656. bl. 129. DOMSELAAR VI. *Boek*, bl. 407 enz. COMMELIN bl. 1157.

(*l*) Groot-Memor. N. V. f. 51, 79, 81 verso.

(*m*) Resol. Vroedsch. Lr. A. 11 Nov., 1656. f. 152 verso.

1656. jaars 1657, waren 'er wederom driehonderd Planters byeen gebragt, gereed tot de reize naar Nieuw Nederland. Men besloot toen, nog zesendertig duizend guldens, ten zelfden einde, op te neemen, en de Volkplanting te voorzien van eenen Predikant (*n*). Kort te vooren, was 'er nog tienduizend guldens toe opgenomen. Wat laater, nog zesduizend. Doch in 't begin van September, vorderden de Gemagtigden tot het opzigt over de Volkplantinge wederom nieuwen onderstand. Men begon toen te zien, dat de kosten der Volkplantinge het voordeel, welk zy gaf, te boven gingen. De Vroedschap verklaarde, nooit van meening geweest te zyn, omze, tot zo zwaare kosten, te onderhouden (*o*). Nogtans verschafte zy, in de Lente des jaars 1658, nog wederom twintigduizend guldens, en zondt, op nieuws, een schip met eenige planters derwaards (*p*). In 't najaar, werdt geraadpleegd op middelen, om Nieuw Nederland, met minder kosten, te onderhouden, en te gelyk beslooten, nog wederom zesduizend guldens, voor de Volkplantinge, te ligten. Men maakte eenige verandering in de voorwaarden, ten behoeve der Planteren opgesteld, alzo dezelve al te na-deelig bevonden werden voor de Stad (*q*). De Planters, die hunne goederen, immers ge-deel-

(*n*) Resol. Vroedsch. *L^r*. A. 3 *Maart* 1657. f. 199 verso.

(*o*) Resol. Vroedsch. *L^r*. A. 4 *July*, 7 *Sept.* 1657. f. 225.

(*p*) Resol. Vroedsch. *L^r*. B. 11 *April* 1658. f. 16.

(*q*) Resol. Vroedsch. *L^r*. B. 19 *Octob.* 20 *Dec.* 1658. f. 55, 72.

deeltelyk, zonden werwaards zy wilden, 1656.
 werden nu, onder anderen, verpligt, om
 dezelve alleen naar deeze Stad te zenden.
 Doch dit punt werdt, in 't begin des jaars
 1659, in zo verre, veranderd, dat zulke
 Planters, die de kosten hunner overvoeringe
 aan de Stad voldaan hadden, hunne waaren
 mogten voeren, werwaards zy wilden,
 behalve de Pelteryen, en de waaren, die zy
 naar 't Oosten, naar 't Noorden, of naar de
 Nederlanden wilden schikken; alle welken zy
 gehouden zouden zyn, herwaards te brengen
 (r). Doch het onderhoud deezer Volkplantinge
 viel der Stad in 't begin zo schadelyk, en 't
 gene van daar gebragt werdt, leverde zo
 weinig uit, dat men, in September daarna,
 besloot, zig dezelve wederom kwyt te maaken,
 enze, ten beste mogelyk, aan de Westindische
 Maatschappye wederom over te doen (s); doch
 deeze toonde hiertoe geene gezindheid altoos.
 Midlerwyl, werden 'er, in de jaaren 1660 en
 1661, nog wederom negenentwintig duizend
 tweehonderd en vyftig guldens, ten behoeve
 der Volkplantinge, geligt (t); en in 't jaar
 1662, aan vyfentwintig Huisgezinnen van
 Mennisten, die zig derwaards begeeven wilden,
 honderd guldens ieder toegeftaan (u). Van dien
 tyd af, begon de Volkplanting te bloeijen. De
 Scheepvaart

en

(r) Resol. Vroedsch. Lr. B. 10 Maart 1659. f. 91.

(s) Resol. Vroedsch. Lr. B. 30 Sept. 1659. f. 161 verso.

(t) Resol. Vroedsch. Lr. C. 25 Aug. 16 Nov. 1660. 6 Jan. 9 May 1661. f. 50 verso, 82, 99, 132.

(u) Resol. Vroedsch. Lr. C. 20 April 1662. f. 192.

1656. en Koophandel derwaards, die gedeeltelyk geschiedde voor Stads rekening, nam toe (v). Doch de oorlog met Karel den II., Koning van Groot-Britanje, die, in 't jaar 1664, ontstak, deedt alles van gedaante veranderen. De opkomende Volkplanting werdt, in 't zelfde jaar, omtrent den aanvang van September, door *Robert Holmes*, bemagtigd (w). De Koning behieldtze, by de Vrede des jaars 1667. Nieuw Nederland werdt, federt, *Nieuw York* vernoemd, welke naam ook aan *Nieuw Amsterdam* gegeven werdt. Ondertusschen, hadt de Vroedschap van Amsterdam, in 't jaar 1665, beslooten, het Burgerregt deezer Stad te schenken aan de gewezen Burgers van der Stede Volkplantinge in Nieuw Nederland (x).

De Engelschen belemmeren de Amsterdamsche Scheepvaart.

De Regeering van Engeland hielt, in 't jaar 1656, waartoe wy nu wederkeeren, ter gelegenheid der Vredebreuke met Spanje (y), Oorlogschepen in de Spaansche en in de Middellandsche zee, die ondernamen, de Koopvaardyschepen van ingezetenen van deezen Staat aan te houden, te onderzoeken, en, op vermoeden dat zy Contrebande goederen voerden, op te brengen. De Scheepvaart deezer Landen, en die van Amsterdam in 't byzonder werdt, hierdoor, geweldiglyk, belemmerd. Het Collegie ter Ad-

(v) Resol. Vroedsch. Lr. C. 22 Febr. 10, 16 Maart 1663. f. 233 verso, 240, 244. Lr. D. 10 Aug. 24, 26 Oct. 1663. f. 26, 48, 49.

(w) Brieven van en aan den Raadp. DE WITT, IV. Deel, bl. 386, 387. Holl. Merc. van 1664. bl. 152. Vaderl. Hist. XIII. Deel, bl. 119.

(x) Resol. Vroedsch. Lr. E. 26 Aug. 1665. f. 18.

(y) Zie Vaderl. Hist. XII. Deel, bl. 385.

Admiraliteit hier ter Stede en de Regeering 1656.
 zelve (z) hadden, over 't gedrag der Engelschen, reeds meer dan eens, geklaagd ter algemeene Staatsvergaderinge, zonder dat 'er eenig besluit op gevallen was. Het Collegie vondt dan goed, zelf eenige orde te stellen, geevende den Bevelhebber *Giudeon de Wildt*, den Vice-Admiraal *Michiel Adriaanszoon de Ruiter*, en den Kapiteinen der schepen, die onder hunne vlagge voeren, heimelyken last, den derden November gedagtekend „ om den Engelschen Oorlogschepen, in zee, behoorlyke eer te bewyzen, met het stryken der vlagge, 't laten loopen van 't marszeil, en het doen van eenige eerefschooten. Zo de Engelschen de Koopvaarders onder 's Lands Convoi wilden onderzoeken, onder voorwendfel, dat dezelve naar vyandelyke Plaatsen geschikt waren, moest men hun voorhouden, dat de schepen hier te Lande t'huis hoorden, en geene Contrebande waaren inhadden, met aanbieding van 't een en 't ander, met de Zeebrieven en Paspoorten, te willen bewyzen. Indien men, desonaangezien, de schepen wilde aanhouden, opbrengen en ontladen, moest men den Schipperen belasten, zulks niet te gedoogen. Zo de Engelschen dreigden, geweld te zullen gebruiken, moest men zig gereed maaken, om het met geweld af te keeren; en zo zy tot daadelyk geweld overgingen, moest men 's Lands „ eer

Heimely-
ke last
der Ad-
miraliteit
hier ter
Stede,
om zulks
te voor-
komen.

(z) DE WITT Brieven, III. Deel, bl. 117.

1656. „ eer betragten, en zig manmoediglyk verdedigen: maar in beslooten havens, of „ onder 't bereik van Sterkten, of onder de „ magtige Vlooten van *Blake* en *Mountague*, „ moest men zig van het pleegen van ge- „ weld onthouden.” Doch de algemeene Staaten beslooten, eerlang, deeze orde wederom in te trekken. De Vice-Admiraal de Ruiters, beklagde zig hierover, in eenen brief van den zestienden December aan de Admiraliteit te Amsterdam, schryvende, onder anderen, in eenen regtschaapen zee-mans styl „ dat het intrekken der orde voor „ 's Lands Dienaars *ondraaglyk* was; dat zy, „ by de Koopluiden en by 't gemeen, voor „ *eerlooze schelmen* zouden worden uitge- „ maakt; dat niemant zyn Convooi zou „ kunnen beschermen; dat de minste En- „ gelschman hen zou zoeken te hoonen, de „ schepen te onderzoeken en te neemen; en „ hen nog als *Jan Gats* uitlagchen enz.” De Ruiters kreeg hierop last van de Admiraliteit te Amsterdam, om zig aan de geheime orde te houden. Zeeland nam dit zeer euvel. Doch men meende, dat de Admiraliteit dien stap, niet zonder kennis der Staaten van Holland, gedaan hadt (a). Ondertusschen, vind ik niet, dat 'er, ten deezen tyde, iet van belang, tusschen de Engelsche Oorlogschepen en de onzen voorviel.

De Stad   Het toeneemen van het getal der ingeze-
staat der   tenen in Amsterdam, welk ook het getal
der

(a) AITZEMA III. Deel, bl. 1298. 1299.

der behoefligen deedt toeneemen, gaf, om- 1656.
 trent deezen tyd, gelegenheid tot de opreg-
 ting van een nieuw Weeshuis der Gerefor-
 meerde Diaconie, waartoe de Stad, in den Diaconie
 plaats tot
 een
 aanvang deezes jaars, een stuk gronds by Wees-
 huis toe.
 de Zwaanenburgsbrugge aan de Diaconie
 vereerde (b). 't Gebouw werdt, in 't vol-
 gende jaar, voltrokken.

Een uur gaans van de Stad, tuffchen den Zy doet
 het klei-
 ne Loop-
 veld ver-
 breedten.
 Amstel en den Veendyk, in de Ambagts-
 heerlykheid van Amstelland, lag, van ouds,
 een Weg, het *kleine Loopveld* genaamd, die
 zo smal was, dat de rytuigen elkanderen al-
 daar niet myden konden, naar behooren. De
 Stad, belang hebbende by het verbreed
 van deezen weg, verwierf, den zeventien-
 den Maart deezes jaars, Oëtroi van 's Lands
 Staaten, om de gronden en landen, die tot
 verbredening van den weg zouden noodig
 zyn, volgens de fchatting van de Geregten,
 onder welken dezelve gelegen waren, te
 mogen naar zig neemen, en om een Gabel
 te mogen heffen van twee penningen of een
 duit, van elk' mensch, die den weg langs
 ging (c). En in gevolge van dit Oëtroi,
 werdt het kleine Loopveld, kort hierna, op
 Stads kosten, verbreed.

De Haarlemmer-Meer hadt, federt vee- 't Slag-
 le jaaren, een aanzienlyk gedeelte van de turven in
 de Am-
 bagts-
 heerlyk-
 heden
 Landeryen, gelegen in de Ambagtsheerlyk-
 heden van Amfterveen, Slooten, Slooterdyk,
 Osdorp en de Vrye Geer, der Stad toebe-
 hoo- der Stad

(b) Refol. Vroedfch. Lr. A. 6, 26 Jan. 1656. f. 53.

(c) Handv. bl. 354. [123.]

1656. hoorende, weggenomen. En desonaange-
 zien, was het slagturven, in de gemelde Am-
 bagtsheerlykheden, door de oogluiking der
 Baljuwen, zo sterk voortgezet, dat de Veen-
 plaassen, die ter diepte van agttien oft wintig
 voeten waren uitgebaggerd, op sommige
 plaatsfen, naauwlyks vyfentwintig roeden
 van de Meer af lagen: welke smalle strook,
 doorbreekende, een groot gedeelte der ge-
 noemde Ambagtsheerlykheden, voor eene
 verderfelyke overstroming, bloot stellen
 zou. De Stad, om dit onheil te verhoeden,
 verwierf, derhalven, op den zeventienden
 Augustus deezer jaars, Octroi van 's Lands
 Staaten, dat niemant in de gemelde Am-
 bagtsheerlykheden zou mogen slagturven,
 dan met bewilliging van Burgemeesteren,
 als Ambagtsheeren (*d*).

Ontwerp om eene Graft te maaken uit de Vegt in 't Gein, tot geryf der Brouwers van Amster-
 dam. De voorflag, die, al voor twee jaaren,
 in de Vroedschap deezer Stad, gedaan was,
 om het Vegtwater in, of ten minste nader
 aan de Stad te brengen, werdt, in de Len-
 te deezer jaars, wederom vernieuwd. Men
 hadt reeds een Ontwerp gemaakt, om eene
 Graft te graaven, uit de Vegt by Nigtevegt,
 door het Land van *Oud of Klein Muiden*,
 onder Holland gelegen, tot in het Gein;
 welke Graft groot gemak toebrengen zou
 aan de Brouwers, die nu veel gereeder by
 't Vegtwater zouden kunnen komen dan
 voorheen, en niet door Weesp behoeven te
 vaaren, waarom zy, omtrent deezen tyd,
 duizend guldens 's jaars, voor 't gebruik van
 zulk

(*d*) Handv. bl. 323.

zulk eene Graft, uitbouden. De kosten van 't werk werden op twee en veertig duizend guldens begroot, en *Volkert Gerritszoon Krook* hadt 'er Oëtroi toe verworven van 's Lands Staaten, het regt van welk Oëtroi hy, eerlang, aan de Stad afftondt. Men besloot, in Juny, voort te vaaren met het werk (e). De voornaamste zwaarigheden in het zelve waren, dat de ontworpen Graft zou kunnen gebruikt worden tot eene doorvaart voor fchepen, tot groot agterdeel voor de Stad Weesp; en dat Amstelland, door dezelve, zou kunnen belast worden met vreemd water. Doch beide deeze zwaarigheden werden weggenomen, van de zyde der Stad. Zy verbondt zig, tot voorkominge der eerste, by 't begin der Graft, in den Vegtdyk alleen, te zullen laten steeken een' duiker met drie keelen, ieder niet wyder dan zeven Rynlandsche voeten, en zo laag, dat 'er ook de kleinste schuitjes niet zouden door kunnen. Tot wegneeminge der tweede zwaarigheid, zou zy, ten einde der Graft, en daar dezelve in 't Gein uitkwam, een fluisje laten leggen, met zulke schutdeuren voorzien, dat het Vegtwater, daardoor, ten allen tyde, uit Amstelland zou kunnen gehouden worden. Op deezen voet, werdt, den veertienden September, eene overeenkomst geslooten tusschen Burgemeesteren van Amsterdam en Dykgraaf en Heemraaden van Am-

(e) Resol. Vroedsch. Lr. A. 18 Maart, 14 Juny 1656. f. 32 verso, 110 verso.

1656. Amstelland (*f*), die, vooraf, door den Raad, was goedgekeurd (*g*). Ook kwam men overeen met de Brouwers, dat zy, voor 't gebruik van 't Vegtwater uit de nieuwe Graft, vyftien honderd guldens 's jaars betaalen zouden: doch zo 't werk minder dan vyftig duizend guldens kostte, naar gelang zo veel minder, gerekend tegen drie ten honderd (*b*). 't Werk bleef nogtans steeken. In 't jaar 1663, verzogten de Brouwers nog, dat het mogt worden voortgezet (*i*). Doch het is, tot nu toe, agter wege gebleeven.

Treepad
en Vaart
naar
Gouda
gemaakt.

1657.

De Steden Amsterdam en Gouda, overeengekomen zynde wegens het maaken van eene Vaart en Treepad tusschen de twee Steden, hadden daartoe, op den zesden April, Octroi verkreegen van 's Lands Staaten (*k*). De Staaten van Utrecht, over welker bodem, omtrent den Uithoorn, de Trekweg, voor een klein gedeelte, loopen moest, verleenden haar, den zestienden July des jaars 1657, een diergelyk Octroi (*l*): waarna 't werk, tot groot geryf der beide Steden, in korten tyd, voltrokken werd.

De Am-
sterdam-
mers
klaagen
over den
tol te
Elsvliet.

In de Lente deezes jaars, klaagden, onder andere ingezetenen dezer Landen, de Koopluiden van Amsterdam zeer over de zwaare tollén, die, door den Graave van Oldenburg, te Elsvliet beneden Breemen, ge-

(*f*) Groot-Memor. N. IV. f. 111, 113. Handv. bl. 434. [153.]

(*g*) Refol. Vroedsch. Lr. A. 12 Sept. 1656. f. 137 verso.

(*b*) Handv. bl. 434. [154.]

(*i*) Refol. Vroedsch. Lr. C. 14 Nov. 1663. f. 62.

(*k*) Handv. bl. 426. [126.]

(*l*) Handv. bl. 427. [127.]

gevorderd werden. Men tradt, van wege de algemeene Staaten, hierover in onderhandeling met den Graave (*m*); doch daar verliep vry wat tyds, eer men hem van gedrag kon doen veranderen. 1657.

De uitrusting ter zee, die, in 't voorleeden jaar, begonnen was, hadt eenige agterdocht verwekt aan 't Spaansche Hof, daar vermoed werdt, dat men 't daarmede op Spanje hadt aangezien. De Spaansche Ambassadeur, *Don Estevan de Gamarra*, gaf zulks den Staatente kennen. Doch hy werdt haast geruist gesteld (*n*). 't Belang van den Staat vorderde het onderhouden der herstelde vriendschap met Spanje. Men begreep zulks vooral te Amsterdam, werwaards de gemelde Ambassadeur, in deezen jaare 1657, een' keer deedt, en treffelyk ontvangen werdt (*o*). Omtrent twee jaaren te vooren, hadt men, op zyn verzoek, hier ter Stede, een Engelsch jongman, *Richard* genaamd, in het Tugthuis gezet (*p*).

Het ontwerp om Amsterdam aan de Oostzyde uit te leggen, en te versterken, welk voor veele jaaren genomen was, werdt, omtrent deezen tyd, ter uitvoeringe gebragt. Men begon met de versterking van het Eiland Kattenburg. De ingezetenen aldaar hadden, reeds in 't jaar 1655, geklaagd, dat zy, des nagts, door het ophaalen der brugge, gelegen ten einde van het Eiland, van

De Spaansche Ambassadeur wordt te Amsterdam onthaald.

De Stad wordt, aan de Oostzyde, versterkt. Kattenburg wordt betimmerd.

(*m*) AITZEMA IV. *Deel*, bl. 196 enz.

(*n*) Vaderl. Hist. XII. *Deel*, bl. 447.

(*o*) VONDELS Poëzy, I. *Deel*, bl. 387.

(*p*) Groot-Memor. N. IV. f. 64.

1657.

van de Stad werden afgesneeden (q). Men besloot, hierop, de brug te verleggen, en een Wagthuis te stellen op het uiterste Bolwerk (r). Sedert, werdt nader op de versterking van Kattenburg geraadpleegd (s). 't Werk werdt, eerlang, tot volkomenheid gebragt, en de tot hertoe onbetimmerde erven op het Eiland, van Stads wege, verkogt. Onder anderen, vind ik, dat de Stad, in 't jaar 1660, twintig erven op Kattenburg, tot zeshonderd guldens ieder erf, verkogt heeft aan *Henrik Ruse*, buitengewoon Ingenieur alhier, die beloofde, dezelve, tot sieraad der Stad, te zullen doen betimmeren (t). In den aanvang des jaars 1657, was reeds beslooten, den grond, benoorden de nieuwe Vaart op Kattenburg en verder gelegen, tot aan en omtrent Outewaal, zo aan de Admiraliteit als aan anderen, tot Scheepstimmerwerven uit te geeven (u); gelyk, sedert, geschiedde. De vergroo-ting der Stad aan de Oostzyde werdt toen vlytiglyk voortgezet: en zy verwierf, op den tweeden May des jaars 1663, het ge-woonlyk Oetroi van 's Lands Staaten, om de erven, die binnen de wallen getrokken wer-den, volgens de schattinge van Schepenen, te mogen naar zig neemen (v).

De Stad
raad-

By de Vroedschap deezer Stad was, in November des voorleeden jaars, in beden-king

(q) Resol. Vroedsch. L^r. A. 10 Nov. 1655. f. 27.(r) Resol. Vroedsch. L^r. A. 29 Nov. 1655. f. 33 verso.(s) Resol. Vroedsch. L^r. A. 11 Nov. 1656. f. 152 verso.(t) Resol. Vroedsch. L^r. B. 28 Jan. 1660. f. 240 verso.(u) Resol. Vroedsch. L^r. A. 19 Jan. 1657. f. 185.

(v) Handv. bl. 8. [887.]

king gekomen, of men, uit kragte van het ^{1657.} Oetroi, den agtentwintigsten July des jaars pleegt op 1523, door Keizer Karel den V., aan die de op- van Nieuwer-Amstel of Amsterveen, tot het regtinge houden eener Paardemarkt, op de twee laat- van een ste dagen in Augustus, verleend (w), ook Paarde- hier ter Stede, eene Paardemarkt zou kon- markt. nen opregten (x). Doch men oordeelde, na ryp beraad, dat de Stad zig, met dit Oetroi, niet zou kunnen behelpen, zo om dat het zelve, reeds zo oud zynde, ligtelyk zou kunnen aangemerkt worden als verjaard, als om dat de Privilegien een bepaald regt gaven, en zig niet verder strekten dan tot de persoon of personen, aan welken dezelve verleend waren. Men verstondt nogtans, dat alle Steden bevoegd waren, om ongeprivilegeerde Paardemarkten te houden, dat zyn zodanigen, waar men iemant, om schuld, bekommeren of *arresteeren* mag. En hierop werdt goedgevonden, zulk eene Paardemarkt hier ter Stede op te regten, die tweemaal 's jaars, in April en in Augustus, gehouden worden, en, t'elken reize, drie dagen duuren zou (y). Doch dit besluit is niet ter uitvoeringe gebragt, of heeft ten minste geen gevolg gehad.

De Staaten slooten, in Juny deezes jaars, De Ko- een naauw Verbond met Fredrik den III., ning van Koning van Deenemarke, die thans met Deene- Zweeden in oorlog was, en van hier, eer- bevestig- lang,

(w) Handv. bl. 321.

(x) Refol. Vroedsch. Lr. A. 11 Nov. 1656. f. 153.

(y) Refol. Vroedsch. Lr. A. 15, 20 Jan. 1657. f. 183
verso, 187.

1658. lang, met geld en oorlogsfchepen, onder-
 de Stad steund werdt (z). 't Sluiten van dit Ver-
 in de bond gaf gelegenheid, dat de Koning van
 voor- Deenemarke, op verzoek van den Heere
 heen ver- *Coenraad van Beuningen*, Pensionaris van Am-
 leende sterdam, en buitengewoon Ambassadeur der
 Vryhe- Staaten aan het Deensche Hof, deeze Stad
 den. bevestigde in alle de Privilegien, die zy en
 haare handeldryvende ingezetenen, van de
 Koningen, zyne Voorzaaten, ontvangen had-
 den. De brieven, die hier van verleend
 werden, waren, op den agttienden May
 des jaars 1658, te Koppenhagen, gedag-
 tekend (a).

Vrye De Staaten der Vereenigde Provinciën
 vaart op vorderden, sedert eenigen tyd, vergoeding
 Portugal, van de Kroone van Portugal, wegens het
 onaange- verlies van Brazil, welk der Westindische
 zien den Maatschappye, door de Portugeezen, af-
 oorlog. handig gemaakt was. Doch alzo deeze ver-
 goeding agterbleef, hadt de Staat, in den
 Herfst des jaars 1657, aan Portugal den
 oorlog verklaard (b). Desonaangezien, bleef
 de vaart en handel derwaards open, en de
 Admiraliteit te Amsterdam verleende, open-
 lyk, Paspoorten en Zeebrieven voor goe-
 deren en schepen op Portugal. Het zenden
 van oorlogsbehoefden derwaards was alleen-
 lyk verboden (c).

Keur Het springen van een' Kruidmolen aan den
 omtrent den Heiligen of Overtoomschen weg, welk
 den

(z) Vaderl. Hist. XII. Deel, bl. 462, 467.

(a) Handv. bl. 60. [91.]

(b) Vaderl. Hist. XII. Deel, bl. 459.

(c) AITZEMA IV. Deel, bl. 265.

den twaalfden September des jaars 1657 ^{1658.} voorgevallen was (d), en vry wat schade veroorzaakt hadt, gaf mynen Heeren van den Geregte, in de Lente deezes jaars 1658, aanleiding tot het maaken eener nieuwe Keure, omtrent het behandelen, bewaaren en vervoeren van het Buskruid, en omtrent het maaken der Kruidtoorens langs den Heiligen weg. Zy was, den zevenden May, gedagtekend (e).

By het gemelde ongeluk, kwam, op den veertienden May des jaars 1659, een ander. De steenen brug, op drie boogen, over de Prinsfen graft by de Leliesfluis leggende, stortte, onverhoeds, in. Zeven of agt menschen lieten 'er 't leeven. Eenige anderen, die in 't water gevallen waren, werden, gelukkiglyk, gebergd (f). Doch deeze ramp gaf aanleiding tot het verbeteren van de gewelffels der Beurs, die nu ruim vyftig jaaren gestaan hadt, en welker gaanderyen, ten Noorden en ten Zuiden, begonden te zakken: 't welk, door het inbuigen der booge, waarop 't gebouw rust, en door welke, de vaartuigen, met gestreeken masten, uit den Amstel in het Damrak, en van daar te rug, plagten te kunnen vaaren, veroorzaakt was. 't Gebouw werdt dan, op beide de gemelde plaatsfen, uitgebroken, en de flaauwe boog aldaar met eene halfronde boog ondersteund. De Koopluiden hielden, terwyl de Beurs verbouwd werdt, hunne

het Buskruid.

Een steenen brug stort in. 1659.

De Beurs wordt verbouwd.

By-

(d) COMMELIN, bl. 1169.

(e) Handv. bl. 423. [678.]

(f) DOMSELAAR VI. Boek, bl. 425. COMMELIN, bl. 1165.

1659. Byeenkomsten in de Nieuwe Kerke, en vergaderden eerst, op den eersten January des jaars 1660, op de herstelde Beurs; die, eenige jaaren later (*g*), op nieuws, moest worden uitgelegd (*h*).

De rang der Commissarissen bepaald. * *subalterne*. Terstond na de gewoonlyke verandering der Regeeringe in February, werdt, door myne Heeren van den Geregte, de rang bepaald tusschen de Heeren Commissarissen, in alle de * ondergeschikte Collegien van Regeeringe en Regtsoefeninge hier ter Stede: te weeten, de oudste Commissarissen in de *Magistrature* zouden, in alle de byzondere Collegien, voorzitten, uitgenomen dat de Oud Schepenen en Raaden, in de gemelde Collegien, de voorzitting zouden behouden, als naar gewoonte (*i*).

Oproer te Naarden, door de bezetting van Amsterdam gestild. De Staaten van Holland hadden, onlangs, orde gesteld op de grootte der Turftonne binnen deeze Provincie, ter gelegenheid eener nieuwe Ordonnantie aangaande den Impost op de Turf. Te Naarden, was de Turfton, naar de voorgeschreeven grootte, gemaakt. Doch eenige onrustige ingezetenen verwekten, ter deezer gelegenheid, eene bystere beroerte, op den negentienden May. De nieuwe Tonnen werden allen vernield: 't huis des Pagters van de Turf opgebroken en geplonderd, en de Wethouderschap der Stede, eindelyk, genoodzaakt, op den eenentwintigsten, af te kondigen, dat de Turfpagt, voortaan, geheeven zou

WOR-

(*g*) Resol. Vroedsch. Lr. F. 9. Aug. 1668. f. 88.

(*h*) DOMSELAAR VI. Boek, bl. 412. COMMELIN, bl. 1157.

(*i*) Handv. bl. 116.

worden, op den ouden voet. 't Gerugt deez- 1659.
 zer beroerte kwam spoedig te Amsterdam,
 daar men op middelen bedagt was, omze
 te stuiten. Men schikte, op verzoek, zo
 ik meen, der Regeeringe van Naarden,
 twee of drie Compagnien Stads soldaaten
 derwaards, die, met den avond, uit Am-
 sterdam trokken, en, tegen 't aanbreeken
 van den volgenden dag, onverhoeds, bin-
 nen Naarden kwamen. De oproerigen hiel-
 den zig toen stil. De belhamels werden ge-
 vat, en gestraft. Eenigen der schuldigen
 waren gevlugt. De Gecommitteerde Raa-
 den hadden, reeds te vooren, vyfhonderd
 guldens beloofd aan elk, die eenen schuldi-
 gen zou aanwyzen. Ook kwamen, wat laa-
 ter, twee Compagnien van de Lyfwagt der
 Staaten van Holland in Naarden, waardoor
 de Stad in rust gehouden werdt (k). De
 Amsterdamsche Compagnien keerden toen
 wederom herwaards.

In den Zomer deezes jaars, bevondt zig, De Keur-
 in den Haage, de Keurvorstin van Branden- vorstin
 burg, Dogter van Fredrik Henrik, Prinse van Bran-
 van Oranje, en de Prins van Anhalt, met denburg,
 zyne Gemaalin, haare Zuster. Dit Vorste- de Prin-
 lyk gezelschap, en de Prinsessen, Weduwen fes We-
 van Fredrik Henrik en Willem den II., duwe van
 werden, te Amsterdam, genodigd, door Oranje
 den Burgemeester Joan Huydecoper, Hee- en ande-
 re van Maarseeven. Ook begaven de mees- re hooge
 ten zig derwaards, en kwamen 'er aan op Perfoo-
 den naadien
 worden,
 hier ter

(k) Groot-Plakaatb. II. Deel, kol. 2551. Holl. Merc.
 van 1659. bl. 57.

1659. den negenentwintigsten Augustus. De Koningklyke Prinses, Weduwe van Willem den II., was agtergebleeven, om verschil over den rang met de Keurvorstinne te voorkomen: 't welk ook de reden was, waarom zy den jongen Prins, haaren Zoon, die nu omtrent negen jaaren bereikte, en onlangs te Leiden gekomen was, om zig in taalen en weetenschappen te oefenen, niet herwaards wilde laten gaan (1). 't Vorstelyk gezelschap werdt, hier ter Stede, staatelyk ingehaald. De Persoonadjen bezagen, een of twee dagen na derzelve aankomst, het Stadhuis, en werden vermaakt met eenige vertooningen, door den Digter Jan Vos uitgevonden, en geplaatst op zestien staat-siewagens, die, over den Dam, en langs de voornaamste straaten en grachten der Stad, gevoerd werden. Op den eersten, vertoonde zig een zinnebeeld van de Eendragt: op de zeven volgenden, die der zeven vereenigde Provinciën. Op den negenden, zag men Keizer Adolf van Nassau. De vyf volgenden voerden Willem den I., Maurits, Fredrik Henrik, Willem den II. en Willem den III. De vyftiende droeg het zinnebeeld der dankbaarheid voor de bewezen diensten van het Huis van Oranje: en de zestende de Stad Amsterdam, als eene Maagd verbeeld. Eenige dagen hierna, werden 'er, voor 't zelfde doorlugtig gezelschap, nog drie vertooningen gedaan, de Krooning van Keizer Adolf van Nassau, de ver-

(1) AITZEMA IV. Deel, bl. 470, 471.

verdruchte Nederlanden onder 't juk van Spanje, en het Huwelyk van George, Prinsse van Anhalt, en Henrietta Katharina, Prinsesse van Oranje, verbeeldende (m). De Vorstelyke Persoonadjen, zig cenige dagen verlustigd hebbende in Amsterdam, keerden, eerlang, te rug naar den Haage. De Keurvorst schreef, sedert, een' brief van dankzegging aan de Stad, waarin hy be-
 1659.
 tuigde, ten hoogste voldaan te zyn, over het onthaal, zyner Gemaalinne aangedaan (n).

Wy hebben, ter zyner plaatse (o), ge- De Stad
 waagd van het Verdrag, in den jaare 1626, sluit eene
 gemaakt tusschen het Hoog-Heemraadschap nadere
 van Rynland en de Stad Amsterdam, op de overeen-
 hoogte van den Slaaperdyk. Die dyk, sedert komst
 het maaken van dit Verdrag, gezakt en we- met het
 derom aangehoogd zynde, ontstondt 'er, Heem-
 ten deezen tyde, geschil over dit hoogten, raad-
 oordeelende de Stad, dat men daarin de, schap
 peil, by het Verdrag bepaald, overschree- van Ryn-
 den hadt. Doch deeze peil was tegenwoor- land, op
 dig niet wel te vinden. 't Geschil zou, de hoog-
 zekerlyk, hooger gelooopen zyn, zo men, te van
 op den negenden October deezes jaars, niet den Slaa-
 overeengekomen ware, om drie nieuwe pei- perdyk,
 len te slaan op ééne hoogte, eene aan den
 negenden steen van den Oostervleugel der
 groote Kolksfluis, te Spaarnedam; eene aan
 de Damsfluis, alhier, die aldaar aan den
 buitenvleugel van de Zuidoostzyde der ge-
 mel-

(m) DAPPER, bl. 253 enz.

(n) Groot-Memoriaal N. V. f. 4.

(o) Zie II. Deel, XIII. Boek, bl. 371.

1659. melde fluis, regt onder het peilteken van den Allerheiligen vloed des jaars 1570, gesteld werdt; en eene aan de nieuwe Brugge, die aldaar aan de Zuidwestzyde, aan den buitenhoek van 't uiterste Steenwerk, ten Noordwesten van het Damrak, daar de houten brug toen begon, werdt geplaatst. Voorts, kwam men overeen, om den Slaaperdyk te houden op de hoogte van twee voet en tien duim boven de gestelde peil. De drie peiltekens werden, in de Lente des jaars 1660, op de beraamde plaatsen, gesteld, nevens nog een vierde, welk aan den Oostervleugel van de groote Sluis te Spaarnedam, agt voet buiten de buitenste deuren, op dezelfde hoogte als het teken aan de Kolksfluis aldaar, gesteld werdt. Op de koperen platen der peiltekens, stonden de letters S. 1659. P. (p): welke letters S. P. *Slaaperdyks Peil* schynen te betekenen. En naar deeze peiltekens, werdt de hoogte van den Slaaperdyk, sedert, geschikt.

Twee
houten
Lootsen
tot Ker-
ken ge-
timmerd.

De vergrooting der Stad, die nu vlytiglyk voortgezet werdt, maakte het opregten van eene of twee nieuwe Kerken noodzakelyk. Men hadt, reeds in 't jaar 1656, geraaden gevonden, eene Kerk te stellen op het Bickers-Eiland, ter plaatse van eene Mastenmaakery en twee Schuitenmaakerien (q). Doch 't voltrekken van dit besluit scheen, om de kosten van 't werk, of om

an-

(p) Groot-Memor. N. V. f. 5, 24. Handv. bl. 417, 418. [158, 840.]

(q) Resol. Vroedsch. Lr. A. 7 Dec. 1656. f. 162 verso.

andere redenen, uitgesteld geweest te zyn. 1659.
 En nu vondt men goed, twee houten loo-
 fen tot Kerken te timmeren, eene ter ge-
 melder plaatse op het Bickers-Eiland, en
 eene op Wittenburg, by de brug naast aan
 't Magazyn der Admiraliteit (r): 't welk,
 terstond hierna, werdt uitgevoerd. Het
 sterk toeneemen der Gereformeerde Ge-
 meente bewoog den Kerkenraad, om der
 Regeeringe te verzoeken, dat het getal der
 Predikanten met twee mogt vermeerderd
 worden (s): waarin, eerlang, bewilligd werdt.

De Luthersche Gemeente was, met den De Lu-
 aanwas der Stede, ook zo zeer toegenomen ther-
 in getal, dat zy, nog voor 't einde deezes fchen be-
 jaars, verzogt, om eene tweede plaats tot komen
 de oefening van haaren Godsdienst, waar- plaats tot
 toe zy zeker Pakhuis, op de Brouwersgracht eene
 aan de Zuidzyde, tusschen de Keizers- en tweede
 Prinsengracht, bekwaam wilde maaken. Bur- Kerk.
 gemeesteren en Raaden bewilligden in haar
 verzoek (t). Doch toen zy, in 't jaar 1662,
 om nog eene plaats in de Konynen-straat,
 ten zelfden einde, verzogt, werdt zulks
 haar niet toegestaan, dan onder voorwaar-
 de, dat zy de plaats op de Brouwersgracht
 wederom zou laten vaaren (u). Maar zy
 verkoos op de Brouwersgracht te blyven ver-
 gaderen (v), tot dat haar, in 't jaar 1667,
 op gelyke voorwaarde, eene plaats op den
 Sin-

(r) Resol. Vroedsch. Lf. B. 27 Maart 1659. f. 93.

(s) Resol. Vroedsch. Lf. B. 31 Dec. 1659. f. 189.

(t) Resol. Vroedsch. Lf. B. 8, 17 Dec. 1659. f. 184, 189.

(u) Groot-Memor. N. V. f. 72 verso.

(v) F. VON ZESEN, bl. 222.

1659. Singel by 't Kattegat, vergund werdt (w), alwaar zy, federt, haare deftige nieuwe Kerk gefigt heeft.

De Stad In de Zuiderzee, leggen, en lagen van
koopt de ouds twee Eilandjes, *Urk* en *Schokland*, op
Ambagts- welk laafte twee Dorpjes leggen, *Ens* en
heerlyk- *Emmeloord* genaamd. Men bevondt, federt
heden *Emmeloord* eenige jaaren, dat het Eilandje *Urk*, zo
van Urk door afspoelinge, als door 't vervoeren der
en Em- fteenen, waarin dezelfs fterkte beftondt,
meloord. allengskens, kleiner werdt. 't Zelfde ge-
vaar liep ook *Schokland*. Ondertuffchen,
was, voor allen, die de Zuiderzee bevoe-
ren, veel gelegen aan de behoudenis dee-
zer Eilandjes, onder welken de fchepen
zig, by ftormagtig weder, plagten te ber-
gen. Amsterdam rekende 'er, vooral, groot
belang by. Doch men zag geene kans, om
de Eilandjes te doen onderhouden, naar be-
hooren, zo lang de Heerlykheid derzelven,
gelyk ten deezen tyde, bleeve in handen
van byzondere Heeren, die 'er weinig in-
komften uit trokken, en zig hierom niet
veel aan derzelve behoudenis lieten gele-
gen zyn. De Vroedschap befloot, derhal-
ven, in September deezes jaars, zig, door
koop, meefter te maaken van de Heerlyk-
heid van *Urk* (x), die van de Staaten van
Holland ter leen gehouden, en, nevens de
Heerlykheid van *Emmeloord*, door den
Heer *Joan van der Werve*, bezeten werdt.
't Gelukte, in 't jaar 1660. De Heerlyk-
he-

(w) Groot-Memor. N. V. f. 198 verso.

(x) Refol. Vroedsch. Lf. B. 30 Sept. 1659. f. 162.

heden van Urk en Emmeloord, welke laatste ook verstaan wordt, op Hollandfchen bodem te leggen (y), schoon Ens geagt wordt tot Overyffel te behooren, werden beide, door de Stad, gekogt (z), die een' der Burgemeesteren tot Ambagtsheer stelde, welke, door de Staaten van Holland, met de Heerlykheden verlyd werdt. De jongste Burgemeester, *Andries de Graef*, was de eerste, wien, in 't jaar 1660, deeze eer werdt opgedraagen (a). Op den twee en twintigsten July des jaars 1662, verwierf de Stad Octroi van 's Lands Staaten, om de vuurboet op 't Eiland Urk, voor welke het Land, sedert eenigen tyd, zeer veel was afgespoeld, binnenwaards te verplaatsen, en van de kosten, daartoe vereischt, aan hunne Edele Groot-Mogendheden verslag te doen, op dat deezen, zo dezelve, uit het gewoonlyk vuurgeld, niet mogten kunnen gevonden worden, op de verhooginge van dat vuurgeld, nader zouden mogen raadpleegen (b). Burgemeesteren en Thesaurieren werden, sedert, gemagtigd, om het hooge Land omtrent de vuurboet glooijende en tot een strand te doen maaken, waarop de kragt van 't water mogt gebroken worden (c). Wy zullen, by eene andere gelegenheid, de twee Heerlykheden nader beschryven.

De

(y) Resol. Vroedsch. L^{rs}. LL. 10 Sept. 1737. f. 218.

(z) Groot-Memor. N. V. f. 39, 63 verso, 65.

(a) DAPPER, bl. 531.

(b) Handv. bl. 335.

(c) Resol. Vroedsch. L^r. D. 11 Sept. 1663. f. 36.

1660. De dood van den Protector Olivier Crom-
 wel, die in 't jaar 1658 voorgevallen was
 Zy be- (d), gaf gelegenheid tot de herstelling der
 groet Ka- (d), gaf gelegenheid tot de herstelling der
 rel den II. Koningklyke Regeeringe in Engeland. Ka-
 als Ko- rel de II., die zig thans hier te Lande ont-
 ning van hieldt, werdt, den agttienden May deezes
 Groot- jaars 1660, tot Koning uitgeroepen, en
 Britanje. begaf zig, op de eerste tyding hiervan, uit
 Breda naar den Haage, daar hy, den vyf-
 entwintigsten, Koningklyk ingehaald, en
 door de hooge Regeering begroet werdt (e).
 De Wethouderschap der Stad Amsterdam,
 alwaar de Koning zig, in 't jaar 1658, eeni-
 gen korten tyd heimelyk opgehouden hadt
 (f), vondt ook geraaden, hem, door eene
 plechtige bezending, te doen geluk wenschen.
 Zy werdt bekleed door de Burgemeesteren,
Cornelis van Vlooswyk en *Joan Huydecoper*,
Heere van Maarseeven, en door de Pensio-
 nariffen *Coenraad van Beuningen* en *Pieter de*
Groot. Zy hadden gehoor op den agten-
 twintigsten. De Groot voerde het woord:
 onder anderen, verzoekende „ dat de Ko-
 „ ning de Stad met zyne tegenwoordigheid
 „ vereeren wilde, om getuige te zyn van
 „ de agting, welke men hem aldaar toe-
 „ droeg.” Doch hy wees dit beleefdelyk
 van de hand, terwyl hy verklaarde, de
 vriendschap, die de Stad hem beweest, eeu-
 wiglyk te zullen gedagtig zyn (g). Zulke
 betuigingen deedt hy ook, met opzigt op
 den

(d) Vaderl. Hist. XII. Deel, bl. 471.

(e) AITZEMA IV. Deel, bl. 589 enz.

(f) Vaderl. Hist. XIII. Deel, bl. 6.

(g) AITZEMA IV. Deel, bl. 594.

den Staat in 't gemeen; doch hy vergatze 1660. spoediglyk.

De Stad Amsterdam, de eer van het De Kō-
bezoek des Konings van Groot-Britanje niet ningkly-
hebbende konnen genieten, nodigde, na zyn ke Prin-
vertrek, de Koningklyke Prinfes, zyne Zus- fes en de
ter, en den jongen Prins van Oranje, haa- jonge
ren Zoon (b), zo ernstelyk, dat zy zig, den Prins van
vyftienden Juny, met jagten, herwaards be- worden,
gaven. Zy werden, omtrent een uur gaans te Am-
buiten de Stad, ontmoet van eene Compag- sterdam,
nie van omtrent honderd Ruiters, uit de Vorfte-
aanzienlyksten der Burgerye, die 't Vorste- haald.
lyk gezelschap Stedewaards geleidden. Een
vierdendeel uurs van de Stad, werden hun-
ne Hoogheden begroet, door eenige Af-
gevaardigden der Regeeringe. Aan de Poort,
stondt de Stads bezetting, uit vier vende-
len bestaande, tusschen welke, de doorlug-
tige Persoonadjen door reeden; terwyl'er,
uit de musketten en uit eenig geschut, welk
op de blaauwe brug en de naaste bolwerken
lag, wakkerlyk gevuurd werdt. Op den
Dam, stonden eenige Burgervendels, die
ook eenige eerschooten deden, op 't na-
deren hunner Hoogheden. De Koningkly-
ke Prinfes werdt naar 't Oude-zyds-Heeren-
Logement geleid; de jonge Prins, naar de
Kloveniers-Doele. Ten volgenden dage,
werden hunne Hoogheden op 't Heeren-
Logement onthaald, en bezagen, vervol-
gens, de Godshuizen. Den zeventienden,
was hun eene Vorstelyke maaltyd bereid op
't

(b) Resol. Vroedsch. Lr. C. 4 Juny 1660. f. 26 verso.

1660. 't Stadhuis, voor welk, ten zes uren, verscheenen twintig Staatswagens, met zo veele vertooningen, door Jan Vos uitgedagt. Men zag hier Nederland by de wapens der zeven oudste Steden; Koning Jakob den I.; Koning Karel den I. op het moordschavot; Kromwel met een bebloeden byl; den Generaal Monk; de Gerechtigheid, 't geweld en 't bedrog bestrydende; Engeland, rydende in eene zeefchelp; Schotland en Ierland; Koning Karel den II.; en de Koningklyke Prinses, Maria. De overige negen vertooningen waren de Eendragt, Keizer Adolf van Nassau, de vyf Prinsen van Oranje, Willem de I., Maurits, Fredrik Henrik, Willem de II. en Willem de III., de Dankbaarheid en de Stad Amsterdam, die, in 't voorleeden jaar, aan de Keurvorstinne van Brandenburg, vertoond geweest waren (i). Men merkte op, dat de Koningklyke Prinses zig afkeerig toonde van 't gezigt der derde vertooninge, waarin haar Vader, Koning Karel de I., op 't moordschavot, verbeeld werdt. Op den agttienden, deedt de jonge Prins een' keer door de Stad te paarde, aan 't hoofd der Amsterdamsche Ridderschap, die met Oranje-sjerpen en pluimen versierd was. Na den middag, vermaakte zyne Hoogheid zig op 't Y, zeilende als Admiraal over honderd jagten. Den twintigsten, hoorden hunne Hoogheden de preeke in de nieuwe Kerke, daar een gestoelte voor hun gereed gemaakt was, van bin-

(i) DAPPER, bl. 255 enz.

binnen met tapyten behangen, en van buiten, aartiglyk, met groen loof en Oranje-appelen verfierd. Den eenentwintigsten, 1660.
 vertrok het doorlugtig gezelschap door de Veenen naar Leiden, wordende, op gelyke wyze als by de inhaalinge, uitgeleide gedaan (k). VONDEL heeft de gedagtenis van den paardenrid des jongen Prinzen bewaard in een keurlyk vers (l), waar hy zig, onder anderen, dus hooren laat:

- „ Prins WILLEM draeft alle Amstelriders voor,
- „ Verbonden aen GRAEFS standert en kornette.
- „ Heer W A V E R E N en T U L P bewaeren 't spoor
- „ Des Princen. — — — — —

Ondertuffchen, was, onder de reis der Heime-
 Koninglyke Prinsesse naar deeze Stad, een lyk oog-
 staatkundig oogmerk verborgen geweest, merk
 waarvan men nergens, onzes weetens, ee-
 nig berigt vindt, dan in de *Brieven van den* deezer
Raadpensionaris DE WITT (m). reize. Haare
 Hoogheid hadt voor, te beproeven, of de
 Vroedschap van Amsterdam ook gezind zou
 zyn, om haaren jongen Zoon, den Prins
 van Oranje, te voorschikken tot de hooge
 ampten, door wylen zyne Hoogheid be-
 kleed. Zy sprak hierover met den Oud-Bur-
 ge-

(k) AITZEMA IV. Deel, bl. 633.

(l) Zie zyne Poëzy I. Deel, bl. 426.

(m) IV. Deel, bl. 10. Zie ook Vaderl. Hist. XIII. Deel, bl. 37.

1660. gemeester *Cornelis de Graef*, *Vrybeer van Zuidpolsbroek*; en deedt haaren Secretaris *Buisero* deswege spreekken met de regeerende Burgemeesteren. Doch alle deeze Heeren ontrieden haar, zulk een voorstel te doen aan de Vroedschap, die zy zig verzekerd hielden, dat 'er niet toe te beweegen zou zyn. Zy keerde dan naar den Haage, zonder, zo ver my gebleeken is, hier ter Stede, eenigen openlyken voorslag tot bevordering van den jongen Prinse gedaan te hebben.

Trek-
vaart
naar
Hoorn,
over Pur-
merende,
en over
Edam en
Moni-
kendam
gemaakt.

Men hadt, hier ter Stede, al voor eenen geruimentyd, geraadpleegd op het maaken van een Trekpad en Vaart van Buiksloot naar Purmerende (*n*). Ook was, in't voorleeden jaar, geraaden gevonden, eene Trekvaart te maaken naar Hoorn, zo over Purmerende, als over Monikendam en Edam. Men tradt, hierover, in onderhandeling met de Wethouders der vier Steden (*o*). Men kwam, eerlang, overeen: en op den vyfden Juny deezes jaars 1660, verwierven de vyf Steden Octroi van 's Lands Staaten, tot het maaken van trekwegen en vaarten, van de Stad Hoorn af, tot aan en in de Aamsloot; van daar, door Scherwoude, tot aan den Oudendyk; voorts, tot aan den Oosthuizermeelmolen; en van daar, aan de eene zyde, langs de Beemstervaart en Ringdyk, tot aan Purmerende; van daar, tot aan Pie-
ter

(*n*) Resol. Vroedsch. *Lr. A. 18 Maart 1656. f. 83. Lr. B. 28 July 1659. f. 127.*
(*o*) Resol. Vroedsch. *Lr. B. 12 Nov. 1659. bl. 176.*

ter Spieringsflood, en door de Agterdigtinge, langs het water de Burge, agter Watergang en Ipendam heenen, tot aan de Broekermeer, en voorts, tot aan den Waterlandschen dyk: en tot het maaken van een' schuifweg, van den Waterlandschen dyk af, tot aan het Zuideinde van de Volewyk toe. Aan de andere zyde, zou de vaart en trekweg loopen, van de Oofthuiser-meelmolen af, lynregt door Zeevank, tot aan de Stad Edam: van daar, door Katwoude, tot aan Monikendam; langs den toenmaalignen weg en vaart, tot aan de Broekermeer, en verder tot aan den Waterlandschen dyk en Volewyk, gelyk te vooren. Voorts, zou men eenen wagenweg maaken, langsde trekvaart, van Hoorn af, tot aan den Waterlandschen dyk. Om de renten te vinden der sommen, die tot het maaken deezer wegen, paden en vaarten vereischt werden, werdt den vyf Steden het heffen eener redelyke Gabelle toegestaan (*p*). 't Werk werdt, kort hierna, voltrokken, tot groot geryf der reizigers van Amsterdam naar de andere Steden, of van daar te rug.

Amsterdam leedt, op 't einde deezes jaars, Zwaare geweldig veel van eenen vreesfelyken storm. ^{storm-} wind, die, 's nagts tusschen den agttienden ^{wind.} en negentienden December, uit den Zuidwesten opstak. Veele huizen, kerken, toorens werden zwaarlyk beschadigd. 't Kruis, met den weërhaan en bol, stortte van den
Jan-

(*p*) Handv. b/. 428, [838.]

1660. Jan-Rooden-poorts-tooren, ten deele op straat, ten deele op een der naafte daken. In 't Y, floegen vier Fluitschepen om. Het Veerschip van hier op Harderwyk dreef aldaar van zyn anker af, en verging met al't volk. In Texel, bleeven wel honderd schepen: welk verlies de Amsterdamsche Koopluiden geweldiglyk drukte (q).

Dreigen-
de brie-
ven, aan
eenige
Kooplui-
den ge-
zonden.
1661.

Weinige weken na dit ongeval, tegen 't einde van January des jaars 1661, ontvingen drie voornaame Koopluiden hier ter Steede, *Trip*, *Boekaart* en *Scholten*, dreigende brieven van onbekenden, waarby hun be-
last werd, op zekere aangewezen plaat-
fen, en binnen zekeren tyd, eene merkely-
ke somme van penningen, in gouden munt, te leveren, zo zy hun leeven niet in de waag-
schaal stellen wilden. De Koopluiden gaven 'er den Geregte, terstond, kennis van, welk duizend zilveren Ryders of Ducatons be-
loofde aan die de schryvers aanbragt, met toezegging, dat men den aanbinger, zo hy medepligtig zyn mogt, strafvryheid be-
zorgen zou. Te gelyk werd verboden, met Pistoolen, Zakpistoolen, Stiletten en ander ongeoorlofd geweer, langs de straat te gaan. Ook moesten de Herbergiers de vreemdelingen, die by hen kwamen ver-
nagten, ter Secretarye aangeeven. Doch de schryvers der dreigende brieven, die veel-
licht alleenlyk beoogden, den Koopluiden, aan welken dezelve gerigt waren, eenen
schrik

(q) Holl. Merc. van 1660. bl. 170. DOMSELAAR VI. Book, bl. 425. COMMELIN, bl. 1165.

schrik aan te jaagen, zyn nimmer ontdekt 1661.
geworden (r).

De geschillen in de Kerke, tusschen de *Voetiaanen* en *Coccejaanen*, die omtrent de-
zen tyd ontstaan waren, gaven, hier en daar, Moeite met eeni-
aanleiding tot eenige onlusten met de Ker- ge Ker-
kelyken, sommigen van welkén zig niet ont- kelyken.
zagen, het gedrag der Wethouderen, die
tot gemaatigdheid neigden, scherp door te
stryken, in de Kerkenraaden en van den
Predikstoel. Onder anderen, durfden som-
migen, die 't met deeze Kerkelyken hiel-
den, wel schryven, dat 'er, te Amsterdam,
ten deezen tyde, niet meer dan drie of vier
waare Protestanten gevonden werden onder
de Regenten, en dat de overigen Papisten
in hun hert, of Vrygeesten en Atheïsten wa-
ren (s). Te Utrecht, was, aan twee Pre-
dikanten, *Abraham van de Velde* en *Joannes*
Teeling, die zig, meer dan anderen, ver-
zet hadden tegen de Overheid, in July des
jaars 1660, de Stad ontzeid. Van de Vel-
de werdt, sedert, te Medenblik beroepen.
Doch de Staaten van Holland, bedugt voor
zynen onrustigen aart, verstonden, dat hy
niet alleen Medenblik, maar ook de gant-
sche Provincie ruimen moest. Ondertus-
schen, was het grootste gedeelte der Ge-
meente van Medenblik zo zeer met Van de
Velde ingenomen, dat de Regeering al-
daar geene kans zag, om hem te doen ver-
trekken, ten ware zy met de sterke hand
werdt

(r) DOMSELAAR VI. *Boek*, bl. 413. COMMELIN, bl. 1158.

(s) THURLOE'S *Papers* Vol. V. p. 662.

1661. werd bygesprongen. Zy schreef dan om Krygsvolk aan Gecommitteerde Raaden, die Burgemeesteren van Amsterdam verzogten, drie Compagnien Stads soldaaten, met de ligte maane, te schepe, naar Medenblik te zenden; gelyk zy ook, onlangs, diergelyk getal van manschap naar Utrecht gezonden hadden. Men besloot hiertoe in den Raad, op den agtsten February des jaars 1661 (t). Naderhand, kwam 'er, meen ik, ook nog eenige manschap uit den Haage te Medenblik. Van de Velde ruimde de Stad; begaf zig naar Zeeland, en werd, eerlang, Predikant te Middelburg, daar hy zig zonderling bemind wist te maaken by de yverigste voorstanders van het Huis van Oranje, en niet schroomde, de Staaten van Holland, van den predikstoel, te schelden voor *Verbondbreekers* (u). Na de verheffing van Willem den III., Prins van Oranje, tot Stadhouder, werd hy, in 't jaar 1675, wederom in zynen dienst te Utrecht hersteld (v).

Keur alhier tegen 't verspreiden van schimp-schriften. Het drukken en verspreiden van schimp-schriften, schoon onlangs strengelyk verboden door de algemeene Staaten, ging thans, hier ter Stede, zo sterk in zwang, dat 'er, in Maart en in October deezes jaars, by twee byzondere Keuren, tegen voorzien werd. 't Geregt verklaarde, dat het Plakaat der algemeene Staaten, in allen dee-

(t) Resol. Vroedsch. Lr. C. 8 Febr. 1661. f. 105.

(u) Resol. Holl. 28 Sept. 1662. bl. 47.

(v) Tweejaar. Geschiedenisf. bl. 598. Vaderl. Hist. XIII. Deel, bl. 52, 53. XIV. Deel, bl. 445.

deele, zou worden ter uitvoeringe gebragt, 1661.
 en beval allen Boekverkooperen, op eene
 boete van honderd guldens, de schriften en
 gedrukte Papieren, die hun, door onbe-
 kenden, zouden worden toegezonden, ter-
 stond den Schout in handen te stellen (w).

't Begraaven by nagt, niet slegts van jon- En om-
 ge, maar ook van bejaarde Persoonen, was, trent het
 ten deezen tyde, hier ter Stede, tegen de begraa-
 overoude en loffelyke gewoonte, zeer in ge- ven by
 bruik geraakt; waarom het Geregt, by nagt.
 eene Keure van den negenden September,
 beval, dat voortaan geene oude Persoonen
 by nagt begraaven zouden worden, en dat
 zy, die onvoldraagen of kraamkinderen by
 nagt begraaven wilden, zulks, vooraf, by
 Requête, aan de Edele Heeren van den Ge-
 regte, zouden moeten verzoeken. En op
 den twaalfden January des jaars 1663,
 werdt gekeurd, dat van zulk een Kraam-
 kind vyfentwintig guldens boete aan 't Aal-
 moesseniers huis betaald zouden worden.
 Van kinderen tot tien jaaren oud, vyftig
 guldens; van persoonen van tien tot vyf-
 entwintig jaaren, honderd guldens, en bo-
 ven de vyfentwintig jaaren, honderd en
 vyftig guldens, wanneer men dezelve by
 nagt begraaven wilde (x).

Tot het opregten van een nieuw Aal-Nieuwe
 moesseniers huis, ten welks behoefte, dee- Aal-
 ze boeten moesten betaalt werden, werdt, moesse-
 in October des zelfden jaars 1663, eerst niers
 Huis ge-
 be- bouwd.

(w) Handv. bl. 571, 572. [817, 817.]

(x) Handv. bl. 971, 972. [811, 874.]

1661. beslooten door de Vroedschap. Ook werden, ten zelfden tyde, meer andere inkomsten voor het zelve vastgesteld. De Stad schonk den grond tot het gebouw, welk, aan de Zuidwestzyde der nieuwe Prinsegracht, tusschen de Leidsche gracht en Leidsche straat, getimmerd werdt (y).

(y) Resol. Vroedsch. *Lx. C.* 17 Nov. 1662. f. 216 *verso.*
Lx. D. 26 *Oct.* 1663. f. 50. *verg.* Groot-Memoriaal N. V.
 f. 123.

T W E E D E D E E L.
 G E S C H I E D E N I S S E N
 V A N
 A M S T E R D A M.

A G T T I E N D E B O E K.

AMSTERDAMS GESCHIEDENISSEN,
 van het jaar 1662, tot het jaar 1671.

Dykgraaf en hooge Heemraaden van Wa- Overeen-
 terland, omtrent deezen tyd, weder- komt
 om hebbende ondernomen, het Rietland, met het
 tuffchen den Waterlandschen dyk en de Nes raad-
 in 't Y, te doen doorgraaven, tot merke- fchap
 lyke belemmering van de vereifchte fchuu- van Wa-
 ring voor Amsterdam; verwierf de Regee- terland,
 ring deezer Stad *provisie* van regte ten Ho- wegens
 ve van Holland, om deeze doorgraaving te de Nes.
 fluiten. Partyen kwamen, federt, op den 1662.
 dertienden February des jaars 1662, inder
 minne, overeen „ dat die van Waterland
 „ niet alleenlyk van 't begonnen werk zou-
 „ den afstaan; maar zig ook verbinden, dat
 „ het Rietland, nimmer, door iemand, zou
 „ doorgegraaven, maar, zo 't door affpoe-
 „ linge verminderen mogt, zonder dat 'er,
 „ door die van Waterland, des vermaand
 „ zynde, in voorzien was, door de Stad
 „ Amsterdam zou mogen befchoeid en be-
 „ paald worden.” Hiertegen verbondt de
 R 2 Stad

1662. Stad zig „ om aan die van Waterland twee „ duizend guldens eens te betaalen. Doch „ het Regtsgebied over de voornoemde „ plaatse bleef aan Dykgraave en hooge „ Heemraaden (a).”

Wagten omtrent het Prinsenhof, met bewilliging van 't Geregt, aangeveld.

De Raaden ter Admiraliteit alhier, in den Herfft dezes jaars, geraaden gevonden hebbende, zekere Perfoonen aan te stellen, om, des nagts, ten getale van zes, te waaken, in de Wagthuisjes op den Oudezyds-Agterburgwal voor de Prinsenhofssteeg; en een schildwagtshuisje te zetten aan de andere zyde van dezelfde straat, verzogten, dat deeze Perfoonen, van Stads wege, als gewoonlyke Wagters, mogten worden aangemerkt. 't Geregt bewilligde in dit verzoek, op den agtentwintigsten November, en magtigde de gemelde Perfoonen, om, niet alleen tegen brand en diergelyke ongelukken; maar ook tegen huisbraak en ander geweld te waaken, en, ten dien einde, met de Stads waakers, verstand te houden: te gelyk, werdt hun belast, de luiden, die zy daarop betrappen mogten, des anderendaags, ter beschikkinge van myne Heeren van den Geregte, over te leveren (b).

Zekere gezindheid van Engelschen bekomt,

In de Lente des jaars 1663, waren, nevens eenige andere Engelschen, twee Predikanten herwaards gekomen, die vrye Godsdienstoefening en eene bekwaame plaats daartoe verzogten (c). Zy verklaarden, dat zy

(a) Groot-Memor. N. V. f. 67. Handv. bl. 327.

(b) Handv. bl. 263. [859.]

(c) Resol. Vroedsch. Lr. C. 10 Maart 1663. f. 241 verso.

zy zig niet hadden kunnen voegen naar het ontwerp van eensgezindheid, welk de Koning van Groot-Britanje, in zyne Ryken hadt ingevoerd, waarom zy zig van daar hadden moeten begeven. Zy voegden 'er by, dat zy, in de Geloofsstukken, niet verschilden met de Gereformeerde Kerken deezzer Landen, schoon zy, in 't punt der Kerkenorde, niet volkomenlyk met dezelve eens waren. Men nam, op dit verzoek, het berigt in van de openbaare Engelsche Kerke hier ter Stede, en verstondt, dat de verzoekers luiden van een vroom leeven waren, die niets aanstootelyks leerden, en dat de Stad Rotterdam hun niet slegts eene plaats ter oefeninge van hunnen Godsdienst, maar ook onderhoud voor hunne Predikanten aangeboden hadt. Burgemeesteren en Raaden beslooten hierop, den aangekomen Engelschen vrye Godsdienstoefening, en eene bekwaame plaats daartoe te vergunnen (*d*). Men hoopte, hierdoor, een goed getal van Engelsche Huisgezinnen herwaards te trekken, ten voordeele van de tegenwoordige vergrootinge der Stad. Ook kwamen 'er eenigen; doch 't getal derzelve is nooit groot geweest.

Het vergrooten der Stad maakte het aanleggen van eene nieuwe Vischmarkt noodzaakelyk, die, in den aanvang deezes jaars, aan den Westkant van den Singel ter wederzyde van de nieuwe Haarlemmerfluis, gebouwd

(*d*) Resol. Vroedsch. Lr. D. 8 Juny 1663. f. 4.

1663. bouwd (e), en federt de *nieuwe en kleine Vischmarkt* genaamd werdt.

'tMaaken De rioolen, die in de burgwallen uitkwa-
van rioo- men, veroorzaakten zo veele vuiligheid in
len, in de de Stad, dat het Geregt, om de nieuwe
burgwal- uitlegging hiervan te bevryden, op den veer-
len uit- tienden Juny deezes jaars, keurde „ dat
komen- „ niemant, voortaan, eenige nieuwe rioo-
de, ver- „ len, komende uit de Secreeten, en met
booden. „ de burgwallen deezer Stede gemeenschap
„ hebbende, zou mogen maaken, op de
„ verbeurte van honderd guldens, en daa-
„ delyke slegting der gemaakte rioolen (f).”

Men De Noordsche Maatschappij, in Frankryk
poogt opgeregt, zegt, in deezen jaare, te wege
den in- te brengen, dat de zwarte Amsterdamsche
voer der Zeep niet ingevoerd werdt te Rouan, on-
Amster- der voorwendfel, dat, onder dezelve, Wal-
damsche vischtraan vermengd was, die zy thans al-
Zeep in leen in 't Ryk invoeren mogt. Burgemees-
Frankryk teren gaven zig veel moeite, om dit oogmerk
te belet- te stuiten. Zy schreeven 'er over aan de Wet-
ten. houderfchap van Rouan, en beweezen, dat
de Amsterdamsche Zeep met geene traan
gemaakt was. Zy zonden hunnen brief aan
den Ambassadeur der Staaten, den Heere
Willem Boreel, die zyn best deedt, om 't be-
lang der Amsterdamsche Zeepziederyen te
bevorderen (g). Ook meen ik, dat de in-
voer der Amsterdamsche Zeep in Frankryk,
kort hierna, wederom gedoogd werdt.

Pestziek- Een Oorlogfchip van deezen Staat, welk
lang

(e) Keurb. Lr. O. f. 11 verso. Handv. bl. 816. [861.]

(f) Keurb. Lr. O. f. 37 verso. Handv. bl. 994. [888.]

(g) DE WITTE Brieven I. Deel, bl. 672.

lang voor Algiers gelegen hadt, terwyl de 1663.
 pest aldaar, kort te vooren, heviglyk ge-
 woed hadt, en nog niet geheellyk opgehou-
 den was, werdt, op de te rug reize, zwaar-
 lyk met dezelfde kwaale bezogt. Veele ma-
 troozen stierven onder weg. 't Schip kwam,
 eindelyk, in Texel binnen, en 't bootsvolk,
 voor een gedeelte, hier ter Stede, met de
 ziekte onder de leden. Men meent, dat
 eenigen, die op Kattenburg t'huis lagen en
 overleeden, de besmettelyke kwaale, in
 deeze Stad, allereerst ontsteken hebben Ook
 vermoeden sommigen, dat het graaven der
 nieuwe graften, in de tegenwoordige Ver-
 grootinge der Stad, waardoor de modderi-
 ge grond, aan veele oorden tevens, geroerd
 werdt, veel toegebracht heeft, om de be-
 smetting te doen aanhouden en voortslaan.
 Wat 'er van zy; de Pest ontstak zo sterk
 hier ter Stede, dat 'er, in dit jaar, *negen
 duizend zeven honderd twee en vyftig* men-
 schen begraven werden. 't Gerugt hier-
 van, buitens Lands verspreid wordende,
 gaf gelegenheid tot stremming des Koop-
 handels. De schepen, van hier naar Lon-
 den geschikt, moesten eenige mylen bene-
 den de Stad blyven leggen, en daar dertig
 dagen vertoeven (*b*). In Frankryk, moes-
 ten zy volle veertig dagen leggen. De alge-
 meene Staaten schreeven, op 't einde des
 jaars, aan Koning Lodewyk den XIV. „ hoe
 „ hun, door de Heeren Staaten van Hol-
 „ land, verzekerd was, dat de besmettely-
 „ ke

(*b*) AITZEMA IV. *Deel*, bl. 1121.

1663. „ ke ziekte te Amsterdam, toen zy op 't
 „ hevigst was, nog geen tweemaal het ge-
 „ woonlyk getal van menschen hadt weg-
 „ gesleept; dat ook de lugt hier te Lande zo
 „ weinig ontstoken was, dat de besmetting
 „ aan Amsterdam bepaald bleef, zonder
 „ tot de nabuurige Steden en Plaatsen over
 „ te slaan, onaangezien dezelve, dagelyks,
 „ gemeenschap hielden met Amsterdam;
 „ en dat het kwaad, binnen weinige wee-
 „ ken, zo zeer was afgenomen, dat het,
 „ in 't kort, geheellyk zou opgehouden zyn.”
 Zy verzogten, ten besluite „ dat de Koop-
 „ handel van Amsterdam, door 't lang op-
 „ houden der schepen, niet mogt gestremd
 1664. „ worden (i).” Doch 't getal der dooden
 te Amsterdam bleef, doorgaands, verre over
 de tweehonderd ter weeke, in 't volgende
 voorjaar, en vermeerderde, in den Zomer,
 tot over de agthonderd, negenhonderd en
 duizend toe. Veele voornaame luiden hiel-
 den toen hun verblyf op 't Land, onder an-
 deren ook veele Jooden, die in de Bever-
 wyk hunne toevlugt namen. De Keuren van
 't jaar 1655 (k) werden, voor 't grootste ge-
 deelte, vernieuwd. En alzo de besmetting
 zig nu ook door gantsch Holland verspreid
 hadt, stelden 's Lands Staaten ook eenige
 orde, om den voortgang derzelve te stuiten.
 De Staaten van Zeeland verbooden, aan al-
 le schepen, die van Haarlem, Leiden of
 Amsterdam kwamen, het inkomen in hun-
 ne

(i) AITZEMA IV. Deel, bl. 1153.

(k) Zie II. Deel, XVII. Boek, bl. 221.

ne Provincie (l): waarop, ook hier ter Ste- 1664.
de, in beraad gelegd werdt, of men den
invoer der goederen van zulken, die den
onzen om de Pest den handel verbooden,
insgelyks, niet behoorde te verbieden (m).
Men droeg, hier ter Stede, de gewoonlyke
zorg om den voortgang van 't kwaad te stui-
ten. Onder anderen, werden 'er eenige
Pest-Doctoren, Chirurgyns, en Apothekers
aangesteld (n). Doch tegen 't einde des jaars,
nam de Pestziekte sterk af. Het getal der
begraavenen hier ter Stede was egter, dit
jaar, vier en twintig duizend een honderd agt
en veertig geweest (o). Op den eenentwin-
twintigsten January des volgenden jaars,
werdt een algemeene dankdag gehouden,
wegens het ophouden der Pestziekte in Hol-
land (p).

In den nazomer des jaars 1663, en op Twee
den negenentwintigsten April deezes jaars, onge-
hadt men, boven de Stad, twee ongewoo- woone
ne Lugtverhevelingen gezien, van dezelfde Lugtver-
soort, zo't schynt, als die naderhand, en voor- schyn-
als in de tegenwoordige eeuw, gemeener fels.
geweest, en onder den naam van Noorder-
licht bekend geworden zyn. De eerste wordt
beschreeven als eene bleeke vlam of fakkel,
uit de lugt nederdaalende; de andere als
een vuurige kloot, die korte dikke stralen
uit-

(l) AITZEMA V. Deel, bl. 84, 141, 176.

(m) Resol. Vroedsch. Lt. D. 7 Oct. 1664. f. 157 verso.

(n) Keurb. Lt. O. f. 46, 77. Groot-Memor. N. V. f.
116 verso, 121 verso.

(o) DOMSELAAR VI. Boek, bl. 444. COMMELIN, bl. 1181.

(p) Holl. Merc. van 1664. bl. 193.

1664. uitschoot. Sommigen merkten deeze verschynfels aan, als voortekens of oorzaaken der besmettelyke ziekte, die hier, ten deezen tyde, heerfchte (*q*). Doch de ontdekkingen der laateren natuurkundigen hebben de opmerkzaamen van diergelyken waan, reeds voorlang, genezen.

Zonderling uitwerksel eener schielyke vorst.

Op den twintigsten December deezes jaars zag men, hier ter Stede, zo wel als elders in Holland (*r*), een zonderling uitwerksel van eene schielyke vorst. 't Hadt naauwlyks iet gevrooren, toen de bovenlugt, 's nagts ontlattende, regen nederliet, die zo schielyk en dik om de takken der boomen vast vroor, dat een takje van een vinger dik, met het aanvriezend ys, zo dik als een arm werdt. Aan veele takken hingen lange yskegels, zo zwaar, dat zy de takken scheurden. Geheele boomen werden, door de zwaarte van 't aangevrooren ys, van den wortel afgerukt; anderen gespleeten, of, tot op de helft, of, van boven tot beneden: veelen van byna al de takken beroofd; welk zonderling verschynfel zig eerst met den dag vertoonde voor de ingezetenen, die 's nagts alleenlyk 't gekraak der scheurende stammen en takken gehoord hadden, met welken nu de voornaamste graften alomme bestrooid lagen. Wy behoeven niet te zeggen, dat de straaten zo glad waren, dat zy bezwaarlyk gebruikt konden worden. Veele boomen werden nog behouden, door het bran-

(*q*) DOMSELAAR VI. *Boek*, bl. 416. COMMELIN, bl. 1160.
 (*r*) Holl. Merc. van 1664. bl. 194.

branden van pektonnen onder dezelve, 't 1664. welk het ys smelten deedt (s).

Onder de bezettingen deezer Stede, Nieuwe hadden, sedert lang, eenige ongeschikthe- Ordon- den plaats gehad, welken men, omtrent nantie op de bezet- deezen tyd, geraaden vondt, te stuiten. tinge. Ook moesten, met de nieuwe Vergrooting der Stad, de wagtplaatsen vermeerderd worden (t). Men maakte dan, op 't een en 't ander, een nieuw Reglement, welk den negenentwintigsten January gedagtekend was, en waarby, onder anderen, vastgesteld werdt, dat geen Officier der foldaaten, die nu vyf Compagnien sterk waren, 's nagts uit de Stad zou blyven, zonder verlof van Burge- meesteren, die, wanneer zy tegenwoordig waren, ook bevelen gaven aan de hooge en laage Officieren der bezettinge (u).

De Schout by Nagt *Cornelis Tromp* hadt, Begin- in deezen Winter, een Engelsch Koopvaar- fels des dyfchip, welk door de Algiersche Kaapers Engelfchen genomen was, verlost, en hier ter Stede oorlogs- opgezonden, alwaar een gedeelte der laa- ding, aan bederf onderhevig zynde, door 't Collegie ter Admiraliteit alhier, in 't openbaar, verkogt geworden was. Doch alzo de Gezant des Konings van Groot-Britanje, *George Downing*, het fchip en de laading te rug eischte, werdt het een en het ander den Eigenaaren, zelfs zonder dat men eenig berg-

(s) DOMSELAAR VI. Boek, bl. 417. COMMELIN, bl. 1160.

(t) Resol. Vroedsch. Lr. D. 12, 28 Jan. 1664. f. 92, 93 verso.

(u) Handv. bl. 837. [911.]

1664. bergloon vorderde, wederom gegeven (v). Ook waren, in de Lente deezes jaars, te Amsterdam, en elders in Holland en in Zeeland, schimpfchriften aangeplakt op den Hertog van York, Broeder des Konings van Groot-Britanje; waartegen, zo dra 'er de Gezant over klaagde, door eene ernstige Waarschouwing van den Hove van Holland, voorzien werdt (w). Men toonde, op deeze wyze, dat men het Engelsche Hof ontzien wilde. Doch Karel de II. scheen te zoeken naar voorwendfels, om den Staat den oorlog aan te doen, die, nog in dit zelfde jaar, aangevangen, en in 't volgende jaar, openlyk, verklaard werdt.

De Resident Aitzema handelt te Amsterdam.

De Stad Hamburg, verneemende, dat hier te Lande, oorlogschepen werden uitgeruſt, tot beveiliging der Scheepvaart door de Middellandsche zee, tradt, in 't begin deezes jaars, in onderhandeling met de Staaten, om haare Koopvaardyschepen te doen beschermen door 's Lands Vlooten. De Resident der Hanze-Steden, *Lieuwe van Aitzema*, begaf zig, ten dien einde, onder anderen, naar Amsterdam, daar hy in 't Collegie ter Admiraliteit gehoord werdt. Doch men vondt hier niet geraaden, den Koophandel der Hamburgeren, die niet bloeijen kon, zonder dat 'er de Amsterdamſche Koophandel by leedt, te beschermen. Hamburg werdt dan in de noodzaakelykheid gebragt, om zelf twee Oorlogschepen
uit

(v) Zie AITZEMA V. Deel, bl. 119.

(w) Zie AITZEMA V. Deel, bl. 119.

uit te ruften, tot beveiliging zyner Scheepvaart (x). 1664.

De Staat was, in 't jaar 1647, met den Orde op Koning van Deenemarke, overeengekomen, dat de fchepen, van hier op Noorwegen vaarende, tot beter fchikkinge van 't vol- doen der belastinge, op dezelve gelegd, zo hier te Lande als in Noorwegen, door bevoegde Perfoonen, gemeeten zouden worden. Doch in 't jaar 1658, was men onderling te raade geworden, de meeting, alleen hier te Lande, te laten doen, mids de Opzigtters en Meeters, van wederzyde, gesteld werden. Van wege Deenemarke, waren toen aangesteld tot Opzigter *Gabriel Marcelis*, en tot Meeters *Jacob Aloffsen* en *Lodewyk van Westerhof*: en van wege deezen Staat, *Henrik Tollenaar* tot Opzigter; en tot Meeters *Jacob Dirkszoon Haan* te Amsterdam; *Klaas Fredrik Schouten* te Hoorn, en *Maarten Pieterszoon Edam* te Medenblik (y). De opzigtters mogten alomme hunnen dienst pleegen: ook de Meeters wegens Deenemarke: doch de Meeters wegens deezen Staat, alleenlyk in de Steden, daar zy gesteld waren. Voor 't meeten werdt drie stui- vers van 't last betaald. Doch over de ver- deeling van dit loon rees, in dit jaar 1664, eenig verschil, tusschen den Opzigter *Tollenaar* en de Meeters; waarop, by eene Resolutie der algemeene Staaten van den drie en twintigsten December, orde gesteld werdt (z). De

(x) AITZEMA V. Deel, bl. 333, 334.

(y) Groot-Memor. N. IV. f. 192.

(z) Zie AITZEMA V. Deel, bl. 235. verg. bl. 277.

1665. De oorlog tusschen Groot-Britanje en
 Uitrust- deezen Staat, die, in het volgende jaar 1665,
 ting ter openlyk gevoerd werdt, gaf, hier ter Ste-
 zee, hier de, aan het Collegie ter Admiraliteit gele-
 der Stede. genheid tot het uitrusten van Oorlogs- en
 Benoest-schepen, waarmede, al in 't begin
 des jaars, een aanvang gemaakt werdt. Ook
 lieten zig, wat laater, eenige Amsterdam-
 sche Koopluiden beweegen, om veertien of
 vyftien schepen, die te Kadix lagen, op
 goede verzekeringe der Provincie van Hol-
 land, aan den Staat in 't gemeen ten oorlo-
 ge te verhuuren. De uitrusting ter zee werdt,
 hier ter Stede, bevorderd, door eenige bui-
 tengewoone Gemagtigden der algemeene
 Staaten. Van een der uitgerustte schepen,
 in Texel leggende, verliepen, eerlang, wel
 vier en zestig matroozen, vier van welken,
 hier ter Stede, gevat werden. De zeekryg
 viel, dit jaar, niet voorspoedig uit. On-
 dertusschen, werdt de Vaart naar 't Noor-
 den en de Oostzee open gesteld, ten be-
 hoefte voornaamlyk van den Amsterdam-
 schen Koophandel. Het Collegie ter Ad-
 miraliteit alhier, gaf, onder deksel van
 deeze vryheid, ook verlof tot de Vaart naar
 't Westen, waarover, door 't Collegie ter
 Admiraliteit in Zeeland, ter Vergaderinge
 der algemeene Staaten, ernstelyk, geklaagd
 werdt (a). In Augustus, werden, vier Koop-
 vaardyschepen, die in Zweedent'huis hoor-
 den, niet verre van Texel, door de Staat-
 sche Vloote aangehouden. Prins Adolf Joan,
 Palts-

(a) AITZEMA V, *Deel*, bl. 355, 422, 438, 451, 508,

Paltsgraaf aan den Ryn, die zig toen te Amsterdam ophieldt, drong sterk op 't ont- 1665
slag deezer schepen, verklaarende, dat de-
zelve niet naar Engeland, of naar eenige
andere Plaats, die met den Staat in vyand-
schap was, geschikt waren. Ook vind ik,
dat dit ontslag, kort hierna, gevolgd is (b).

De ongelukkige uitslag van den Zeekryg Oproeri-
deezes jaars gaf aanleiding tot eenige oproe-ge be-
gigheid in Holland. Te Amsterdam zelf, weegin-
gen.
begon men te morren over de tegenwoor-
dige Regeeringe, en te spreekken van de
noodzaakelykheid der bevorderinge des
Prinsfen van Oranje (c). Ook was, hier ter
Stede, zekere Engelschman, *Thomas Corney*
genaamd, in hegtenis geraakt (d), op ver-
moeden of verzekering, dat hy iet brouwde
ten nadeele van den Staat. Hy beleedt,
onder anderen, dat hy brieven verwagtte
van Hamburg, die van den Engelschen Re-
sident *Zwaan*, door middel van zekeren
Jackson, aan den Engelschen Gezant *Dow-*
ning gezonden werden. Men vondt geraa-
den, deeze brieven aan te houden ente ope-
nen, om te zien, of 'er ook iet, ten laste
van *Corney* of anderen, uit te ontdekken
ware (e). Doch of dit geschied, en hoe 't
verder met *Corney* afgeloopen zy, vind ik
niet aangetekend. Een andere Engelschman,
Say geheeten, die zig ook te Amsterdam
onthieldt, zegt, wat laater, *Edmond Lud-*
low,

(b) AITZEMA V. Deel, bl. 549, 550.

(c) Vaderl. Hist. XIII. Deel, bl. 150, 151.

(d) Groot-Memor. N. V. f. 162 verso.

(e) Resol. Vroedsch. Lr. E. 24 July 1665. f. 3.

1665. *low*, een' der regteren van Koning Karel den I., te beweegen, om herwaards te komen, onder verzekering, dat men hem hier stellen zou aan 't hoofd van een goed aantal van Krygsvolk, welk men, van hier, naar Engeland zou zenden, om, met hulp der Engelsche Republiksgezinden, de Regeering aldaar te veranderen. Doch Ludlow leende geene ooren aan deezen voorslag (*f*).

Voor-
zorg, hier
ter Ste-
de, ter
gelegen-
heid van
den En-
gelschen
en Mun-
sterschen
oorlog.

De Engelsche Vloot zig vertoonende heb- bende voor Texel, gaf zulks gelegenheid aan Burgemeesteren van Amsterdam, om Kapitein *Tak*, met tweehonderd man uit de bezetting deezer Stede, derwaards te zenden, om tegen eene landing te waaken. Den Bisschop van Munster, aangezet, en in staat gesteld door den Koning van Groot-Britanje, die den Ridder *William Temple*, heimelyk, naar Munster gezonden hadt, om hem bystand in geld aan te bieden (*g*), den Staaten federt den oorlog verklaard hebbende, en met zeventuizend of agtduizend man in Groningerland gerukt zynde, verzogten de Staaten van Holland de Stad Amsterdam, dat zy twee Compagnien wilden zenden naar Groningen, tot versterking der bezettinge, alzo men zig verzekerd hielt, dat de Bisschop het oog hadt op die Stad. Doch men verstondt hier, dat men de veiligheid van Amsterdam in gevaar stellen zou, zo men de Stad thans ontblootte van bezetting; waarom beslooten werdt, het verzoek der Staaten, beleefde- lyk,

(*f*) LUDLows Memoirs. Vol. III. p. 135-139.

(*g*) See TEMPLE'S Works Vol. III. p. 13, 19.

lyk, van de hand te wyzen, hun egter de 1665.
tweehonderd man, die, onder Kapitein
Tak, naar Texel gezonden, doch daar nu
minder noodig waren, aanbiedende (b). Wy-
ders, werden de Burgerwagten, hier ter
Stede, versterkt, waakende men nu, by da-
ge en by nagt, met drie Compagnien om den
agttienden nagt, daar men, te vooren, met
twee Compagnien, om den zevenentwintig-
sten nagt, gewaakt hadt (i). Ook werdt, in
verscheiden' andere opzigten, gezorgd voor
de versterking en bewaaring der Stede (k).

De Koning van Frankryk, die den Staat, De Ko-
nig van
eerlang, hulp toezondt tegen den Bisschop Frankryk
van Munster, en wien men sterk aanzogt, doet
om zig, ten behoeve van den Staat, te ver- Oor-
logsche-
klaaren tegen Groot-Britanje, deedt, om- pen tim-
meren,
trent deezen tyd, eenige Oorlogsfchepen meren,
timmeren te Amsterd^{te Am-}dam, en verwierf verlos- fterd^{dam.}
van 's Lands Staaten, om, tot bemanninge
derzelven, hier te Lande, vierhonderd ma-
troozen, Franschen of andere vreemden, die
niet in 's Lands dienst waren, te werven, mids
hun geene hooger gaadje beloovende, dan
vyftien guldens ter maand. In October des 1666.
jaars 1666, verzogt de Fransche Ambassa-
deur, *Graaf d' Estrades*, uit naam van den
Koning, zynen Meester, eene Geschutgie-
tery te mogen opregten, te Amsterdam (l):
doch

(b) Refol. Vroedsch. Lr. E. 7 Octob. 1665. f. 38 verso.
Zie ook AITZEMA V. Deel, bl. 655.

(i) COMMELIN, bl. 1194.

(k) Groot-Memor. N. V. f. 179.

(l) AITZEMA V. Deel, bl. 858, 950.

1666. doch ik vind niet, dat in dit verzoek bewilligd werdt.

Een inwooner van Amsterdam klaagt, dat hem zyne kinderen, door de Regeering der Spaanfche Nederlanden, onthouden worden.

André Gois, Koopman en Burger hier ter Stede, vernieuwde, in July deezes jaars, zyne dikwils herhaalde klagten, aan hunne Hoog-Mogendheden, dat hem zyne vier kinderen, binnen Aath in Henegouwen, uit louteren haat tegen zynen Godsdienst, nu tien jaaren lang, onthouden geweest waren. Men hadt, van wege deezen Staat, lang en vergeefs, aanzoek gedaan, aan 't Hof te Bruffel, en by den Spaanfchen Ambaffadeur in den Haage, om de uitlevering deezer kinderen, en eindelyk, in October des jaars 1664, beslooten, eenige Priesters of Paapen uit Spaansch Vlaanderen te ligten: en dit besluit was van zo veel klem geweest, dat de Ambaffadeur beloofd hadt, de kinderen op het Fort Rouge te zullen leveren: welke belofte nogtans nog niet naargekomen was. Ondertuffchen, waren den Vader zyne kinderen, door eene Sententie van den Hove van Holland, reeds in 't jaar 1658, toegewezen. Hy verzogt dan nu, dat het besluit om eenige Priesters te ligten, eindelyk, mogt worden in 't werk gesteld. De algemeene Staaten vonden zulks ook geraaden, en stelden 'er orde toe, in geval de kinderen, binnen veertien dagen of drie weeken, niet werden geleverd (*m*). De levering agter blyvende, bestonden omtrent honderd soldaaten uit de bezettinge van Sluis den Pater en vyf Schoolmeesters te ligten uit het

(*m*) AITZEMA V. Deel, bl. 974.

het Collegie van Zoetendaal by Brugge, en dezelve met zig naar Sluis te rug te voeren, om aldaar te blijven, tot dat Gois zyne kinderen bekomen zou hebben. De Spaansche Ambassadeur, Don Estevan de Gamarra, klaagde over dit geweld, en drong op 't ontflag der zes perfoonen. Doch men antwoordde hem, dat het niet voor de uitlevering der kinderen te wagten was, en dan, zonder uitstel, geschieden zou (n). 't Is te vermoeden, dat het een en het ander sedert gevolgd zal zyn, hoewel ik zulks niet vinde aangetekend.

De Koning van Frankryk klaagde, ten deezen tyde, over den Genuees *Gio Paul Bonobi* of *Balbi*, die te Amsterdam woonagtig was, en, in een nieuwspapier van zyn maakfel, eenige nadeelige tydingen van hem verspreid hadt. Men zal zulks nader verstaan, uit de volgende vertaaling van een gedeelte van 's Konings brief aan den Graave d'Estrades, die den negenentwintigsten May gedagtekend was, en niet in de gedrukte Brieven van en aan dien Ambassadeur gevonden wordt; schoon, in het antwoord op den zelve, welk in 't licht gegeven is, melding van 't geval gemaakt wordt (o).

„ Ik heb Lionne gelaft, aan U te schryven, over het * onderwerp van den Genuees, die tot Amsterdam woont, genaamd *Gio Paul Bonobi* of *Balbi*, die † voortgaat de weereld te vervullen met

„ boosnuerta

(n) AITZEMA V. Deel, bl. 975, 976.

(o) D'ESTRADES Tom. IV. p. 304.

1666. „ booze tydingen, die zeer onbescheiden
 „ zyn, en altyd vol van kwaadwilligheid
 „ tegen myn eigen persoon. Ik twyfel
 „ niet, of de Staaten, die alle dagen ge-
 * *effecten.* „ voelen zo kragtige * uitwerkfels van my-
 „ ne vriendschap en bescherminge, zullen
 „ daarover zodanig een gevoelen betoonen
 „ als zo onvoorzigtig eene roekeloosheid is
 „ verdienende, met hem uit te bannen, zo
 „ verre hunne Provinciën strekken.
 „ Ik begeer dat gy daar van spreekt met
 „ den Heer de Witt, als van eene zaak, die
 „ my zeer treffende is, en die ik niet twy-
 „ fele of zal by hem ter harte genomen
 † *satisfac-* „ worden, om my daarinne † voldoening
tie. „ te geeven. Indien hy dienstig agt, dat
 „ gy daarover een Memorie ingeeft aan de
 „ Staaten, zo blyft niet in gebreke zulks
 „ ten spoedigste te doen. Waarmede ik
 „ God bidde enz.”

Men kreeg terstond kennis van 's Konings
 schryven te Amsterdam, daar 't, in de
 Vroedschap, gelezen werdt. Ook werden
 drie Raaden *Henrik Dirkszoon Spiegel*, *Mr.*
Lambert Reinft, en *Mr. Pieter Kloek* gemag-
 tigd, om het nader te onderzoeken (*p*). Doch
 hoe 't met deeze zaak, en met den Nieuws-
 schryver afliep, vind ik niet aangetekend.

De Stad Onaangezien de overeenkomst, in 't jaar
 belet het 1659, met het Hoogheemraadschap van
 verhoogen van Rynland gemaakt, van welke wy, ter zyner
 den Slaa- plaatse (*q*), gewaagd hebben, bestonden Dyk-
 perdyk. graaf

(*p*) Resol. Vroedsch. L^r. E. 16 Juny 1666. f. 123.

(*q*) II. Deel, XVII. Boek, bl. 243.

graaf en hooge Heemraaden, in den Herfft 1666.
 deezes jaars, den Slaaperdyk, voor een
 gedeelte, wel zestien of twintig duimen
 hooger te maaken, dan by de gemelde Over-
 eenkomst bepaald was, en tot verdere ver-
 hooging aanbestedingte doen. Burgemees-
 teren van Amsterdam, overtuigd van het
 nadeel, welk de Stad hier van te wagten
 hadt, gaven 'er der Vroedschap kennis van.
 Men besloot, den Pensionaris Hop ten spoed-
 igiten af te vaardigen aan den Baljuw van
 Kennemerland, of aan zulke andere Hoofd-
 Officiers, onder welker regtsgebied, de ver-
 hooging geschied was, of zou geschieden;
 op dat dezelve daartegen mogten voorzien.
 Te gelyk, werdt geraaden gevonden, een'
 bekwaam' Officier, aan 't hoofd van vyftig
 of meer soldaaten, buiten om te zenden naar
 Spaarnedam, om zig, naar gelegenheid van
 zaaken, te voegen by den Pensionaris, die,
 by de Hoofd-Officiers geene voldoening be-
 komende, den Slaaperdyk, door hen, zou
 doen bewaaren, en alle hooging aldaar daa-
 delyk doen beletten (r): gelyk dezelve, ten
 deezen tyde, ook agterwege gebleeven is.

Eene kleine Deensche of Noordsche Ge-Deen-
 reformeerde Gemeente, die door éenen siche of
 Predikant bediend werdt, hadt, sedert ee- Noord-
 nigen tyd, hier ter Stede, haaren Gods- siche Ge-
 dienst geoeffend in een gehuurd huis, doch, meente
 in de Lente deezes jaars, eene plaats van, alhier.
 de Stad verzogt, alzo zy, schoon niemant
 onder haar van aalmoessen leefde, verklaar-
 de,

(r) Resol. Vroedsch. Lr. E. 11 Nov. 1666. f. 153 verso.

1666. de, de kosten der huure niet langer te konnen draagen. Men stondt haar eene Loots of Pakhuis toe aan de oude Admiraliteits Werf, eenen *Jan Rombout* in eigendom toebehoorende (s), mids hieruit geen gevolg getrokken wierdt, om eenige gaadje te vorderen voor den Predikant, die thans was *Christiaan Abel*: aan wien nogtans, eerlang, van jaar tot jaar, vyfhonderd guldens, uit Stads Kasse, werden toegelegd (t). Doch deeze Gemeente verliep, binnen weinige jaaren. De Predikant vertrok uit de Stad. En in 't begin des jaars 1674, werdt by den Raad beslooten, aan Burgemeesterente verblyven, of men hem, zo hy te rug keeren mogt, wederom toelaaten zou, of niet (u).

Een Engelsch Predikant alhier bidt openlyk voor de Stad Londen.

Ter gelegenheid dat de Stad Londen, in September deezes jaars, voor een groot gedeelte, door den brand, vernield geworden was, onderwondt zig *Richard Made*, Predikant der Engelsche Kerke alhier, openlyk te bidden om de herstelling en voorspoed dier Stad. Burgemeesteren, aanschryvens van de Staaten van Holland bekomen hebbende, ontbooden den Predikant voor zig, en verstonden uit hem, dat hy, inderdaad, voor de Stad Londen gebeden hadt, met betuiging, dat hy 't voortaan laten wilde, indien zulks aanstoot geeven mogt. Men vondt egter zulk bidden, in 't heetst van den

(s) FILIP VON ZESSEN, bl. 180.

(t) Resol. Vroedsch. Lr. E. 26 Maart 1666. 28 Juny 1667. f. 100 verso, 215. Lr. F. 12 Maart 1668. f. 42.

(u) Resol. Vroedsch. Lr. K. 28 Febr. 1674. f. 2.

den oorlog met Groot-Britanje, zo onbehoorlyk, dat Made, op den tweeden October, bevel kreeg, om zig voortaan van 't Predikampt, en van alle Kerkelyke Vergaderingen te onthouden, tot dat hem anders belast zou worden. Veelligt, zou hy strenger gehandeld geworden zyn, zo niet gebleeken ware, dat hy gewoon was, ook om 's Hemels zegen te bidden over de Vloote en wapenen van den Staat (v). 1666.

Ondertuffchen, ontbrak het in Amsterdam niet aan zulken, die de onderneemingen der Engelschen begunftigden. De Ridder *Temple*, die zig thans te Brussel ophieldt, hadt, al in Maart, aan den Biffchop van Munster geschreeven, dat een ryk Amsterdamsch Koopman hem dertigduizend Ryksdaalders zou overmaaken, die tot ondersteuninge des Biffchops geschikt waren. En in Augustus, schreef hy naar Engeland, dat, zelfs in Amsterdam, den Engelschen veel eers bewezen werdt, en dat de Graaf van Stafford, die onlangs derwaards gereisd was, met meer beleefdheids, bejegend was geworden, dan een Burgemeester der Stad (w). 't Welk ten minste bewees, dat men hier niet afkeerig was van de herstelling der Vrede. En-gelshge-zinden te Amsterdam.

Op den zestienden Maart des jaars 1667, Felle begon het zo fel te vriezen, dat het Y voor vorst en Amsterdam, den volgenden dag, reeds dicht fchielyke lag, en den agttienden begaan werdt. Doch dooi. 1667. de vorst hieldt maar weinige dagen aan. Op den

(v) Groot-Memor. N. V. f. 189.

(w) See TEMPLE'S Works Vol. III. p. 39, 59.

1667. den zesentwintigsten, des morgens, gingen nog drie perfoonen over 't Y, naar Waterland, en tegen den avond zeilden de Waterschepen reeds voorby de Stad, schoon het Pampus, niet voor den negenentwintigsten, van 't ys bevryd werdt, en de Zuiderzee, voor Uitdam, op den eersten April, nog dicht lag (x).

Het
Poorters-
schap
wordt
den Pre-
dikanten
geschon-
ken.

De Vroedschap van Amsterdam, de Predikanten der openbaare Kerke te vaster willende verbinden aan 't waar belang der Stede, en hun en hunnen kinderen ook eene byzondere gunst willende bewyzen, besloot, in Augustus deezes jaars, aan alle tegenwoordige Predikanten, en aan alle zulken, die 't Predikamt, na wettig beroep, in 't vervolg, bedienen zouden, het Poorterschap der Stad te schenken, zo dra zy zig voor Burgemeesteren vertoond, en den gewoonlyken Poortereed aldaar afgelegd zouden hebben, zullende ook hunne wettige kinderen, zo wel voor als na het afleggen van dien eed verkreegen, als Poorters worden aangemerkt, mids zy, die voor het doen van den gemelden eed gebooren waren, dien eed insgelyks kwamen afleggen, wanneer zy den ouderdom van agttien jaaren bereikt zouden hebben (y).

Muskovische
Gezant,
hier ter
Stede.

In November, kwam hier te Lande een Gezant van den Czaar van Moskovie, herwaards geschikt, tot aankweeking van het onderling goed verstand met deezen Staat.

De

(x) COMMELIN, bl. 1184.

(y) Resol. Vroedsch. Lt. E. 9 Aug. 1667. f. 223.

De Agent der algemeene Staaten verzelde hem, op zyne terug reize, tot Amsterdam toe, daar Burgemeesteren verzogt werden, hem en zyn gevolg te willen doen plaatsfen op een der fchepen deezer Landen, welk naar Hamburg gefchikt was; van waar hy de reis naar Muskou voortzetten zou (z). 1667.

De Munstersche oorlog was, op den agt-Hande- tienden April des voorleeden, en de Engeling der fche, op den eenendertigften July deezes Regeeringe van Am- jaars, met een Verdrag van Vrede geëin- digd (a). En by het laafte, was Karel defterdam, II., Koning van Groot-Britanje, gebleeven over het in 't bezit van Nieuw Nederland, en van de maaken van het Volkplanting der Stad Amsterdam in dat ge- eeuwige weft, welk hy, in 't jaar 1664, op den Edict. Staat veroverd hadt. Men hadt, geduuren- de den laafstgemelden oorlog, befpeurd, dat 'er eene fterke party was hier te Lande, die de belangen van Groot-Britanje zogt te vereenigen met die des Prinzen van Oranje (b). En hieruit werdt gelegenheid genomen, om een ontwerp te hervatten, waartoe, al voor lang, by eenige Steden, en onder anderen by de Stad Amsterdam, neiging befpeurd was. Men verftondt, naamlyk, dat de Prins van Oranje, tot wiens bevordering verfcheiden' Provinciën fterke begeerte toonden, onvermydelyk, tot Kapitein-Generaal zou moeten aangefield worden, indien de Staat, gelyk te dugten was, wederom mogt ingewikkeld raaken in eenen

oor-

(z) AITZEMA VI. Deel, bl. 230.

(a) Vaderl. Hift. XIII. Deel, bl. 202, 265.

(b) AITZEMA VI. Deel, bl. 168.

1667. oorlog te Lande. Doch men oordeelde, dat zulk een hoog Krygsampt hem te veel gezags geeven zou in den Staat, zo hem, nevens het zelve, ook het Stadhouderschap over de meeste en aanzienlykste Provinciën opgedraagen werdt. Men was hierom bedagt op middelen, om deeze zwaarigheid te voorkomen, en hervatte, ten dien einde, de raadpleegingen over een Ontwerp, om het Stadhouderschap, voor altoos, afgescheiden te houden van het Kapitein-Generaalschap. Hierdoor zou het gezag des Prinsfen van Oranje, zo hy met het laatstgemelde ampt mogt bekleed worden, merkelyk minder zyn, dan dat zyner Voorouderen geweest was; en Groot-Britanje, welk, zo men vaststelde, haakte naar de volkomen verheffing des Prinsfen, om zo veel te meer invloeds te hebben op de Regeering van deezen Staat, zou in dit zyn oogmerk worden te leur gesteld. 't Ontwerp der scheidinge van de twee hooge waardigheden, 't welk, zo sommigen hebben aangetekend (c), eerst gemaakt was door den Heer *Gillis Valckenier*, Oud-Burgemeester van Amsterdam, was, in 't begin van July, eer nog de vrede met Groot-Britanje geslooten was, door den Raadpensionaris de Witt, overgebracht ter Vergaderinge van Holland, en aldaar overgenomen door de Leden: die 't wel haast eenpaariglyk goedkeurden. Sedert werdt, ter algemeene Staatsvergaderinge, een voorflag gedaan, overeenkomstig met dit Ontwerp.

(c) Zie Vaderl. Hist. XIV. Deel, bl. 85.

werp. Doch de meeste Provinciën waren oneens met Holland. De Staaten van deeze Provincie kwamen, derhalve, op den eenentwintigsten December, tot het vaststellen eener Resolutie, die reeds den vyfden Augustus te vooren genomen was, en sedert den naam van *eeuwig Edict* gekreegen heeft. By deeze Resolutie, werdt beraamd,

- Inhoud van het
zelve.
- „ 1. Dat het vermogen om in de Ridder-
 „ schap te beschryven altoos aan de Rid-
 „ derschap; en het vermogen om de Ma-
 „ gistraaten in de Steden te verkiesen al-
 „ toos aan de Steden blyven zou, zonder
 „ ooit aan iemand te worden afgestaan. 2.
 „ Dat de ampten, staande ter begeevinge
 „ der Staaten van Holland, altoos door de-
 „ zelve zouden begeven worden, uitge-
 „ nomen de Krygsampten, omtrent welken,
 „ men nadere schikkingen maaken zou. 3.
 „ Dat Holland nooit zou toestaan, en ter
 „ Generaliteit te wege zoeken te brengen,
 „ dat aldaar ook beslooten werdt, niet te
 „ bewilligen, dat een Stadhouder tot Ka-
 „ pitein- of Admiraal-Generaal verkooren
 „ werdt; en dat zelfs het Ampt van Stad-
 „ houder van Holland zou zyn en blyven
 „ vernietigd. 4. Dat de Edelen en Vroed-
 „ schappen der Steden, de Leden der Ver-
 „ gaderinge van Holland en de Raadpen-
 „ sionaris zig, tot het handhaaven der ge-
 „ melde punten, by plegtigen eede, zouden
 „ moeten verbinden. 5. Dat het *derde* punt,
 „ in de Instructien van den toekomenden
 „ Kapitein- en Admiraal-Generaal, zou wor-
 „ den ingevoegd; zullende hy zig, by eede,
 „ moe-

1667. „ moeten verbinden , om daartegen nimmer „ eenig verzoek te doen (d).” Om den eed op het eeuwig Edict in de Vroedschappen der Steden te vorderen , waren gemagtigd de Heeren *Fredrik van Dorp* , *Heer van Maasdam* , uit het Lid der Ridderfchap en eerste en voorzittende Raad in den Hove van Holland , *Gillis Valckenier* , Oud - Burgemeester van Amsterdam , en *Reinier Langewagen* , Burgemeester van Hoorn (e).

Eed op het zelve , hier ter Stede , afgelegd.

Doch 't fchynt , dat hierin , naderhand , verandering gekomen is. Immers , de Staaten beslooten , op den gemelden eenentwintigsten December , Burgemeesteren der byzondere Steden te magtigen om den Vroedschappen den eed op het eeuwig Edict afte neemen. En dit besluit der Staaten , den

1668. Steden , ten zelfden dage , zynde toegezonden , werdt in de Vroedschap van Amsterdam niet gelezen voor den derden January des volgenden jaars. Ten zelfden tyde , werden , door de Burgemeesteren , de tegenwoordig zynde Raaden , en den Secretaris , *Mr. Wigbolt Slicher* , den eed afgelegd op het eeuwig Edict , die aldus luidde :

Ik belove ende sweere het bovenstaande eeuwich Edict , mitsgaders alle de poincten ende articulen daer inne vervat , heylighlyck ende oprechtelyck te sullen maintineren , oock eensints te sullen gedogen , dat daer iegens eenige indracht , ofte infractie geschiede , veel min oyt ofte oyt , eenighe propositie off advis te sul-

(d) Vaderl. Hist. XIII. Deel , bl. 287 enz.

(e) AITZEMA VI. Deel , bl. 168.

*sullen doen, ofte geven, noch oock te sullen
doen doen, off doen geven, die daer iegens, in
eenigen deele, srydich zoude mogen wesen.* 1668.

Soo waerlyck moet my God
almachtich helpen!

Zie hier de naamen der genen, die, hier
ter Stede, den eed op 't eeuwig Edict ge-
daan hebben.

BURGEMEESTEREN.

Mr. Lambert Reynst.
Dor. Andries de Graeff.
Nicolaes Pancras.

R A A D E N.

Dor. Nicolaes Tulp.
Dor. Cornelis Witsen.
Joan van de Poll.
Bernard Schellinger.
Mr. Joachim Rendorp.
Dor. Joan Blaeuw.
Cornelis Geelvinck.
Dor. Gillis Valckenier.
Cornelis van Vlooswyk.
Hans Bontemantel.
Dor. Roetert Ernst.
Mr. Henrik Hooft.
Cornelis de Vlamingh van Ouds-
hoorn.
Jacob Jacobsz Hinloopen.
Cornelis Backer.
Joan van Waveren.
Dor. Frans Reael.
Dor. Joan van Hartochvelt.

Ja-

1668.

Jacob van Neck Jacobsz.
 Mr. Joan Corver.
 Mr. Pieter Schaep.
 Cornelis Graeflandt.
 Joan Hudde.
 Mr. Vincent van Bronchorst.

Van de zes Raaden, die afwezig waren, deeden, op den zevenden, den eed de Heeren *Nicolaes van Loon*, *Jacob van Neck*, en Mr. *Joan Huydecoper*; op den negenden, de Heer *Nicolaes Rochusz. van Capelle*, en op den twaalfden, de Heeren Mr. *Coenraad van Beuningen* en *Gerard Hasselaer*. De drie opengevallen Raadsplaatsen werden, op den agtewintigsten, vervuld met de Heeren *Joan Hulft*, Mr. *Jan ten Grootenhuys* en Mr. *Jacob Boreel*, die, insgelyks, den eed deeden. Op den zelfden dag des volgenden jaars 1669, werdt dezelfde eed gedaan, door den Heer *Leonard Ranst*, die toen tot Raad verkooren werdt: en een jaar laater, door de Heeren Mr. *Willem Backer* en Mr. *Nicolaes Witsen*, die toen Raaden werden (f). De Heer *Joan Munter*, die, den vierden Maart daaraan, buitens tyds, tot Burgemeester verkooren werdt, zal, insgelyks, den eed hebben afgelegd. Op den agtewintigsten January des jaars 1671, werdt de Heer Mr. *Cornelis Roch* tot Raad verkooren, en deeze was de laatste, die, hier ter Stede, den eed op 't eeuwig Edict heeft afgelegd (g). De

(f) Resol. Vroedsch. L^r. F. 3 Jan. 1668. f. 11 verso enzo
 L^r. G. 28 Jan. 1670. f. 22.

(g) Resol. Vroedsch. L^r. G. 28 Jan. 1671. f. 22.

De Vrede met Groot-Britanje, op welke men, hier ter Stede, in gevolge van een besluit der Vroedschap, gedenkpenningen deedt slaan (b), was nog niet geslooten, toen de Staat reden kreeg om voor nieuwen oorlog te dugten, ter gelegenheid van den inval des Konings van Frankryk, in de Spaansche Nederlanden (i). Men deedt, van de zyde der Staaten, zyn best, om de vrede te bewaaren door onderhandeling: men sloot de *Triple Alliantie* of het drievoudig Verbond tusschen Groot-Britanje, Zweeden en de Staaten, waardoor aan Frankryks overwinningen paalen gesteld werden, en waaruit, eerlang, de Akenfche Vrede gebooren werd. Doch eer 't nog zo ver kwame, raadpleegde men, in den Haage, op de middelen, die vereischt werden tot bescherming van den Staat, in geval dezelve mogt ingewikkeld raaken in den oorlog. In February, werdt 'er een Verdrag van onderstand geslooten met den Bisschop van Osnabrugge, Hertog van Zell, die in persoon te Amsterdam gekomen was, om over dit Verdrag te handelen (k). En schoon, ten deezen tyde, geloofd werdt, dat de Koning van Frankryk, door zynen Ambassadeur, den Graave d'Estrades, onder de hand, eenige schepen, tot het vervoeren van Krygsvolk, hadt doen huuren hier ter Stede (l), hieldt men egter een waakend oog op de oogmerken

1668.

Aanleiding tot de raadpleegingen op de versterking van

Naarden.

van

(b) Resol. Vroedsch. Lx. F. 3 Jan. 1668. f. 18.

(i) Vaderl. Hist. XIII. Deel, bl. 269.

(k) AITZEMA VI. Deel, bl. 510.

(l) AITZEMA VI. Deel, bl. 518.

1668. van het Fransche Hof. In den Haage, was zelfs, al in den Zomer des jaars 1667, ernstelyk geraadpleegd op de versterking der grenzen van deeze Provincie, en onder anderen op de versterking van Naarden, waarby de Stad Amsterdam zo veel belang hadt. 't Zal hierom niet ondienstig zyn, dat wy, hier ter plaatse, van 't gehandelde over dit gewigtig onderwerp, uitvoeriglyk, verslag doen.

De Ge-
commit-
teerde
Raaden
magtigen
drie Le-
den hun-
ner Ver-
gaderin-
ge tot
deeze
verster-
king.

Ter gelegenheid van den Engelschen en Munsterschen oorlog, was, reeds op den agtsten February des jaars 1666, ter Vergaderinge van Holland, beslooten, de Provincie, door het versterken der Grensplaatsen, in eenen genoegzaamen staat van verdediging en zekerheid te stellen, 't welk den Gecommitteerden Raaden, by eene Resolutie van den vyftienden Juny des jaars 1667, ernstelyk, aanbevolen werdt. 't Geviel, dat het Noorderkwartier aan het Zuiderkwartier, by afrekening, eene aanzienlyke somme schuldig gebleeven was. De Gecommitteerde Raaden vonden, wat laater, geraaden, deeze somme te gebruiken tot het versterken van Naarden, Woerden, Oude-water en Schoonhoven. Zy magtigden dan, op den negentienden October des gemelden jaars, den *Heer van Wimmenum*, die, wegens de Ridderfchap, den *Heer Joan Eleman*, die, wegens de Stad Leiden, en den *Heer Gerard Hasselaer*, die, wegens de Stad Amsterdam, in hunne Vergadering zitting hadt, om eerst een ontwerp van 't werk te maa-

maaken, en om het, vervolgens, ter uitvoeringe te brengen. Den Heeren Eleman en Hasselaer werdt deeze last opgelegd, niet alleenlyk om dat de Steden Leiden en Amsterdam, uit welken zy in de Gecommitteerde Raaden waren afgevaardigd, veel belang hadden by de ontworpen versterking der grenzen; maar ook, om dat zy beide, onlangs gemagtigd geweest zynde, om 's Lands Vloote, van geschut, buskruid en anderen voorraad te voorzien, zig van deezen hunnen last, met ongemeenen yver en beleid, gekweeten hadden: en te gelyk met zo veel eerlykheid en spaarzaamheid, dat de goede uitflag van den Engelschen oorlog, voor een groot gedeelte, aan deeze twee Heeren toegeschreeven werdt. Men begon, met het maaken van eene aftekening der versterkinge van Naarden, die bestaan zou in twee groote Forten, een tusschen de Stad en de Zuiderzee, waardoor de haven beschermd en bestreeken zou worden, en een tusschen de Stad en de Naarder-Meer: waarby eene fluis zou worden gevoegd, door middel van welke, men het land om de Plaats onder water zou kunnen zetten. De Gecommitteerde Raaden dit Ontwerp hebbende goedgekeurd (m), werdt 'er, nog voor 't einde van October, door den Heere Hasselaer, kennis van gegeven aan Burgemeesteren van Amsterdam (n), op dat zy de gemaakte aftekening onderzoeken, en voorflaan zouden,

1668.

Burge-
meeste-
ren van
Amster-
dam kry-
gen 'er
kennis
van.

't

(m) AITZEMA VI. Deel, bl. 496.

(n) Retol. Vroedsch. Lr. F. 25 Febr. 1668. f. 21 verso.

1668. 't gene zy zouden oordeelen, by de voorgenomen versterking van Naarden, ten meesten dienste hunner Stad, in aanmerking te moeten genomen worden. Sommigentenkenen aan, dat Burgemeesteren zouden geantwoord hebben „ dat zy in 't werk geene „ keur hadden, en de uitvoering van het „ zelve, geheellyk, overlieten aan Gecom- „ mitteerde Raaden (o).” Doch hiervan vind ik niets gemeld, in de Registers der Stad. De onpaffelykheid des Heeren van Wimmenum gaf gelegenheid, dat het aangevangen werk, federt, alleen door de Heeren Eleman en Haffelaer, werdt voortgezet, die de noodige erven omtrent Naarden, by schattinge, overnamen, en daarna eenige sluizen deeden afbreeken, en de omgelegen plantaadjen uitrooijen. De vereischte kielspitting gedaan zynde, werdt, by angeplakte biljetten, bekend gemaakt, dat de openlyke aanbesteding der ontworpen Vestingwerken van Naarden aldaar geschieden zou, op Maandag den zevenentwintigsten February deezes jaars 1668. De Heer Haffelaer begaf zig, op den vierentwintigsten, naar zyne Landhoeve by Weesp, *Landskroon* genaamd, daar de Heer Eleman, op Zondag den zesentwintigsten, by hem kwam (p).

Voorflag
van Bur-
gemees-
teren
aan de

Elk was nu in de verwagting, dat de besteeding, ten bestemden dage, voortgaan zou; doch Burgemeesteren en Raaden van Amsterdam hadden, maar twee dagen voor dien

(o) AITZEMA VI. Deel, bl. 489, 496.

(p) AITZEMA VI. Deel, bl. 496.

dien bestemden dag, beslooten, dezelve te 1668.
doen uitstellen. Met de gewoonlyke ver-
andering der Regeeringe, waren Burgemees-
schap.
teren geworden de Heeren *Cornelis van Vloos-
wyck*, Heer van Vlooswyk, Diemerbroek
en Paapenkoop, *Cornelis de Vlaming van
Oudshoorn*, Ridder, Heer van Oudshoorn
en Gnephoek, en M^r. *Gillis Valckenier*, zyn-
de M^r. *Lambert Reynst*, als Oud-Burgemees-
ter, aangebleeven; en 't schynt, dat deeze
Heeren, of de meesten derzelven andere
inzigten hadden op het versterken van Naar-
den, dan de meeste Burgemeesteren, die het
voorgaande jaar hadden geregeerd. Im-
mers, Burgemeesteren hielden den Raad
voor „ dat zy vernomen hadden, hoe men
„ eenen aanvang gemaakt hadt van eene
„ aanzienlyke versterking der Stad Naar-
„ den, zonder dat daarover byzonderlyk
„ geraadpleegd of beslooten was, ter Ver-
„ gaderinge van 's Lands Staaten; dat niet
„ alleen het gemeene Land, maar de Stad
„ Amsterdam veel belang hadt by de rype
„ overweeging van den dienst of ondienst
„ eener sterke Plaats, die zo na by de Stad
„ gelegen was; dat zy van den Heere Has-
„ selaer, op hun verzoek, bekomen hadden
„ twee Resolutien van hunne Edele Groot-
„ Mogendheden van den agtsten February
„ des jaars 1666 en van den zeventienden
„ Juny des jaars 1667; doch dat de over-
„ komst van den gemelden Heere hierop
„ zo kort gevolgd was, dat zy nog geen
„ tyd gehad hadden, om die twee Resolu-
„ tien, met de vereischte aandagt, te over-

1668. „ weegen, veelmin, over de byzonderhe-
 „ den van het werk der versterkinge, hun-
 „ ne gedagten te laten gaan, naar behoo-
 „ ren.” Na 't overweegen van welk voor-
 Men be- „ stel, beslooten werdt „ den Heer Pensiona-
 sluit, te „ ris Hop, zonder uitstel, te zenden naar
 wege te „ den Haage, om by Gecommitteerde Raa-
 brengen „ den te wege te brengen, dat de voorge-
 dat de „ nomen aanbesteding, eenige weinige da-
 verster- „ gen, werdt opgeschort, en aan deezen
 king van „ Raade de magt gelaaten, om de zaak, als
 Naarden „ nog in zyn geheel, rypelyk te overwee-
 uitge- „ gen, alleenlyk tot den tyd der naaste Ver-
 steld „ gaderinge van de Heeren Staaten, om
 worde. „ daar deszelfs gevoelen te verklaaren, of
 „ uit deszelfs naam eenig nader verzoek te
 „ laten doen (q).” De inhoud van dit be-
 sluit werdt vervat in eenen brief aan de Hee-
 ren Gecommitteerde Raaden, die den Hee-
 re Hop medegegeven werdt (r). Sommi-
 gen tekenen aan, dat de Luitenant-Admi-
 raal, *Willem Jozef, Baron van Gend*, kort
 te vooren, by eenen der Burgemeesteren van
 Amsterdam, was komen onderstaan, of het
 der Regeeringe deezer Stad ook onaange-
 naam zyn zou, dat hem het Bevelhebber-
 schap over het versterkte Naarden opge-
 draagen werdt. En zy geeven niet donker-
 lyk te kennen, dat dit ondertasten Burge-
 meesteren wakker gemaakt hadt (s). Ook
 was niet te vermoeden, dat de Stad zulk
 eene voornaame Hollandfche grensplaats,
 als

(q) Resol. Vroedsch. L^r. F. 25 Febr. 1668. f. 11 verso.

(r) Zie AITZEMA VI. Deel, bl. 496.

(s) AITZEMA VI. Deel, bl. 496.

als men Naarden maaken wilde, gaarne ge- 1668.
zien zou hebben onder 't bevel van eenen
Gelderschen Edelman, wiens Vader thans
Gouverneur was van den Prinse van Oran-
je, die onlangs, ook met bewilliging van
Amsterdam, door de vernietiging van het
Stadhouderfchap, van alle hoop op de ver-
kryging deezer waardigheid schein verfte-
ken te zyn, en dien men, derhalve, door
het bevorderen van zulken, die zo naauw
eene betrekking tot hem hadden, tot Krygs-
ampten van deezen aart, geene gelegenheid
schein te moeten geeven, om zig, wanneer
't de staat zyner zaaken vereifchen mogt,
ligtelyk meester te maaken van eene sterke
Plaats, zo na gelegen aan de magtigste Stad
der Provincie.

De Pensionaris Hop, terftond naar den Hande-
Haage vertrokken zynde, deedt, nog dien ling van
zelfden avond, opening van zynen last aan den Pen-
den Raadpensionaris de Witt, en aan den fionaris
Heere van Wimmenum, die voorzats in de Hop,
Gecommitteerde Raaden, verzoekende, des in den
Haage.
anderendaags, in 't Collegie te mogen ge-
hoord worden. Beide deeze Heeren waren
verwonderd, over 't gene hy hun voorhieldt.
Zy merkten de voorgenomen versterking van
Naarden aan, als ten hoogste dienstig voor
Holland in 't gemeen, en voor de Stad Am-
sterdam in 't byzonder. Ook was zy, zei-
denze, niet ondernomen, dan in gevolge
van meer dan éene Resolutie der Heeren
Staaten: en 't werk was reeds zo ver ge-
bragt, dat het niet wel, zonder kleinagting
van den Staat, kon worden opgehouden, of

1668. uitgesteld. Zy voegden hierby, dat de afwezendheid van alle de Gecommitteerde Raaden uit den Haage niet toeliet, dat 'er, tegen den volgenden dag, Vergadering belegd werdt, zynde ook den tyd te kort, om de Heeren te beschryven. Nogtans, namen zy aan, op 't stuk nader te letten, en den Heere Hop, den volgenden dag, gelegenheid te geeven, om hen, op nieuws, te spreken. 't Geschiedde. De Raadpensionaris hieldt hem, uit beider naam, voor, „ dat de Heer van Wimmenum wel gene- „ gen was, om Burgemeesteren en Raaden „ dienst te doen; doch zig alleen in den „ Haage bevondt, en gebonden was aan „ de Resolutien van hunne Edele Groot- „ Mogendheden, welker uitvoering hy niet „ bevoegd was te stremmen.” Voorts, verhaalde hy „ met hoe veel beleid, de Resolutie vanden agtsten February des jaars „ 1666 bewerkt was, op een Verzoekschrift „ van die van Weesp, en met bewilliging „ der Afgevaardigden van Amsterdam.” Hy merkte aan „ hoe heilzaam deeze Resolutie „ toen geoordeeld was, als naar welke, men „ wel vyftig jaaren getragt hadt;” daarby voegende „ dat de Munstersche oorlog, die „ aanleiding tot het neemen deezer Resolutie gegeven hadt, ligtelyk wederom ontfteeken kon; dat men zig op de Franschen „ en Munsterschen niet veel kon vertrouwen; dat zy beide kennis hadden van „ onze grenzen, sterkten en toegangen; dat „ Naarden, zo als het tegenwoordig gesteld was, geen tegenstand altoos doen „ kon,

„ kon, en, overmeesterd zynde, den vyand 1668,
 „ den weg openen zou tot in 't hert van
 „ Holland, en tot voor de poorten van Am-
 „ sterdam; daar de voorgenomen verster-
 „ king in staat zyn zou, om een Leger
 „ van meer dan vyftigduizend man te stui-
 „ ten, en Amsterdam, van die zyde, voor
 „ allen uitheemsch geweld beveiligen.” De
 twee Heeren merkten ook aan „ dat de Pro-
 „ vincie van Holland veel dienst zou kon-
 „ nen trekken van de versterking van Naar-
 „ den, in geval zy, onverhoopt, geschil
 „ krygen mogt met de andere Provincien.”
 Doch na dat zy omftandiglyk hadden ver-
 toond, op wat wyze, tot hiertoe, in't gant-
 sche werk, by de Gecommitteerde Raaden
 gehandeld was, met verklaring, dat zy
 wel gewenscht hadden, dat de Heeren van
 Amsterdam derzelve bedenkingen hadden
 geuit, eer 't werk zo ver gebragt, en zo
 veele kosten gemaakt waren, beloofde de
 Heer van Wimmenum, eindelyk, uit zynen
 naam alleen, den brief van Burgemeesteren
 en Raaden te zullen zenden aan de Heeren
 Eleman en Hasselaer, hun daarby schryven-
 de „ dat hy aan hun liet, wat daarin be-
 „ hoorde gedaante worden; doch voor zyn
 „ persoon van gevoelen was, dat men 't
 „ werk, voor eenige weinige dagen, be-
 „ hoorde uit te stellen.” De Heer Hop,
 geene kans ziende om meer te verwerven,
 keerde met den brief aan de Heeren Eleman
 en Hasselaer terstond naar Amsterdam: doch
 also hy deeze Heeren aldaar niet aantrof,
 liet hy den brief, nog dien zelfden avond,

De Heer
 van
 Wim-
 men-
 num
 raadt, de
 aanbe-
 feeding
 der ver-
 sterking
 van
 Naarden
 eenige
 dagen uit
 te stel-
 len.

1668. door zynen Klerk, aan de Landwooning van den Heere Hasselaer by Weesp bestellen. Op den zevenentwintigsten, dag der voorgenomen aanbestedinge, deedt hy verslag van zyne verrigtingen aan de Vroedschap, die goedvondt, te volharden by haar besluit, om 't werk der aanbestedinge te doen opschorten, tot de naaste Vergadering der Staaten van Holland (*t*).

't Geschiedt.

Midlerwyl, was de aanbesteding uitgesteld tot naderen last; doch de persoonen, gekomen om de aanneeming te doen, waren te Naarden nog opgehouden. De Heer Hasselaer was terstond gekeerd naar Amsterdam, daar hy de raadpleegingen der Vroedschap, op den zevenentwintigsten, bygewoond hadt. De Heer Eleman en hy, nevens den Pensionaris Hop, begaven zig, nog dien zelfden nagt, naar den Haage: de twee eersten om naderen last van Gecommitteerde Raaden te haalen (*u*); de laatste, om te wege te brengen, dat de aanbesteding werdt uitgesteld.

Gesprek tusschen den Raadpensionaris de Witt en den Pensionaris Hop.

De Heer Hop, wederom in onderhandeling getreden zynde met de Heeren van Wimmenum en Raadpensionaris de Witt, vernam „ dat de eerstgemelde in het be- „ geerde uitsstel geene groote zwaarigheid „ maaken zou.” Doch de Raadpensionaris hieldt hem voor „ dat Amsterdam, om de „ versterking van Naarden te vorderen, in „ 't jaar 1666, beleid gebruikt, en Weesp „ doen

(*t*) Resol. Vroedsch. Lr. F. 27 Febr. 1668. f. 23 enz.

(*u*) AITZEMA VI. Deel, bl. 497.

„ doen spreken hadt; dat het Verzoek- 1668.
 „ schrift van die van Weesp hem, Raad-
 „ pensionaris, door de Heeren van Amster-
 „ dam, ter hand gesteld en aanbevolen was;
 „ dat 'er, in de zaak, doorgaands, niets
 „ was gedaan, dan met medestemming van
 „ Amsterdam; dat het moeilyk was, te ver-
 „ neemen, dat de Stad derwyze wankelde,
 „ en zwaarigheden maakte op de uitvoering
 „ van 't gene met haare bewilliging besloo-
 „ ten was; dat, eindelyk, de zaak, ter
 „ Vergaderinge van hunne Edele Groot-
 „ Mogendheden, gebragt wordende, ge-
 „ vaar liep van geheel agterwege te bly-
 „ ven, door de verschillende begrippen, die
 „ daaromtrent te voorzien waren.” De
 Heer Hop antwoordde hierop „ dat nie-
 „ mant van de Regeeringe of Vroedschap
 „ bekend stontd, iet van het gemelde be-
 „ leid geweeten te hebben; dat de zaak
 „ zelve, de versterking van Naarden, naam-
 „ lyk, in haar geheel bleef, al werdt zy ee-
 „ nigen tyd uitgesteld; dat hy geen' last hadt,
 „ om zig daartegen te verklaaren; maar al-
 „ leenlyk om tyd te begeeren, tot nader
 „ onderzoek en beter verstand der meenin-
 „ ge van hunne Edele Groot-Mogendheden.
 „ En dat, zo deezen mogten oordeelen, dat
 „ het werk behoorde agter te blyven, daar-
 „ uit klaarlyk volgen zou, dat hunne mee-
 „ ning nimmer geweest was, de algemeene
 „ woorden der Resolutie van den agtsten
 „ February des jaars 1666 van alle de gren-
 „ zen deezer Provincie met Vestingwerken
 „ te voorzien, zo verre te trekken, dat daar

1668. „ onder zouden begreepen zyn zulke voor-
 „ naame werken, als men nu om Naarden
 „ aanleggen wilde.” De Raadpensionaris
 hernam „ dat men, voor dit laatste, niet
 „ behoefde bedugt te zyn; dat alleen in
 „ bedenking zou komen, met welke Plaats,
 „ men de voorgenomen versterking zou be-
 „ hooren te beginnen; dat Amsterdam groo-
 „ telyks benadeeld zou worden zo men
 „ eens besluiten mogt, niet met Naarden
 „ aan te vangen; dat de Gecommitteerde
 „ Raaden beslooten hadden, Naarden, in
 „ de eerste plaats, te versterken, enkelyk
 „ om Amsterdam, welk ligtelyk van dien
 „ kant zou kunnen overvallen worden, te
 „ beter te dekken; vooral in den tegen-
 „ woordigen kommerlyken toestand der ty-
 „ den, zynde Frankryk, met een magtig Le-
 „ ger, op de been, en den Bisschop van
 „ Munster wederom aan 't werven. Dat
 „ de Franschen, die den Staat, in den jong-
 „ sten Munsterschen oorlog, hadden byge-
 „ staan, zo wel als de Munsterschen, wis-
 „ ten, hoe ligt Holland, van den kant van
 „ Naarden, kon worden aangevallen; en
 „ dat, van deezen kant ook, in alle tyden
 „ van oorlog, de meeste bekommering ge-
 „ komen was.” De Heer Hop antwoordde
 hierop, wel ter zaake en behoorlyk; doch
 toen hy, naderhand, verslag van 't gehan-
 delde deedt aan Burgemeesteren, verston-
 den eenigen derzelve „ dat, toegestaan
 „ zynde, dat de Heeren Staaten blyven
 „ zouden by hun besluit om de grenzen te
 „ sterken, en dat alleenlyk te dugten stondt,
 „ of

„ of men wel van Naarden beginnen zou; 1668.
 „ deze Stad geene zwaarigheid behoefde
 „ te maaken, van zig hieraan te onderwer-
 „ pen, alzo de Leden, verstaande dat de
 „ meeste nood omtrent Naarden was, niet
 „ van de Gecommitteerde Raaden verschil-
 „ len zouden, of anders, de waare meening
 „ der hooge Regeeringe ontdekt hebbende,
 „ het dienstigste en noodigste eerst helpen
 „ vaststellen; waarin de Stad zig ook wel
 „ zou kunnen voegen, zynde het, in eene
 „ zaak van zo veel gewigt, hoognoodig,
 „ dat men met eenpaarigheid besloote, zon-
 „ der elkanderen, door bedekte wegen, een
 „ voordeel af te zien, waaruit, in tyden en
 „ wylen, gevolgen zouden kunnen getrok-
 „ ken worden, tienmaal schadelyker voor
 „ de Stad, dan zy voordeel uit dit voor-
 „ regt zou hebben kunnen trekken:” welke
 aanmerking men goedvondt, by nadere ge-
 legenheid, aan te dringen.

Na 't gesprek met den Raadpensionaris, De Heer
 werdt de Heer Hop gehoord, in het Col-Hop
 legie der Gecommitteerde Raaden, daar krygt ge-
 vier Leden tegenwoordig waren. Hy ver- hoor in
 nieuwe hier zyn verzoek om uitsel der Gecom-
 aanbestedinge, en bekleedde het met re- de Raa-
 den: waarna hem, in tegenwoordigheid den.
 van zes Leden, geantwoord werdt „ dat
 „ hunne Edele Mogendheden, door eenigen
 „ hunner Medeleden, aan de Regeering
 „ van Amsterdam zouden doen voorstellen
 „ de redenen, die hen bewoogen hadden,
 „ om met de versterking van Naarden te
 „ beginnen; doch zo de Regeering van Am-
 „ ster-

1668. „sterdam van een ander verftand zyn mogt,
 „ zou men 't voorgenomen werk agterwege
 „ laten, en de kosten spaaren, midts de
 „ Stad zig, ten langfte binnen tweemaal
 „ vier en twintig uren, op de zaak zelve
 „ verklaarde; alzo men, in geval van lan-
 „ ger uitftel, zo wel als in geval van be-
 „ williging, met de voorgenomen aanbestede-
 „ ding voortvaaren zou.”

Zy zenden Ge-
 magtigden naar
 Amsterdam.

Die de nuttig-
 heid der verfter-
 kinge van
 Naarden bewee-
 ren.

De Leden der Gecommitteerde Raaden,
 die naar Amsterdam gefchikt werden, wa-
 ren de Heeren Eleman, Haffelaer en *Joan*
Peffter, welke laafte, wegens Rotterdam,
 in Gecommitteerde Raaden zitting hadt.

Zy verfcheenen, den negenentwintigften
 February, by Burgemeefteren, die zy, by
 monde van den Heere Eleman, voorhielden,

„ dat Naarden eene Grensplaats van Hol-
 „ land was, welker verfterking eerft ter
 „ hand was genomen, om dienft te doen
 „ aan de Stad Amsterdam; die wel de mag-
 „ tigfte te water was, maar niet te lande;
 „ die ook, in voorige tyden, met naame in
 „ 't jaar 1629, toen Graaf Henrik van den
 „ Berge in de Veluwe gevallen was, in
 „ groote bekommering gezeten hadt, en
 „ zelfs in den jongften Munfterfchen oorlog,
 „ toen men, inſgelyks, voor eenen inval in
 „ de Veluwe bedugt geweest was. Dat het
 „ zelfde gevaar dagelyks te dugten was,
 „ van den kant van Frankryk, wiens mag-
 „ tige en zegepraalende Legers by der hand
 „ waren; of andermaal van den Biffchop
 „ van Munfter, die zyn Krygsvolk, met
 „ Franfch geld, wift te betaalen. Dat de
 „ Stad-

„ Stadhouders, voorheen, de versterking 1668.
„ der grenzen van Holland belet hadden,
„ ten gevalle van de Provinciën; doch dat
„ dezelve, nu dit beletfel ophieldt, be-
„ hoorde in 't werk gesteld te worden, voor-
„ al omtrent Amsterdam, het voorwerp,
„ welk vyanden en kwalykgezinden altoos
„ hadden gezogt te bemagtigen; waarom
„ het, van wege den Staat, te zorgvuldi-
„ ger beschermd moest worden. Dat zy
„ hierom verzogten, dat de Raad hierop
„ mogt vergaderd worden. Dat men 't ver-
„ sterken van Naarden zou nalaaten, zo 't
„ ondienstig geoordeeld werdt, zynde de
„ Heeren Gecommitteerde Raaden zelve,
„ ter oorzaake van de schaarsheid van 's
„ Lands geldmiddelen, niet ongenegen, om
„ stil te staan, hoewel zy, anderszins,
„ meenden, de vereischte penningen te zul-
„ len kunnen vinden. Dat zy, eindelyk,
„ een spoedig antwoord verzogten, alzo de
„ zaak geen uitstel leedt; zynde de gron-
„ den om Naarden reeds aangenomen; de
„ boomen omgehouden; de grondtekening
„ gemaakt en goedgekeurd; de aanneemers
„ van 't werk opontbouden, en met geld
„ bewoogen om te wagten, zonder nog te
„ reppen van den blaam, dien het langer
„ uitstel brengen zou over de Heeren Ge-
„ committeerde Raaden, en dat om het uit-
„ voeren eener Resolutie, die met eene ge-
„ noegzaame eenpaarigheid der Vergade-
„ ringe genomen was, betuigende zy, van
„ wege de genoemde Heeren, ten besluite,
„ onschuldig te willen zyn aan de nadeelen,
„ die,

1668. „ die, uit het nalaaten of verwylen der ver-
 „ fterkinge van Naarden, zouden mogen
 „ volgen, en die alleen aan deeze Stad zou-
 „ den te wyten zyn.”

Burge-
 meeste-
 ren hou-
 den den
 Raad
 eenige
 redenen
 voor, te-
 gen de
 nuttig-
 heid dier
 verfter-
 kinge.

Burgemeesteren, den Raad, tegen den
 volgenden dag, vergaderd hebbende, hiel-
 den dien, nevens den gemelden voorflag,
 ook eenige redenen voor, welken, tegen de
 nuttigheid en dienst der voorgenomen ver-
 fterkinge, konden worden ingebracht. Zy
 merkten aan „ dat Holland nog niet ge-
 „ noegzaam verfterkt zyn zou, onaangezien
 „ Naarden verfterkt ware, konnende den
 „ vyand, wanneer hy op de Veluwe ware,
 „ Holland, langs verscheiden' oorden, in-
 „ trekken, en zelfs Amsterdam naderen,
 „ zonder Naarden aan te doen, alzo hem,
 „ daartoe, onder anderen, een breede, ge-
 „ baande en wel gezande weg open lag
 „ door 's Graavenland, en van daar tot aan
 „ de Vegt, langs eene vaart, door welke
 „ hy zig allerlei voorraad zou kunnen laa-
 „ ten toevoeren, en waarna hy, den Vegt-
 „ dyk hebbende tot eenen wal, waaragter
 „ een gantsch Leger schuilen kon, te Mui-
 „ den, te Weesp, aan den Hinderdam, te
 „ Vreêland, te Loenen, te Nieuwersfluis en
 „ elders, over de vaste bruggen, of met
 „ schuiten, die alomme by de hand waren,
 „ over de Vegt komen kon, zonder dat
 „ het hem, door de bezetting van Naar-
 „ den, al was zy al zeer talryk, zou kon-
 „ nen belet worden. Dat het, in de tegen-
 „ woordige schaarsheid der geldmiddelen,
 „ raadzaamer was, de penningen, tot het
 „ ver-

„ versterken van Naarden geschikt, te be-
 „ steeden tot het aanwerven van Krygs-
 „ volk, waarvan men thans meer dienst zou
 „ kunnen hebben. Dat men de penningen
 „ zou moeten vinden, of by opneeminge,
 „ waardoor de Sterkte een eeuwige last voor
 „ de Provincie worden zou, buiten de kos-
 „ ten van het onderhoud; of uit een twee-
 „ honderdsten, of veelligt wel een hon-
 „ derdsten penning, waardoor de goede in-
 „ gezetenen, die nu, in het tweede jaar,
 „ een honderdsten penning betaalden, zeer
 „ zouden gedrukt worden; schoon deeze
 „ zwaarigheid zou moeten worden overge-
 „ stapt, als de nood blykbaar was; 't welk
 „ men hier nog niet zien kon. Dat, wyders,
 „ te dugten stondt, dat men zig te zeer ver-
 „ laten zou op het versterkte Naarden, en
 „ de buiten-sterkten op de grenzen, naar
 „ gelang, verwaarloozen; welker bezettin-
 „ gen ook zouden moeten verzwakt wor-
 „ den, naar maate dat die van Naarden ver-
 „ sterkt werdt. Dat ook de voorgenomen
 „ versterking den anderen Provincien zeer
 „ tegen de borst zyn zou, en te ligter doen
 „ besluiten, om andere bescherming te zoe-
 „ ken, en Holland alleen te laten zitten
 „ met de scheenen voor 't vuur van den
 „ oorlog, wanneer zy hier de voorbereid-
 „ fels zagen maaken van iet, waardoor zy,
 „ als het Holland t'eenigen tyde gelegen
 „ komen mogt, zouden kunnen afgesneeden
 „ en verlaaten worden. Dat ook zeer te
 „ vreezen was, dat de handeldryvende in-
 „ gezetenen argwaan zouden opvatten, over
 „ „ dee-

1668. „ deeze zo naby gelegen Sterkte: waarte-
 „ gen niet deedt, dat men veeleer het ver-
 „ trek der Koopluiden, by gebrek van ge-
 „ noegzaame veiligheid, zou mogen dug-
 „ ten: naardien de ondervinding, veele jaa-
 „ ren herwaards, geleerd hadt, dat geene
 „ Koopluiden Amsterdam verlaaten of ge-
 „ myd hadden, om dat Naarden niet beter
 „ versterkt was; maar zig, daarentegen,
 „ in kommerlyke tyden, dikwils derwaards
 „ hadden begeven. Dat ook der Stad Am-
 „ sterdam, uit zulk eene vesting, waarin
 „ doorgaands eene sterke bezetting zou moe-
 „ ten gehouden worden, een geduurige
 „ schrik over 't hoofd hangen zou, om door
 „ dezelve overvallen, en naar de hand ge-
 „ zet te worden van hem, die, in zorgely-
 „ ke tyden, zyn gezag zou willen doen gel-
 „ den; 't zy dat hy ware het Hoofd van 't
 „ Krygsvolk, of de Bevelhebber der Sterk-
 „ te, of iemand, die, deezen Bevelhebber
 „ aan dehand hebbende, zig van denzelven
 „ zou zoeken te bedienen. Dat het, schoon
 „ 'er geene Stadhouders meer te vree-
 „ zen mogten zyn, nooit ontbreken zou aan
 „ Staat- en heerschezugt, in zulken, die tot
 „ aanzien en gezag zouden mogen verhee-
 „ ven worden, en door den tyd het Krygs-
 „ volk, door bezoek en vriendelyke toe-
 „ spraak, aan hunne koorde zouden wee-
 „ ten te krygen; de verhooging van Kapitei-
 „ nen en Kolonellen behendiglyk bevorde-
 „ ren; onder de Regeeringe, door het be-
 „ wyzen van goede diensten aan deezen en
 „ genen in 't byzonder, aanhang maaken,
 „ en

„ en de zaaken eindelyk zulks beleiden, dat
 „ het volk van oorloge, welk anders ver-
 „ spreid legt, onder voorwendfel van be-
 „ ter krygstugt onder het zelve te oefenen,
 „ en het nader by de hand te hebben, om
 „ in geval van nood te konnen worden ge-
 „ bruikt, in ééne plaats byeengebragt werdt,
 „ daar het, zyne sterkte ziende, en vertrou-
 „ wen op elkanderen krygende, ligtelyk,
 „ vrees in anderen veroorzaaken zou. Dat
 „ men dikwils gezien hadt, dat zulk eene
 „ magt tot verdrukking der vryheid mis-
 „ bruikt geworden was; waarom de Stad
 „ ook, met zulk eene bezetting in Naar-
 „ den, niet vry, ten minste niet geruft
 „ zyn zou: en dat de gantsche Staat in 't
 „ zelfde geval zou zyn, alzo hy, die zig
 „ meester zou hebben weeten te maaken
 „ van Amsterdam, zig ook, wel haast, met
 „ de middelen van deeze Stad, meester
 „ maaken zou van gantsch Holland, en van
 „ den gantschen Staat, inzonderheid daar 't
 „ stuk der Patenten, op welken het Krygs-
 „ volk van de eene Plaats naar de andere
 „ werdt geschikt, tot nog toe, niet in dier-
 „ voege hadt konnen worden geregeld, dat
 „ de vereifchte spoed, met eene genoeg-
 „ zaame gerustheid voor de Provincien en
 „ Steden, gepaard ginge. Dat men hierop
 „ niet zeggen kon, dat de Stad ook van de
 „ bezetting uit eene andere Provincie zou
 „ konnen overvallen worden, alzo men meer
 „ dan éénen dag of nagt noodig hadt, om met
 „ een' aanzienlyken hoop volks zo verre
 „ trekken; daar men, in vier uuren tyds,

1668. „ van Naarden hier zyn kon: behalve dat
 „ ook de andere Provincien, ter oorzaak
 „ van het klein getal der Compagnien, ter
 „ haarer betaalinge staande, zulk eene magt
 „ niet zouden kunnen byentrekken. Dat het
 „ ook zeer gevaarlyk was, zulk eene sterke
 „ Plaats, daar de vyand bykomen kon, zon-
 „ der anderen aan te doen, midden in 't
 „ Land te hebben; alzo dezelve, eens, by
 „ verrassing, waarvoor de magtigste ves-
 „ tingen bloot stonden, ingenomen zynde,
 „ alle de omleggende Plaatsen onder be-
 „ dwang zou kunnen houden, zonder anders
 „ dan door een langduurig beleg te kunnen
 „ herwonnen worden. Dat, eindelyk, de
 „ versterking van Naarden, welke men te-
 „ gen de magt van Frankryk, en tegen de
 „ verdagte troepen van den Bisschop van
 „ Munster wilde doen dienen, niet dan na
 „ verloop van een jaar of twee, in behoor-
 „ lyken staat van tegenweer zou kunnen ge-
 „ bragt worden: weshalve dit werk, zo
 „ zulks het oogmerk der Heeren Staaten
 „ geweest ware, al vroeger, ondernomen
 „ geweest moest zyn; gelyk men, ook nu,
 „ minder reden van bekommeringe hebben
 „ zou, zo men, toen de Resolutie tot ver-
 „ sterkinge der grenzen genomen werdt,
 „ met de versterkinge van Weesp voortge-
 „ vaaren ware.”

De Vroedschap, de bedenkingen van Bur-
 gemeesteren gehoord hebbende, magtigde
 de Heeren *Mr. Lambert Reynst*, *D^r. Gillis*
Walckenier, *D^r. Nicolaas Tulp*, *D^r. Cornelis*
Witsen, *Nicolaas Pancras*, *Gerard Hasselaer*,
Mr.

Mr. *Henrik Hooft* en Mr. *Andries de Graaf*, 1668.
om alles nader te onderzoeken, en van hunne bedenkingen aan den Raade verslag te doen (v).

Wy hebben, in een ander werk (w), uit Ant-
AITZEMA (x), aangetekend, dat de stem- woord
men over de versterking van Naarden, tus- van wege
schen de vier Burgemeesteren, de zes en der- de Stad
tig Raaden, en de agt Gemagtigden uit den aan de
Raade gesteken hebben. Doch sedert dat wy Gemag-
gelegenheid gehad hebben, om de *Resolu- tigen*
tien der Vroedschap zelven in te zien, kunnen van Ge-
wy, met verzekering, zeggen, dat aldaar Raaden.
van deeze byzonderheid niets altoos te boek
gesteld is. Men vindt alleenlyk, dat de
agt Gemagtigden, 's anderendaags, den
tweeden Maart, verslag gedaan hebbende
van hunne Commissie, Burgemeesteren en
Raaden beslooten hebben, uit hunnen naam,
den Heeren Afgevaardigden uit de Gecom-
mitteerde Raaden aan te zeggen „ dat zy
„ niet zouden kunnen aanzien, dat met de
„ aanbestedinge der Vestingwerken van
„ Naarden voortgevaaren werdt, voor dat
„ men daarop de meening der Heeren Staa-
„ ten nader zou hebben verstaan; ten wel-
„ ken einde, daarvan, ter naaſter Dagvaart,
„ zou worden gesproken; oordeelende zy
„ niet verpligt te kunnen worden, om, in
„ zulk een korten tyd, als by de Heeren
„ Gecommitteerde Raaden bepaald was,
„ op zulk gewigtig punt, een eindelyk be-
„ sluit

(v) Refol. Vroedsch. Lx. F. 1 Maart 1668. f. 28 enz.

(w) Vaderl. Hist. XIII. Deel, bl. 362.

(x) VI. Deel, bl. 498.

1668. „ sluit te neemen. Doch zo men, deson-
 „ aangezien, met de aanbestedinge wilde
 „ voortvaaren, zou daartegen, van wege
 „ deeze Stad, *geprotesteerd* worden, met
 „ voorbehouden van de magt om hierna
 „ zulk eene verdere protestatie te doen,
 „ als men als dan zou bevinden te behoo-
 „ ren (y).”

Besluit
 der Ge-
 commit-
 teerde
 Raaden.

De Afgevaardigden uit de Gecommitteerde Raaden, kennis van dit besluit gekreegen hebbende, gaven te verstaan, dat zy, volgens hunnen last en Instructie, genoodzaakt waren voort te gaan met de aanbesteding. Zy vertrokken, dien zelfden dag, nog naar den Haage. Doch de Gecommitteerde Raaden, hen gehoord hebbende, verstonden,
 „ dat men wel met de aanbestedinge voort-
 „ gaan zou; doch den minstaanneemende
 „ aanzeggen, dat hy zyn bod, den tyd van
 „ drie weeken, een dag of twee onbegree-
 „ pen, gestand zou moeten doen; wanneer
 „ hem 't werk uiterlyk af- of aangezeid zou
 „ worden.” De aanbesteding geschiedde dan op deezen voet. Ondertusschen, naderde de tyd der gewoonlyke Vergaderinge van Holland. De Afgevaardigden deezer Stad werden gemagtigd om den Heeren Staaten, op dezelve, bekend te maaken,
 „ wat 'er, tusschen de Heeren Gecommit-
 „ teerde Raaden en derzelver Gemagtig-
 „ den, ter eener, en de Regeering deezer
 „ Stad, ter anderer zyde, over de verster-
 „ king van Naarden, gehandeld was, met
 „ her-

Nader
 besluit
 der Stad.

(y) Resol. Vroedsch, Lr. F. 2 Maart 1668, f. 34 verso

„ herhaalde verklaring, dat de Stad niet 1668.
 „ kon noch zou aanzien, dat de aanbe-
 „ steeding, van 's Lands wege, wierdt
 „ aangezeid, of met de versterkinge voort-
 „ gevaaren, voor men daarop de meening
 „ van hunne Edele Groot-Mogendheden
 „ verstaan zou hebben, na 't houden van
 „ een *besoigne* door Commissarissen uit 's
 „ Lands hooge Vergaderinge, over het re-
 „ gelen der voorgenomen versterkinge; van
 „ welk *besoigne* 't verslag hier ter Stede zou
 „ moeten worden overgebracht, om door
 „ Burgemeesteren en Raaden overwoogen
 „ te worden. Voorts, moesten de Afge-
 „ vaardigden der Stad het gemelde *besoig-*
 „ ne in diervoege beleiden, dat daarin ont-
 „ worpen en op 't papier gebragt mogten
 „ worden zodanige middelen van zekerheid
 „ voor de Stad Amsterdam, als zy, nevens
 „ de andere Heeren Commissarissen, dien-
 „ stig zouden oordeelen, mids daaronder
 „ ook gesteld werden de volgende zes pun-
 „ ten:

„ 1. Dat geen Gouverneur over Naar-
 „ den en de Sterkten daaronder behooren-
 „ de, noch geen Commandeur over de be-
 „ zetting, in dezelve leggende, gesteld
 „ zou worden, dan die de Regeering van
 „ Amsterdam uitdrukkelyk verklaard zou
 „ hebben, haar aangenaam te zyn.

„ 2. Dat ook geen Gouverneur of Com-
 „ mandeur langer aldaar verblyven zou,
 „ dan hy aan de Regeering van Amsterdam
 „ aangenaam zyn zou, zullende, op de aan-

1668. „ maaning van die Regeeringe, een ander
 „ in deszelfs plaatse worden gesteld.
 „ 3. Dat in Naarden en de onderhoorige
 „ Sterkten, geene Ruitery voor gewoonly-
 „ ke bezetting zou worden gelegd.
 „ 4. Dat de bezetting der Stad en der Sterk-
 „ ten niet grooter zyn zou dan vyfhonderd,
 „ of uiterlyk zeshonderd mannen te voet.
 „ 5. Dat de gemelde bezetting, in Oor-
 „ logs- of andere kommerlyke tyden, niet
 „ zou mogen vermeerderd worden, dan
 „ met kennisse en uitdrukkelyke bewilligin-
 „ ge der Regeeringe van Amsterdam.
 „ 6. Dat al het volk, waarmede de ge-
 „ melde gewoonlyke bezetting, in tyd van
 „ nood, vermeerderd zou zyn, op de aan-
 „ maaning der Regeeringe van Amsterdam,
 „ daaruit geligt, en de bezetting op het
 „ gewoonlyk getal gebragt zou moeten wor-
 „ den (z).”

De ver- Naardensche steeken. Na deezen tyd, vind ik niet, dat 'er, in eenige jaaren, by de Vroedschap van Amsterdam, op de versterking van Naarden geraadpleegd is. Sommigen tekenen aan, dat de punten, die de Stad bedingen wilde, den Leden van Holland niet zeer gevallig waren. Zeker is 't, dat het aanbestedde werk den aanneemeren werdt opgezeid, en dat de versterking van Naarden, ten deezen tyde, steeken bleef (a).

Burge- De jongste Vergrooting der Stad, met meeste- welke thans yverig voortgevaaren werdt, gaf

(z) Résol. Vroedsch. L^r. F. 12 Maart 1668. f. 39 enz.

(a) AITZEMA VI. Deel, bl. 489, 499.

gaf gelegenheid, dat veele Handwerkslui- 1668.
den zig, hier ter Stede, nederzetterden. De
Regeering, om deezen te meerder aan te ^{ren wor-}
moedigen, en de nieuwe uitlegging te spoed^{den ge-}
diger te bevolken, besloot, in de Lente dee- ^{magtigd,}
zes jaars, het Poortergeld, dat voor sommi- ^{om 't}
gen wat te hoog liep, aan alle Meeſter- ^{Poorter-}
Handwerkslui- den, die zig met der woon- ^{geld aan}
herwaards begeeven wilden, twee jaaren ^{Meeſter-}
of langer, ter beſcheidenheid van Burge- ^{Hand-}
meeſteren, te goede te houden (b): welk ^{werkslui-}
beſluit, ongetwyfeld, veelen, die, met den ^{den te}
tegenwoordigen oorlog in de Spaanſche Ne- ^{borgen.}
derlanden, Brabant en Vlaanderen verlieten,
herwaards gelokt heeft.

Het Waalen-Weeshuis hier ter Stede, Nieuw-
door het aanwaffen deezer gezindheid, te ^{Waal-}
klein geworden zynde, verzogten de Ker- ^{Wees-}
kenraad en Diaconie derzelve, in den aan- ^{huis ge-}
vang des volgenden jaars, verlof van de ^{ftigt.} 1669.
Regeeringe, om het zelve en eenige huizen
te mogen verkoopen, en een ander Wees-
huis te mogen bouwen. Burgemeesteren en
Raaden bewilligden in dit verzoek, en schon-
ken der Walfche Gemeente, tot het nieuwe
gebouw, een erf in de nieuwe uitlegging op
de Prinſen-graft op den weſterhoek van de
Vyzelgraft (c), alwaar het, kort hierna,
deftig opgetimmerd werdt.

De hooge Zeeburg of Zeedyk tuſſchen ^{Zorg}
deeze Stad en Muiden was, in de Lente ^{voor den}
^{dee-} ^{Muider-}
^{dyk.}

(b) Refol. Vroedſch. Lr. F. 12 Maart 1668. f. 42 verſo.
Zie ook COMMELIN, bl. 1195.

(c) Refol. Vroedſch. Lr. F. 15 Jan. 1669. f. 135 verſo.

1669. deezes jaars, in groot gevaar van doorbraak geraakt, door aanhoudende zwaare stormen en eenen geweldigen aandrang des waters. 't Grootste gevaar liep de dyk niet ver van Muiden, daar hy geen voorland hadt; van veel paalwerk ontbloomt, en op vyf plaatsen zodanig uitgehold was, dat hy, met den eersten hoogen vloed, dreigde door te breeken. Hiertegen was, op de jongste byeenkomst van Dykgraave en Heemraaden, geene genoegzaame orde gesteld. Burgemeesteren hadden, derhalve, te wege gebracht, dat het Collegie buitengewoon beschreeven werdt, tegen den zevenden Maart. En de Vroedschap hiervan kennis bekomen hebbende, werdt, na gehouden raadpleeging, verstaan, Burgemeesteren en Thesaurieren te magtigen, om, van Stads wege, stoffe, gereedschappen en penningen, by leeninge en op belofte van wedergeevinge of vergoedinge, te mogen verschaffen, tot spoedige herstellinge van den Zeedyk; en om te mogen helpen besluiten tot het gener verzekeringe der binnensdyksche Landen noodig zou geoordeeld worden (d). Wat later, werdt beslooten, de Reduit Zeeburg, voor twintig jaaren, aan den Muiderdyk, niet verre van de Stad, opgeworpen, als thans van weinig nut zynde, af te breeken (e).

De Reduit
Zeeburg
geslegt.

De Ooster-Kerk De zelfde Heeren Burgemeesteren en Thesaurieren waren, ook, door den Raad, ge-

(d) Resol. Vroedsch. Lr. F. 5 Maart 1669. f. 165 verso.
(e) Resol. Vroedsch. Lr. G. 16 Sept. 1669. f. 6 verso.

gemagtigd, om in de plaats der voor eenige jaaren gestigte houten Predikloots, die op Raapenburg stondt, op Wittenburg, door Kerkmeesteren derzelve, eene nieuwe steenen Kerk te doen bouwen, en de penningen, daartoe vereischt, van tyd tot tyd, op Intrest te ligten, tegen drie ten honderd, ten laste van de Stad, mids dezelve wederom afleggende, uit de verkooping en andere voordeelen van de graven, zo verre zulks zou kunnen strekken (f).

De vergrooting der Stad hadt verscheiden erven nader aan, en zelfs gedeeltelyk onder de Vryheid der Stad gebragt, die te vooren onder andere Geregten behoord hadden. Tot voorkominge der moeilykheden en twyfelingen, die hieruit, ter gelegenheid van de opdracht deezer erven, en in andere gelegenheden, zouden kunnen ontstaan, vondt de Regeering geraaden, met de naaste Geregten, eene schikking hieromtrent te be- raamen, die, den negen en twintigsten November deezes jaars, by een Octroi van 's Lands Staaten bekrachtigd werdt (g).

In de Lente des volgenden jaars, werdt, ter Vergaderinge van Holland, wederom geraadpleegd op de zitting des Prinzen van Oranje in den Raad van Staate. Amsterdam bewilligde hierin, en verstondt zelfs, tegen 't gevoelen van sommige Leden, dat men zyner Hoogheid eene besluitende stem behoorde toe te staan (h): waartoe, eerlang, ook 1670.

(f) Resol. Vroedsch. Lr. F. 21 July 1669. f. 203.

(g) Handv. bl. 555.

(h) Resol. Vroedsch. Lr. G. 14 April 1670. f. 40.

1670. ook ter Vergaderinge van Holland, beslooten werdt. Toen naderhand geraadpleegd werdt over de wedde, welke men den Prinse, wegens het zitten in den Raad van Staate, behoorde toe te leggen, en welke sommigen op vyftigduizend guldens begroot hadden (i), oordeelde de Stad, dat menze op dertigduizend of zesendertigduizend guldens stellen moest. Doch de Vergadering van Holland besloot, eerst in de Lente des jaars 1671, zyner Hoogheid niet meer dan vyfentwintigduizend guldens toe te leggen (k).

Eenige Afgevaardigden van Rotterdam en anderen bejegenen die van Amsterdam onheuschelyk, in de Vergaderinge van Holland.

Doch geduurende deeze of andere raadpleegingen, waren de Afgevaardigden der Stad, door eenige Afgevaardigden van Rotterdam, gestyfd door die van Delft en Hoorn, onheuschelyk bejegend en gedreigd; schroomende men niet, den Afgevaardigden van Amsterdam te gemoet te voeren „ dat deeze Stad, steunende op haare magt en „ grootheid, de andere Leden tot onderwerping zocht te brengen, en den voet „ op den nek te zetten, ” met bygevoegde bedreiging „ dat men, andermaal, een Leger voor de Stad zenden zou, om haar „ te bedwingen. ” Burgemeesteren en Raaden, hiervan kennis bekomen hebbende, en niet bewuft zynde, dat zy ooit iet hadden voorgenomen, welk naar eenige overheersching smaakte: noch dat iemand der Regenten deezer Stad in 't byzonder iet tot onderdrukking der andere Leden ontwor-

(i) Vaderl. Hist. XIII. Deel, bl. 427 enz.

(k) Resol. Vroedsch. L^r. G. 14, 27 April 1671. f. 110, 114 verso.

worpen, of in 't werk gesteld hadt; maar zig, in tegendeel, verzekerd houdende, dat de Stad altoos gezogt hadt, in bescheidenheid en zedigheid uit te munten boven de andere Leden, en meermaalen, uit inschikelykheid, veel over zig hadt laten gaan; beslooten, zig gevoelig te toonen over den hoon, dien men zulk eene aanzienlyke Stad aangedaan hadt; de zaak in de Vergaderinge van Holland te brengen, en te onderzoeken, of die van Rotterdam, uit eigen beweging, of uit last hunner Principaalen, zo schamperlyk van deeze Stad gesproken hadden, met bygevoegde verklaring, dat zy zulke Regenten hunner Stad, die, tot diergelyk verwyt, gegronde reden gegeven hadden, naar verdiensten wilden doen straffen; en met ernstige bede aan hunne Edele Groot-Mogendheden, om tegen zulke lasteringen, voor het toekomende, te voorzien, indien, gelyk zy vertrouwden, niet mogt kunnen beweezen worden, dat eenig Amsterdamsch Regent daartoe reden gegeven hadt. De Afgevaardigden ter Vergaderinge van Holland werden gelast, deeze zaak met allen ernst te bevorderen (1). Doch hoe zy zig hierin gekweeten hebben, en wat 'er de uitslag van geweest zy, vind ik nergens aangetekend.

De nieuwe uitlegging der Stad nu genoegzaam voltrokken, en voor een goed gedeelte met aanzienlyke huizen bezet zynde, was men op middelen bedagt, om het afgele-

Eenige Godshuizen hier ter Stede bebouwen een

(1) Resol. Vroedsch. Lr. G. 14 April 1670. f. 40 verso.

1670. genst gedeelte deezer uitlegginge, tot aanmoediging der Wollen- en Linnen-weeverye hier ter Stede, te doen betimmeren met woningen, die genoegzaam alleen aan Weevers, Wolkammers, Spinners en diergelyke handwerksluiden zouden mogen verhuurd worden. Het Gasthuis, het Burger-Weeshuis en het Leproozen-huis bezaten eenige Landeryen, van welken zy kleine huur trokken. De Regenten deezer Godshuizen toonden zig dan genegen, om deeze Landeryen, in 't openbaar, aan de meestbiedende te verkoopen, en voor 't gene 'er van kwam vierhonderd of meer huisjes te bouwen in de nieuwe vergrooting; en dezelve, in de eerst komende twaalf jaaren, niet hooger te verhuuren, dan de huur beliep, welken zy van de verkogte Landeryen getrokken hadden, verhoogd met een vierde voor het onderhoud der gebouwde huisjes. De Vroedschap bewilligde in dit hun ontwerp (*m*): en in minder dan een jaar, waren de huisjes voltimmerd. De Vroedschap verstondt toen „ dat de huur van ieder „ huisje met de kelder, voor de eerstkomende drie of vier jaaren, op negentig „ guldens 's jaars behoorde gesteld te worden, zonder hier onder nogtans de hoekhuizen en neeringhuizen te begrypen; dat „ de Regenten der Godshuizen, veertien „ dagen lang, de voorkeur geeven zouden „ aan handwerksluiden, die van buiten kwamen, en welken men hier hun handwerk „ zou

(*m*) Resol. Vroedsch. L^r. G. 14 April 1670. f. 41 verso.

„ zou laten oefenen, onder zeker Regle-
 „ ment, by 't Geregt te beraamen. Doch 1670,
 „ dat, na verloop der gemelde veertien da-
 „ gen, alle inwooners, die eenig handwerk
 „ oefenden, welk tot de Weevery behoor-
 „ de, zonder onderscheid, tot het huuren
 „ der nieuwe wooningen zouden worden
 „ toegelaaten (n).” De huisjes werden,
 sedert, allen verhuurd; doch in de hand-
 werken, die aldaar, in 't eerst, geoefend
 werden, is, door den tyd, merkelyk verval
 gekomen.

Jean de Labadie, Walsch Predikant te Labadie
 Middelburg, en aldaar, om doolingen in de hier het
 Leere, van den Predikdienst, en sedert ter houden
 Stad uit gezet, was, onlangs, hier ter Stede van Ver-
 gekomen, daar hy afzonderlyke byeenkom- gaderin-
 sten hieldt. Doch dit werdt hem, door Bur- gen ver-
 gemeesteren, een en andermaal, verboo- booden.
 den (o). Hy voer 'er egter bedektelyk mede
 voort, en maakte, zelfs onder deftige luiden,
 eerlang, eenigen aanhang, tot dat hy, ein-
 delyk, besloot, met eenigen der zynen,
 naar Herford, in 't Graaffchap Ravensberg,
 te verreizen, alwaar hy, tot in 't jaar 1674,
 vertoefde. Hy begaf zig toen naar Altona,
 daar hy overleeden is (p).

De Wisselbank deezer Stad hadt, by haa- Nader
 ren opreting in 't jaar 1609, Octroi ver- Octroi,
 kreegen dat de penningen, in dezelve be- ten be-
 rustende, door niemant mogten gearresteerd hoeve
 of Wissel- van de
 bank.

(n) Resol. Vroedsch. Lt. G. 13, 20 Febr. 1671. f. 98
 verso, 99 verso.

(o) Groot-Memor. N. VI. f. 15 verso, 18 verso.

(p) GOEREE Kerk. en Waer. Historie, bl. 659, 660.

1670.

of bekommerd worden. Doch men onder-
vondt, omtrent deezen tyd, dat sommige
fcherpzinnige luiden, ftilstaande op de be-
paalde betekenis van het woord *penningen*,
ondernamen *arresten* te doen op het onge-
munt metaal in de Wisselbank gebragt, of
op het regt, welk Factoors en Koopluiden
hadden, om voor anderer rekening in de
Bank af te schryven. En schoon deeze *ar-
resten* geen gevolg hadden, verwierf de Stad,
op den zestienden December deezes jaars,
eene nadere verklaring van haar Oëtroi,
waarby deeze onderscheiding voor nietig
verklaard werdt (q).

De groo-
te Am-
stelsluis
wordt ge-
maakt.

Tot hiertoe, was de Stad van verver-
fching van water voorzien geworden, door
middel van het Y; welk, door de buiten-
fluizen, met den vloed, ingelaaten zynde,
door de binnen-fluizen, in vier onderschei-
den' boezems, in de Stad ontvangen en rond
geleid; en daarna, wederom in 't Y geloosd
werdt. Doch alzo twee van deeze boezems
gemeenschap hadden met den Amstel, en
het Amstelwater, vooral des Zomers, een
oft twee voeten laager stondt, dan het wa-
ter, in deeze boezems, dat is, in een groot
gedeelte der Stad, moest gehouden worden;
kon men dezelve naauwlyks ververfchen,
dan by laage ebbe, die 's Zomers zeldzaam
voorviel. En dan kwam 'er nog, uit den
Amstel, geen ander water in de Stad, dan
't gene, voorheen, reeds uit de Stad geko-
men en zeer vervuild was. Men besloot
dan;

(q) Handv. bl. 674.

dan, in den Herfft deezes jaars, dit ongemak 1670.
 te voorkomen, door het leggen van twee
 sluizen in den Binnen-Amstel, op de hoogte
 van de Utrechtsche Dwarsstraat, die het
 Y-water uit den Amstel weeren zouden;
 waarna het, de Stad rond geleid zynde,
 wederom in 't Y zou kunnen ontlast worden.
 De Heeren *Gerard Hasselaer*, *Cornelis de*
Vlaaming van Oudshoorn en *Joannes Hudde*
 werden gemagtigd, om, nevens de Heeren
 Burgemeesteren en Thesaurieren, opzigt te
 hebben op dit gewigtig werk; waarvan,
 eerlang, een uitvoerig Ontwerp gemaakt
 werdt (r). Doch in dit Ontwerp kwam,
 sedert, eenige verandering. Men vondt, in 1671.
 den Zomer des volgenden jaars, geraaden,
 in de plaats van twee, drie sluizen te ma-
 ken, eene groote in 't midden, en twee
 kleinen, eene aan ieder zyde (s). En in
 gevolge van dit veranderd Ontwerp, werdt
 de groote Amstelsluis, in 't jaar 1674, vol-
 trokken. Sedert, werdt de Stad, tweemaal
 in den tyd van vierentwintig uren, door
 middel van het Y-water, ververscht, zon-
 der dat de Amstel besmet werdt. Ook droeg
 men, van toen af, zorg, dat het intappen
 en uitlaaten van 't Y-water niet door dezelf-
 de sluizen geschiedde. De twee boezems in
 de Stad, die, voorheen, in een geheelen Zo-
 mer, naauwlyks eenigen aftrek van water
 kreegen, kreegen nu dagelyks goeden af-
 trek, alzo de ebbe gemeenlyk agt of negen
 duim

(r) Resol. Vroedsch. Lr. G. 31 Octob. 26 Nov. 1670. f.
 73, 73 verso.

(s) Resol. Vroedsch. Lr. G. 6 July 1671. f. 119 verso.

1671. duim laager ging, dan 't water, in de Stad, zonder ongemak, kon geleeden worden (t). De menigvuldige rioolen, die in de graften der Stad uitloopen, en eenige andere oorzaken hebben egter, door den tyd, te wege gebragt, dat de graften, allengskens ondieper en vuiler geworden, met de minste gifting of roering, of als de Y-fluizen, by hoogen vloed, digt gehouden moeten worden, vry veel stanks opgeeven. Men heeft verscheiden' middelen voorgeslaagen en in 't werk gesteld, om dit ongemak te voorkomen, van welken wy, by eene andere gelegenheid, in 't verhandelen van den waterloop en waterkeering hier ter Stede, uitvoeriger verslag zullen moeten doen.

Gefchil
tusschen
de Stad
en het
Hof en
den Hoo-
gen Raa-
de.
Aanlei-
ding tot
het zel-
ve.

De Regeering van Amsterdam, altoos zeer zorgvuldig om de ingezetenen der Stede te handhaaven by derzelve voorregten, geraakte, ter deezer gelegenheid, in den Herfst des jaars 1671, in een ernstig geschil met het Hof van Justitie in den Haage, en zelfs met den Hoogen Raade; waarvan wy den uitslag, beknoptelyk, ontvouwen moeten. *Dirk van Haringcarspel*, Kapitein van een vendel *Mariniers* of *Zeesoldaaten*, ten dienste van den Lande, en gebooren Poorter en inwooner deezer Stad, last gekreegen hebbende, om met 's Lands Vloote in zee te gaan, was, aan 't Schild op het Eiland Texel, in woorden geraakt met *Otto de Rumoer*, insgelyks Kapitein over een

(t) Zie 't Bericht wegens de Wateren deezer Stede, uitgegeven 1676.

een diergelyk vendel. De degens raakten uit de schede. Rumoer deedt den eersten aanval; doch werdt, in 't gevegt, zozwaarlyk gewond, dat hy, na eenige dagen leggens, den geest gaf. Haringcarspel hieldt zig, eenigen tyd, verhoolen; doch vervoegde zig, midlerwyl, met een Verzoekschrift aan Gecommitteerde Raaden, begeerende „ dat hem mogt toegelaaten worden, „ zig den grooten Krygsraad ter *purge* of „ zuivering voor te stellen, alzo, gelyk hy „ beweerde, de ontmoeting tusschen hem „ en Rumoer moest aangemerkt worden „ als eene ontmoeting tusschen twee Krygs- „ luiden, die eenigszins op den Krygstogt „ voorgevallen was; behalve dat Rumoer „ hem ook eerst hadt aangetaft.” De Heeren Gecommitteerde Raaden bragten dit verzoek in de Vergadering van hunne Edele Groot-Mogendheden, die 'er, terstond, in bewilligden; te gelyk afwyzende zeker Verzoekschrift van *Ditlof Rumoer*, Broeder van den overleeden, waarby begeerd was „ dat „ hunne Edele Groot-Mogendheden den „ Procureur-Generaal, of eenig ander' Officier zouden beveelen, den Kapitein Haringcarspel voor 't Hof van Holland, of voor eenige andere Regtbank, *crimineel*, „ lyk te dagvaarden.” Doch Ditlof Rumoer, zig kwalyk genoegende met het verwyzen der zaake aan den grooten Krygsraad, beweerde, in een tweede Verzoekschrift „ dat het voorgevallene, niet als „ een Krygsmans, maar als een gemeen „ *delict* of misdada aangemerkt moest worden.

1671. „den,” andermaal, verzoekende „dat
 „den Procureur-Generaal mogt worden ge-
 „last, daar over, voor den Hove van Hol-
 „land, te procedeeeren, zonder van eeni-
 „gen anderen Officier of Regtbank te ge-
 „waagen.” De Staaten gaven zo veel agt
 op dit tweede Verzoekschrift, dat zy't voor-
 gevallene, inderdaad, voor eene gemeene
 misdaad verklaarden, en de voorgaande
 Resolutie introkken. Doch zy bevalen te-
 vens, dat de verzogte *purge* niet geschie-
 den zou voor den Hove van Holland, ge-
 lyk Ditlof Rumoer begeerd hadt; maar
 voor den *ordinaris en dagelyxen Regter, naer
 de wetten en de practique deser Landen, daer-
 toe bevoegt en competent.* En in gevolge van
 dit bevel, vervoegde Haringcarspel zig aan
 Schepenen van Amsterdam, als zynen ge-
 woonlyken en bevoegden Regter, alwaar
 hem, op zyn verzoek, *citatie* of dagvaar-
 ding tegen den Officier, de Vrienden en
 Maagen van den overleeden, en alle ande-
 ren, die zig party zouden willen stellen, en
 ten opzigte van zulken, welker woonplaat-
 sen hem onbekend waren, *citatie* by *Edic-
 te*, en met aangeplakte Biljetten aan't Stad-
 huis en de Kerke, werdt toegestaan. Ha-
 ringcarspel werdt toen, by *provisie*, onder
 handtastinge ontslaagen. Maar de Procu-
 reur-Generaal, verstaande, dat het Hof
 alleen, in zaaken van *purge* of zuivering,
 Regter ware, verzogt aldaar een *Mande-
 ment poenaal*, waarby niet flegts gehandeld
 werdt tegen Haringcarspel, en tegen den
 Schout, die alleenlyk als gedaagde voor-
 kwam;

kwam; maar waarby aan Schepenen ook, 1671.
 in scherpe en dreigende bewoordingen,
 werdt bevolen, de verleende *Acte van ci-
 tatie* in te trekken; diergelyke niet meer te
 verleenen, en de kosten, daarover geval-
 len, te betaalen. 't Verzoekschrift werdt
 den Schout deezer Stad in handen gesteld,
 om den Hove te dienen van berigt: welk
 ingeleverd zynde, werdt den Procureur-
 Generaal Mandement verleend, niet gelyk
 hy 't eerst verzogt hadt; maar alleenlyk te-
 gen de *clausule van Edicte* of *Edictale Citatie*,
 waarmede hy meende, dat, onder anderen,
 zyn Persoon, en anderen, die niet onder 't
 Regtsgebied van Amsterdam behoorden,
 voor Schepenen deezer Stad, gedagvaard
 werden: 't welk Schepenen, eerlang, be-
 tuigden, nimmer in hunne gedagten geko-
 men te zyn, alzo de Procureur-Generaal
 niet kon geagt worden te behooren onder
 die genen, welker woonplaatsen onbekend
 waren, waarop alleen de *Edictale Cita-
 tie* zag.

't Mandement, midlerwyl, door den
 Deurwaarder *geëxploicteerd* of aangekondigd
 zynde, werdt door Schepenen ingetrokken,
 en de Deurwaarder, drie dagen, in hegte-
 nis gehouden. De Afgevaardigden der Stad
 traden, vervolgens, in onderhandeling met
 Commissarissen van het Hof, die erkenden,
 „ dat Schepenen van Amsterdam, over bur-
 „ gers der Stad, in geval van Purge, be-
 „ voegde Regters waren:” waartegen, van
 de zyde der Stad, erkend werdt „ dat Sche-

1671. „ penen den Procureur-Generaal niet on-
 „ der de Edictale Citatie begreepen.” ’t
 Mandement werdt toen wederom overgele-
 verd: en men dagt, hier ter Stede, dat
 het Hof voortaan stíl gezeten zou hebben.
 Doch ’t viel anders uit. ’t Hof zettede de
 begonnen regtspleeging voort. Haringcar-
 spel hadt van ’t verleende Mandement *Ap-
 pèl* verzogt aan den Hoogen Raade, en
 * *grieven.* zyne * bezwaarnissen overgeleverd. Doch
 het Hof, zonder op deeze bezwaarnissente
 besluiten, verleende *Mandement van Com-
 plaincte* tegens Schepenen, en zelfs tegens
 Burgemeesteren van Amsterdam, zo deeze
 laatsten zig party maaken wilden. En dit
 geschiedde, zonder dat aan Burgemeesteren
 of Schepenen kennis gegeeven was van het
 Request, waarby men onderstelde, dat het
 jongste Mandement, door den Procureur-
 Generaal, verzogt geweest was. Burgemees-
 teren, door zulk een onminnelijken handel,
 niet weinig ontstigt, bragten de zaak in de
 Vroedschap, alwaar beslooten werdt, dat
 men, by den Hoogen Raade, brieven van
Complaincte tegen ’t Hof verzoeken zou,
 waarby President en Raaden, tegen zekeren
 bepaalden dag en uur, in de Raadkamer
 van den Hoogen Raade gedagvaard wer-
 den; gelyk geschiedde. Doch eer nog de
 dagvaarding geschied was, kreeg de Deur-
 waarder bevel, zo gezeid werdt, van we-
 ge den Hoogen Raade, om dezelve op te
 houden; zonder dat men geraaden vondt,
 hiervan eenige redenen te geeven aan Burge-
 mees-

meesteren, die zelfs geen antwoord ontvingen op den brief, dien zy, hierover, 1671
aan den Hoogen Raade hadden afgevaardigd. Men besloot dan, eindelyk, de zaak te brengen voor 's Lands Staaten. De Afgevaardigden der Stad stelden een wydluftig Vertoog op, waarin, uit de oude Privilegien, byzonderlyk uit die van de jaaren 1401 en 1409 (*u*), beweerd werdt, „ dat al-
„ le breuken, te Amsterdam vallende, of,
„ door Poorters dier Stad, benoorden de
„ Maaze, verbeurd, binnen de Stad moes-
„ ten beregt worden.” Voorts, werdt, uit het tweehonderd en twintigste Lid der Instructie voor den Hove Provinciaal, beweezen „ dat het zelve elk by zyne Juris-
„ dictie laten moest:” en uit het Groot-Privilegie van Vrouwe Maria „ dat het
„ Hof geene kennis neemen mogt van ee-
„ nige zaaken, die ter eerster aanleg tot
„ de kennisse der Steden of Dorpen be-
„ hoorden:” ook „ dat het zelve geene
„ bevelen mogt geeven, tegen de Privile-
„ gien der Steden,” 't welk, volgens een Privilegie van Koning Filips van den jaare 1562, en volgens eene Resolutie der Staaten van Holland van den jaare 1591, vooral, niet mogt geschieden, zonder de Requesten van partyen, vooraf, aan de Steden gezonden te hebben, op dat deezen den Hove daarop zouden kunnen onderregten, eer de verzogte bevelen werden afgevaardigd.

(*u*) Zie II. Deel, II. Boek, bl. 136. III. Boek, bl. 202.

1671. digd. Wyders, werdt aangemerkt, dat de
 Staaten, op den negenentwintigsten Octo-
 ber des jaars 1667, nog verstaan hadden,
 „ dat het Hof, naar de orde en het regt
 „ van 't Land, geen Regter zyn kon over
 „ de verschillen tusschen het zelve en de
 „ Steden voorvallende.” En ten besluite
 verzogt „ dat de Staaten den Hoogen Raa-
 „ de, of den Gemagtigden tot de uitvoe-
 „ ring van het begeerde Mandement van
 „ Complaincte wilden aanschryven en be-
 „ lasten, aan Burgemeesteren van Amster-
 „ dam regt te doen hebben: of zo de Hoo-
 „ ge Raad hiertoe niet bevoegd geoordeeld
 „ werdt, andere onzydige Regters, ten
 „ zelfden einde, benoemen, en ondertus-
 „ schen het *Poenaal* en de *Complaincte* van
 „ den Hove nietig en van onwaarde ver-
 „ klaaren.” Ten opzigte van de kleinigheid,
 die het Hof Burgemeesteren en Schepenen
 bleef aandoen, door het verleenen van een
Mandement van Attentaten poenaal, met de
Clausule van Edicte, in deeze Provincie,
 omtrent Steden, ongehoord, en waardoor
 de Regtbank van Amsterdam, by openbaar
 klokkengeslag, voor elk veragtelyk tentoon
 gesteld werdt, verklaarden de Afgevaardig-
 den „ dat Burgemeesteren niet zouden na-
 „ laten, de Regten en Privilegien, hun,
 „ door de Graaven van Holland in dertyd,
 „ om hunne goede diensten, verleend; by
 „ derzelver opvolgers bezwooren; by de
 „ Satisfactie bedongen, en met goed en
 „ bloed beschermd, naar hun uiterste ver-
 „ mo-

„ mogen, te handhaaven, zonder te gedoo-
 „ gen, dat hun dezelve, door het Hof,
 „ of door eenigen Procureur-Generaal, on-
 „ der hoedanig een voorwendfel ook, af-
 „ handig werden gemaakt; of dat het Hof,
 „ in zulk een geval, Regter in zyne eigen
 „ zaak zyn zou: in vertrouwen, dat zy
 „ hierin, door hunne Medeleden, zouden
 „ worden bygestaan, terwyl zy geene ge-
 „ zindheid altoos hadden, om zig den ge-
 „ woonlyken Regter, of 't gene by hunne
 „ Edele Groot-Mogendheden, naar de
 „ orde der Regeeringe, zou worden goed-
 „ gevonden, eenigszins te onttrekken (v).”
 Het Hof, van ter zyde kennis gekreegen
 hebbende van het Vertoog der Stad, ver-
 dedigde zig, in eenen uitvoerigen brief,
 die aan haare Edele Groot-Mogendheden
 gerigt, en den elfden December gedagte-
 kend was (w). De Hooge Raad hadt, den
 agtsten te vooren, ook een' brief aan ha-
 re Ed. Groot-Mog. laten afgaan: die aan
 de Afgevaardigden der Stad werdt mede-
 gedeeld. En deezen, verklaard hebbende,
 „ dat, by de *Edictale Citatie*, de Procureur-
 „ Generaal niet kon begreepen worden ge-
 „ dagvaard te zyn, noch dat, op hem,
 „ eenig *defaut* of verstek kon worden toe-
 „ gepast; en dat het vonnis, by Schepe-
 „ nen van Amsterdam, in geval van *Purge*
 „ te wyzen, geene verdere uitwerking heb-
 „ ben

(v) Refol. Vroedsch. *Lr. G.* 21 Oct. 16, 26 Novemb. 5
 Dec. 1671. f. 144, 153, 157 verso, 163.

(w) Muniment-Register, *Lr. G.* f. 171 enz.

1671. „ ben zou, dan naar regten mogelyk ware,
 „ onverminderd nogtans der Stede Privile-
 „ gien” beslooten de Staaten, op den drie-
 „ entwintigsten en vierentwintigsten der ge-
 „ melde maand December „, den Hove aan
 „ te schryven, dat het zelve, op de *Grieven*
 „ van den Kapitein Haringcarspel, goed
 „ regt zou doen; dat, voorts, de *procedures*
 „ over de *attentaten poenaal*, midsgaders
 „ die van *Complaincte*, zo voor het Hof als
 „ voor den Hoogen Raad aangevangen, by
 „ provisie, in staate zouden worden gehou-
 „ den, onverminderd eens iegelyks regt:
 „ dat, wyders, door Gecommitteerden van
 „ haare Ed. Groot-Mogendh. tot de zaaken
 „ van de Justitie, na ingenomen berigt van den
 „ Hoogen Raade, van het Hof, van de Re-
 „ kenkamer van 's Lands Domeinen, en van
 „ Schepenen van Amsterdam, midsgaders
 „ van de Advokaaten Fiskaal en Procu-
 „ reurs-Generaal, beide in 't *Crimineel* en
 „ in 't *Civil*, des noods, met den eersten,
 „ eene onderhandeling zou worden aange-
 „ vangen, om 't gene verders wegens dee-
 „ ze zaak nog oneffen zou mogen blyven,
 „ in der minne af te doen, en by eene al-
 „ gemeene Verklaaring vast te stellen, van
 „ wat kragt en uitwerking zouden kunnen
 „ zyn de uitspraaken, die, in geval van
 „ *Purge*, op *Edictale Citatien*, voor de Ge-
 „ regten der Steden of voor andere byzon-
 „ dere Regtbanken, gedaan werden (x).”

My

(x) Muniment-Register, Lr. G. f. 139. Resol. Holl. 23
 en 24 Dec. 1671. bl. 100.

My is niet klaarlyk gebleeken, wat 'er 1671.
 van deeze voorgenomen onderhandeling ge-
 worden zy. Doch de *Edictale Citatie* van
 't Geregte van Amsterdam hieldt stand, en
 Haringcarfspel werdt, in 't volgende jaar,
 zuiver en onschuldig verklaard, wegens 't
 gene, waarover hy zig ter *purge* gesteld hadt.
 't Liep aan tot in 't jaar 1677, eer de Staa-
 ten, by Plakaat van den vyftienden Sep-
 tember des gemelden jaars, verklaarden,
 dat geen ingezeten, die niet voorvlugtig,
 of op heeter daad betrapt was, anders zou
 kunnen worden te regt gesteld, dan voor
 zynen dagelykschen en bevoegden Regter
 (y): tot opheldering van welk Plakaat, by
 Resolutie van den zestienden December,
 daaraan volgende, de Officiers en Regters
 der plaatse, daar de misdaad begaan was,
 bevoegd werden verklaard, tot het onder-
 zoek op, en de regtspleeging over de mis-
 daad, wanneer de misdaadige niet voor-
 vlugtig, of op heeter daad gegreepen was,
 en dat het oordeel over de voorvlugtigheid
 en 't vatten op heeter daad, aan den ge-
 woonlyken en bevoegden Regter, staan zou
 (z). Uit het een en 't ander, is, niet zon-
 der grond, op te maaken, dat de Souve-
 rain de regtspleeging, in geval van *Purge*,
 ook by *Edictale Citatie*, zo wel aan de Ge-
 regten der Steden, als aan het Hof, heeft
 willen overlaaten (a). Ondertusschen,
 schynt

(y) Groot-Plakaatb. III. Deel, bl. 1385.

(z) Groot-Plakaatb. IV. Deel, bl. 499.

(a) Zie BOELS Aantek. op de Decisien en Observ. van
 LOENIUS, bl. 479.

1671. schynt de verklaring van 's Lands Staa-
ten, in dit gewigtig stuk, zo lang agter-
gebleeven te zyn, ter oorzaake van den
fellen oorlog, die in 't jaar 1672 ont-
stak, en van de veranderingen, die daaruit
voortkwamen.

T W E E D E D E E L.
G E S C H I E D E N I S S E N

V A N

A M S T E R D A M.

N E G E N T I E N D E B O E K.

AMSTERDAMS GESCHIEDENISSEN,
in het jaar 1672.

De gevaarlyke oorlog tegen den Staat, Oorlog die met den aanvang des jaars 1672 tusschen ontstondt, en hevigst door Frankryk en Groot-Frankryk Britanje gevoerd werdt, was ook van veel en den invloed op den toestand van Amsterdam in 't Staat. 1672. byzonder: waarom wy ons verplicht agten, de geschiedenissen der Stad, in dit merkwaardige jaar, eenigszins omstandiglyk, en met de vereischte naauwkeurigheid, te ontvouwen.

Men hadt, reeds in den Herfft des jaars 1670, uit schryvens van den Ambassadeur *Pieter de Groot*, die voorheen Pensionaris van Amsterdam geweest was (a), en zig nu aan 't Fransche Hof bevondt, verstaan, dat Lodewyk de XIV., Koning van Frankryk, den Staat iet euvels brouwde (b). Ook was men,

(a) Refol. Vroedsch. Lr. B. 6 Febr. 1660. f. 252. Lr. E. 15 Jan. 1667. f. 176.

(b) Refol. Vroedsch. Lr. G. 3 Oct. 1670. f. 72 verso.

1672. men, al vroeg, bekommerd voor nieuwe vyandelyke onderneemingen van Karel den II., Koning van Groot-Britanje. Men hadt hierom 's Lands Zeemagt op eenen taame-lyken voet gebragt. Doch te Lande, was de Staat zwak, ter oorzaake inzonderheid van het verschil der Provinciën over de bevordering des Prinzen van Oranje (c). Tegen 't einde des jaars 1671, begon men eger te zorgen voor de versterking der grenzen van Holland. In de Vroedschap van Amsterdam, werdt toen ook geraadpleegd op het beveiligen der Stede, en, onder anderen, voorgeslaagen „ dat de Stads graf-ten van masten en hout behoorden ontle-„ digd te worden; dat de Vestingwerken „ om de Stad, die nog niet voltrokken wa-„ ren, ten spoedigste voltrokken mogten „ worden, en de beddingen tot plantinge „ van geschut gereed gemaakt; dat den Co-„ lonellen mogt worden aanbevolen, de „ Schutters in goede tugt te houden, en „ vlytiglyk te oefenen in den wapenhandel, „ op dat zy, des noods, de Stad zouden mo-„ gen kunnen beschermen; dat men den „ den Majoor en Kapiteinen der Stads bezet-„ tinge gelyke waarschuwing doen moest, „ en dat de Commissariffen der mon-„ steringe zorgvuldiglyk moesten letten, „ dat de Compagnien voltallig gehouden „ werden: dat, eindelyk, de Stads be-„ zetting, met de twee Compagnien, die „ onlangs afgedankt waren, op nieuws, be-„ „ hoor.

(c) Vaderl. Hist. XIII. Deel, bl. 441, 442, 472, 476.
XIV. Deel, bl. 4.

„ hoorde te worden versterkt (d).” De Ge- 1672.
 committeerde Raaden, in den aanvang des De Stad
 jaars 1672, wederom, gelyk in 't jaar 1668, bewilligt
 gedrongen hebbende op de spoedige verster- in 't ver-
 king van Naarden, waarin men, hier ter sterken
 Stede, zwaarigheid gemaakt hadt; werdt van
 daarin nu, na eenig beraad, bewilligd door Naarden.
 Burgemeesteren en Raaden, mids de bezet-
 ting van 't versterkte Naarden, in tyd van
 Vrede, niet talryker ware, dan van vyf-
 of zeshonderd man. Doch de voorgenomen
 versterking werdt ten deezen tyde niet vol-
 trokken. De Stad stondt 'er ook ernstelyk
 op, dat men met de Staaten van Utrecht
 overeenkwame omtrent het beschanfen van
 de Vegt en Rynsche Vaart; te gelyk in be-
 denking geevende, of men den vyand, zo
 hy in de Veluwe vallen mogt, door het op-
 stoppen van het water aan den Grebbendyk,
 niet eenigen tyd ten minste, zou kunnen be-
 letten, dieper door te dringen (e).

Op de bevordering des Prinsfen van Oran- Zy stemt
 je, werdt ook, vroeg in 't voorjaar, een be- van de
 fluit genomen. Amsterdam toonde zig van eersten,
 de eersten geneigd, om zyne Hoogheid te om den
 verheffen tot Kapitein-Generaal, mids zulks, Prins van
 met eenpaarige bewilliging der overige Le- Oranje
 den, geschiedde. Ook bewilligde de Stad tot Ka-
 spoedig in de ontworpen Instructie voor den pitein-
 Prinse. Doch in February, kwamen de Pro- Gene-
 vincien overeen, om zynen Hoogheid deren- raal te
 waardigheid van Kapitein-Generaal alleen- bevoerde-
 lyk

(d) Resol. Vroedsch. Lr. G. 7 Dec. 1671. f. 173 verso.

(e) Resol. Vroedsch. Lr. G. 22 Jan. 8 Febr. 1672. f. 196
 verso, 197 verso, 201 verso.

1672. lyk voor den aanstaanden veldtocht op te draagen; waartoe ook de Stad haare stem gegeven hadt (f).

De schut-
tery
wordt
hier ver-
meer-
derd, en
in den
wapen-
handel
geoe-
fend.

Frankryk en Groot-Britanje den Staat, op den zevenden April, den oorlog verklaard hebbende, begon men in Holland en met naame te Amsterdam, ernstiger maatregels te neemen tot tegenweer. Men besloot de Schutters en huisluiden alomme te oefenen in den wapenhandel: waartoe, door de Vroedschap deezer Stad, byzonderlyk gemagtigd werden de Raaden en Colonellen *Cornelis Geelvinck*, Heere van Kastrikom, en *Roertert Ernst*. De Schuttery, die hier thans uit vyf Regementen, welken samen vierenvyftig Compagnien uitmaakten, bestondt, werdt eerlang verminderd op agtenteertig Compagnien, die onder zes Regementen werden verdeeld. Ieder Compagnie was, te vooren, omtrent honderd koppen sterk geweest. En de weerbaare manschap van de nieuwe uitlegging der Stad werdt ook onder de byzondere Compagnien gebragt. Doch de vermindering van vierenvyftig op agtenteertig Compagnien schynt niet ter uitvoeringe gebragt te zyn, of ten minste niet lang stand gegreepente hebben. Men vindt zelfs, hier ter Stede, geraaden, aan te zien, dat eenige *Patriotten* of Liefhebbers des Vaderlands, van wege de hoo-ge Regeeringe, werden aangemoedigd, om Soldaaten of Matroozen, op eigen beurze, te

(f) Resol. Vroedsch. *L. G.* 16, 31 Dec. 1671. f. 15, 16, 21 Jan, 20 Febr. 1672. f. 179 verso, 190, 194, 195, 196, 209.

te werven, onder Acte van getuigenisse ter 1672. hunner eere (g). Ook begaven zig, eerlang, drie Amsterdamsche Heeren op 's Lands Vloote, Gerard Hasselaer, Zoon van Pieter Hasselaer, Coenraad van Heemskerk, Zoon van Joen van Heemskerk, Raadsheer in den Hoogen Raade, en Joen Bergh, Regtsgeleerde, uit eerlyken stamme van Naarden herkomstig, en thans Vendrig eener Burger-Compagnie te Amsterdam. Allen drie hadden zy een zeker getal van matroozen, op eigen kosten geworven, onder zig: Hasselaer veertig, die Engelsche mutsen, met rood fluweel gevoerd, ophadden; Heemskerk vyftig, die diergelyke mutsen met blaauw fluweel droegen, en Bergh agt, die mutsen voerden, met groen of graauw fluweel gestoffeerd. Zy woonden allen drie 't gevegt voor Soulsbaai by, op den zevende Juny, daar Heemskerk, die op 't schip *de Dolfyn*, gevoerd by den Luitenant-Admiraal *Willem Jozef van Gend*; en Bergh, die op 't schip *de Stad Utrecht*, onder den Kapitein *Joen Bont* bescheiden was, het leeven afbragten, en met eere, hier ter Stede, te rug keerden; alwaar Heemskerk, in November deezes jaars, tot Secretaris, en in January des volgenden, tot Pensionaris aangesteld werdt (h): maar Hasselaer, die zig op het schip *de Beschermmer*, gevoerd by Kapitein *David Swerius* begeven hadt, sneuvelde in den sryd, door eenen kogel

Gerard Hasselaer, Coenraad van Heemskerk en Joen Bergh begeeven zig, met eenige matroozen; op eigen beurze geworven, op 's Lands Vloote.

Hasselaer sneuvelt.

(g) Resol. Vroedsch. L^e. H. 4, 7 April, 3 May 1672, f. 30, 33, 36, 45.

(h) Groot-Memoriaal N. VI. f. 93, 106,

1672. getroffen zynde, en twee moederlooze dogtertjes nalaatende, die hy by eene Dogter van den Schout en Burgemeester, *Gerard Hasselaer*, gewonnen hadt (i). Doch ik vind niet, dat andere Amsterdammers, ten deezzen tyde, het voorbeeld van deezen drie hebben nagevolgd. Te vooren was, ter Vergaderinge van Holland, een voorslag gedaan, om den vyfden man van alle Bierdragers, Turfdragers en diergelyke arbeidende Officianten tot matroozen op de Vloote te pressen. Doch deeze voorslag werdt, hier ter Stede, afgewezen, zo om dat deeze arbeiders, of onder de Burger-vendelen verdeeld waren, of, by ongeval van brand, der Burgerye ten dienst staan moesten; als inzonderheid, om dat het vyfde gedeelte van hun getal hier naauwlyks honderd en vyftig koppn uitmaaken zou (k).

De Franschen hadden zig, in May, meester gemaakt van Orfoi, Rynberk en andere Plaatsen aan den Ryn. De Keulschen en Munsterschen waren in Overyssel en in 't Graafschap Zutfen gerukt, en hadden, insgelyks, verscheiden' Steden bemagtigd. Men vreesde, in Holland, niet zonder reden, dat de Franschen, Nieuwmegen overmeesterd hebbende, door de Betuwe, in die Provincie, of over den Ryn, by Reenen, in 't Stigt zouden dringen; wanneer de zwakke Hollandsche Steden voor hun geweld zouden blootstaan. Men was hierom bedagt op mid-

(i) G. BRANDT *Leven van de Ruiter*, bl. 668.

(k) *Resol. Vroedsch. Lr. H. 19, 20 April 1672. f. 40, 41.*

middelen, om Holland, door 't inlaaten van 't water, en door 't leggen van schansen op de toegangen, te dekken tegen den naderenden vyand (l). In May, was reeds beslooten, door de sluizen op halfwege Haarlem, en door de sluizen in den Yffel te Gouda leggende, zo veel waters in den boezem van Rynland te laten, dat het zelve agt duim boven de gewoonlyke zomerpeil stondt: waarna, ook met bewilliging van Amsterdam, geraaden gevonden werdt, de sluizen, met naame de sluizen op halfwege Haarlem, die nu met de afwatering opengedreeven werden, met zwaare balken, te versparren, of toe te houden. De Stad hadt egter bedogden, dat deeze versparring, flegts voor korten tyd, geschieden zou, en dat de sluizen terstond zouden worden geopend, zo haar, door het dighouden derzelven, eenig ongemak in haare wateren werdt toegebracht. Ook zouden die van Haarlem moeten beloven, om hunne sluizen, niet dan by noodige schuttinge, te openen, op dat de loop van 't water, ten nadeele van Amsterdam, door hen, niet mogt verleid worden (m). De boezems op deeze wyze vol gehouden wordende, verstondt men, te Amsterdam, dat het onder water zetten der Landeryen, zo lang als 't mogelyk ware, moest worden uitgesteld. De Staaten van Holland beslooten 'er toe, op den agtsten Juny. Doch men oordeelde, hier ter Stede, op den elfden, dat

Gedag-
ten der
Regee-
ringe van
Amster-
dam hier-
over.

(l) Vaderl. Hist. XIV. Deel, bl. 29, 30.

(m) Resol. Vroedsch. Lr. H. 13, 24 May 1672. f. 49, 57.

1672. dat 'er nog geene genoegzaame reden was, om tot dit uiterfte te komen. Men besloot 'er zelfs tegen te *protestteeren*, en het, met der daad, te beletten, zo men 'er, deson-
 aangezien, mede voortwilde (*n*). Maar 't leedt niet langer dan tot den dertienden, toen men hier veranderde van gedagten. Men kreeg zulke nadeelige tydingen uit het kleine leger der Staaten, welk, onder den Prinse van Oranje, aan den Yffel stondt, dat men met reden bedugt werdt, dat het de post aldaar niet lang zou kunnen houden; maar genoodzaakt worden, langs de Veluwe, naar de Provincie van Utrecht, en naar Holland te wyken. Men besloot dan alles, zo na als 't mogelyk ware, tot de inlaatinge van 't water gereed te maaken; en, ten overstaan van deeze Stad, en van de Stad Gouda, of van derzelve Gemagtigden, alle de Slooten der Polders voor eerit vol water te zetten, zonder het nog over 't Land te laten loopen, ten ware de Yffel bemagtigd, of door de onzen verlaaten werdt; in welk geval, de Vroedschap oordeelde, dat men alle middelen ter hand neemen moest, om de Landeryen, zonder eenig uitstel, onder water te zetten. Ten zelfden tyde, werdt ook goedgevonden, wanneer zulks ter Vergaderinge van Holland mogt voorgeslaagen worden, voor 't gevoelen deezer Stad, in te brengen, dat de hooge Collegien van 's Lands Regeeringe, 's Lands geldmiddelen en Oorlogsbe-
 hoef-

(*n*) Resol. Vroedsch. L^r. H. ii Juny 1672. f. 59.

hoeften, in geene veiliger plaats dan in de- 1672.
ze Stad konden worden overgebracht: waar-
toe eenige Leden der hooge Regeeringe,
reeds te vooren, genegenheid getoond had-
den (o).

Midlerwyl, waren de Franschen, 's daags De Fran-
te vooren, by het Tolhuis, over den Ryn schen
getrokken, en in de Over-Betuwe doorge- komen
drongen, daar zy de Staatfche post geflaa- over den
gen hadden. De algemeene Staaten kree- Ryn.
gen hiervan, den volgenden voormiddag,
kennis, uit eenen Brief van de Afgevaardig-
den te Velde, dien wy, aan 't einde van
dit Boek (p), geplaatst hebben. De Heer
en Mr. Pieter Schaap, Raad deezer Stede,
begaf zig, met een affchrift van deezen
Brief, in perfoon, herwaards. De Vroed- Voor-
fchap werdt, nog dien zelfden avond ten zorg te
tien uren, byeen geroepen. Men besloot Amster-
terstond in het inlaaten van 't zoete water dam.
te bewilligen. Ook werdt geraaden gevon-
den, ter Vergaderinge van Holland, te
wege te brengen, dat de Stad met eene aan-
zienlyke bezetting voorzien werdt, en on-
dertuffchen een begin te maaken met het
aanwerven van drie vendelen Stads foldaa-
ten, waarin de Raad, al voor eenigen tyd,
bewilligd hadt. Men vindt goed, de vier-
envyftig Compagnien Burgers nog met drie
te vermeerderen, en alle nagten zes Com-
pagnien, in de plaats van drie, te doen waa-
ken (q). Wat laater, werdt het getal der

Bur-

(o) Refol. Vroedfch. Lr. H. 13 Juny 1672. f. 63, 64, 65.

(p) Bylaage Lr. A.

(q) Refol. Vroedfch. Lr. H. 15 Juny 1672. f. 72.

1672. Burger-Compagnien op zestig gebragt (r). Voorts, raadpleegde men op het af breeken der bruggen langs de toegangen naar de Stad, welk laatste gelaaten werdt aan de Heeren Commissarissen tot de Vestingwerken der Stede, by welken nu de Oud-Burgemeester, Mr. *Andries de Graef*, gevoegd werdt (s).

Men laat water in en om de Stad.

Twee dagen laater, werdt ook beslooten het zoute water, zo aan de Oost-als West-zyde van de Stad, in te laten, na dat de goede Gemeente vooraf gewaarschuwd zou zyn, om zig voor schade te hoeden (t): tot welk werk, de Heeren *Nicolaas Pancras*, *Cornelis van Vlooswyk*, Heer van Vlooswyk, *Andries de Graef*, *Nicolaas van Loon* en *Joannes Hudde* gemagtigd werden. Onder opzigt van deeze Heeren, werden terstond eenige Polders om de Stad doorgesteken: ook de Diemer- en Bylemermeeren. De doorsnyding in den Diemerdyk geschiedde omtrent Jaap Hannes. 't Gat aldaar werdt verschanst: en omtrent het zelve een Oorlogschip gelegd. De Ringdyk der Diemermeer werdt, insgelijks, doorgesteken. Ook de Amsteldyk, ter wederzyde; en op de doorsnydingen werden schansen gelegd. 't Zelfde geschiedde in den Veendyk en elders. Men raadpleegde ook op het slegten van molens, raamen en andere timmeraadjen buiten de Stad: doch men besloot, eerlang, het zelve nog eenigen tyd

(r) Handv. bl. 161.

(s) Resol. Vroedsch. L^r. H. 13 Juny 1672 post decimam vespertinam f. 66, 67, 68, 69.

(t) Zie Keurb. L^r. P. f. 38.

tyd uit te stellen (*u*). Kortom, men verzuimde niets, om de Stad ongenaakbaar te maaken voor den vyand. 1672.

Het Leger der Staaten, den Yffel hebben de moeten verlaaten, was, ondertuffchen, geweeken naar Utrecht, daar 't graauw, gelijk men, op den zestienden Juny, te Amsterdam, vernam, volstrekt meester was van de Regeeringe, en, zo 't scheen, beflooten hadt, 's Lands Krygsmagt buiten te houden (*v*). Ook verstondt men, in den Haage, dat het Leger, in den tegenwoordigen nood, gebruikt moest worden om Holland te dekken. Het werdt dan verdeeld langs de toegangen naar deeze Provincie. Prins Joan Maurits van Nassau vatte post te Muiden, daar hem, eerlang, uit Amsterdam, op zyn verzoek, omtrent negenduizend guldens aan geld en veelerlei behoeften werden toegeschikt; schoon men, omtrent deezen tyd, niet dan met moeite besloot, buskruid ten dienste van 't gemeene Land van hier te laten vervoeren. Ook moest de Stad haare geldmiddelen, ten deezen tyde, zeer te raade houden, ter oorzaake van de zwaare kosten, waarin zy zig steecken moest, om zig te verzekeren (*w*) tegen den naderenden vyand, die, 's nagts na den negentienden, van Naarden, en op den drie-

Het o-
vergaan
van
Naarden
en U-
trecht
geeft ge-
legen-
heid tot
verdere
voorzorg
binnen
Amster-
dam.

(*u*) Resol. Vroedsch. L^r. H. 14, 15, 16, 19, 20, 21, 23, 24 Juny, 11 July 1672. f. 70, 71, 76, 77, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 149, 170. Groot-Memor. N. VI. f. 74, 77, 79.

(*v*) Resol. Vroedsch. L^r. H. 16 Juny 1672. f. 75.

(*w*) Resol. Vroedsch. L^r. H. 21, 22, 24, 25, 30 Juny 1672. f. 88, 91, 92, 96, 97, 101, 127.

1672. entwintigsten, van Utrecht meester werdt. Men oordeelde hier ook de Burgery zo noodig te hebben, dat men zig verontschuldigde van het laten aanwerven van eenige vrywilligen uit deeze Stad, tot het verdedigen van de post aan de Nieuwerbrugge, onder beleid van den Prinse van Oranje (x). De vlugtelingen, die, by menigten, van Naarden herwaards kwamen, werden, by kleine hoopen, ingelaaten door 't klinket. De poorten werden, ten deezen tyde, dicht gehouden, de valbruggen waren opgehaald, de hameijen geslooten. Men smeet de bruggen op de toegangen af. Men nam twaalf Compagnien gewapend Bootsvolk aan, die onder bevel van den Vice-Admiraal *Isaak Sweers* gesteld, en, voor eerst, op de Uitleggers in 't Y en in den Amstel, gelegd werden (y). Ook werden drie Compagnien vrywillige Ruiters opgereggt, over welke de Heeren *Dirk Tulp*, Oud-Schepen, *Henrik Hooft*, Advokaat-Fisikaal voor 't Collegie ter Admiraliteit alhier, en *Jan van Vlooswyk*, Secretaris deezer Stad, Ritmeesters waren. De arbeid aan de wallen werdt vlytiglyk voortgezet. Men bediende zig hiertoe van de jongens uit de Weeshuizen. Ook sloegen 'er veele Doopsgezinden de hand aan. Doch de Jooden werden verschoond, midts twaalfhonderd en zestig guldens aan de Stad opbrengende (z). Voor de Haarlemmer-

(x) Resol. Vroedsch. Lx. H. 23 Juny 1672. f. 94.

(y) Groot-Memor. N. VI. f. 75 verso, 78, 81 verso, 89 verso, 92 verso, 97 verso, 98, 124 verso.

(z) Groot-Memor. N. VI. f. 87.

mer- en Leidſche Poorten, werden ravelynen gelegd, om die poortente dekken. De wallen werden, eerlang, geſtoffeerd met tweehonderd ſtukken geſchuts. 't Bevel over de Burgerye en het Krygsvolk in de Stad werdt, door Burgemeeſteren, opgedraagen aan den Colonel *Joan van Beveren*, Bevelhebber van Geertuidenberg en onderhoorige Sterkten (a). Men beſloot, in 't begin van July (b), ſcherp onderzoek te doen op de inkomende Franſchen, en zelfs alle gebooren onderdaanen des Konings van Frankryk, die hier niet voor May gewoond hadden, ter Stad uit te doen vertrekken: welk bevel, in October, ook tot de Engeliſchen uitgebreid werdt (c). Sommigen ſchryven, dat de Prins van Condé voorhadt, zig van Amſterdam meeſter te maaken (d): 't welk, zo men 't aanneemt, de zorg, die, ten deezen tyde, voor de Stad gedraagen werdt, ten volle regtvaardigt.

De kommerlyke toefland van Holland en Misnoe- van den gantschen Staat gaf, midlerwyl, gen op de in verſcheiden' Steden aanleiding tot mis- Regeer- noegen, waarvan eenigen zig bedienden, ringe, om de verheffing van den Prinſe van Oranje in ſom- mige Ste- tot de waardigheden zyner Voorzaaten te den, en bevorderen. Te Amſterdam, hadt men nog- ook te tans minder blyken van dit misnoegen be- Amſter- ſpeurd, dan in de meeſte andere Steden; dam. ſchoon het hier ook niet ontbrak aan zulken, die

(a) Refol. Vroedſch. Lr. H. 23 July 1672. f. 137.

(b) Groot-Memor. N. VI. f. 71.

(c) Keurb. Lr. P. f. 40 verſo, 47 verſo. COMMELIN, bl. 1212, 1213.

(d) VALKENIER Verw. Europa, I. Deel, bl. 459.

1672. die sommige Heeren, by monde en geschrifte, verdagt zогten te maaken van ongeoorlofde handeling met het Fransche Hof.

Prins Op den zesentwintigsten Juny, was het
Joan graauw zo opgezet door eenigen, dat men
Maurits wordt niet ontzag, den Veldmaarschalk, Prins
wordt voor *Verraader* ge- op de openbaare straat, aan te randen, en
voor *verraader* te schelden (e). Op de Bur-
gerwagten, ging ook een heimelyk en open-
lyk morren om onder eenigen. 's Nagts tus-
schen den agtentwintigsten en negenentwin-
tigsten Juny (1), deedt de Oud-Burgemeester
De Hoofd- *Gerard Hasselaer*, van wien wy, in 't voor-
Officier wordt, gaande gedeelte deezer Geschiedenissen,
Gerard Hasselaer, van wien wy, in 't voor-
gaande gedeelte deezer Geschiedenissen,
by onge- meermaalen gewaagd hebben, en die, se-
luk, ge- dert het jaar 1669, het Ampt van Hoofd-
kwetft, Officier bekleedde, de ronde langs de wal-
en sterft len, vermoedelyk, om met eigen oogen te
aan de woude. zien, hoe 't op de wagten toeging. Gele-
genheid hiertoe gaf een gerugt, door som-
mige burgers, ten zynen huize, verwekt,
dat de Franschen, met eenige vaartuigen,
in 't Y, omtrent het Blaauwe Hoofd, ge-
naderd waren, met oogmerk, gelyk men
vreesde, om de Stad te verrassen. De Heer
Hasselaer toonde zig bereid, schoon 't nagt
en hy reeds te rust gegaan was, om de waar-
heid hiervan te onderzoeken. Doch bevondt,
aan

(e) VALKENIER Verw. Europa, I. Deel, bl. 687, 688.

(1) COMMELIN schryft, dat het tusschen den agtentwintigsten en negenentwintigsten July voorviel; doch wy volgen de *Lyst der Regeeringe voor de Handvesten*.

aan 't Blaauwe Hoofd gekomen, dat de ver-
 dagte vaartuigen vol Zuid- en Noordhol-
 landsche boeren waren, die, in Deventer
 en elders krygsgevangen gemaakt, sedert,
 waren vrygekogt. De Hoofd-Officier, zulks
 vernomen hebbende, vindt geraaden, langs
 de wallen en poorten, de ronde te doen,
 eer hy naar huis keert. Doch aan de laat-
 ste post gekomen, wordt hem, door den
 Burger-schildwagt, naar 't woord gevraagd.
 De Heer Hasselaer, verstoord over deeze
 vraage, hervraagde, *of hy zyne ordre niet be-
 ter verstondt?* en *of hy zelf het woord wel
 hadt?* De burger, zulks met *neen* beant-
 woord hebbende, hieldt egter den Heere
 Hasselaer, die vast voortging, den tromp
 van den snaphaan toe, nog al aanhoudende
 om het woord te weeten. De Hoofd-Offi-
 cier, dit dringen en dreigen kwalyk nee-
 mende, tradt naar den Schildwagt, en sloeg
 met den rotting 't geweer nederwaards, 't
 welk, alzo de haan overgehaald was, in dit
 oogenblik, los ging, en een' kogel uitliet, die
 den Heere Hasselaer ongelukkiglyk kwetste
 in de dye. Hy kwynde lang aan de wonde,
 en overleedt 'er eindelyk aan, op den elfden
 Juny des volgenden jaars. Een zyner Die-
 naaren, die met een' halven piek gewapend
 was, zynen meester gekwetst ziende, stiet
 den schildwagt in de borst; doch deeze
 bragt 'er 't leeven af (*f*). Na dat de Heer
 Hasselaer gekwetst geworden was, werdt
 het

(*f*) VALKENIER Verw. Europa, 1. Deel, bl. 712, 713.
 COMMELIN, bl. 1200.

1672. het Schoutampt, by voorraad, door den President-Schepen, *Hans Bontemantel*, waargenomen.

Amsterdam kant ter Vergaderinge van Holland, beslooten was, bragt veel toe, om 't volk in de Steden ongeruft te houden. De Stad Amsterdam hadt de voorwaarden, die, van wege den Koning, waren voorgeslaagen, en bestonden, in het behouden van 't gene hy reeds veroverd hadt, of iet anders van gelyke waarde in de plaatse, boven vergoeding van de kosten des oorlogs, voor volstrekt onaanneemlyk verklaard (g), en zelfs eene ernstige aantekening gedaan tegen het besluit, ter Vergaderinge van Holland, in afwezendheid haarer Gedeputeerden, genomen, waarby goedgevonden was, volmagt te geven om te sluiten, midts de Regeering en Souverainiteit der byzondere Provincien bewaard bleeve (h). Doch 't gemeen, hiervan geene kennis hebbende, en onder de hand opgestookt wordende tegen de Regenten, hadt alomme, en zelfs te Amsterdam, het hoofd en den mond vol van eenen toelag, om 't Land aan Frankryk te verkoopen. De Stad Dordrecht hadt, ter Vergaderinge, voorgeslaagen, dat men de Gemeente van de waare geschaapenheid der handeling met Frankryk behoorde te onderregten. Doch de Stad Amsterdam, niet in deeze handeling bewilligd hebbende, kante
zig

(g) Resol. Vroedsch. L^r. H. 26 Juny 1672. f. 103 enz.
(h) Resol. Vroedsch. L^r. H. 28 Juny 1672. f. 112 enz.

1672.
 zig tegen den voorflag van Dordrecht, ten ware tevens openbaar gemaakt werdt, dat zy niet in het geeven van volmagt gestemd hadt. De Regeering vondt egter geraaden, tot geruystelling der Gemeente, in 't hoofd van een verbod van uitvoer van graanen, welk den negenentwintigsten afgekondigd werdt, te laten invloeijen „ dat zy ge- „ zind was, de Stad, en derzelve Gods- „ dienst en Vryheid, met goed en bloed, „ en tot het uiterste toe, te beschermen (i).” En sommigen tekenen aan, dat deeze afkondiging van nuttigen invloed was op een goed gedeelte der Burgerye (k); een ander gedeelte van welke egter nog bleef morren op eenigen uit de Regeeringe.

De bewegingen onder 't gemeen waren De Stad blykbaarlyk aangelegd, om den Prins van Oranje te bevorderen. Leiden hadt, ge-
 De Stad besluit tot de be-
 vorder-
 ring des
 Prinzen
 van O-
 ranje.
 duurende dezelve, reeds voorgeslaagen, dat men zyner Hoogheid de volkomen magt over de Patenten behoorde op te draagen: en de Stad Amsterdam besloot 'er haare stem toe te geeven, mids het met eenpaarigheid der Leden geschiedde (l). Maar 's daags voor 't neemen van dit besluit, was de Regeering van Dordrecht, door een gedeelte der Burgerye, gedwongen geworden, om den Prins, by schriftelyk besluit, te verklaaren tot Stadhouder. Andere Steden volgden dit voorbeeld. En Amsterdam onder

(i) Resol. Vroedsch. Lr. H. 29 Juny 1672. f. 122, 123. Keurb. Lr. P. f. 39 verso.

(k) VALKENIER, 1. Deel, bl. 688.

(l) Resol. Vroedsch. Lr. H. 30 Juny 1672. f. 129.

1672. der de eerften : wordende alhier , op den eerften July , zonder dat 'er , zo ver my gebleeken is , ten dien dage , eenige oproerige beweging vooraf gegaan ware , in de Vroedschap , beslooten „ van deezer Ste- „ de wege , wel geen' voorflag te doen tot „ vernietiging van 't Eeuwig Edict en be- „ vordering van zyne Hoogheid tot het Stad- „ houderschap ; doch , zo de andere agt- „ tien Leden daartoe eenpaariglyk neigden , „ insgelyks , in 't een en 't ander te bewil- „ ligen .” De Afgevaardigden der Stad ter Vergaderinge van Holland verzogt heb- bende , dat hun , in deeze gewigtige tyds gelegenheid , nog eenige Heeren uit den Raad mogten worden toegevoegd ; werden daartoe , ten zelfden dage , benoemd de Hee- ren *Andries de Graef* en *D. Willem Backer*. De eerste hadt , nevens den Heer Joan Cor- ver , maar even verslag gedaan van eenen keer , dien zy , 's daags te vooren , naar Muiden by Prinsse Joan Maurits gedaan had- den , en was hierop , in den Raad , besloo- ten , alles , ter Vergaderinge van Holland , aan te wenden , om de posten te Muiden , te Weesp en aan den Hinderdam wel te doen bewaaren (m).

De Oud-
Burge-
meester
Andries
de Graef
wordt,
door 't
De Heer de Graef begaf zig , op den middag , naar 't Nieuwe-zyds Heeren-Loge- ment , voorheen het Westindische Huis , op den Haarlemmerdyk , om van daar , met den Postwagen , te vertrekken naar den Haage. Hieromtrent was eenig slegt graauw en
vrouw-

(m) Refol. Vroedsch. Lr. H. 1 July 1672. f. 110, 111, 112.

vrouwvolk famengeschoold, welk, ziende dat de Burgemeester een' reiszak by zig hadt, hem begon te schelden voor *Verrader*, roepende, dat hy met geld en brieven naar den Haage trok, om de Stad den vyand te leveren, daarby voegende, dat men den schelm vast houden, en doorschieten moest. De Schutters, die op het Wagthuis boven 't Heeren-Logement de dagwagt hielden, op dit gerugt, in 't geweer geraakt, deden den Postwagen stil staan. De Burgemeester tradt 'er af, en bergde zig in 't Heeren-Logement, terwyl een wyf hem naar de paruik greep, en een ander hem haare muts in 't aangezicht smeet. Zelfs werdt 'er, in 't sluiten van de deur, een' steek met een degen naar hem gedaan, waardoor een jongman, *Olfert Meijer* genaamd, aan de hand gekwetst werdt. De Burger-Kapitein *Pieter Verlo*, midlerwyl zyn vendel Schutters op de been gebragt hebbende, rukte regt toe regt aan op 't Heeren-Logement; deedt het graauw verstuiven in een oogenblik, en geleidde den Heer de Graef veiliglyk te rug naar 't Stadhuis; van waar hy, eerlang, tusschen de Burgemeesters *Cornelis de Vlaming van Oudshoorn* en *Henrik Hooft*, en de Colonellen *Geelvinck* en *Roeters*, gevolgd van eenen grooten sleep inwooners, naar de Haarlemmer-Poort gebragt werdt. En hier werdt aan de Burgerwagt verklaard, dat de Heer de Graef, om Stadszaaken, ten beste van de Burgerye, naar den Haage vertrekken moest. Men liet hem dan andermaal op den Postwagen treden,

1672.
graauw,
geschol-
den en
ge-
dreigd.

en

1672. en hy reedt, zonder verdere verandering, ter poorte uit. Maar 't gerugt der bewegingen voor 't Heeren-Logement verspreidde zig schielyk door de Stad. 't Geschreeuw van *een oploop! een oploop!* klonk door alle straaten. 't Graauw rotte te hoop, aan verscheiden' oorden, met naame, op en omtrent de Reguliersmarkt, die, in 't jaar 1668, tot eene Botermarkt geschikt was (*n*); van waar de woefte menigte, langs de Reguliers-Breëstraat, naar den Dam wilde. Doch een Serjant, met een Korporaalschap burgers, de wagt houdende onder den Reguliers-tooren, bezette in aller yl de Reguliers Breëstraat, den Singel, de Kalverstraat en de nieuwe Doelestraat, met piekeniers en muskettiers, en stuitte de aandringende menigte. Ook bevondt zig hier een der Burgemeesteren, om de Schutters aan te moedigen tot hunnen pligt. In de nieuwe uitlegging over de Prinsengraaf, waren de wyven op de been geraakt, een van welken met de trom omsloeg, *dat elk die een stui-
ver of een halve stui-
ver veil hadt om een
vendel te koopen, waarmede men naar den
Dam dagt te trekken, zig terstond openbaaren
moest.* En in een oogenblik, vloeide 'er eene groote menigte samen. Doch de Burgerwagt van de Leidsche Poort en Reguliers-tooren verdreef dezelve, met weinig moeite (*o*). Ook vernam men hier, voor eerst, geene oproerige bewegingen meer.

't Is

(*n*) Keurb. Lt. O. f. 192 verso, 207 verso.

(*o*) VALKENIER Verw. Europa, I. Deel, bl. 689, 690.

't Is zeer te vermoeden, dat de tegenwoor-
digen heimelyk waren aangelegd, om, door
middel derzelven, ook hier, gelyk in an-
dere Steden, de Regeering te dwingen om
den Prins van Oranje te verkiezen tot Stad-
houder; en dat de bewerkers deezer bewee-
gingen van het voortzetten derzelven heb-
ben afgezien, na dat zy vernomen hadden,
dat de Raad hadt beslooten te bewilligen in
de verheffing van zyne Hoogheid.

Ten volgenden dage, werdt de verkiezing
van den Prinse, tot alle de waardigheden,
voorheen door zyne voorzaaten bekleed, op
nieuws, in den Raad deezer Stede, vast-
gesteld, en te gelyk beslooten, den Prinse
hiervan, door eene aanzienlyke Staatswyze
bezending, kennis te geeven, zo dra de Le-
den van Holland, eenpaariglyk, tot 's Prin-
sen verheffing, zouden beslooten hebben.
De vernietiging van 't eeuwig Edict werdt,
ten zelfden tyde, vastgesteld (p). In zekere
Aantekeningen van den Heere HANS BON-
TEMANTEL, die, ten deezen tyde, Presi-
dent-Schepen en Raad deezer Stede was,
leest men ,, dat dit Edict, door den Grif-
,, fier *Gaspar Fagel* en den Oud-Burgemees-
,, ter *Gillis Valkenier* uitgevonden, en den
,, Raadpensionaris de Witt overdrongen
,, was; dat Fagel het, in 't jaar 1670, reeds
,, hadt willen doen vernietigen, zo men den
,, Prinse geene besliffende stem in den Raad
,, van Staate wilde toestaan; doch dat Val-
,, kenier, 's daags voor dat de vernietiging
,, van

(p) Resol. Vroedsch. Lr. H. 2 July 1672. f. 134.

1672. „ van dit Edict, hier ter Stede, beslooten
 „ werdt, nog in de Vroedschap gedreeven
 „ hadt, dat men 't in wezen behoorde te
 „ laten, en den Prins egter tot Stad-
 „ houder aan te stellen, of zelfs, van dee-
 „ zer Stede wege, voor te slaan, om hem
 „ tot Graave te verheffen; waartoe de Raa-
 „ den *Nicolaas Pancras*, *Cornelis Geelvinck*,
 „ *Jacob Jacobszoon Hinloopen* en *Cornelis*
 „ *Backer* ook gezind zouden gescheenen heb-
 „ ben. Doch Bontemantel en de meeste
 „ andere Leden hadden gedrongen op de
 „ vernietiging van 't Eeuwig Edict, alzo
 „ men vaststelde, dat de Staaten de Leden
 „ wel ontslaan zouden van den eed, op de
 „ onderhoudinge van het zelve afgelegd.
 „ Ook werdt,“ volgens de *Aantekeningen* van
 den Heere BONTEMANTEL „ de voor-
 „ slag om den Prins tot Graave te verhef-
 „ fen, door de meeste Leden der Vroed-
 „ schap, van de handgeweezen (q).“ Doch
 van deeze byzonderheden vind ik niets ge-
 meld in de *Registers der Vroedschap*.

Willem
de III.
wordt
Stadhou-
der.

Op den vierden July, werdt WILLEM DE
 III., Prins van Oranje, aangesteld tot Stad-
 houder van Holland: en den volgenden dag,
 werdt, in de Vroedschap deezer Stede, be-
 slooten, zyne Hoogheid, door eene byzonde-
 re bezending van Stads wege, waartoe de
 Heeren *Cornelis de Vlaming van Oudshoorn*,
 President-Burgemeester, en *Jacob Boreel* en
Cornelis Rogh, Raaden, benoemd werden,
 met

(q) *Vit Aantek. van Schepen BONTEMANTEL. MSS. Zie*
Vadecil. Hist. XIY. Deel, bl. 85, 86.

met de nieuwe waardigheid geluk te wenschen, en van de zonderlinge toegenegenheid en bereidwilligheid van deeze Stad te verzekeren (r). Het boek, waarin alle de Leden van de Vroedschap, sedert het jaar 1668, het eeuwig Edict ondertekend hadden, werdt, op den elfden July, in de Raadkamer, verbrand (s). 1672.

De verheffing des Prinzen van Oranje hadt merkelyken invloed op de begonnen handeling met Frankryk. De meeste Steden hadden, te vooren, bewilligd om te sluiten, onder anderen Edam, welks Afgevaardigden, den derden July (1), door Amsterdam naar den Haage reizende, aangestraft waren van de burgers, die hen naar 't Stadhuis gesleept, en genoodzaakt hadden tot het openen van hunnen last, waarby bleek, dat zy in de volmagt tot handeling bewilligen mogten: 't welk hen in lyfsgevaar bragt (t). Amsterdam hadt altoos de han-

De Afgevaardigden van Edam raaken hier in lyfsgevaar.

(r) Resol. Vroedsch. Lr. H. 5 July 1672. f. 146.

(s) Resol. Vroedsch. Lr. H. 11 July 1672. f. 150. Zie ook Vaderl. Hist. XIV. Deel, bl. 85.

(t) Resol. Vroedsch. Lr. H. 3 July 1672. f. 142. Vaderl. Hist. XIV. Deel, bl. 66.

(1) In eenige Aantekeningen van deezen tyd, die ik, in de *Vaderlandsche Historie*, gevolgd had, wordt het geweld, gepleegd aan de Afgevaardigden van Edam, gesteld gebeurd te zyn op den zesentwintigsten Juny. Doch in de *Resolutien der Vroedschap*, lees ik, op den derden July, van *d'insolentie*, DEES OCHTENT, by de burgers alhier, aen de Heeren Gedeputeerden van Edam gepleecht: 't welk ik onderstel op het zelfde geval te zien: waarom ik, ten opzigte van den tyd, afgeweeken ben van de *Aantekeningen*, boven vermeld.

1672. handeling afgestemd; doch weinig gehoor verworven ter Vergaderinge van Holland. Maar na de verheffing van zyne Hoogheid, was 't blad omgekeerd. Men besloot toen, op 't sterk dringen van Amsterdam, en na 't inneemen van 's Prinsfen gevoelens, de handeling af te breeken, zo de Koning van Frankryk zyne eischen niet maatigen wilde; en wat laater, al 't beleid derzelve te laaten aan den Prinse van Oranje. Terwyl de handeling gerekt werdt, kwam 'er zo groot eene verandering in den staat der zaaken, dat men wel haast betere voorwaarden bedingen kon van Frankryk. Doch 't verhaal hiervan behoort niet tot de geschiedenissen van Amsterdam in 't byzonder (u).

Stoute
vraag
van eenen
burger, in
Burgemeesters-
Kamer.

In deeze Stad, duurde, zelfs na 's Prinsfen aanstellinge, 't gemor en het misnoegen onder eenigen. Op den vyfden July, begaf zig *Govert Outvorst*, Koperslager en Serjant der Burgerkompagnie van Kapitein *Jakob de Graaf*, naar Burgemeesters-Kamer, den Heere *Henrik Hooft*, die zig toen alleen aldaar bevondt, stoutelyk, en met gedekten hoofde, afvraagende, *hoe men 't met de Stad voorhadt?* daarby voegende, *dat hy en wel drieduizend met hem ongerust waren, en gerust gesteld wilden worden.* Men nam in be raad, om deezen onbescheiden mensch, terstond, agter af te leiden. Doch eenigen hielden 't tegen; en hy badt Burgemeester *Hooft*, des anderendaags, om versooning; zo dat de zaak, voor dien tyd, geen verder

(u) Zie Vaderl. Hist. XIV. Deel.

der gevolg hadt (v). Burgemeesteren, mid- 1672.
 lerwyl, vernomen hebbende, dat zyne Burge-
 Hoogheid gezind was, de Stad, door alle meeste-
 mogelyke middelen, tegen vyandelyke aan- ren
 vallen, te beschermen, lieten, op den agt- schryven
 sten, eenen Brief aan hem afgaan, die van aan zyne
 woorde tot woorde aldus luidde: Hoog-
 heid.

AEN SYN HOOGHEID,

Doorluchtige Hoochgebooren Vorst ende Heere,

„ **U**it het mondeling bericht van den Hee-
 „ re van Oudtshoorn, onsen welgeëerden
 „ Collegua, ende de andere Heeren deses stads
 „ Gedeputeerden hebben wy met sonderlinge
 „ aengenaemheit verstaen, dat u Hoogheid heeft
 „ gelieven de goedheid te hebben van aen de
 „ selve verseekeringe te geven van de onver-
 „ diende toegenegentheid die u Hoogheid heeft
 „ om dese stadt ende de goede ingefetenen van-
 „ dien met raed en daed te willen byspringen en-
 „ de van alle oppressien en vyandtlyke attaquen,
 „ door alle bedenkelyke precautien, bescher-
 „ men en protegeren.
 „ Wy vinden ons daerop gemoedigt om uw
 „ Hoogheid wat omstandelyk deses stads con-
 „ stitutie en gelegentheid by desen te remon-
 „ streren, ende met eenen des selfs wyse raed in
 „ veele importante saeken (daer voor wy geer-
 „ ne bekennen dat ons verstandt stille staet, en
 „ die onse capaciteit by manquement van erva-
 „ rentheid verre overtreffen) gedienslyk te
 „ requireren: onder protestatie, Doorluchtige
 „ Hooghgebooren Vorst en Heere, dat wy hier
 „ inne gaen met de openhartigste confidentie
 „ van de wereld, en dat wy hebben dat ver-
 „ trou-

(v) *Vit Aantek. van Schepen BONTEMANTEL. Zie Va-
 derl. Hist. XIV. Deel, bl. 208.*

1672. „ trouwen in u Hoogheids eeddelmoedigheid, dat
 „ naest God ons heil daarvan totaliter depen-
 „ deert, ende dat wy uw Hoogheid confidereren
 „ als die geene de welke van Godt Almagtig
 „ met de vereifchte qualiteiten is begaast, om
 „ de vervallene sake door syn wys beleyt te
 „ kunnen herstellen, ende by dese bekommerly-
 „ ke constitutie van tyden den Staet voor ver-
 „ der onheil behoeden.
 „ Doch om u Hoogheid met geen verdere
 „ protestatie (van 't geene nochtans waerach-
 „ tig is en dat wy bidden dat by uw Hoogheid
 „ mooge impressie neemen als een articel des
 „ geloofs) op te houden, sullen wy overgaen
 „ tot de sake, ende u Hoogheid met het vereifch-
 „ te respect gediensstelyk te gemoet voeren hoe
 „ dat uit de bygaende Caerte kan afgemeten wer-
 „ den de constitutie van deses Stads fortificatie,
 „ behelsende in syn circuit de distantie van vier
 „ uren gaens, omringt (buyten d'Ykant) met
 „ 27 bolwerken, hebbende daerenboven in de
 „ buytenwerken en gemaekte doorsnydingen te
 „ besetten acht considerable avenues van alle
 „ het welk die heere L^t. Colonel du Mont, als
 „ alles naeuwkeurig hebbende onderfocht, u
 „ hooch^t. klaer bericht can doen, die wy bid-
 „ den daerop moge werden gehoord, ende dat
 „ wy hier op wyders van U hoogheids hoogwys
 „ advys en confideratien mogen wesen gediend,
 „ op wat wyse u hoogheid oordeelt dat soo
 „ groot een werk in behoorlyke securiteit en
 „ forme van defensie kan werden gebracht, hoe
 „ veel canon, kruyt, scharp en ander amonitie
 „ van oorloch, hoe veel besettingen, hoe groot
 „ aental militie, hoe veel Commandanten, hoe
 „ veel Ingenieurs daer toe noodigh syn ver-
 „ eifcht, dat deze sake by U hoogheid gepon-
 „ dereert ende ooverwogen synde, wy ook met
 „ het gene ons dan nog soude mogen deficiëren,
 „ door U Hoogheids ordre, soo veel doenlyk
 „ is,

„ is, promptelyk mogen werden voorsien ende
 „ van gediend: En om U Hoogheid van 't guar-
 „ nisoen alhier bericht te doen, soo is 't sulx
 „ dat haer Ed: Gr: Mo: ons eenige dagen gele-
 „ den, op ons aenhouden om eenig bequaem
 „ Commandant, hebben gelieven toe te senden
 „ den heere Colonel Beveren, ende alsoo wy
 „ om meer hooge Officieren aenhielden, syn
 „ ons gerecommandeert, ende hebben haeren
 „ dienst gepresenteert d'Oversten of Colonellen
 „ Trempe, Stocheym, Jorman, Fagnani, Ver-
 „ straten, Frens en Du Thiel, van dewelke
 „ eenige de premier rang van den Commandant
 „ schenen te willen in disput trecken. Nu bid-
 „ den wy dat U Hoogheid ons uyt dese ofte
 „ andere, die u Hoogheid bequaem mochte oor-
 „ deelen sodanig Commandant en soo veel me-
 „ de- ofte minder Commandanten gelieven te
 „ dispiceren, als U Hoogheid oordelen sal
 „ tot besettinge van onse binnen en buyten for-
 „ tificatien vereist te syn. Wy sullen ons daer
 „ gewillichlyk aen gedraegen, ende alles wat
 „ van U hoogheids hand comt niet anders als
 „ heilsaem voor ons considereren, ook met per-
 „ missie den Ingenieur Du Monts comst gaerne
 „ te gemoet sien.

„ Wyders soo bestaet onse burgery uit fes-
 „ tigh compagnien, ende maekt uyt een aental
 „ van 10000 koppen. onse militie gereingeert on-
 „ der 14 Capiteinen bedraegt 2200 koppen ende
 „ vier compagnien paerden; waer onder twee
 „ vrywillige van de jonkheid van dese stad ma-
 „ ken uit 260 ruiters, sulks in alles 12460 man.

„ Wy kunnen niet stille staen om nochmaels
 „ te repeteren dat wy ons naest God in alles
 „ verlaten op uw Hoogheids wyse directie,
 „ goede voorforge en voorsichtig beleid, ende
 „ sullen hier met permissie, noch byvoegen dat
 „ wy 't voor een sonderlinge gratie en geluk
 „ souden achten, indien wy soodaenige eere

1672. „ mochten genieten, en ons d'occafie wierde
 „ gegeven om aen u Hoogheids perfoon hier
 „ ter ftede defe verfekeringe mondeling nader
 „ te kunnen betuygen. Soo 't dan buyten hin-
 „ der ofte ongemak koste gefchieden, dat u
 „ Hoogheid geliefde te resolveren omme tot
 „ beter informatie van 't geene voorf. is een
 „ keer herwarts in loco te doen; U Hoogheid
 „ foudede hier vinden genegen herten die alleen
 „ haer glorie daer inne fullen ftellen dat fy haer
 „ moogen qualificeren onveranderlyk te fyn

Doorluchtige, Hoochgeboren Vorft en Heere,

Uw Hoogheids ootmoedige dien-
 naers,

BURGERMEESTEREN EN REGEERDERS
 DER STAD AMSTERDAMME.

8 July 1672.

Men ziet, uit dit fchryven, klaarlyk, dat de Regeering van Amsterdam beflooten hadt, den Prinse van Oranje, fchoon maar onlangs tot Stadhouder verheeven, de blykbaarfte bewyzen van eerbied en hoogagting te geeven. 't Leedt zelfs maar weinige dagen, toen men befloot, zyner Hoogheid voor te ftaan, dat de Stad het haare wilde doen, om hem hooger waardigheden te doen opdraagen, en zyn gezag en aanzien in den Staat te doen vermeederen. En 't is ten hoogfte waarfchynlyk, dat een verkeerd begrip van 't gene hierover gehandeld werdt, fommigen (w) heeft doen fchryven, dat die van Amsterdam den Prinse, omtrent deezen tyd,

(w) BURNET History of his own Time Vol. I. p. 326.

tyd, de * opperste magt over hunne Stad ^{1672.} hadden aangeboden. 't Zal hierom niet * *Sovereignty.* ondienftig zyn, dat wy hier een naauwkeuriger en omftandiger berigt van 't gebeurde ten deezen opzigte invoegen.

't Gevaar, waarin Holland, en Amster- ^{Amster-} dam in 't byzonder gestort geworden was, ^{dam} door het naderen des vyandelyken Legers, ^{raakt} hadt de Stad, die, sedert den aanvang der ^{zeer ten} jongfte vergrootinge, reeds vry wat ten ag- ^{agteren,} teren geraakt was, gejaagd op nieuwe en ^{door de} zwaare kosten, die haare geldmiddelen uit- ^{zwaare} geput, en zelfs haar Credit, geweldiglyk, ^{kosten,} verzwakt hadden. Het aanwerven van ver- ^{waar} scheiden' vendelen Stads soldaten; het lig- ^{de Stad} ten van een goed getal matroozen; het hou- ^{zig, ten} den van uitleggers in 't Y, in de Zuiderzee, ^{deezen} in den Amstel; het maaken van doorsnydin- ^{tyde,} gen en het leggen van schansen op de toe- ^{steeken} gangen naar de Stad, by 't Huis ter Hart, ^{moest.} aan den Overtoom, by Jaap Hannes, en ter wederzyde van den Omval aan den Amstel; de arbeid aan de Stads wallen; het opwerpen van nieuwe werken buiten de Haarlemmer- en Leidsche Poorten; het voorzien der Stad van krygs- en mondbehoefsten, en zelfs van geheele fluitschepen met zoet water, om, in geval van nood, tot het brouwen van bier en ander gebruik te kunnen dienen; al dit en nog veel meer strekte wel tot nut en bescherming der Stede, en de Oud-Burgemeester en Hoofd Officier *Gerard Hasselaer*, en de Burgemeesteren *Henrik Hooft* en *Joan van de Poll*; ook, zo sommigen melden, de

1672. Oud-Burgemeester *Gillis Valkenier*, die 't beleid van al dit werk hadden, leiden 'er veels mede in by de opmerkzaamsten onder de burgerye (x): maar men begrypt ligtelyk, dat de geweldige kosten, die tot dit alles vereischt werden, de geldmiddelen, en zelfs het credit der Stad zeer moesten drukken. De gemeene lasten des oorlogs, waarin Amsterdam zulk een aanzienlyk gedeelte draagen moet, kwamen hierby. Al 't welke de Regeering, ten deezen tyde, zo verlegen maakte, dat zy, op den zestienden July, besloot, Burgemeester Hooft af te vaardigen aan den Prinse-Stadhouder, met last om zynere Hoogheid de gelegenheid der Stad, en vooral den slegten staat van derzelve geldmiddelen, omstandiglyk, te vertoon, met verzoek, om uit den Prinse te mogen weeten, of 'er, zyns oordeels, na dat men goed en bloed by de gemeene zaak zou opgezet hebben, eenig middel ware uit te denken, om het overige te behouden, en verdere verderfelyke onkosten te voorkomen; en of zyne Hoogheid, door deszelfs Vorstelyk credit en luister, by den Koning van Groot-Britanje of elders, daartoe zou kunnen medewerken (y). De Heer Burgemeester Hooft begaf zig terstond op reis, en hadt, den volgenden dag, zynde Zondag den zeventienden July, tot twee maalen toe, gehoor by den Prinse, hem in 't breede vertoonende,

Burgemeester Hooft wordt aan den Prinse-Stadhouder afgevaardigd, om hem de gelegenheid der Stad te vertoon.

(x) VALKENIER I. Deel, bl. 647. 706 enz. Vervolg op 't Leeven van H. DE GROOT, bl. 76.

(y) Resol. Vroedsch. Lr. H. 16 July 1672. f. 72. Stads Mitiven N. IV. f. 145 verso.

de „ den staat van 't Krygsvolk deezer Ste- 1672.
 „ de, van derzelver vestingwerken van bin-
 „ nen en van buiten, en byzonderlyk de
 „ slegte gesteltenis van derzelver geldmid-
 „ delen.” Voorts, verzogt hy „ dat zyne
 „ Hoogheid geliefde te denken, op wat wy-
 „ ze, het gemeene Land best uit deeze
 „ moeilykheden zou kunnen gered worden,
 „ met verzekering, van Stads wege, om
 „ met hem alles, zelfs de eigen perfoonen
 „ der Regenten, te willen opzetten, zo hy
 „ oordeelde, dat de Staat, door de wape-
 „ nen, in zynen voorigen toestand te her-
 „ stellen ware. Doch vondt hy de zaaken zo en hem
 „ verre verlopen, dat zy niet te reddende mede-
 „ waren, dan door een verdrag, op rede- werking
 „ lyke voorwaarden; en agtte hy, om het der Stad
 „ een of het ander tot een goed einde te aan te
 „ brengen, noodig, op *syn persoon hooger* om hem
 „ *digniteiten te doen confereeren, ende syne* hooger
 „ *authoriteit en gesagh te doen vermeerderen;* waardig-
 „ de Stad Amsterdam was genegen, daar- heden te
 „ toe, van goeder herte, het haare toe te draagen.
 „ brengen.” De Prins beantwoordde dee- Ant-
 „ zen voorflag met algemeene en beleefde woord
 „ woorden, betuigende, dat hy, met der daad, van zyne
 „ toonen zou, dat hy zig het belang van de Hoog-
 „ Stad ter herte liet gaan. Voorts, beloofde heid.
 „ hy, zo 't hem eenigszins mogelyk ware,
 „ Amsterdam met zyne tegenwoordigheid te
 „ zullen vereeren. Hy hadt ook, zeide hy,
 „ een' Edelman afgevaardigd aan den Koning
 „ van Groot-Britanje, van wiens handeling
 „ hy zig iet goeds belooven durfde. De In-
 „ genieur *du Mont*, die hier ter Stede veel

1672. dienst gedaan hadt, in het aanleggen van nieuwe Vestingwerken, was, onlangs, op ernstig verzoek van den Prinse, naar 't Le-ger vertrokken (z). Doch zyne Hoogheid beloofde nu, hem, met den eersten, herwaards te rug te zullen zenden. Ook zou hy zyne gedagten laten gaan op een' of meer bekwaame Commandanten, die men, hier ter Stede, daar nu vry wat gewapend volk binnen was, oordeelde noodig te hebben (a). Burgemeester Hooft deedt, den negentienden, verslag van 't gehandelde met den Prinse: 't welk, door de Vroedschap, in allen deele, werdt goedgekeurd (b). De Engelsche Historieschryver BURNET, spreekende van 't gene de Stad Amsterdam, ten deezen tyde, met den Prinse handelde, meldt, hoe zyne Hoogheid zelf hem verhaald hadt, dat deeze Stad hem zulke aanbiedingen deedt, om dat zy alles voor verlooren hieldt, en de schande van haaren ondergang liever over hem dan over zig zelve brengen wilde." Doch uit ons verhaal blykt, dat de Regeering gezind bleef, het uiterste, en zelfs haare eigen perfoonen te waagen, zo de Prins oordeelde, dat de Staat door de wapenen te redden ware: 't welk doet zien, dat zy zyne Hoogheid in geen gevaar van schande brengen wilde, waaraan zy zelve niet begeerde te deelen. Wyders, zou de Prins ook aan Burnet verklaard

Aanmerkingen op het gene Burnet, wegens deeze handeling, te boek gesteld heeft.

(z) Resol. Vroedsch. Lr. H. 25, 30 Juny 1672. f. 101, 128.

(a) Resol. Vroedsch. Lr. H. 27 Juny, 22 July 1672. f. 109, 182.

(b) Resol. Vroedsch. Lr. H. 19 July 1672. f. 172.

klaard hebben „ dat de Landzaaten geenen 1762.
 „ *Souverain* verdraagen konden, en meer tot
 „ den oorlog zouden opbrengen, om hun-
 „ ne eigene vryheid te beschermen, dan
 „ voor eenigen Vorst, wie hy ook ware: en
 „ dat deeze aanmerking hem bewoogen
 „ hadt, om de aanbieding van Amsterdam
 „ van de hand te wyzen (c).” Doch uit de
Registers der Vroedschap blykt wel niet, dat
 zyne Hoogheid den voorslag der Stad om
 hem hooger waardigheid te doen opdraa-
 gen aangenomen; maar even weinig, dat hy
 denzelven afgewezen heeft. Hoe veel staats
 men dan, ten deezen opzigte, op het getui-
 genis van BURNET alleen maaken moge,
 blyve het oordeel des onzydigen Leezers
 aanbevolen.

By gelegenheid, dat wy hier van Burge- Afbeel-
 meester Hooft gewaagd hebben, konnen ding der
 wy niet nalaaten, kortelyk, te melden, t Burge-
 gene een ander Engelsch Schryver, de Am- meeste-
 bassadeur WILLIAM TEMPLE, die hem Hooft en
 van naby gekend hadt, van hem te boek ge- Valke-
 steld heeft. „ Ten deezen tyde, waren 'er, nier, uit
 schryft hy (d), „ twee regeerende Burge- der Wil-
 „ meesters te Amsterdam, die 't gantsche liam
 „ bewind over de Stad, welke veel invloeds Temple.
 „ op den Staat heeft, in handen hadden, te
 „ weeten *Hooft* en *Valkenier*. Hooft was
 „ een eerlyk, edelmoedig man, die groo-
 „ te rykdommen van zyne voorouders be-
 „ zat. Hy was, daarenboven, geleerd,
 „ schran-

(c) BURNET *Vol. I. p. 326.*

(d) *Memoirs from 1672 to 1679, p. 348, 378. Edit. 1754.*

1672. „ schrande, vrolyk, en vry van staatzugt,
 „ hebbende hy al de ampten, die hem door
 „ den Staat waren aangeboden, van de
 „ hand gewezen, en zig te vrede houdende
 „ met op zyne beurt Burgemeester te
 „ worden van zyne Stad, in welk ampt hy
 „ zig zo weinig werks gaf, als hem mogelyk
 „ ware: een regtschaapen vernuft, die
 „ my, vervolgt de Schryver, twee dingen
 „ gezeid heeft, welken ik nooit voorheen
 „ gehoord had, het eene, dat iemand, die
 „ op morgen een pynlyken doodte wagten
 „ hadt, zyn genot neemen zou van den dag
 „ van heden, indien hy gezond ware, en
 „ dat hy de eene of de andere ziekte of eenig
 „ verval van kragten onder de leden hebben
 „ moest, zo hy 't niet deedt: het andere,
 „ dat iemand, die ouder dan zestig jaaren
 „ wenschte te worden, een plompe bloed zyn
 „ moest; en dat hy, zo dra hy dien leeftyd,
 „ welke hem toen naby was, bereikt zou hebben,
 „ naar de eerste goede gelegenheid om te
 „ sterven verlangen zou. Ook maakte hy,“
 „ vervolgt TEMPLE, „ zyn zeggen waar, stervende,
 „ onbezorgd, aan een overval van jigt, en sprekende
 „ met zyne vrienden, tot dat hy ontrent
 „ bezweken was: waarna hyze wegzondt,
 „ op dat hy niet in hunne tegenwoordigheid
 „ sterven mogt. Maar, naderhand, een weinig
 „ bekomende, ontboodt hyze op nieuws,
 „ zeggende, dat hy nog een half uur met hen
 „ praaten kon. Van zulk een aart was de Heer
 „ Hooft. Dezelve,“ gaat TEMPLE voort „ hadt
 „ veel overeenkomst met

„ met den mynen , schoon hy voor een gril- 1672.
 „ lig man gehouden werdt , en my eens zei-
 „ de , dat ik de eenigſte Ambaffadeur was ,
 „ dien hy ooit van zyn leeven bezogt hadt .
 „ Hy had al het gezag , welk iemant in zy-
 „ ne Stad hebben kon , zonder het te zoe-
 „ ken , te agten , of te gebruiken ; daar *Val-*
 „ *kenier* het zo ſterk zocht en najaagde als hy
 „ kon , zonder 'er half zo veel van te bezit-
 „ ten : want hy was ſtuurſch en gemaakt ,
 „ ſchoon van veel beleid en overleg : ook ,
 „ zo geloofd werdt , gierig , en voorts be-
 „ hendig in 't uitvinden en te werk ſtellen
 „ van de middelen , die hy dienſtig oordeel-
 „ de , om zyne oogmerken , in 't ſtuk der
 „ Regeeringe , te bereiken .”

Eer de Prins van Oranje zig naar Amſter- Gemor
 dam begaf , was 'er wederom eenig gemor in de Stad
 verwekt onder de burgerye over 't bewaa- over 't
 ken der poorten , en 't bewaaren van de ſleu- bewaa-
 telen der zelve . Het eerſte geſchiedde , ren van
 ten deezen tyde , ook by nagt , door de Stads de ſleu-
 foldaaten , en de ſleutels der poorten en boo- tels der
 men werden aan 't huis der regeerende Bur- poorten
 gemeefteren gebragt en bewaard . Doch de en boo-
 nabyheid der Franſchen , die Utrecht niet men.
 alleen ; maar ook Naarden inhadden , maak-
 te de Burgers , of eenigen der zelve onge-
 ruſt als of de poorten en de ſleutels derzel-
 ven niet bewaard werden , naar behooren .
 Eenige Regenten waren nog al verdagt by
 't gemeen , als of zy 't oog hadden naar den
 vyand , en toeleg maakten , om hem de Stad
 in handen te ſtellen ; ſchoon hiervan nooit
 iet het allerminſte gebleeken is , en men
 veel,

1672. veeleer reden heeft om te besluiten, dat diergelyke gerugten verwekt, of voortverhaald werden, door zulken, die verandering zогten in de Regeering der Steden, en ook te Amsterdam, alwaar zig deeze toelig wel haast openbaarde. 't Was 'er zo ver van af, dat men niet gezorgd zou hebben voor de beveiliging der Stad, dat men zo dra, in 't begin van Augustus, geene tyding gekreegen hadt, dat de Franschen de posten omtrent Muiden begonden te naderen, of men besloot den Heer *Jacob Boreel* af te vaardigen aan zyne Hoogheid, en om een' Kolonel en Regiment voetvolk, tot verdere bezetting der Stede, te verzoeken. Ten zelfden tyde, werden ook, op ingelooopen berigt, dat 'er, by wylen, eenige onraad bespeurd was in en omtrent de Wetering, de Heeren *Cornelis Geelvinck*, Heere van Kastrikum, *Dr. Roert Ernst* en *M. Nicolaas Witsen* gemagtigd, om, nevens de Heeren Commissarissen tot de Vestingwerken, daarop een waakend oog te houden (e). Maar tegen 't einde van July, hadden eenige burgers bestaan, de sleutels der poorten, in plaats van aan 't huis van eenen der Burgemeesteren, te brengen op de Hoofdwagt op 't Stadhuis, alwaar Burgemeester *Lambert Reinst*, wiens beurt het toen was, geraaden vondt, zyne nagtruft te neemen, om te beter te zorgen voor de sleutels, welke bewaaringe hem aanyertrouwd was. Maar met den aanvang van Au-

Burge-
meester
Reinst
neemt
zyne
nagtruft
by de
Stads
sleutels
op 't
Stadhuis.
Zy wor-

(e) Resol. Vroedsch. Lr. H. 5 Aug. 1672 post meridiem f. 207.

Augustus, viel de beurt om voor de sleutels
 te zorgen, op den Burgemeester *Joan van* 1672.
de Poll; en Burgemeesteren vonden toen ge- den aan 't
 raaden, dezelve wederom ten zynen hui- huis van
 ze te laten brengen. Van dit hun besluit Burge-
 gaven zy kennis aan den Krygsraad, door meester
 wien het den byzonderen Compagnien werd van de
 aangediend. Doch de Schuttery, schoon zy, Poll ge-
 omtrent deezen tyd, de poorten reeds be- bragt.
 waakte; of eenige heethoofden onder dezel-
 ve namen euvel, dat de sleutels in bewaa-
 ring van Burgemeesteren bleeven. Men mor- Onge-
 de „ dat Burgemeesteren, meesters zynde noegen
 „ van de sleutels, ook meesters van de Stad hier-
 „ waren; dat de droevige ervaarenis, on- over,
 „ langs, geleerd hadt, hoe veele Burge- onder de
 „ meesters, door 't overleveren van der Burge-
 „ Steden sleutelen, de Steden en Burgeryen rye.
 „ te gelyk aan den vyand hadden overge-
 „ leverd; doch dat het hier nog tyd was,
 „ dat de Burgery zelve toezage, en een oog
 „ in 't zeil hielt.” 't Graauw, de lugt kry-
 gende van het misnoegen onder de Schut-
 terye streeft, op zekeren avond, in grooten
 getale, naar den Dam. Eenige onrustige
 geesten, die, om te minder bekend te zyn,
 den mantel om de ooren geslaagen hadden,
 mengen zig onder den woesten hoop; bla-
 zen 't vuur van oproerigheid aan, en ver-
 zekeren 't volk van bystand. Tegen tien
 uren, kwamen de Schutters, met de sleu-
 tels van ééne der poorten, aan 't Stadhuis,
 in de plaats van aan 't Huis van Burgemees-
 ter van de Poll. 't Graauw, om als 't ware
 te zien, of zy de regte sleutels wel bragten,
 drong

1672.

drong naar binnen: doch werdt gestuit door den Kapitein *Barend Elias*, die toen de wagt hadt, en, den ingang van 't Stadhuis bezet hebbende, nevens zyne manschap, met de lonten op den haan, de sleutels der overige poorten en boomen bleef afwagten, die eger, vooraf, door de onrustigen op den Dam, bekeeken en geteld werden. Maar de sleutels van den Nieuwe-brugs-boom waren, door eenigen, die zig, zo 't schynt, naar den last van Burgemeesteren voegen wilden, aan 't huis van Burgemeester van de Poll gebragt.

't Volk zulks bemerkte hebbende, streeft, woedende, derwaards, en vordert de sleutels stoutelyk te rug, op dat zyze op 't Stadhuis brengen, en bewaaren mogten. Gevallyk, bevondt Burgemeester Hoofst zig ten huize van den Heere van de Poll. Deeze, ter deure uit getreden, houdt der menigte voor „ dat de sleutels daar immers wel be-
 „ waard waren; dat Burgemeesteren 'er ook
 „ niet mede konden uitvoeren, zo lang de
 „ Burgery de poorten bewaarden; en dat,
 „ al wilde schoon een Burgemeester den
 „ schelm speelen, en de poort openen; het
 „ hem immers ligtelyk door de Burgerye
 „ belet kon worden.” Doch al deeze redenen waren vrugteloos. De Gemeente, meer en meer, aangegroeid in getal, hadt den burgwal reeds zo dicht bezet, dat de Kapitein *Fredrik Beerewouts*, Schoonzoon van Burgemeester van de Poll, met eenige gewapende Schutters uit zyn vendel, toegeschooten om oproer te voorkomen, en eenige vrywillige Ruiters zelve genoodzaakt waren

't Volk
 streeft
 naar 't
 Huis van
 den Heere
 van de
 Poll.

onverrigter zaake te rug te keeren. De op- 1672.
 roerigen, stout op hun getal, dreigden daar- En
 op 't huis met plondering, en smeeten reeds dreigt
 met steenen door de glazen, toen de Burge- het met
 meester, om grooter onheil te voorkomen, plonde-
 ring.
 op de stoep kwam met de sleutels, vraagen-
 de *wie dezelve hebben moest?* Een onbezuis-
 de dronkaart greep 'er naar. Een ander,
 wat bescheidener, zochtze hem te ontwel-
 digen, tot datze, eindelyk, door eenige
 gewapende schutters, aanvaard, en by de
 overigen op 't Stadhuis gebragt werden. De
 opschudding voor 't huis van Burgemeester
 van de Poll nam hiermede een einde (f).
 Burgemeesteren namen sedert het gevoelen Burge-
 van den Krygsraad in, over de wyze, op meeste-
 welke de Stads sleutels, voortaan, tot stel-
 len, by
 zekerheid der Stede, en tot het meeste ge- raade
 noegen der Burgeren, behoorden bewaard van den
 te worden. En de Krygsraad verklaarde, Krygs-
 raad, or-
 op den vierden Augustus „ dat menze be de op het
 „ hoorde te brengen in de Corps de Garde bewaa-
 „ van de Hoofdwagt op het Stadhuis, om ren van
 „ aldaar gelegd te worden in zekere kist, de Stads
 „ gesflooten met twee byzondere sleutels, sleuts-
 „ eene van welken, des avonds, zou wor- len.
 „ den gebragt aan 't huis van eenen der
 „ Heeren Burgemeesteren, door den Ser-
 „ jant van de Hoofdwagt, dieze, des mor-
 „ gens, wederom van daar zou afhaalen;
 „ terwyl de andere sleutel, nevens de kist,
 „ op de Hoofdwagt, in handen van eenen
 „ der Hoofd-Officieren, blyven zou.” Bur-
 ge-

(f) VALKENIER I. Deel, bl. 746 enz.

1672. gemeesteren en Raaden, de rust der Burgerye, in deeze tyds gelegenheid, zo veel doenlyk ware, willende bevorderen, beslooten, 't gevoelen van den Krygsraad te omhelzen, en te doen naarkomen (g). Ook worden, tot op deezen dag toe, de Stads sleutels hier ter Stede, omtrent op de gemelde wyze, bewaard.

Zyne
Hoog-
heid
komt in
de Stad.

Weinige dagen na 't stillen der opschud-
dinge over het bewaaren van de Stads sleu-
telen, kwam de Prins-Stadhouder, uit het
Leger by Bodegrave, hier ter Stede aan,
op den twaalfden Augustus. De Schuttery
hadt bevel gekreegen, om zig in de wape-
nen te begeeven, en den Prins plegtiglyk
in te haalen. Doch zyne Hoogheid kwam,
vroeger dan men verwacht hadt, in stilte,
in de Stad, zynen intrek-neemende in 't
Oude-zyds-Heeren-Logement. De Schutte-
ry trok hier, dien zelfden avond nog, op
last van Burgemeesteren, in haare volle rus-
ting, voorby; 't welk tot tien uren des
avonds duurde. Ten volgenden morgen,
bezigtigde de Prins, verzeld van twee der
regeerende Burgemeesteren, en onder 't ge-
leide van eene Compagnie der vrywillige
Ruiterye, de Stads wallen, van den Y-kant
by de Haarlemmer-Poort af, tot aan Funen
toe. Voorts, reedt hy naar 't Prinsenhof,
alwaar hy, als Admiraal-Generaal, in 't
Collegie ter Admiraliteit, zitting nam. Bur-
gemeesteren, dien zelfden dag, den Raad
hebbende voorgedraagen, dat zyne Hoog-
heid

Bezigtigt
de wal-
len.

Neemt
als Stad-
houder
zitting

(g) Resol. Vroedsch. L^r. H. 5 Aug. 1672. f. 203.

heid hun hadt bekend gemaakt, dat hy iet 1672.
 van gewigt in den Raad hadt voor te stel- in de
 len (*b*), werdt hem, des nademiddags, Vroed-
 als Stadhouder, in de volle Vroedschap schap.
 zitting gegeven. 's Prinsen voorstel schynt,
 ten deezen tyde, bestaan te hebben in het
 aandringen op zekeren voorflag van Dor-
 drecht, welke, den veertienden July, ter
 Vergaderinge van Holland, gedaan, en waar-
 by begeerd was, dat den Prinse onbepaalde
 volmagt gegeven werdt, om met Groot-
 Britanje te sluiten; welke voorflag, door de
 Leden, overgenomen was. Immers, ik
 vind, dat Amsterdam, tot hiertoe nog niet
 in den zelve bewilligd hebbende, 's daags
 na dat de Prins in de Vroedschap verschee-
 nen en gehoord was, besloot, de Afgevaar-
 digden ter Dagvaart last te geeven, om me-
 de te stemmen tot de begeerde volmagt (*i*).
 Sommigen tekenen aan, dat zyne Hoogheid,
 van Stads wege, wederom om een' ervaar-
 ten Commandant verzogt geweest zynde, ge-
 antwoord zou hebben „ dat de Stad onwin-
 „ baar was; en dat hy, zo de vyand Mui-
 „ den en Weesp overweldigen mogt, in per-
 „ soon, binnen Amsterdam bevel zou ko-
 „ men voeren.” De Prins, den dertienden,
 treffelyk op het Stadhuis onthaald zynde,
 vertrok, nog dien zelfden nademiddag, met
 drie jagten, naar Muiden, Weesp, den
 Hinderdam en 't Huis te Abkoudé, daar hy
 de

(*b*) Resol. Vroedsch. Lr. H. 13 Aug. 1672. f. 238.

(*i*) Resol. Vroedsch. Lr. H. 14 Aug. 1672. f. 239.

1672. de Vestingwerken bezigtigde. Den veertien-
 Hy ver- den, kwam hy te Amsterdam te rug, en den
 trekt van vyftienden, vertrok hy, van voor 't Stad-
 daar. huis, tuffchen vierentwintig vendelen Schut-
 ters door, die, van daar, tot aan de Leid-
 fche Poort, gefchaard ftonden. Hy reedt
 ter poorte uit, onder 't loffen van 't gefchut
 en de musketten, wordende, doortwee Com-
 pagnien vrywillige Ruiters, geleid tot aan
 den Overtoom (k). Voor zyn vertrek, was
 beflooten „ hem, uit naame van den Raad,
 „ verzekering te doen, dat de Stad nooit
 „ in gebreke blyven zou, om de weldaad,
 „ haar door zyn bezoek aangedaan, met een
 „ genegen hert, te erkennen; hebbende zy
 „ beflooten alles, ja goed en bloed, ten dien-
 „ fte van zyne Hoogheid en tot behoudeniffe
 De Stad „ van den Staat, op te zetten.” Voorts, werdt
 vereert hem eene vereering van dertig duizend gul-
 den Prin- dens gedaan, te verrekenen, overmids de
 fe dertig- tegenwoordige fchaarfchheid van Stads Kas-
 duizend se, tegen de fchuld van zynen Heere Va-
 guldens. der, hoogloffelyker gedagteniffe „ welk
 „ klein gefchenk men hem badt niet te wil-
 „ len verfmaaden; maar alleenlyk te wil-
 „ len zien op het goede hert, waarmede
 „ het zelve gedaan werdt (l).” Doch drie
 weeken laater, befloot men, op 's Prinzen
 verzoek, veertienduizend guldens van deeze
 fomme te verrekenen tegen een jaar Intrest
 van vierhonderd duizend guldens, die zyne
 Hoogheid aan de Stad fchuldig was; en de
 ove-

(k) VALKENIER I. Deel, bl. 711, 712.

(l) Refol. Vroedfeh. L^r, H. 14 Aug. 1672. f. 240.

overige zestienduizend guldens aan hem in 1672: geld te voldoen (m).

Op den tienden Augustus deezes jaars, Oetroi verwierf de Stad, welker gewoone en bui- tot het tengewoone inkomsten, tegenwoordig, niet heffen kondentoreiken, tot vervalling der zwaare van een lasten, die zy te draagen hadt, Oetroi van Huis- 's Lands Staaten, tot het heffen van een geld. Huisgeld van alle huizen en pakhuizen, naar gelang dat dezelve in de Verpondingen droegen. Zo de Verponding van zes tot dertien guldens beliep, zou men agt penningen's daags betaalen; van dertien tot twintig guldens, een stuiver; van twintig tot dertig guldens, twee stuivers; van dertig tot veertig guldens, drie stuivers; van veertig tot vyftig guldens, vier stuivers; van vyftig tot zestig guldens, vyf stuivers; en van zestig guldens en daarboven, zes stuivers (n).

Maar weinige dagen na 's Prinsens vertrek uit Amsterdam, bespeurde men hier nieu- Beweging onder 't gemeen, strekkende, gelyk eerlang klaarlyk bleek, om de Regenten wars te maaken van 't bewind. de tot Sterk namen deeze bewegingen in verscheiden' Steden toe, na de yffelyke moord der Broederen de Witt, die op den twintigsten Augustus in den Haage voorviel. Doch in Amsterdam, hadt het gemeen zig, tot hier- toe, stiller gehouden dan elders. Eenige weinige woelgeesten stookten egter, onder de hand, de ingezetenen op, strooijende schimpfchriften, ten nadeele der tegen-

WOOR-

(m) Refol. Vroedsch. Lr. H. 5 Sept. 1672. f. 284.

(n) III. Privileg. boek, f. 116.

1672. Zogenaamd verzoek der Burgeren van Amsterdam.

woordige Regeeringe. Op den drie-entwintigsten Augustus maar agt dagen na's Prinzen vertrek, vondt men 'er, aan de Beurs en elders, een aangeplakt; 't welk, woordelyk, aldus luidde:

VERSOECK VAN DE BORGERS DER
STADT AMSTERDAM.

Voor eerst, verstaan onze Borgers, dat onze Heeren haast believen de oude Handvesten, zoo als by 't overgaan van de Stadt van Amsterdam wy borgeren vinden geextendeert, by zyn Hoogbloffelyke en nooyt volprezen memorie Prins Willem den eersten, met alle Privilegien en Borgers rechten zyn geweest, op 't spoedigste te herstellen, op dat de Borger in vrede blyft.

2.

Dat in de Handvesten begreepen staat, dat die van de Vroetschap, die Capiteynen of Luytenanten zyn, haar afscheyt met den eersten te nemen, op dat zy uyt kracht van de oude Handvesten van de Borgers niet verworpen werden, en met schande ruymen moeten.

3.

Dat geen regeerende Persoonen mogen wesen van de Oost- en Westindische Compagnie, volgens haar Eedt in de Unie beswooren.

4.

Verstaan wy wel expresselyk, dat ons werde ter handt gestelt de Handboogh- en de Voetbooghs

hooghs doelen, die zy den borgers ontvreemt hebben. 1672.

5.

Verstaan wy wel expreffelyk, dat na dit jaar de Steevenften niet zullen verhuurt worden, want het van outs is een Privilegie voor de Borgeren.

6.

Verstaan wy, dat de 36 Raden uyt de Borgers, ofte uyt een getal van fatfoenelycke Koopluyden zullen bestaan, op dat wy verzekert zyn, dat het gelt van fchattingen aan ons getrouwe Stadhouder, of daar by ordineeren zal, werde bestelt, op dat hy Heer is en geen knecht.

Want wy een Request aan zyn Hoogheyt onse Prins en Stadhouder zullen prefenteeren, en gelieft gy lieden 't niet te herstellen, zullen dan op syn Haaghs huyshouden, dat wy niet uyt vruntfchap kunnen, fal UL. dan gewaar werden. En UL. weet, dat die dit biljet afscheurt zal acht op genomen werden, en zal op zynder tyt een koegel vereert werden.

*Oranje moet groot,
De Witten zyn doot,
Tot Borgers glory,
Brant victory.*

*Dit 's kort befcheyt, de Borgers houden 't
Landt.*

De opperdieven behalen oneer en fchandt.

1672. In dit schotschrift, welk, zo men meent, ook nog op den vierentwintigsten, hier en daar, verspreid werdt, wist men nauwlyks, of men zig meer over de domheid, dan over de kwaadaartigheid van den Opsteller verwonderen zou. Te zeggen, dat de Handvesten vorderden, dat de Raaden geene Burgerkapiteinen zyn mogten; daar regt het tegendeel uit de oude Keuren en Gewoonten bleek; te zeggen, dat, by de Unie, toen men nog om geene Oost- of Westindische Maatschappye dagt, bezwooren was, dat Regenten geene Bewindhebbers dier Maatschappyen zouden mogen zyn, bewees zo veel onkunde en domheid, als bezwaarlyk ondersteld mogt worden te kunnen vallen in luiden, die leezen en schryven geleerd hadden. Maar de kwaadaartigheid van den Opsteller stak niet minder door, in het gantsche schrift. 't Bleek klaarlyk, dat men de Regenten zocht te doen ontzetten van ampten, waarvan de klem der Regeeringe, gedeeltelyk, plagt af te hangen, en dat men hun ook zulken, waaraan eenig voordeel vast was, misgunde. Men beoogde hen, door vinnig dreigen, wars te maaken van 't bewind, onder dekfel van den Stadhouder, den Prins van Oranje, groot te maaken; op wiens verdere verheffing sommigen zo zeer gesteld scheenen, dat zy elkanderen, ten deezen zelfden tyde, zo te Amsterdam als elders, briefjes in de hand staken, behelzende eene vermaaning om *zyne Hoogheid, door de Magistraaten van de Steden, met alle beleefdheid,*

Domheid
en
kwaad-
aartig-
heid van
dit ver-
zoek.

heid, tot GRAAF VAN HOLLAND te doen ver- 1672.
klaaren (o).

Burgemeesteren, niet onkundig van het De Re-
woelen van eenigen, om onrust te verwek geering
ken onder de ingezetenen, hadden dienstig pleegt
gevonden, den raad van zyne Hoogheid raad met
hierover in te neemen, en ten dien einde, zyne
aan de Afgevaardigden der Stad ter Ver- Hoog-
gaderinge van Holland geschreeven; van heid
welken zy een antwoord ontvingen, welk over het
den vierentwintigsten, in de Vroedschap, stillen
gelezen werd, en aldus luidde: der Ge-
meente.

*Dese soo verre geschreeven synde, hebben wy
ontfangen U Ed. Gr. Agtb. missive ons door
den Bode Brugman overgebracht, met dewelcke
wy ons aenstonds by syne Hoogheid hebben ver-
voegt, en desselfs hoog-wysen raed en hulpe
versogt; dog geen anderen uytslag bekomen,
als dat hoogstgemelte syn Hoogheyd wel kan
beseffen het inreparabel quaed dat uyt vorder
voortgang van een moetwillige Gemeeynte sou-
de konnen ontstaen; maer dat by egter van ad-
vys was, dat het selve met auctoriteyt of ge-
weld niet te stuyten soude syn; en daerom best
soude wesen met de hoofden van de onvergenoeg-
de Borgery te accorderen, het sy uytter hand
ofte met interpositie van syn Hoogheyds per-
soon; en dat men by onsekerheyd van de Auc-
teurs de selve by publicatie daer toe soude kon-
nen inviteren. Wy sullen sien of wy, onver-
vanckelik uwer Ed. Gr. Agtb. beter advys, een
concept op papier konnen brengen, om U Ed.
Gr. Agtb. te communiceren, sonder ons egter*

in

(o) Vaderl. Hist. XIV. Deel, bl. 211.

1672. *in te laten in het gene wy met gedienschtig respect U Ed. Gr. Agtb. privatielik aenbevolen sullen laten.*

P. S.

Syn Hoogheyd was mede van advys, dat de sake door geen besendinge van Staet te regten soude syn; en sullen wy dien-volgende de propositie daer van ter Vergadering excuseren.

Men besluit voor- eerst stil te zitten. De Vroedschap, den raad van den Prinse-Stadhouder overwoogen hebbende, besloot, op den voorslag van Burgemeesteren, dat men, dewyl de zaak niet sterk drong, en alles nog in tamelyke rust en stilte ware, vooreerst, hieromtrent niets vaststellen of by der hand neemen zou (p)."

Voorslag van Ge-committeerde Raaden, tot stilting der bewegingen in de Steden. De Vergadering der Staaten van Holland den zevenentwintigsten staandete scheiden, zo werdt, des daags te vooren, door de Ge-committeerde Raaden, voorgedraagen, dat vooraf een middel behoorde bedagt te worden, tegen de onrust en beweeging onder de Burgery en Gemeente in de Steden. Men verzogt hun, dat zy zig, omtrent zulk een middel, verklaaren wilden. Zy gaven te verstaan, dat zy maar twee middelen bedenken konden, of het middel van dwang en regtsoefening, of het middel van overreding. Dat het gebruik van het dwang-middel ongeraaden was, zynde het krygsvolk, waarvan men zig zou moeten bedienen, niet sterk genoeg, en ook met den vyand belemmerd op de grenzen, en de Regtbanken ontbloot van den ver-

„ ei-

(P) Resol. Vroedsch. Lt. H. 24 Aug. 1672. f. 262.

„ eifchten klem en ontzag, en geen van 1672
 „ beide bestand tegen eene gewapende en
 „ hollende Gemeente, behalve dat ook
 „ ongeraaden ware, het overig gezag van
 „ den Stadhouder en van de Regenten in
 „ de waagfchaal te ftellen. Dat het hier-
 „ om meer geraaden fcheen, dat men den
 „ zagtften weg van overredinge infloege,
 „ en den Prins-Stadhouder verzogt, om de
 „ Gemeente, door allerlei middelen, beter
 „ te onderregten, en het goed gevoelen,
 „ welk zy van haare Overheid behoort te
 „ hebben, te herftellen: en, zo zulks niet
 „ gelukken wilde, de Regenten, of eenigen
 „ derzelven, op de allerbeleefdste wyze,
 „ over te haalen, om zig, vrywilliglyk, en
 „ buiten benadeeling van der Steden Pri-
 „ vilegien, en van hunnen goeden naam en
 „ faam, te ontflaan van de Regeeringe. Dat
 „ hierop, fttaande de Vergaderinge, op
 „ *infchryvinge*, behoorde beflooten te wor-
 „ den, met behoudenis van de vryheid van
 „ affchryvinge voor de Leden; zullende de
 „ magtiging van zyne Hoogheid van kragt
 „ blyven, ten opzigte van de Leden, die
 „ bewilligden; en die niet bewilligden, hun-
 „ ne eigene middelen moeten gebruiken,
 „ tot ftilling der beweegingen (q).”

De Afgevaardigden van Amfterdam, zig Amfter-
 verlegen vindende, om in eene zaak van zo dam be-
 veel gewigt, zonder uitdrukkelyken laft van willigt
 Burgemeesteren en Raaden, te ftemmen, in dee-
 vaardigden terftond iemant af, met verzoek, zen voor-
 slag.
 dat

(q) Vaderl. Hift. XIV. Deel, bl. 189.

1672. dat de Raad hierop, zonder uitstel, vergaderd mogt worden; gelyk nog dien zelfden avond na tien uren geschiedde. Men besloot, na eenig beraad, den voorslag der Gecommitteerde Raaden, zo als dezelve lag, te omhelzen. Men vondt nogtans geraaden, dit besluit, voor eerst, geheim te houden (*r*). De Staaten, den raad van zynen Hoogheid hebbende ingenomen, namen, den zeventwintigsten, diergelyk besluit, op inschryvens binnen agt dagen. Men beruften te Amsterdam in het besluit der Staaten; vondt geraaden niet af te schryven, maar der misnoegde Burgerye vryheid te laten, om haare klagten, zo zy dezelve hielt gegrond te zyn, te doen aan zyne Hoogheid (*s*).

De Staaten ins-gelyks.

De Regenten besluiten hunne ampten te stellen ter bescheidenheid van den Prinse.

Ondertuffchen, bleef alles hier ter Stede in tamelyke rust; waarom men, nog op den derden September, besloot, het geruuststellen der Gemeente op zyn beloop te laten, zonder eenige nadere verzoogen te doen aan zyne Hoogheid (*t*). Doch twee dagen laater, vondt men geraaden, eene lyst te maaken van alle de regeerende Burgemeesteren en Schepenen, als mede van de Vroedschappen, Oud-Burgemeesteren en Oud-Schepenen, en dezelve, met den Secretaris *Dirk Schaap*, te zenden aan zyne Hoogheid, met aanbieding, dat alle de Regenten, op't welbehaagen van den Prinse, afstand wilden doen

(*r*) Resol. Vroedsch. *Lr. H. 26 Aug. 1672. post decimam vespertinam.*

(*s*) Resol. Vroedsch. *Lr. H. 30 Aug. 1672. f. 275.*

(*t*) Resol. Vroedsch. *Lr. H. 3 Sept. 1672. f. 282.*

doen van de Regeeringe; en met verzoek, 1672
 dat zyne Hoogheid hieromtrent zulke schik-
 king wilde maaken, als hy, tot dienst en
 rust van 't gemeene Vaderland en van dee-
 ze Stad in 't byzonder, zou bevinden te be-
 hooren (u). Te vooren, hadt de Oud-Bur-
 gemeester Andries de Graef reeds in den
 Raad verzogt, van de Regeering ontslaa-
 gen te worden. Doch men hadt verstaan,
 dat de Vroedschap, behoudens derzelve
 agting, niet bevoegd was, om in zulk een
 verzoek te bewilligen (v).

Bur-
 gemeester
 de Graef
 ver-
 zoekt,
 vergeefs,
 ontslaa-
 gen te
 worden.

De Secretaris Schaap vertrok den zesden
 naar 't Leger by Bodegrave, alwaar zyne
 Hoogheid zig bevondt: en op dien zelfden
 dag, ontstondt 'er, door een flinks geval
 of loos beleid, een gevaarlyk oproer hier
 ter Stede, waar van wy den aanleg en uit-
 slag, omständiglyk, verhaalen moeten. Kort
 natwaalf uren op den middag, als 't mees-
 te arbeidsvolk van 't werk komt, rotte eene
 groote menigte van 't slegtste graauw, vee-
 le vreemde bootsgezellen, en eenige hon-
 derden van wyven, welker mannen op 's
 Lands Vloote dienden, van alle kanten, fa-
 men. De menigte streefde, als dol, naar 't
 huis van den Luitenant-Admiraal de Ruit-
 er, staande op den buitenkant van 't Nieuwe-
 Waals-Eiland, daar een Ruit-er te paarde
 boven de deur uitgehouwen was. In dit
 huis, bevonden zig, ten deezen tyde, des
 Admiraals Huisvrouw, eene Dogter, die zy
 by

Geweldi-
 ge op-
 loop
 voor 't
 Huis van
 den Lui-
 tenant-
 Admi-
 raal de
 Ruit-er.

(u) Refol. Vroedsch. Lr. H. 5 Sept. 1672. f. 283.

(v) Refol. Vroedsch. Lr. H. 3 Sept. 1672. f. 282.

1672. by hem hadt, eene Nigt en twee dienst-
 maagden. zonder eenig manvolk. Ten een
 uure, was 'er nog geene de minste bewe-
 ging voor 't huis; doch een oogenblik daar-
 na, kwam het graauw, van alle kanten, in
 zo grooten getale, toefchieten, dat men,
 voor en ter wederzyde van het huis, scheen
 te kunnen gaan over de hoofden. Men mom-
 pelde en fchreeuwde, *dat men 't huis zou*
plonderen. Mevrouw de Ruiter, zulks ver-
 neemende, ontboodt den Heer *Wessel Smid*,
 een voornaam Koopman en Kapitein eener
 Burger-Compagnie, die flegts een huis of
 twee verder naar de Kalkmarkt toe woonde,
 en wiens dogter met haaren voorzoon, Jon-
 ker *Joan van Gelder*, gehuwd was, ten ha-
 ren huize, om haar met raad en hulpe te
 dienen. Hy, op zyne stoep getreden, vraag-
 de aan 't volk, *wat 'er gaans ware?* Men
 antwoordde, onbeschoftelyk, *Gy dikke schelm,*
kom van de stoep; men zal u op zyn Jan de
Witts handelen. Maar hy, hierop stoutelyk
 op de straat treedende, dreef hun toe, *Heb*
ik 't verdiend; men handel my dan op zyn Jan
de Witts. Doch toen begonden hem eenigen
 te verfchoonen, zeggende, *dat zy tegen hem*
niets hadden. Hy drong dan door, tot aan
 't huis van den Admiraal, daar hy Mevrouw
 de Ruiter zeer verlegen vondt. Zy fprak
 van deur en vensters te willen fluiten. Doch
 hy verftondt, dat men, met zulk eene ver-
 tooning van vreeze, het graauw veeleer
 tergen of aanlokken zou, en riedt, deur en
 vensters open te zetten, goed gelaat te too-
 nen, en 't volk goede woorden te geeven,
 om

Het
 wordt
 met plon-
 dering
 bedreigd.

om tyd te winnen. Daarna begaf hy zig 1672. naar 't huis van zynen Vendrig, *Nikolaas Wessel Duizend*, die 't bedryf der domme menig-Smid, Ka- te verfoeide; met hem overleggende, hoe pitein men zyne Compagnie schutters, die dien eener dag of 's avonds de wagt hebben, en naar Burger- de Muiderpoort trekken moest, best in de Compag- nie, doet wapenen brengen zou. Geene tromslagers zyn best, by der hand hebbende, alzo deezen zig, om 't naar 't gebruik van dien tyd, op den Dam volk te onthielden, zondt hy zyne dienftboden door stillen. de gantsche wyk, en ten huize van alle zyne Schutters, hun beveelende, in hun volle geweer, voor 't huis van den Vendrig, die ook hier omtrent woonde, te vergaderen. Hier liet hy 't vendel in de stoep zetten, 't welk veel geschreeuw verwekte onder 't volk. Maar hy gaf te verstaan, dat hy dien dag de wagt hadt, en ten dien einde zyne Compagnie byeenbrengen moest; 't welk het graauw een weinig tot bedaaren bragt. Voorts, zondt hy zynen Luitenant aan Burgemeesteren, om kennis van den oploop te geeven, en bystand van krygs- volk te verzoeken. 't Graauw begon, midlerwyl, sterker aan te dringen op het huis van den Admiraal, zo dat het, eerlang, alleen schein te ontbreeken aan eenen voorganger, die den eersten steen wierp. De Heer Smid, zig toen wederom begeevende naar 't gedreigde huis, vraagde de menigte, *waarom zy daar, in zo groot een getale, waren samengetrokken?* 't Antwoord was, *gy weet het wel.* Hy betuigde, dat 't Graauw by 't niet wist. Toen ging 'er een geschreeuw beschul- op

1672.
digt de
Ruiters
van ver-
raad.

op van veelen tevens, om dat de *Admiraal, die schelm, 's Lands Vloot aan de Franschen heeft verkogt, en gezogt over te leveren.* Eenige wyven riepen, dat hy de *Vloot hadt willen verraaden, en voor ieder van baare arme mannen een ducaton trekken zou.* Anderen schreeuwden, dat zy hem, 's daags te vooren, aan handen en voeten gebonden, in den *Haage hadden zien inbrengen.* Mevrouw de Ruiters, verbaasd over de boosheid van zulk een logen, zeide tegen den Heer Smid, *hoe kan dit zyn? Ik heb, nog deezen dag, een' brief van myn' man ontvangen, die gisteren geschreeven is, en waarin hy meldt, dat hy met 's Lands Vloot den vyand, eerlang, weêr hoopte te gaan opzoeken.* Smid verzogt, dien brief aan 't graauw te mogen vertoonen, om terwyl dezelve gelezen en overwoogen werdt, tyd te winnen, en orde te stellen tot het bekomen van hulpe. Zyn raad werdt gevolgd. Hy vraagde, *of 'er iemant onder den hoop ware, die des Admiraals hand kende?* Eenigen riepen, dat zy 't zig toevertrouwden. *Leest dan,* zeide Smid, *dien brief, en gy zult bevinden, dat het zeggen van des Admiraals gevangenis louter verdigt is.* Uit het leezen van den brief, ontstondt eenige twist. Sommigen, die de Ruiters hand kenden, zeiden, *'t zyn schelmen, die den Admiraal dit naargeeven.* Ondertusschen, hadt men ruim een half uur tyds gewonnen. Twaalf of veertien gewapende burgers waren reeds voor 't huis van den Vendrig byeengekomen, toen de Heer Smid zyne gantsche Compagnie, die men, in de wandeling, *de wilde*
Ie-

Ieren noemde, in haar volle geweer, over de brug by de Westindifche pakhuizen zag aantrekken. Eenigen riepen *waar toe dit volk?* Daar Smid op antwoordde, *Ik hebte nagt de wagt aan de Muiderpoort, daar de Franschen, veelligt, den eersten aanval zullen doen. Ik wil hierom, met myne Compagnie, die zeer sterk is, bytyds, op de wagt zyn.* Ondertuffchen, van 't huis afreedende, stelde hy, met zyn' Vendrig, Serjanten en andere Officiers, orde om geweld met geweld te keeren. Hy liet de nieuwe Schippersstraat, die niet ver van 't huis was, bezetten door drie gelederen Muskettiers, onder bevel van eenen Serjant, dien hy last gaf, om 'er onder te fchieten, indien 't graauw wilde doorbreeken. Met de overige manschap, meer dan tweehonderd sterk, trok hy naar 't huis des Admiraals, dryvende het graauw, met rottingflagen, van daar, tot voor zyn eigen huis, zonder het verder te kunnen krygen. Hierop gaf hy bevel, dat zyne burgers zig gereed zouden maaken: en als 't graauw nergens naar scheen te luisteren, geboodt hy den Muskettieren aan te leggen, en den Piekenieren de pieken te vellen. Toen ging 'er een yffelyk geschreeuw op, onder den woesten hoop. Doch de burgery tradt 'er op in, en dreef de menigte, met den rotting en met de gevelde pieken, die sommigen op de borst stieten, tot een stuk wegs voorby 't huis des Admiraals. Juist op dit oogenblik, kwam een tjalk of kleine uitlegger, die zes stukken geschuts aan boord hadt, regt voor 't huis leggen,

1672.

't Graauw
wordt
van voor
't huis
des Ad-
miraals
verdree-
ven.

1672. daar hy, ter oorzaake der groote menigte van schuiten met volk, herwaards gevoerd, om dit geweld te aanschouwen, niet wel voorby kon. Smid riep den Kapitein toe, *of by niet genegen ware den Admiraal dienst te doen, en deszelfs huis, tegen het raazende graauw, te helpen beschermen?* De Kapitein toonde zig bereid, haalde, op Smids verzoek, zyn geschut te boord, en deedt het met schroot laaden. Groote verbaasdheid veroorzaakte dit onder 't volk, dat zelf niet wift, door wien 't gaande geworden was, en geen en aanleider gehad hadt, om in tyds aan te vallen. In deezen stand der dingen, kwamen agttien wel gewapende Ruiters, door Burgemeesteren, op verzoek van Smids Luitenant, derwaards gezonden, op 't Eiland aanrennen, met zo veel vaart, dat zy honderden van 't graauw in 't water gedreeven zouden hebben, zo Smid hun niet te gemoet getreden ware, en verzogt hadt zig in 't gelid te willen stellen, en zagter te ryden. Dus kwamenze by de gewapende burgers, die toen, nevens de Ruiters, aandrongen op de moedwilligen, dezelve voortdryvende tot aan de nieuwe Bantammerstraat; daar de Kapitein *Cornelis Roch*, Oud-Schepen en Raad, met een gedeelte van zyn vendel, den Heere Smid en den Ruiteren, ter goeder uure, te hulpe kwam. Voorts, schooten, wat laater, en toen 't graauw reeds afweek, nog vier der naaste Compagnien burgers toe. Men vondt geraaden, de vier bruggen van 't Eiland elk met eene Compagnie burgers te bezetten.

De oproer wordt gestild, zonder bloedstorting.

ten. Al 't graauw moest toen het Eiland verlaten, en elk liep zyns wegs. Smid, op 't Eiland niet meer te doen vindende, trok naar zyne wagtplaats aan de Muiderpoort. Maar 't Eiland werd dien nagt bewaakt, door de vier Compagnien, die laatst waren aangekomen, en men liet 'er niemant op, dan die men wift dat 'er woonde. 's Anderendaags, kwam 'er wederom eenig gemeen volk voor 't huis des Admiraals; doch men las hun eenen zyner brieven voor, meldende de plaats, waar hy zig toen met de Vloot in goeden staat bevondt; waarop zy wel haast verschooiden. Doch de uitlegger bleef, nog wel vier of vyf dagen, voor de deur leggen. De beroerte hadt egter hier geen verder gevolg, en was, door kloekhertigheid en beleid, gestuit, zonder een droppel bloeds te vergieten. De Ruiter, op de Vloot kennis krygende van 't gene omtrent zyn huis te Amsterdam voorgevallen ware, vondt geraaden, * vrye hoe- * *sauve- garde.* de te verzoeken van zyne Hoogheid, by eenen brief, die den elfden September gedagtekend was. Doch de Prins hadtze hem, op 't verzoek van andere vrienden, reeds twee dagen te vooren, verleend. Hy liep egter, in dit zelfde najaar, hier ter Stede, nog gevaar van 't leeven. Op eenen morgen, den dag wordt niet genoemd, kwam een onbekend man ten zynen huize aankloppen; en toen hem opengedaan was, met een groot mes en een bol broods in de hand, in 't voorhuis indringen, raauwelyk roepende, *waar is Michiel de Ruiter?* Men vraag-

1672.

De Ruiter loopt, in zyn eigen huis, gevaar van 't leeven.

1672. de, op geen kwaad verdagt, wat hy begeerde? Hy hernam, *dat hy Michiel de Rui-ter wilde spreken.* De Admiraal, op eene opkamer, ter zyde van 't voorhuis, dit ge-rop hoorende, tradt naar beneden, omte verneemen, wat men hem te zeggen hadt. Maar de ander kreeg hem zo dra niet in 't oog, of hy liep, met het bloote mes, in arren moede, naar hem toe, en zou hem, naar alle waarschyndykheid, gegriefd hebben, zo niet een zyner dienaaren, den booswigt een kleinen ladder, die in 't voorhuis stondt, op 't lyf of de armen geworpen, en daardoor den steek verzet hadt. Voorts, werdt hy ten huize uit gedreeven, zonder dat iemant in de gedagten kwam, hem na te loopen, of vast te houden, op dat hy, in hegtenis geraakt, genoodzaakt mogt worden te ontdekken, wat hem tot zulk een boos stuk bewoogen hadt. Sedert, deden de dienaars van den Geweldige en andere Geregtsdienaars veel moeite, om hem, in kroegen en kuffen, op te zoeken en in handen te krygen. Doch alle moeite was vergeefs. Ook kon men niet bevroeden, wat deezen mensch tot zulk eene roekelooze daad mogt gedreeven hebben, en of hy 'er, uit eigen beweeging, of door anderen, toe ware aangezet. Wie de stigter of aanlegger geweest zy van de beroerte, die, eenige weeken te vooren, voor 't huis van den Admiraal verwekt was, heeft men, insgelyks, nimmer met zekerheid kunnen verneemen. Men hadt wel sterk vermoeden op sommigen; doch dit vermoeden hadt geen.

geen' grond genoeg, om hen geregtelyk te beschuldigen. Zeker is 't, dat iemand, daartrent woonende, terwyl de burgers van Smids Compagnie vergaderden, naar dezelven toetradt, en, zig gelaatende nergens van te weeten, den Kapitein vraagde, *wat het volk begeerde?* En als deeze hem onderregt hadt, wat 'er gaans ware, antwoordde hy, *Ik ben zo even by een' Heer geweest, die by dit volk, met een enkel woord, meer zou vermoogen, dan gy met al uwe burgers.* Ook werdt te meer geloofd, dat de beroerte met voordagt verwekt was, om dat Mevrouw de Ruiters, drie dagen te vooren, eenen brief ontvangen hadt van haar mans voorogter, de Huisvrouw van den Kapitein *Joan de Witt*, uit Rotterdam geschreeven, meldende, hoe daar 't gerugt liep, dat haars Vaders huis te Amsterdam geplonderd was, of geplonderd stont te worden; hebbende de ondervinding meermaalen en ook hier ter Stede geleerd, dat zulke gerugten uit vastgestelde voorneemens ontstonden, en zekere voorboden van onverwagte gebeurtenissen waren (*w*).

Maar 's daags na den oploop voor 't huis van den Admiraal de Ruiters, op Woensdag den zevenden September, zynde den gewoonlyken Maandelykschen bededag, ontstont 'er eene andere beweging in de Stad, die klaarlyk aangelegd was op het bevorderen van verandering in de Regeering. Eeni-
 ge

(*) G. BRANDT Leven van de Ruiters, bl. 74c-745, 762.

1672. ge burgers verzogten veelen hunner medeburgenen, by gedrukte briefjes, tegen den avond van dien dag, op de Kloveniers Doele in de nieuwe Doelestraat te willen byeen komen. Negentig of honderd perfoonen, meest Handwerksluiden, verscheenen hier, tegen den bestemden tyd, en waren naauwlyks byeen, of de deur van 't vertrek werdt geslooten, en voorgeslaagen, of de Burgerpligt, in deezen zorgelyken tyd, niet vorderde, dat men zyn werk maakte, om herstelling te verkrygen in de oude Privilegien en Vryheden. Terwyl hier over gesproken werdt, vondt iemand, gelyk als by toeval, onder een stoelkussen, in een verzegeld pakje, een groote menigte afdrucksels van een Verzoekschrift, uit den naam der Burgerye en Schutterye van Amsterdam, gerigt aan Burgemeesteren en Raaden, en aan myne Heeren van den Geregte. *Gerrit Klaaszoon Fruit*, Scheepstimmerman, een der afdruckselen opvattende, klom op de tafel, en las het Verzoekschrift, welk uit *twaalf* Artikelen bestondt, die hierop uitkwamen:

„ 1. Dat alle verdagte Regenten zig mogten ontslaan van hunne Ampten, en dat andere bekwaame Perfoonen, Leden van den Gereformeerden Godsdienst, naar den inhoud der Privilegien, in derzelver plaats, mogten worden aangesteld, alzo de Burgers, onder de tegenwoordige Regeering deezer Stad, zig ongerust bevonden. 2. Dat de Burgers hersteld werden in derzelver Privilegien en Voorregten. 3. Dat geene Magistraatsperfoonen, tot

„ Se-

Men leeft aldaar een Verzoekschrift, uit *twaalf* Artikelen bestaande.

„ Secretariffen ingeslooten, Leden mogten 1672.
 „ zyn van den Krygsraad. 4. Dat ieder
 „ Regement zyn eigen Colonel hebben
 „ mogt, die, door den Krygsraad, uit de
 „ byzondere Regementen, zou moeten ge-
 „ kooren worden. 5. Dat niemant dan de
 „ Colonellen, te beginnen met den oud-
 „ ften, in den Krygsraad zou mogen voor-
 „ zitten, voorflagen doen en de besluiten
 „ opmaaken; dat zy den Krygsraad zouden
 „ mogen vergaderen, zo dikwils als zy
 „ goedvonden, en dat de Krygsraad zynen
 „ byzonderen Secretaris hebben zou. 6. Dat
 „ niemant tot Kapitein, Luitenant, Vendrig
 „ of Serjant zou mogen verkooren worden,
 „ dan die te vooren als Adelborft gewaakt
 „ hadt, om dus de Burgery te doen regee-
 „ ren door bekwaame Officieren, die, ne-
 „ vens de Regenten, verpligt warente zor-
 „ gen voor den welstand der Stad, op dat
 „ dezelve niet buiten hunne kennis in de
 „ handen van een tirannifch volk mogt wor-
 „ den overgeleverd, gelyk de nabuuren nu,
 „ tot hun uiterfte bederf, ondervonden. 7.
 „ Dat, tot voorkoming van zulk een' ramp,
 „ de Stads - Artillerymeesters uit de Leden
 „ van den Krygsraad zouden moeten ver-
 „ kooren worden. 8. Dat de sleutels der
 „ Stad altoos, gelyk tegenwoordig, door
 „ de Officiers der Burgerwagt, op het Stad-
 „ huis, zouden moeten bewaard worden.
 „ 9. Dat alle de bedieningen, omtrent den
 „ Krygsraad open vallende, door den Krygs-
 „ raad, zouden moeten begeven worden:
 „ ook de drie Doelen, als der Schutterye

1672. „ toebehoorende. 10. Dat Burgemeesteren
 „ zig zouden moeten verplichten, om geene
 „ ampten noch bedieningen te geeven dan
 „ aan zulken, die zes jaaren burger geweest,
 „ en binnen deeze Stad, of ten minste
 „ binnen Holland en Westfriesland, geboor-
 „ ren waren. 11. Dat de Collegien van
 „ Schepenen, Commissarissen en Secreta-
 „ rissen mogten worden gezuiverd, en dat
 „ geen Burgemeester het Schoutsamt voor-
 „ taan meer bedienen mogt. 12. Dat de
 „ Gilden in derzelve Privilegien gehand-
 „ haafd; de Gildekeuren uitgevoerd, en
 „ alle straat- en landloopers geweerd mog-
 „ ten worden. De verzoekers beloofden,
 „ ten besluite, goed en bloed voor den Staat,
 „ de Stad en den Heere Prinse van Oranje
 „ te zullen opzetten, wanneer in deeze pun-
 „ ten bewilligd werdt (x).”

’t Verzoekschrift gelezen zynde, werdt
 ’er gevraagd, *of ’t niet wel ingesteld ware?*
en of de Burgery niet in haare Privilegien wil-
de gehandhaafd worden? ’t welk van de me-
 nigte met ja werdt beantwoord. Men bragt
 hierop een Geschrift te voorschyn, waarby
 dit laatste alleenlyk begeerd werdt. De mees-
 ten tekenden dit Geschrift. Doch eenigen,
 die ’t in beraad namen, liepen gevaar van
 mishandeld te worden, en raakten niet dan
 met moeite van de kamer af. Men benoem-
 de vier Perfoonen, Doctor *Abraham van*
Poot, den Apotheker *Jacob Dankerts*, *Da-*
niel Smout en *Arnout van der Wayen*, om
 ’t

(x) Zie VALKENIER I. Deel, Byl. N. 68, bl. 152.

't Verzoekschrift, ten volgenden dage, aan Burgemeesteren over te leveren (y). Ook waren zy, en Doctor van Poot in 't byzonder, de voornaamste dryvers geweest, onder de vergaderden in de Doele. 1672.

Maar eer wy den uitflag van deezen handel verhaalen, zal 't niet ondienstig zyn, dat wy hier twee of drie aanmerkingen maken, over het oogmerk en den inhoud van het ontworpen Verzoekschrift.

1. Het blykbaar groot oogmerk van het zelve was, gewisselyk, verandering te wege te brengen in de Regeeringe der Stad. Men bespeurt dit, onder anderen, uit het eerste en elfde Artikel. 't Bleek ook uit een vinnig schimp-schrift, welk, omtrent deezen tyd, gestrooid, en waarin eenigen der verdagte Regenten met naame genoemd werden. Het luidde woordelyk als volgt: Vinnig schimp-schrift tegen eenige Regenten.

AEN DE E. HEEREN BURGEMEESTEREN
EN SES EN DARTIGH RAADE DER STADT
AMSTERDAM.

Wie isser soo ongevoelyck of te moetwillens blind die niet en kan sien, de grouwelycke ende verdoemde verraderye die ons lieve vaderlant syn gebrouwe ende overgekome, van diergelycke Tierannye men niet geboort noch geleesen soo lange de weerelt heeft gestaen, waer in ghy de meeste part suspect en schuldigh syt, helpende smeede die verdoemde saamesweringe van het eeuwigh edict, ende actens van seclusie ende gearbeydt aan die

(y) VALKENIER, I. Deel, bl. 750.

1672.

die grouwelycke verraderye van de witte loevesteynsche factie alleen uyt eygen regeersucht en genot van de Soeveryniteyt, soekende het loffelycke Huys van Oranje ende Nassouw tot de grondt uyt te roeyen ende ons en onse kinderen tot slaeve en Contrahutariffen van Vranckryck te maacken, synde liever frans als prins siet nu eens aan in hoe beweentlycke gedeformeerde staat ghy liedens de Religie Justitie militie politie neevens de finantie hebt gebracht door UE hoose Regeeringh het schip van het vaderlant soo grouwelyx moetwilens voor de wint hebt doen versyle, ende noch sien wy daaglyckx dat ghy liedens daar en booven alle pracktyck aanwent om in de Reegeringe te blyven, ende volgens den vercoop noch alles over te leveren ofte laten verlooren gaan, soo seggen wy die een ongelooffelycke getal syn UE. aan alle die aan dit grouwelyck verraat by de gemeente suspect syt, waar van eenige hier onder gespecificeert dat ghy aanstonts U ampt ende bedieninge nederleyt ende Heere Prince van Oranje sonder uytstel versoect om syn reyse berwaarts te willen verbaastigen op dat andere bequaame patriotten en by de gemeente niet suspect mogen geeligeret worden tot gerustigheydt van het gemeene best ende per faute van dien soo protesteere hier meede alle voor de gantsche weerelt dat sy schuldig sulen syn aan het bloet ende aan alle onbeylen die U mochte overkoomen door de reetwaardige wraack der getergde gemeente, dit doende &c.

Hendrick hooft
Jan van der Poll
Lambert Reynst
Nicolaes Pancras
Joan blaeuw
andries de graaff
Cornelis van Vlooswyck
Nicolaes van Loon

Hans bontemantel
Roeter Ernst
Jacob Jacobz hinloopen
Joan Corver
Pieter Schaap
Joan Hulft
Willem backer
Cornelis Rogh.

Doch

Doch onder deeze zogenaamde verdagte Regenten, waren 'er veelen, die, in deezen hagchelyken tyd, in de zwaarwigtigste Commissiën, tot welstand van Stad en Land, gebruikt geweest waren; gelyk men, zelfs uit het voorgaande gedeelte deezer geschiednisse, heeft kunnen zien; en geenen, waarvan in 't allerminste blykt, dat zy niet sterkegelyk hadden, tegen het voorgeslaagen verdrag met Frankryk, en tot beveiliging en verzekering der Stad tegen vyandelyke onderneemingen. Zy, die deeze Regenten verdagt hielden, noemen zig *een ongelooflyk getal*. Doch wy hebben boven (z) gezien, dat de vergaderden op de Doele naauwlyks honderd haalen konden, onder welken 'er, zekerlyk, waren, die 't Verzoekschrift niet getekend hadden. Ook werdt 'er, weinige dagen laater, een lomp schimpfchrift verspreid, door de Stad, waarin voorgegeven werdt, dat de voorstanders van het Verzoekschrift naauwlyks een agtste gedeelte van de Burgerye uitmaakten. Het luidde, van woord tot woord, aldus:

Antwoort op 't Canaille-requëst, ingegeven door vier van hare Belhamels aen de Magistraet deser Stede Amsterdam, op den 8 September 1672.

Lomp schimpfchrift tegen het Verzoekschrift der Burgeren.

De raisonable Gemeente, bestaande in Lutheranen, Catholyken, Remonstranten en bescheydene Gereformeerden, uitmakende $\frac{6}{8}$ van de

(a) Bladz. 390.

1672. de gewapende Burgerye, ingesien hebbende den seditieusen eysch van de Canailleuse Requiranten, wert verstaen dat aengaende de Magistraet ofte Burgemeesteren geen andere verkiefsinge sal werden gedaen, als ontrent onse Lieven Vrouwen dagh naestkomende, volgens het Privilegie deser Stede gegeven by H. L. M. Albrecht, Grave van Hollant den 16 febr. 1399 (2): en wort oock verstaen geen andere als dese tegenwoordige Regeeringe volgens costume en Privilegien behoren te gehoorsaamen, al schoon die van den Canaille Stadhouder selve wierde gestelt, want by syn eer ende eedt veracht hebbende, heeft sich als MAS ANIELLO canailleus op laten werpen, om onse Privilegien so licht als syn eedt te verbreecken, en met de voet te treden: derhalven wert de Requiranten haer eysch ontfeyt. Actum Amsterdam den 10 September 1672.

Present. ut supra

Was getekent

PRIVILEGIUS PRIVILEGIORUM.

Geadvoueert van 't gros der gesamentlycke Doopsgefinden, exemt den blauwenburgwalsen Steyl-oor, 't samen $\frac{7}{8}$ der Burgerye.

getekent ut supra.

Lager stond.

HANTVESTIUS VAN WILLEKEUR.

Doch

(2) Het Privilegie, waarop hier gezien wordt, is niet van den zestienden February, maar van den zestienden January des jaars 1399 [1400]. Zie II. Deel, II. Boek, bl. 185.

Doch op de waarheid van 't gene, in zulke schimpfchriften, die door enkele perfoonen van de eene en de andere zyde, konnen gefchreeven en verspreid worden, voorgegeven wordt, is luttel staats te maaken. Het klein getal der vergaderden op de Doele bewyft genoegzaam, dat het 'er wel verre van af was, dat de verandering der Regeeringe, door de meeste en voornaamfte Burgers, zou begeerd geweest zyn. Ook was zulk een klein en onaanzienlyk getal t'eenemaal onbevoegd, om Regenten, die nooit wettiglyk beschuldigd waren van wangedrag, voor verdagt te verklaaren. Maar, gelyk eenige tydgenooten hebben aangemerkt, *men beleefde nu booze tyden, in welke d'onfchuldigften dikwils d'ongelukkigften werden, en de besten 't boofte loon ontfangen (a).*

2. In 't Verzoekschrift werdt, wyders, begeerd „ dat geene Magiftraats-perfoonen „ Leden van den Krygsraad waren; dat de „ Colonellen alleen in den Krygsraad zouden voorzitten; en dat alle de bedieningen, omtrent den Krygsraad voorvallende, door den Krygsraad, zouden moeten vervuld worden;” dingen allen, die niet alleenlyk regelregt ftrekten, om een voornaam gedeelte van den klem van 't bewind, welk in 't gezag over de gewapende Burgerye gelegen is, Burgemeesteren en Regeerderen uit de handen te wringen; maar die ook, meerendeels, vierkant aanliepen tegen de aloude gewoonte, en tegen menigvuldi-

ge

(a) G. BRANDT Leven van de Ruitcr, bl. 762.

1672. ge Keuren, van tyd tot tyd gemaakt en bekrachtigd: 't welk wy voorhebben, in onze verhandeling over de natuur en herkomst der Schutteryen en Burgervendelen, omftandiglyk, te bewyzen. Hier merken wy alleenlyk aan, dat deeze volftrektelyk de eerfte reis was, dat de Burgery of een gedeelte derzelve begeerd hadt, dat Magiftraats-perfoonen geene Leden waren van den Krygsraad. Zo lang de Stad Schutteryen en Burgervendelen gehad had, was regt het tegendeel in gebruik geweest. Burgemeesters waren dikwils Colonellen; Schepens en Raaden ook Kapiteinen geweest: zo dat de opftellers van het Verzoekschrift, of zy, die hun dit verzoek hadden ingegeven, hoe groote voorftanders en herftellers der Privilegien zy ook wilden geagt worden te zyn, blykbaarlyk toeleiden op het krenken van het gene, by oude, welherbragte en tot hiertoe ongekrenkte Gewoonten, heilzaam bevonden was, tot behoudenis van de rust en welvaart der Stad.

3. In 't Verzoekschrift, worden, wyders, den Burgeren voorregten toegeschreeven, die zy nimmer gehad hadden, en, onder anderen, den eigendom der drie Doelen, die wel, oudtyds, door de drie Schutteryen, welken eene foort van Gilden of Broederschappen waren, bezeten waren geweest; doch van welke Broederschappen, de laate-re opperegte Burger-Compagnie t'eenemaal onderscheiden waren, schoon deezen, inzonderheid na het te niet loopen der oude Schutteryen, ook *Schutteryen* genoemd werden:

al 't welke wy, in de verhandeling der Schut- 1672.
tereyen, klaarlyk bewyzen zullen.

't Verzoekschrift dan zo merkelyke on- De voor-
gerymdheden behelzende, was het niet naame
vreemd, dat het, gelyk sommigen aanteken- inhoud
nen, niet ingeleverd werdt. De vier Per- van 't
foonen, benoemd tot de inleveringe, wer- Ver-
den, den volgenden dag, zynde den agt- zoek-
sten September, door eenige tekenaars, schrift
overgehaald, om het Verzoekschrift te ver- wordt
branden, en 't voornaamste van den inhoud alleen
van het zelve alleen mondeling voor te draa- monde-
gen aan Burgemeesteren. Zy kreegen vrien- ling aan
delyk bescheid. Burgemeesteren verklaar- Burge-
den, te willen letten op 't gene zy hadden meeste-
voorgedraagen, 't welk op een algemeen ren voor-
verzoek om herstelling in de voorregten der gedraa-
Burgerye uitgekomen was. Zy deeden gen.
hiervan verslag aan de vergaderden op de
Doele, en werden voor hunne moeite be-
dankt. Maar hierby bleef het niet De dry-
vers van dit werk, Doctor *Abraham van*
Poot, *Jan van Bruynenburg*, *Elias Nolet* en
Henrik van Poot, Broeder van den Doctor,
die in sommige schriften van deezen tyd
schynen voor tekomen, als de vier benoem-
den om het verzoek der Burgerye aan Bur-
gemeesteren voor te draagen, yverden, ter-
stond hierna, om de zestig Burger-Compag-
nien te beweegen, om twee Gecommitteer-
den uit elke Compagnie te benoemen, die
de belangen der Burgeren aan zyne Hoog-
heid, den Prinse van Oranje, zouden voor-
houden. Zelfs tekenden zy een geschrift,
hiertoe strekkende: 't welk, nog dien zelf-
de

1672. den avond, door *Gerrit Klaaszoon Fruit*, *Jacob Luikewaal* en *Gerrit Meindertszoon*, op de wagten rond gedraagen werdt (b). Doch ik vind niet, dat deeze toelig gelukte.

Zyne Hoogheid ontstaat eenige Heeren uit de Regeeringe. Ondertuffchen, hadt zyne Hoogheid tot op den tienden uitgesteld te verklaaren, welke Heeren hy van de Regeering ontslaan wilde. Hy deedt het toen, by eenen Brief, uit het Leger by Bodegrave afgezonden, die den elfden in de Vroedschap gelezen werdt. Volgens eene Lyst, by den Brief gevoegd, werden ontslaagen de Heeren

BURGEMEESTEREN.

Johan van de Poll.
Mr. Lambert Reinfst.

SCHEPENEN.

Hans Bontemantel.
Mr. Willem Blaeu.
Mr. Jacob de Graef.

RAADEN.

Johan van de Poll.
Mr. Lambert Reinfst.
D^r. Johan Blaeu.
Hans Bontemantel.
Nicolaas van Capelle.
Mr. Andries de Graef.
Mr. Pieter Schaep.
Joan Hulst.
Mr. Willem Backer.

OUD-SCHEPENEN.

D^r. Roetert Ernst.

Dirk

(b) VALKENIER I, Deel, bl. 750, 751. Byl. N. 69, bl. 152.

Dirk Spiegel.

1672.

Nicolaas van Waveren.

M^r. Arnoud Hooft.D^r. Gerard Bors.

In den Brief, werdt verklaard „ dat dit „ ontslag geschiedde, in gevolge der Reso- „ lutie van hunne Edele Groot-Mogendhe- „ den van den zeventwintigsten Augustus „ laatstleeden; en der aanbiedinge van vry- „ willigen afstand van Burgemeesteren en „ Vroedschappen, in derzelver Resolutie „ van den vyfden deezer.” Ook verklaar- de zyne Hoogheid „ dat de ontslaagen Hee- „ ren, door dit ontslag, geenszins in hunnen „ goeden naam en eere gekrenkt of bena- „ deeld werden, zullende hy hun, des „ noods, ten allen tyde, zodanige byzonde- „ re bescherming en vrye hoede verleenen, „ als zy zouden kunnen begeeren (c).” Het ontslaan deezer zestien Heeren werdt ter- stond aan de Gemeente bekend gemaakt. Zy kon 'er uit zien, dat niet allen, die te voo- ren getekend waren als verdagt by de Bur- gerye, door den Prinse- Stadhouders, be- dankt werden. Onder deeze getekenden, waren 'er wel zeven, te weeten de Heeren *Henrik Hooft, Nicolaas Pancras, Cornelis van Vlooswyk, Nicolaas van Loon, Jacob Jacobsz. Hinloopen, Joen Corver* en *Cornelis Rogh* (d), die in de Regeering bleeven: waartegen we- derom andere zeven Heeren, *Willem Blaeuw,*

Ja-

(c) Refol. Vroedsch. L^r. H. 11 Sept. 1672. f. 298. Zie ook de Lyft der XXXVI. Raaden voor de Mandv. op het jaar 1672.

(d) Zie hier voor, bl. 394.

1672. *Jacob de Graef, Nicolaas van Capelle, Dirk Spiegel, Nicolaas van Waveren, Arnoud Hooft en Gerard Bors* bedankt werden, die by de yveraars uit de Burgerye niet verdagt verklaard waren. Doch de Prins - Stadhouder hieldt geen en van de ontslaagen Heeren verdagt van pligtverzuim. Hy ontsloegze alleenlyk uit staatkundige inzigten, van welker redelykheid en gegrondheid hy zelf goedvondt te oordeelen.

De aanblyvende de niet ontslaagen Raaden verzogten zyne Regenten verzoeken, dat zyne Hoogheid de opengevallen plaatfen vervulle. De vergaderden op de Doele geeven daartoe eene foort van *Nominatie* in 't licht.

De twee aanblyvende Burgemeesteren en de niet ontslaagen Raaden verzogten zyne Hoogheid, ten zelfden dage, by eenen beleefden brief, die wederom door den Secretaris Schaap afgezonden werdt, dat het hem gelieven mogt de opengevallene plaatfen der dienende Burgemeesteren, Schepen en Raaden, met andere bekwaame mannen, te vervullen (*e*). Terwyl men hier op bescheid verwagte, kwam 'er, den dertien den, een Lyft in 't licht van twee en dertig Perfoonen, die, drie dagen te vooren, door de vergaderden in de Doele, benoemd waren; en uit welken men begeerde, dat de Prins van Oranje zestien Perfoonen tot Vroedschappen kiezen wilde, zonder dat de goede yveraars schynen geweten, of opgemerkt te hebben, dat 'er niet meer dan negen Heeren uit de Vroedschap ontslaagen waren. De Lyft was getekend door Doctor van Poot, die zig als Secretaris der Vergaderinge scheen te laten gebruiken. Zy behelsde de volgende naamen:

Lau.

(*e*) Refol. Vroedsch. Lr. H. II Sept. 1672. f. 300.

XIX. BOEK. GESCHIEDENISSEN. 403

<i>Laurens Fansz. Noot.</i>	<i>Nicolaes Wallendael.</i>	1672.
<i>Jacob Winter.</i>	<i>Wyer Beeldsnyder.</i>	
<i>Philips Zaal.</i>	<i>Reynier Lampen.</i>	
<i>Cornelis Backer.</i>	<i>Fan de Kuyer.</i>	
<i>Fan Stakelenbeecq.</i>	<i>Cornelis van der Noot.</i>	
<i>Elias Linckenburgh.</i>	<i>Adriaen Ackerlack.</i>	
<i>Harmen Gerritsz Pot.</i>	<i>Fan Snel.</i>	
<i>Johannes Pollio.</i>	<i>Hendrick de Kempnaer.</i>	
<i>Ifack Warnfinck.</i>	<i>Harmen Voordy.</i>	
<i>Tymen Jacobsz Foncker.</i>	<i>Willem van den Broeck.</i>	
<i>Ifack Looman.</i>	<i>Fan van Erpecum.</i>	
<i>Pieter Gillisz. van den</i>	<i>Dirck Bloem.</i>	
<i>Bos.</i>	<i>Abraham Alewyn.</i>	
<i>Wessel Smith.</i>	<i>Gillis Wybrants.</i>	
<i>Pieter Kock Dircksz.</i>	<i>Fan van Klarenbeecq.</i>	
<i>Johan Pyl.</i>	<i>Andries van Berg-</i>	
<i>Govert Outvorst.</i>	<i>heyck (3).</i>	

Onder deeze Perfoonen waren eenigen Zy worden des-
der hoofden van de vergaderden op de Doe- den des-
le, die hierdoor zo zeer in de veragting van wege
veelen raakten, dat men niet schroomde, fcherpe-
hen te bespotten in openbaare schimpschri- lyk be-
ften, die men voor hunne huizen te koop schimpt.
liet schreeuwen; 't welk hen zo bedeesd
maakte, dat zy 't hoofd naauwlyks ter deu-
re

(3) In de *Nederduitsche Keurdigten*, bl. 396. vindt men eene Lyst van drie en dertig, ten deele dezelfde, doch grootendeels andere naamen, waaruit de vergaderden op de Kloveniers-Doele begeerden, dat zyne Hoogheid de Vroedschap verkiezen zou. En, veelligt, zyn 'er, in deezen verwarden tyd, verscheiden' zulke Lyften ontworpen, die allen even weinig aanmerking verdienen.

1672. re uit ſteeken durfden (*f*). Ondertuffchen, floeg zyne Hoogheid zo weinig agt op deeze benoeming, dat hy niet meer dan een' der benoemden in de Regeering ſtelde; gelyk wy wel haaft zien zullen.

Nader
verzoek
der aan-
blyvende
Regen-
ten aan
zyne
Hoog-
heid.

Den Secretaris Schaap, op den dertien-
den, verflag van zyne verrigtinge by den
Prinſe gedaan hebbende, vonden de aanbly-
vende Burgemeefteren en Raaden dienſtig,
hem andermaal af te vaardigen, om uit zy-
ne Hoogheid te verneemen „ of de bedank-
„ te Heeren zig, voortaan, van alle amp-
„ ten en waardigheden zouden moeten ont-
„ ſlaagen rekenen, en als byzondere Per-
„ ſoonen aangemerkt worden; dan of de
„ onſlaagen Burgemeefteren en Raaden den
„ rang van Oud - Burgemeefteren en Oud-
„ Schepenen zouden blyven behouden, en in
„ die hoedanigheid mogen verſchynen, op de
„ verkiezing van Burgemeefteren? Ook of
„ niemand hunner, voortaan, eenig Com-
„ miſſariſchap in 't een of 't ander Collegie
„ binnen deeze Stad zou mogen bekleeden,
„ of Colonel of Kapitein der Burgerye zyn,
„ of zitting behouden in de Collegien ter
„ Admiraliteit in Zeeland en in 't Noorder-
„ kwartier? Voorts, of de onſlaagen Oud-
„ Schepenen, Raaden zynde, ook van hun-
„ ne Raadsplaatſen moeſten afſtaan, al-
„ ſchoon zy daarvan niet byzonderlyk ont-
„ ſlaagen waren? En eindelyk, of Burge-
„ meefteren, uit naame van zyne Hoog-
„ heid, de bedankte Heeren van hunnen
„ eed onſlaan zouden?” De aanblyvende
Hee-

(*f*) Zie Vaderl. Hiſt. XIV. Deel, bl. 215, 216.

Heeren vonden geraaden, hierop, fchriftelyk antwoord te verzoeken van den Prinse tot hunne gerustheid, alzo eenige aanzienlyke burgers kwalyk scheenen te nemen, dat het ontslag der bedankte Heeren, door sommigen, begreepen werdt zig tot alle andere ampten en waardigheden uit te strekken. Schaap vertrok dan den veertienden naar den Haage (g), daar de Prins zig toen bevondt, en keerde, eerlang, terug met twee brieven, die den vyftienden gedagtekend waren. By den eenen, verklaarde zyne Hoogheid „ geen ander oogmerk gehad te hebben, dan dat de ontslaagen Heeren zig van alle ampten en bedieningen, hun van Stads wege opgedraagen, zouden moeten ontslaagen agten.” Ook gaf hy te kennen „ dat hy met bevreemding gezien hadt, hoe, in de gedrukte Copyen van zynen voorigen brief, den naam van den Heer *Pieter de Graef* niet onder de naamen der ontslaagen Heeren gesteld was: 't welk by een mislag moest toegekomen zyn, zynde zyne meening geweest ook deezen te ontslaan van de Regeeringe.” By den tweeden brief, werden de volgende Heeren, door zyne Hoogheid, in de plaats der ontslaagenen, aangesteld:

Antwoord van den Prinse.

Die nieuwe Regenten aangesteld.

BURGEMEESTEREN.

Coenraed van Beuningen, *oud Burgemeester.*

Jo-

(g) Refol. Vroedsch. Lr. H. 13, 14 Sept. 1672. f. 302, 303.

1672.

Johan Hudde.

S C H E P E N E N .

Louis Trip.

David de Wilhem.

Nanning Kloek.

R A A D E N .

Nicolaes Opmeer, *oud Schepen.*

Louis Trip.

Johan Appelman.

Henrick Becker.

Johan Commelyn.

Dirk Blom.

Michiel Tielens.

Mr. Gillis Sautyn.

Dr. Gerard Bors.

Coenraed Klenk.

Onder deezen, was de Heer *Dirk Blom* de eenige, die door de vergaderden op de Doele benoemd geweest was. Dr. *Gerard Bors*, dienu in de Vroedschap gesteld werdt, was, te vooren, door zyne Hoogheid, als Oud-Schepen, ontslaagen geweest. De nieuwlings aangestelde Heeren werden, terstond, in den eed genomen, na dat Burgemeesteren, daartoe door den Raad gemagtigd zynde, de bedankten hadden aangezeid, dat zy door zyne Hoogheid van alle ampten en bedieningen ontslaagen waren (*b*). Ook werden, eerlang, de Commissien, welken sommigen van hun bekleed hadden, aan andere Heeren opgedraagen (*i*).

't Groo-

(*b*) Resol. Vroedsch. Lx. H. 15 Sept. 1672. f. 305, 306.(*i*) Resol. Vroedsch. Lx. H. 4 Oct. 1672. f. 325, 327.

't Grootte werk van de verandering der Regeeringe was hiermede afgedaan. 't Was 'er nogtans wel verre van af, dat het allen ingezetenen evenzeer behaagd zou hebben. 't Leedt maar weinige dagen, of men vondt een gefchrift aangeplakt aan den Jan-Rooden-poorts-tooren, waarin de ontflaagen Heeren driftiglyk verdedigd werden, en de verandering toegefchreeven aan den Burgemeester *Gillis Valckenier*, die zyne vrienden ter Regeeringe hadt willen indringen, om zynen aanhang te styven. 't Gefchrift heette te fpreeken uit den naam van veele duizenden Burgers, en de opftellers zeiden voor 't meerderdeel te behooren onder de Kapiteinen *Jacob de Graef, Jan Hulft, Hans Bontemantel, Nicolaas van Waveren*, en *Blaauw*, alle ontflaagen Regenten, voor welken zy lyf en goed wilden opzetten. Zy waarfchuwden elk, toe te zien, dat het hier niet op zyn *Haagsch* afliep, en de Stad in een bloedbad geraakte (*k*). Doch op dit dreigen kwam geen gevolg, en Amsterdam geraakte, allengskens, inwendig in rust. Tot meerder verzekering der zelve, en om, in deezen bangen oorlogstyd, alle noodelooze blyken van openbaare vreugde te vermyden, was, reeds voor eenigen tyd, vastgesteld, op den jaarlykfchen Kermis, die in September valt, geenerlei Spelen, en zelfs geene Kraamen toe te laten. Wat laater, beloot men nogtans, te gedoogen, dat Burgers Kraamen opregteden: ook Wafelkraamen, midts, in de-

1672.
Misnoe-
gen on-
der fom-
mige in-
gezete-
nen over
deeze
verande-
ring.

Orde op
'thouden
van de
Kermis.

(*k*) *Vit* een Afschrift van 't Oorfprongkelyke.

1672, dezelfen, geene buitenspoorigheden werden toegelaaten (l).

De Over-
man-
schappen
der Doe-
len en 't
Pluim-
graaf-
schap
verniet-
tigd.

In 't begin van October, was by Burge-
meesteren en Raaden beslooten, de Over-
manschappen der Doelen te vernietigen, en
de inkomsten derzelve aan de Heeren The-
saurieren aanbevolen te laten, mids zy die
inkomsten, zo ver dezelve mogten strek-
ken; bekeerden tot ondersteuning van den
Krygsraad (m). Wat later, werd ook het
Pluimgraafschap, of het opper-opzigt over
de Stads Zwaanen, welk, gemeenlyk, door
eenen Burgemeester, waargenomen werd,
te niet gedaan, en de Zwaanen, die thans
in wezen waren, gesteld aan de beschikking
der Heeren Thesaurieren (n).

Gelegen-
heid tot
het op-
regten
eener
Munt,
hier ter
Stede.

Onder de belastingen, die de tegenwoor-
dige oorlog in Holland noodzaakelyk maak-
te, hadden 's Lands Staaten ook eene *Capi-
taale Leening* gevorderd, bestaande in eenen
dubbelen tweehonderdsten penning, die in
gemaakt Goud- en Zilverwerk mogt betaald
worden, van welks waarde, gerekend te-
gens agtveertig guldens en twaalf stuivers
de onse goud, volgens 's Lands Plakaaten
gewerkt, en drie guldens vyf stuivers, de
onse Zilver groote keur, Obligatien ver-
leend, en vier ten honderd in 't jaar Intrest
betaald zou worden (o). Elk hadt, zo dra
het oogmerk der Staaten bekend gemaakt
was,

(l) Resol. Vroedsch. L^r. H. 9 Aug. 3, 8 Sept. 1672. f. 219, 288, 297.

(m) Resol. Vroedsch. L^r. H. 4 Oct. 1672. f. 326.

(n) Resol. Vroedsch. L^r. I. 16 Nov. 1672. f. 50.

(o) Groot-Plakaatb. III. Deel, bl. 1043.

was, zyn Goud- en Zilverwerk in de Wisselbank deezer Stede gebragt, om welk te ontvangen, men meer dan één vertrek schicken moest (p). Doch de zwaarigheid beftondt in dit goud en zilver, spoedig genoeg, tot geld te munten. De Munthuizen in Gelderland, in Utrecht en in Overyffel, waren in handen van den vyand geraakt, en 't verzenden van ongemunt Zilver, naar de Hollandsche Munten te Dordrecht en te Enkhuizen, kon niet geschieden zonder gevaar: behalve dat de Munten, in deeze twee Steden, de Gemeente en 't Land ook niet vaardig genoeg van een' genoegzaamen voorraad van penningen voorzien konden. Men was, derhalve, hier ter Stede, al by tyds, bedagt geweest op het verzoeken van Oëtroi van 's Lands Staaten, om hier, by hoogen nood, eene Munt te mogen opregten (q). Doch Dordrecht en de Westfriesche Steden kantten zig sterk tegen het verleenen van zulk een Oëtroi. De Stad verklaarde, geenszins van meening te zyn, om de andere Steden van 't regt der Munten te ontzetten, en hier niet te zullen munten, dan by hoogen nood. Men tradt in onderhandeling met de belanghebbende Steden (r). Die van Westfriesland gaven te kennen, dat zy 't regt der Munte, op redelyke voorwaarden, by voorbeeld dat het voordeel voor hun, en 't geryf en Regaal der

(p) COMMELIN, bl. 1205.

(q) Resol. Vroedsch. Lr. H. 25 Juny 1672. f. 101.

(r) Resol. Vroedsch. Lr. H. 16 July 1672. f. 169.

1672. der Munte voor Amsterdam zouden zyn, wel aan de Stad wilden afstaan. Doch die van Dordrecht verklaarden, dat zy Amsterdam niet zouden kunnen geryven, al wilden zy schoon, om dat reeds onder 't graauw verspreid werdt, dat zy het Munt- en Stapelregt, tegen de Privilegien, voor geld verkogt hadden (s). Amsterdam verkreeg, eindelyk, met veel moeite, verlof, om, in de tegenwoordige verlegenheid om penningen, en buiten benadeeling der Hollandsche Munten, geld te mogen slaan of schroeven. In October, was alles tot de Munt in gereedheid gebragt, en de Instructien voor de bedienden der Munte opgesteld en goed geketrd (t). 't Stads Wagthuis aan den Reguliers-tooren werdt bekwaam gemaakt tot een Munthuis, alwaar, eerlang, gouden Ducaaten en zilveren Ducatons en Ryksdaalders gemunt werden, die 't wapen der Stad op de voorzyde droegen. De Muntmeester mogt geene andere Muntstoffe gebruiken, dan die hem, door Commissarissen van de Wisselbank, ter hand gesteld werdt. De Stad genoot al 't zuiver voordeel van de Munte. Het munten duurde, tot dat de drie overheerde Provinciën van den vyand verlaaten, en in 't jaar 1674 met de overigen vier hereenigd geworden waren. Het Munthuis werdt, sedert, tot eene herberg bekwaam gemaakt, die nog den naam van *de Munt* draagt (u).

De

(s) Resol. Vroedsch. Lr. H. 6 Aug. 1672. f. 209.

(t) Resol. Vroedsch. Lr. F. 15, 18 Okt. 1672. f. 1, 2.

(u) COMMELIN, bl. 701, 1206, 1208.

De Colonel van Beveren, die, voor eenen korten tyd, bevel gevoerd hadt over de bezettinge der Stad, was, in 't begin van July, reeds van hier vertrokken; en zyn vertrek hadt gelegenheid gegeven tot een besluit der Regeeringe, om met het aanwerven van Waardgelders of Kanonniers, die reeds vierentwintig honderd sterk waren, stil te staan, tot dat de Stad van eenen anderen Commandant voorzien zou zyn. De Heer van Beveren hadt, geduurende zyn verblyf alhier, zo weinig genoeg gegeven, dat men hem niet wederom tot Commandant begeerde, en liever zag, dat de *Heer van Welderen* tot Commandant werdt aangesteld (v). Zyne Hoogheid hadt, reeds in 't begin van Augustus, en dus lang voor de verandering der Regeeringe, begeerd, dat de Waardgelders hier afgedankt werden, en dat de Stad, met eene bezetting van 's Lands Krygsvolk, voorzien werdt. Doch men verstondt toen, dat dezelve, als meest braaf volk en hier gezeten zynde, in dienst behoorden te blyven. Ook vondt men in 't eerst ongeraaden, dezelve op soldaaten-gaadje te brengen, waarop door eenigen gedrongen was; hoewel hiertoe eerlang beslooten werdt. Wat laater, werden aan zyne Hoogheid, op zyn verzoek, driehonderd man uit de Stads bezettinge, tot uitvoering van zekeren aanslag, dien ik niet gemeld vinde, toegevoegd: en in 't begin van

1672.
De Stad
verzoekt
om eenen
anderen
Com-
mandant,
in de
plaats
van den
Heer van
Beveren.

Zy wil
haare
Waard-
gelders
in dienst
houden.

(v) Resol. Vroedsch. Lr. H. 16 July, 4 Aug. 1672. f. 170, 201.

1672. van October, zondt men, op 's Prinzen aanschryvens, drie Compagnien van de zelve naar Texel en 't Vlie, daar men bedugt was voor eene landing der Engelschen, die zelfs, naar men hier vernomen hadt, eenen aanslag op deeze Stad in den zin hadden (w). Doch schoon men, ten zelfden tyde, aanhieldt by zyne Hoogheid, om eenen anderen Commandant in de Stad, en om het te rug zenden van den Ingenieur *du Mont*, vind ik niet, dat tot het een of het ander beslooten is.

Eenige doorfnydingen worden wederom digt gemaakt. Weinige weeken te vooren, hadt men geraaden gevonden, de doorfnydingen in den Diemerdyk by Jaap Hannes wederom digt te maaken, alzo de verschanfingen en batteryen aldaar nu in goeden staat van tegenweer waren gebragt. Wat laater, werdt ook beslooten, de doorfnydingen in den Haarlemmer weg eenigszins te stoppen, overmids de Polders daaromtrent anders niet konden worden droog gemaakt (x).

Kapitein Cornelis Witsen wordt gevangen en geloft. In July te vooren, hadt zyne Hoogheid het Slot te Kroonenburg aan de Vegt bezet met omtrent honderd en dertig man, onder de Kapiteinen *Cornelis Witsen*, Amsterdammer, en *N. Bouwman*. Vyftien honderd Franschen uit de bezetting van Utrecht waren, op den eersten Augustus, opgetrokken, om dit Slot te bemagtigen. Zy beschooten 't, uit drie stukken. Doch op 't slot was gebrek aan

(w) Resol. Vroedsch. Lr. H. 4, 5, 6, 18, 23, 30 Aug. 4 Off. 1672. f. 200, 206, 212, 244, 259, 278, 323. COMME-LIN, bl. 1207.

(x) Resol. Vroedsch. Lr. H. 3, 11 Sept. 1672. f. 279, 391.

aan krygsbehoefden, waarom Bouwman geraaden vondt, in besprek te treden met den vyand. Maar Witsen, niet van zins zig zo schielyk over te geeven, weerde zig, eenen tyd lang, wakkerlyk, uit de kelders van 't slot. Eindelyk, werdt hy overmand, en met al de bezetting krygsgevangen gemaakt, en naar Utrecht gevoerd (y). De Regeering van Amsterdam nam, op den vierden October, een besluit, om Witsen, *die sich*, dus luidt de Resolutie, *alomme als een braaf soldaat hadt gecomporteert*, en toen nog te Utrecht gevangen was, te lossen (z); gelyk, meen ik, federt, geschied is.

De Franschen hadden, na dat zy Naarden en Utrecht bemagtigd hadden, van tyd tot tyd, de Gooilandsche en Amstellandsche Dorpen afgeloopen. In October, trokken zy, met een aanzienlyken hoop volks, aan op de posten van Prinse Joan Maurits van Nassau, wiens hoofdkwartier te Muiden was. Zy waren rykelyk van grof geschut voorzien, en overweldigden eene schans in 's Graavenland. Doch by de post te Ankeveen, die vinnig beschooten werdt, werden zy wakkerlyk afgeslaagen. Prins Joan Maurits gaf 'er der Regeeringe deezer Stad kennis van, haar te gelyk verzoekende, om een merkelyk aantal van Krygsvolk, tot verdediging der posten, die hem waren aanvertrouwd. Men besloot, hierop, Burgemeesteren te magtigen, om zes- of zeventhonderd man van

Men besluit de posten omtrent Muiden van Krygsvolk uit Amsterdam te voorzien.

(y) COMMELIN, bl. 1207.

(z) Resol. Vroedsch. L^r. H. 4 Oct. 1672 f. 324.

1672. van de Stads soldaaten derwaards te schikken; doch vooraf den Heer en M^r. *Nicolaas Witsen*, Raad, af te vaardigen, om de gelegenheid der posten te onderzoeken, en wegens de plaatsing van het Krygsvolk dezer Stad overeen te komen (a). Ondertuschen, hadt zig een groot getal van Landluiden, welker huizen en goederen, door den vyand, verwoest waren, begeven naar Amsterdam, alwaar zy, tot in 't volgende jaar, door de Aalmoesseniers en Huiszittenmeesters, op last der Regeeringe, onderhouden werden (b).

Voor- De Franschen den Lekdyk hebbende doorzorg om gesteecken, om Holland, door middel van het hoog het Opperwater, t'eenemaal te doen onderopperwa- ter, welk, vloeijen; beval de Prins van Oranje, voor door het ziende, dat verscheiden' Polders in Rynland doorstee- geheelyk zouden overstroomd worden, zondeken van der dat de uitwaterende sluizen, te Spaarne- den Lek- dam en op Halfwege, genoegzaame ont- dyk, over lasting zouden kunnen toebrengen; dat Dyk- 't Land graaf en Heemraaden van Amstelland, met gebragt kennis der Regeeringe van Amsterdam, zo was, door veel waters in hun District zouden inlaaten de Stads als mogelyk ware, mids de boezem van Am- sluizen stelland laager bleeve dan die van Rynland; aan het Y, we- derom te en daarna, in den Veendyk of Amsterveen- loozen. schen weg, eene bekwaame opening maa- ken, om het water der Haarlemmer-Meer, door dezelve, en voorts door de sluizen van Amsterdam, zo veel mogelyk ware, te loo-

(a) Refol. Vroedsch. Lr. H. 10 O^B. 1672. f. 328.

(b) Refol. Vroedsch. Lr. I. 20, 25 Maart 1673. f. 153, 155.

loozen. De brief, waarby zyne Hoogheid 1672.
 deeze bevelen gaf, werdt, den dertienden
 October, in de Vroedschap deezer Stad,
 overwoogen. Burgemeesteren droegen den
 Raad voor, dat, behalve den Lekdyk, ook
 de hooge Zeedyk by Naarden, door den
 vyand, doorgefteken was; waardoor het
 Land met overftrooming, zo wel van 't Zee-
 water als van 't Rivierwater, gedreigd werdt.
 Men verzogt en magtigde de Heeren *Joan-
 nes Hudde*, regeerend' Burgemeester, *Nico-
 laes Pancras*, *Cornelis Backer*, *Cornelis Geel-
 vinck*, Heere van Kaftrikum, *Nicolaes van
 Loon*, en *Mr. Jan Corver*, Raaden, om te
 overleggen, op welk eene wyze, men be-
 kwaamlykst aan het heilzaam oogmerk van
 zyne Hoogheid voldoen, en den vyandely-
 ken toeleg tegengaan zou konnen: waarna
 zy den Raade van hun gevoelen verflag
 moesten doen (c). 't Gefchiedde, weinige
 dagen laater. En de Raad besloot „ voor- Men be-
 „ eerft, een gat te maaken, nevens den sluit een
 „ Overtoom en 't eerste huis op den Veen- gat in
 „ dyk, ter wydte van twintig voeten; het den
 „ zelve met fcheepsplanken te overdekken, Veendyk
 „ en naar de zyde der Meer, met eene te del-
 „ draaideur, te fluiten. Door dit gat, zou ven.
 „ men het Meerwater konnen loozen, wan-
 „ neer het hooger ware dan het Amftelwa-
 „ ter, en dus, ten minfte gedeeltelyk, vol-
 „ doen aan 's Prinzen oogmerk, met den
 „ meesten spoed, en zonder iemants bena-
 „ deelingē.” Wyders, vondt men geraa-
 den,

(c) Refol. Vroedfch. Lr. H. 13. Oct. 1672. f. 330.

1672. den „ de uitwaterende fluizen van Rynland
 „ en Amstelland, met de ebbe, te doen
 „ openen, om de hooge overstroming, voor
 „ welke men bedugt was, te voorkomen. En
 „ op dat de vyand, den Lekdyk, den Zui-
 „ derzeedyk en andere dyken, van welken
 „ hy meester was, doorsteekende, Holland,
 „ naar zyn welgevallen, niet zou onder wa-
 „ ter zetten, wist men geenen beteren raad,
 „ dan dat men zig, met al 's Lands magt,
 „ bevlytigde, om den vyand, nog voor den
 „ winter, uit Naarden, Woerden, Utrecht
 „ en andere Plaatsen te verdryven; om wel-
 „ ken raad den Gecommitteerden Raaden,
 „ en den Prinse van Oranje smaakelyk te
 „ maaken, de regeerende Burgemeesteren
 „ *Coenraad van Beuningen* en *Joannes Hudde*,
 „ en de Raaden *Gillis Valckenier* en *Cornelis*
 „ *Geelvinck*, Heere van Kastrikum, benoemd
 „ werden (d).” Het maaken van het gat in
 „ den Veendyk werdt egter, op het sterk aan-
 „ houden der Stad Haarlem, die bedugt was,
 „ dat zy, door het zelve, in haare scheep-
 „ vaart benadeeld zou kunnen worden, eenigen
 „ tyd uitgesteld. De Stad Amsterdam boodt
 „ de noodige verzekering aan, om Haarlem
 „ gerust te stellen; en onder anderen het gat
 „ zulks te overdekken, dat het onmogelyk be-
 „ vaaren kon worden. Doch die van Haarlem
 „ namen geen genoegen in 't gene men hun
 „ aanbodt; zo dat het doordelven van den
 „ Veendyk, eindelyk, geheel agter bleef (e).

't welk
 door
 Haarlem
 tegenge-
 houden
 wordt.

Men

(d) Resol. Vroedsch. Lr. I. 21 Oct. 1672. f. 3. in de By-
 laag Lr. B.

(e) Resol. Vroedsch. Lr. I. 22, 28 Nov. 5 Dec. 1672. f.
 55, 63, 72.

Men loosde, alleenlyk, eenige maanden 1672.
 agtereen, by ebbe en laag getyde, het o-
 vertollig Amstelwater, door de Stads flui-
 zen, in het Y, zo veel men konde. Het hoog
 opperwater vloeide nogtans over de gemeene
 wegen, in Amstelland en elders, en maak-
 teze, voor eenen tyd, onbruikbaar. Ook
 bevalen Burgemeesteren, in 't begin des vol-
 genden jaars, dat zy, die laage wooningen
 en kelders binnen de peilsluizen der Stad in
 gebruik hadden, zig voor schade moesten
 hoeden, wanneer men, by hoog buitenwa-
 ter, niet in staat mogt zyn, om te loozen
 naar behooren; en het water binnen de peil-
 sluizen, met het hooge Amstelwater, op
 dezelfde hoogte geraaken mogt (*f*). Doch
 van de andere zyde, werdt de Stad, uit de
 Lek, voorzien van zoet water, zo dat de
 Brouwers alomme uit de graften brouwden,
 en de Noordhollanders hunne watersche-
 pen, voor de S. Antonis fluis binnen de Stad,
 vol zoet water lieten loopen (*g*).

In 't begin van November, kreeg men, Men
 hier ter Stede, berigt, dat de Franschen, zendt,
 in het Dorp Waveren, brand gestigt en ge- van hier,
 stroopt hadden. Men besloot hierop, ter- krygs-
 stond, tweehonderd Stads soldaaten en ee- volk naar
 nige Ruitery te zenden naar den Uithoorn, den Uit-
 tot versterking van de post aldaar. Ook wer- hoorn en
 den tweehonderd man van hier uitgezonden, naar Ouderkerk.
 om te Ouderkerk post te vatten (*h*). En al-

ZO

(*f*) Keurb. Lf. P. f. 63 verso.

(*g*) Resol. Vroedsch. Lf. I. 11, 18 Jan. 7, 8 Maart 1673.
 f. 104, 111, 134, 135. COMMELIN, bl. 1207, 1211.

(*h*) Resol. Vroedsch. Lf. I. 5 Nov. 1672. f. 14.

1672. zo men, by diergelyke gelegenheid, ligtelyk meer krygsvolk kon noodig hebben, werden Burgemeesteren gemagtigd, om over zeshonderd man Stads soldaaten te beschikken, zonder dat zy den Raad, vooraf, behoeften te kennen (i).

Voor-
zorg
alhier op
de tyding
van het
door-
breeken
der Fran-
schen by
Bode-
grave.

Tegen 't einde des jaars, kreeg men, hier ter Stede, tyding van den toeleg des vyands op Holland; waartoe de strenge vorst hem goede gelegenheid gaf. Men besloot terstond zeshonderd matroozen aan te nemen, en, op ingekomen berigt, dat de Franschen, inderdaad, by Bodegrave doorgebroken waren; en daar, en daaromtrent, de meeste verlaaten huizen in den brand gestoken hadden; nog twaalfhonderd matroozen te werven, die, onder bevel van den Vice-Admiraal Sweers, naar Alfen werden gezonden. Men nam ook een goed getal van vrywillige burgers aan. Op 't byten langs den Amstel, werdt de vereischte orde gesteld. Ook werdt, over 't maaken van eene dwarsbyt over 't Y, van Funen af, tot aan de Volewyk toe, geraadpleegd met den Luitenant-Admiraal de Ruiters (k), aan wien het bevel over al 't volk van wapenen, zo burgers, matroozen als soldaaten, langs het Y en den Waalkant, opgedraagen werdt (l). Voor Durgerdam werden vier Oorlogschepen gelegd, onder bevel van den Kapitein

(i) Resol. Vroedsch. Lr. I. 12 Nov. 1672. f. 45.

(k) Resol. Vroedsch. Lr. I. 28, 29, 31 Dec. 1672. 2 Jan. 1673. f. 81, 82 enz. 86 enz. 89.

(l) Groot-Memor. N. VI. f. 116. BRANDT de Ruiters, bl. 765.

tein *Jan Rylofszoon van Hoorn*, die geene 1672.
 vaartuigen naar de Stad liet, zonderze voor-
 af onderzocht te hebben. De wallen der Stad
 waren, op 't einde des jaars, beplant met
 driehonderd stukken geschuts. Doch't ge-
 viel, dat een bolwerk, tusschen de Wees-
 per- en Muiderpoorten, de zwaarte van den
 aarden wal niet konnende draagen, met een
 gedeelte van de gordyn, in de gracht stor-
 tede. De Stad zou dus, van deeze zyde,
 open gelegen hebben voor den vyand. Doch
 de breuk werdt, in korten tyd, met wier
 en aarde, gestopt. Het sloeg ook, na wei-
 nige dagen verloops, aan 't dooijen, waar-
 door den vyand belet werdt, dieper in Hol-
 land in te dringen. De Amsterdamsche vry-
 willigen, die gereed geweest waren om uit
 te trekken, werden toen ontslaagen van den
 togt (*m*): waarmede het rampspoedig jaar
 1672, welk, hier ter Stede, in groote on-
 gerustheid gesleeten was, ten einde liep.

(*m*) COMMELIN, *bl.* 823, 1209, 1210.

BYLAA-
GEN
L^r. A.

B Y L A A G E N

op het II. DEEL, XIX. BOEK.

L^r. A.

*Missive der Gedeputeerden te Velde van den
twaalfden Juny des jaars 1672, berigt
geevende van het doorbreeken der Fran-
schen in de Betuwe.*

HOOG MOGENDE HEEREN,

De vyand is, tot ons groot leedwesen dese mor-
gen in de Over-Betuwe doorgebroken,
en hebben de Regimenten te paerd van King-
ma, Haersolt, La Leck, Joseph met zyn Ma-
jor, en het Regiment van Ailva geslagen:
wat verlies eygentlik daer voorgevallen is kon-
nen wy nog niet specificeren. De vier Com-
pagnien van La Leck sijn minst of weynig be-
schadigt binnen Arnhem gekomen. Wy heb-
ben in der haest daerop geresolveert het Leger
op te breken, alsoo men nu den vyand op den
rugge en van voren heeft, en hebben naer Groe-
ningen gesonden het Regiment van Braersma,
naer Vriesland Amama, naer Sutphen Graef
van Solms en Voorst, naer Deventer Stek en
Clant, naer Swol Ripperda en Bamphield, naer
Doesburg Swartsenborg en Westerlo, naer U-
trecht de Veldmaerschalk Wirts, Grave van
Hornes, jonge Nieuland Aquila, Grave van
Stirum en Goltsteyn, naer Arnhem drie Com-
pagnien van Pain & Vin, en de Regimenten
van Vrybergen en Gent leggen tussen Nimme-
gen en Arnhem, zynde te laet gekomen om
de voorsz. Regimenten te seconderen. De Ruy-
te.

XIX. BOEK. GESCHIEDENISSEN. 421

tery meenen wy dat men by een fal moeten BYLAA-
trecken onder Arnhem. Wy hebben het on-GEN
geluk dat den Heer Prins van Oranje ontrent Lr. A.
Arnhem en naer de Over-Betuwe was, en wy
waren hierontrent gebleven, om dat den vyand
fig ook hierontrent tot in 't gesigt van den Ys-
fel heeft laten sien. Of wy dese nagt nog een
alarm van die kant, vermits het overgaen van
Grol, te verwagten hebben, weten wy niet,
nog ook wat resolutie te nemen ontrent onse
persoonen. Bidden den almachtigen God, dat
hy den Staet genadiglik voor meerder onhey-
len wil bewaren, en wy blyven met haest,

HOOG-MOGENDE HEEREN,

G. SCHADE.

H. BEVERNINGH.

Sutphen 12 Junii 1672.

BYLAA-
GEN
L. B.

L. B.

Rapport van Commissarissen der Vroedschap van Amsterdam van 21 October 1672, wegens het loozen van het water over Amstelland, en de gevreesde overstrooming van gantsch Holland: en Resolutie daerop genomen.

Isgelesen het navolgende schriftelik rapport,

Commissarissen van desen Rade, hebbende in gevolge en tot voldoeninge van vorige Resolutie Commissoriael, in dato 13 deses, geexamineert de Missive van syne Hoogheyd den Heere Prince van Oranje, geadresseert aen de Dykgraef en Hoogheemraden van Amstelland; mitsgaders 't vordere geproponeerde van de Heeren Burgemeesteren, in de selve Resolutie geïnserereert en vervat; „ Eerstelik, op wat wy „ se *bet oogwit* van syne Hoogheyd in de ge- „ melte missive vervat op 't *gevoeglyx* en met „ de *meeste rust* soude kunnen werden bereykt; „ en ten tweede, wat middelen tot voorko- „ minge van de gevreesde onheylen, die uyt „ de overvloeying van wateren te resulteren „ staen, dienden by der hand genomen; en hoe „ de vyandlyke desseyne hierin best tegenge- „ gaen en belet souden kunnen werden? „ En dienende den Raed van haer EE. Considera- tien en advys souden vermeynen (onder 't beter gevoelen van haer Ed. Agtb.) nopende het *eerste* poinct „ dat het selve hares oor- „ deels by provisie konde voldaan worden met „ het maken van een gat nevens den Overtoom „ en 't eerste huys op de Veendyk, welk gat „ kan vallen omtrent twintig voeten wyt, en „ sullende uytkomen digt aen dees syde van „ den Overtoom; 't welk met scheepsplanken „ overdekt, en met een draydeur aen de syde „ van

„ van de Meer gefloten moft werden.” Hier ^{BYLAA-} mede fou het oogmerk van fyne Hoogheyd, ^{GEN} soo niet volkomen, ten minften voor een groot ^{Lr. B,} gedeelte bereykt fyn, dewyl men het Haerlemmer-meer-water als dan soude konnen lofen ten allen tyden als het Amftel-water leeger ware als dat van de Meer. T welk ook feer *gevoeglik* alfoo soude konnen gefchieden, dewyl foo een waterlofinge in ontrent veertien dagen met weynig kosten *ten niemand's nadeele en met veel voordeels* voor de Stad Amfterdam en gansch Amftelland, en dienvolgende ook met de *meefte rust* in 't werk gefteft en ten eynde gebragt soude konnen werden. *Ten niemand's nadeele*; want dewyle 't alleen een waterlofinge, en geen deurvaert fyn fou, nogte ook geen confiderabel brak water in de Meer, maer veeleer verfcher als het Meer zelfs is, insonderheyd wanneer de Amftelfluys voltrocken fal fyn, brengen soude; en dat men ook d'inlating ten allen tyde in-fyn magt fou hebben, en tot een sekere imprejudicable hoogte, des nood, termineren konnen; foo fouden in foodanigen geval nog Haerlem, nog Leyden, nog Amftelland daer by ten minften niet benadeelt fyn. E-dog fchoon fy al door 't inlaten van 't Amftelwater in 't Meer eeniger maten benadeelt wierden, foo hadden fy egter geen reden van klagten, dewyl by 't privilegie van Keyfer Karel de anno 1520. foodanig en meerder regt van waterlofing notoirlik aen die van Amfterveen vergunt is. Amftelland soude ook nergens daer door benadeelt fyn; want dan alleen als by haer water te veel is, fal men het zelve op 't Meer lofen; en niet te veel hebbende, fal 't behouden konnen werden. En ten dien opfigte moet 'er noodfakelik een draydeur voor defe nieuwe waterlofinge fyn; want anderlins foo den Amftel met het Meer gelyk wierde gehouden, foudeden Amftel fommerdaegs veel te weinig wa-

BYLAA-
GEN
L^r. B.

ter hebben, soo ten regarde van defes Stads fchuttingen, die daerdoor feer verfwaren fouden, als ten aenfien van de fchuring en ververfing in de Stad, die op verre na soo confiderabel niet fou fyn; als ook in opfigte van de aen den Amftel gelegene Polders, die fomerdags soo goed water als dan niet inlaten fouden konnen; gelyk ook onfe Schipvaert daer by vry benadeelt foude werden; gemerkt de Haerlemmer Meer, deurgaens, federt dat we van Rynland afgefcheyden fyn, wel een voet en meerder lager is geweest als den Amftel. Daer fou ook niet te vreefen fyn, dat dit Meerwater door Amsterdam loopende, de leege Stad onder water fou fetten, dewyl het Meerwater op den 14 October laetftleden gemeten fynde nog agttien duymen onder de Y-peyl bevonden is; en fynde op die tyd, volgens verfcheyde getuygeniffen, de Meer genoegfaem soo hoog als fy gemeenlik is des winters, en derhalven op het hoogfte. Synde ook mennigmael ondervonden, dat het water in de laage Stad een voet en minder onder gemelte Y-peyl fynde, geen fchade aldaer veroorfaekt; te meer fouden die kelders dan vry fyn van 't water soo het felve agttien duymen daer onder blyft. Ook heeft men daerenboven ten defen opfigte niets te vrefen, dewyl men altyd die draydeur met de minfte moeyte fluyten fal konnen; ofte ook ten allen tyden naer welgevallen (door des Stads fluyfen in de wal en Amftel) soo wel 't Ryn- als Amftelwater buyten de Stad fal konnen houden. Dog niet alleen dat hier niemant by benadeelt foude werden, ofte eenige regtvaardige reden van klagten gegeven; maer in tegendeel fouden aen veelen feer *confiderable voordeelen worden toegebracht*. Want wat Amsterdam en Amftelland belangt, dewyl de voorn. draydeur ten allen tyden feer makkelijk open gedaen foude konnen werden, soo foumen niet alleen by ebbe 't Meerwater door
Am-

Amsterdam doen loopen, en daer door de lee-
 ge Stad merkelijk schuren en suyveren kunnen; maer men soude ook 't Amstelwater, wanneer men 't te veel hadde, op 't Meer, dat ordina-
 rie, gelyk geseyd is, een voet lager is, kon-
 nen quyt raken; 't geen in dese tyd seer con-
 siderabel is, nu de Vecht by Muyden gefloren,
 wel diende door Amstelland geëxonereert te wer-
 den, daer de Stad Amsterdam, so om het ver-
 se Brou-water nader, als meerder schuring door
 de Stad te brengen, ook niet weinig aen ge-
 legen is. De Buyten-velderse en Sloter-polder
 souden hier ook voordeel by rekenen kunnen,
 vermits sy de Kaden van de respectieve wegen
 aen den Schenckel soo hoog niet souden hebben
 op te maken, als wel voor desen, nogte ten
 dien opsigte ook soo veel pericul van deurbreken
 subject zyn, dewyl by harde suyd-weste win-
 den het Meerwater in de Schenckel wel 2 a 3
 voet opgejaegt word, 't geen door 't openen
 van dit nieuwe verlaet als dan belet, en bynae
 geheel sou worden voorgekomen. Die van
 Rynland souden daer ook dit considerabel pro-
 fyt by vinden, dat se, namentlik, in tyd van
 overvloed van water veel meer als nu quyt sou-
 den kunnen werden; want niet alleen dat se
 een waterloofing van 20 voeten wyt en ses voe-
 ten diep meer souden hebben, t geen al een con-
 siderabel gedeelte van alle hare gesamentlike uyt-
 wateringen maekt, maer daerenboven soude
 haer overvloedig water, door dit gat wel eer-
 der gelooft kunnen werden, als door eenige van
 hare sluyfen, dewyl niet alleen de ebbe wel
 ruym een half uer eerder voor Amsterdam als
 voor halfwegen Haerlem begint te gaen; maer
 ook infonderheyd in opsigte dat by alle sterke
 ebben, de wind meestentyd uyt den suydwesten
 synde, als dan 't Meerwater nae den Overtoom
 veel stercker, en wel twee a drie voeten hoo-
 ger als nae halver wegen opgeset, en by gevolg

BYLAA-
GEN
Lr. B.

ook soo veel eerder door d' Amsterdamsche als Rynlandse sluysen geloofd kan werden. Derhalven souden sy Heeren Commissarissen (onder beter oordeel van haer Ed. Agtb.) van gevoelen sijn, „ Dat den Dykgraef en Heemraden „ van Amstelland, aen wien de voorsijde brief „ van syne Hoogheyd is geschreven, behoorden „ te rescriberen (daer toe haer Ed: geloofden sy seer genegen souden sijn, dewyle sy ook eenparig verstaen hebben, dat soodanige Waterloosinge voor Amstelland seer dienstig en te wenschen soude sijn, gelyk van 't selve sentiment ook is geweest den Dykgraef van den Nieuwen-Amstel (alvoren met sijn Heemraden daerover hebbende geconfereert) „ dat sy, gelyk ook de „ Heeren Regeerders van Amsterdam, al voor „ eenige weeken, alle nodige ordres hadden gestelt om door hunne respectieve sluysen geen „ water in, maer wel by alle gelegentheyd uyt „ te laten; gelyk sy ook niet beter wisten of „ wierd seer naeukeurig agtervolgt, en dat se „ daerin soo lang de nood niet anders vereyfte, „ seer sorgvuldig continueren souden: voorts „ dat sy, gelyk ook de Heeren van Amsterdam, „ met wien sy syne Hoogheyds brief volgens „ syne Hoogheyds ordre gecommuniceert hadden, niets beters hadden kunnen uytvinden, „ als datter by provisie een waterloosinge van „ twintig voeten wyte in de Veendyk, digt aen „ den Overtoom, met een schotdeur daer voor, „ gemaekt wierde, om het water uyt het Haerlemmer-Meer ten allen tyden, als het selve „ Meer hooger was als den Amstel, gelyk nu „ al verscheyde malen binnen weynig dagen „ voorgevallen was, door Amsterdam te doen „ loosen: en dat sy niet nalaten souden het „ selve op het alderspoedigste in 't werk te „ leggen, en ten eynde te brengen, gelyk sy „ hoopten het selve binnen veertien dagen ook „ te sullen kunnen voltrekken.”

Aen-

Aengaende *bet tweede point*, stond te confi- BYLAA-
 dereren *Eerftelik* hoe 't overvloedig water uyt GEN
 ons Land beft gelooft; en *ten anderen* hoe de L^r. B.
 gevreesde inundatie beft voorgekomen soude
 kunnen worden. *Wat bet eerste Lid belangt*,
 oordeelden fy Heeren Commiffarifen notoir te
 fyn, dat tot het losen en wegbrengen van 't o-
 vervloedig water geen ander raed is, als alle de
 uytwaterende fluyfen van Ryn- en Amftelland,
 wanneer de ebbe begint te gaen, open, en als
 de vloed begint te gaen weder toe te doen.
 waer omtrent alle de nodige ordres al voor eeni-
 ge dagen, foo by de Heeren Burgermeesteren,
 als de Heeren van Rynland gesteld, en voor foo
 veel de Heeren Burgermeesteren bekend is wel
 waergenomen fynde, foo is ontrent dit point
 niet meerder te doen, ten ware dan, dat men
 met het opmaken van de twee geconcipeerde
 fluyfen in de nieuwe vergrooting wilde voort-
 varen: want hoe meerder fluyfen hoe meerder
 water gelooft kan werden. En dewyle men,
 door foodanige twee fluyfen ongelooflik veel
 water soude quyt kunnen raken, fouden fy
 Heeren Commiffarifen tot het opmaeken van
 defelve wel inclineren, foo haest Stads Caffe
 het eenigfins verdragen fal kunnen. Alleenlik
 fouden fy hier nog byvoegen, dat de Stad door
 het deurlaten van al te hoogen water groote
 fchade soude kunnen lyden, maer dat daerin op
 geene andere wyfe is te voorzien als de Stad
 foo haest als mogelijk is te bepolderen; dat is,
 den Amftelfluyts en wat daer aen hoort op het
 spoedigste op te maken. Dog dewyle de Hee-
 ren Burgermeesteren ook hierin alle mogelijke
 ordres hebben gestelt, foo valt daerontrent ha-
 res oordeels ook niet meerder te doen.

Aengaende *bet ander Lid*, te weten hoe de
 gevreesde inundatie beft voorgekomen soude
 kunnen werden; Commiffarifen considererende
 dat dese inundatie gefchieden kan door het deur-
 sny-

BVLAA-
GEN
L. B.

snyden van den Lekdyk, Suyder-feedyk, als andere, en welke doorsnydingen wy onse vyanden, soo lang sy meester syn van gemelde dycken, niet kunnen beletten op honderd en meer plaetsen te doen, en alsoo Holland met een hooge vloed (die wy alle dagen te verwagten hebben) sonder dat onse sluysen op die tyd daer iets tegens helpen kunnen, met sout ofsoet water, of beyde te doen overstroomen; te meer, dewyl het Land alreeds vol water is; en alsoo Boer en Ruyter, ja ons alle gelyk in de grootste verlegentheyd te brengen, en daer de vyanden buyten alle bedenking haer toeleg of opge-maekt hebben, of nog op maeken sullen; blyvende ondertussen sy op 't hooge, wy in 't midden van 't verdroncken Land sitten: soo wisten sy Heeren Commissarisen geen beter nog andere raed om dit gedreygde en haest te verwagten onheyl voor te komen, als „ dat men „ op het alderspoedigste make, dat wy weder „ meester syn van gemelde dycken. En om „ daertoe te komen, sagen haer Ed. ook geen „ andere kans, als dat men den vyand met „ geweld uyt Naerden, Utrecht, en andere plaet- „ sen dede ruymen, en dat hoe eer hoe liever; „ dewyle, soo oyt, nu periculum in mora is, „ en dienvolgende soude haer Ed: oordeelen, „ dat dit nog voor de winter diende afgedaen: „ Tot welk advys sy haer boven de geseyde, ook „ nog door vele andere redenen bewogen vonden. „ Want in gevalle den vyand in gemelte plaetsen „ komt te overwinteren, men hier te verwagten „ heeft, 1°. alle dagen alarm voor onse poorten niet „ alleen, maer byna voor alle Steden van gansch „ Suyd-Holland. Ten 2de. 't verbranden van alle onse „ watermolens, huysen en hofsteden, dat men haer „ niet of seer svaerlick sal kunnen beletten. ten 3°. 't „ ondernemen van brandstiging in Stad, Koop- „ vaerdy- en Oorlogschepen, de magt van ons „ Land, en dat mogelijk ligter als men denkt uyt-
ge.

gevoert soude kunnen werden: ten 4. 't onder-^{BYLAA-}
 nemen van de Dycken van 't Noorderkwartier^{GEN}
 deur te steken, en alsoo dat quartier voor eeu-^{L'. B.}
 wig onder water te setten. Hoe veel sielen en
 vee dit alles kosten, en wat irreparable schade
 dat veroorfsaken en den Staet aenbrengen sou, we-
 ten wy alle. Daer by considererende, dat, hoe
 de vyanden langer in Naerden, Woerden, U-
 trecht etc. blyven, hoe se haer daer vaster in
 maeken fullen; en wy in tegendeel daegelix on-
 vermogender moeten worden; dewyl wy niet
 alleen missen onse negotie, maer ook d'inkom-
 sten van onse landeryen, huysen, obligatien; en
 moerende supporteren een ondragelyke last,
 synde haest ten eynde van ons geld, geloof en
 Silver-werk. En daerenboven te winter op on-
 sen hals fullende hebben een ongelooflik getal
 van arme en behoefstige menschen: uyt alle 't
 welke in seer korten tyd onse totale ruine in-
 dubitabel moet volgen, ten sy dan dat wy ons,
 gelyk geseyd is, op 't alderspoedigste door on-
 se wapenen daeruyt helpen, terwylen wy nog
 voetvolk en Ruyters, en geld en schepen, en
 beter nae alle apparentie voor, als na de winter
 gelegenheyd fullen vinden om haer soo te water
 als te lande by te komen, en niet sonder grote
 hope uyt de geseyde plaetsen op te slaen; „ soo
 „ hebben sy Heeren Commissarisen met eenpaa-
 „ rig advys dese sake van soo grooten belang en
 „ gewigt geoordeelt, dat, in gevalle onse tegen-
 „ woordige militie daertoe niet suffisant mogte
 „ syn, dat men se in alleryl suffisant make, door
 „ 't aennemen van meerder soldaten, of ook ma-
 „ trofen, die 'er seer veel en ook vol moets
 „ genoeg gevonden fullen werden.
 „ „ Dog soo men 't hier mede ook nog niet sou-
 „ de durven wagen, dat men dan de vrywillige
 „ Burgers mede op ontbiede; en soo 'er dan nog
 „ meer volk van nooden is, dat men veel liever
 „ een generaale en suffisante opbod over gantsch
 „ „ Hol-

BYLAA- „ Holland en Westvriesland uytſchryve, als dat
 GEN „ men deſe ſaek nog voor de winter niet onder-
 L. B. „ nemen ſoude. Eyndelik ſouden ſy Heeren
 „ Commiſſarifen (ondér 't beter gevoelen van
 „ haer Ed. Agtb.) ook oordeelen, dat men een
 „ conſiderable deputatione aen ſyne Hoogheyd
 „ behoorde te deerneren, om hem dit te doen
 „ begrypen als een ſaek van dat gewigte, daer
 „ onſe eenige behoudeniffe in ſchynt gelegen
 „ te ſyn.”

WAER op gedelibereert ſynde, is eenparig
 goed gevonden en verſtaen, het voorſz. advys,
 ſoo 't leyd, te amptleeren, en de Heeren Com-
 miſſarifen voor hare EE. genomen moeyte te
 bedancken: En dat verders een aenſienlike de-
 putatie tot bereykinge van het ſalutair oogwit
 in 't gemelde advys omſtandelik aengeroert, uyt
 het midden van deſen Raed aen ſyne Hoogheyd
 den Heere Prince van Orange ſal werden gede-
 cerneert. En op dat deſelve niet te meerder
 vrugt moge geſchieden, dat de te nomineren
 Heeren Commiſſarifen ſhllen werden verſogt
 om ſig al voren te verwoegen en te adreſſeren
 aen 't Collegie van d'Ed. Mog. Heeren Gecom-
 mitteerde Raden; en deſelve te remonſtreren
 de noodwendigheyd van deſe ſaek, en gediens-
 ſtelik te verſoeken, ten eynde haer Ed: tot be-
 vorderinge van 't gene voorſz. is door eenige
 Heeren uyt het midden van welgemelte haer
 Ed: Mo: in de voorſeyde deputatione mogen wer-
 den ge-adfiſteert. Waertoe vervolgens verſogt
 en gecommitteert ſyn, gelyk als verſogt en ge-
 committeert werden by deſen de Heeren Mr.
 Coenraed van Beuningen en Johannes Hudde,
 regerende Burgermeeſteren, mitſgaders Mr. Gil-
 lis Valckenier en Cornelis Geelvinck, Heere
 van Caſtricum.